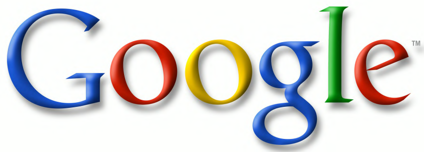

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

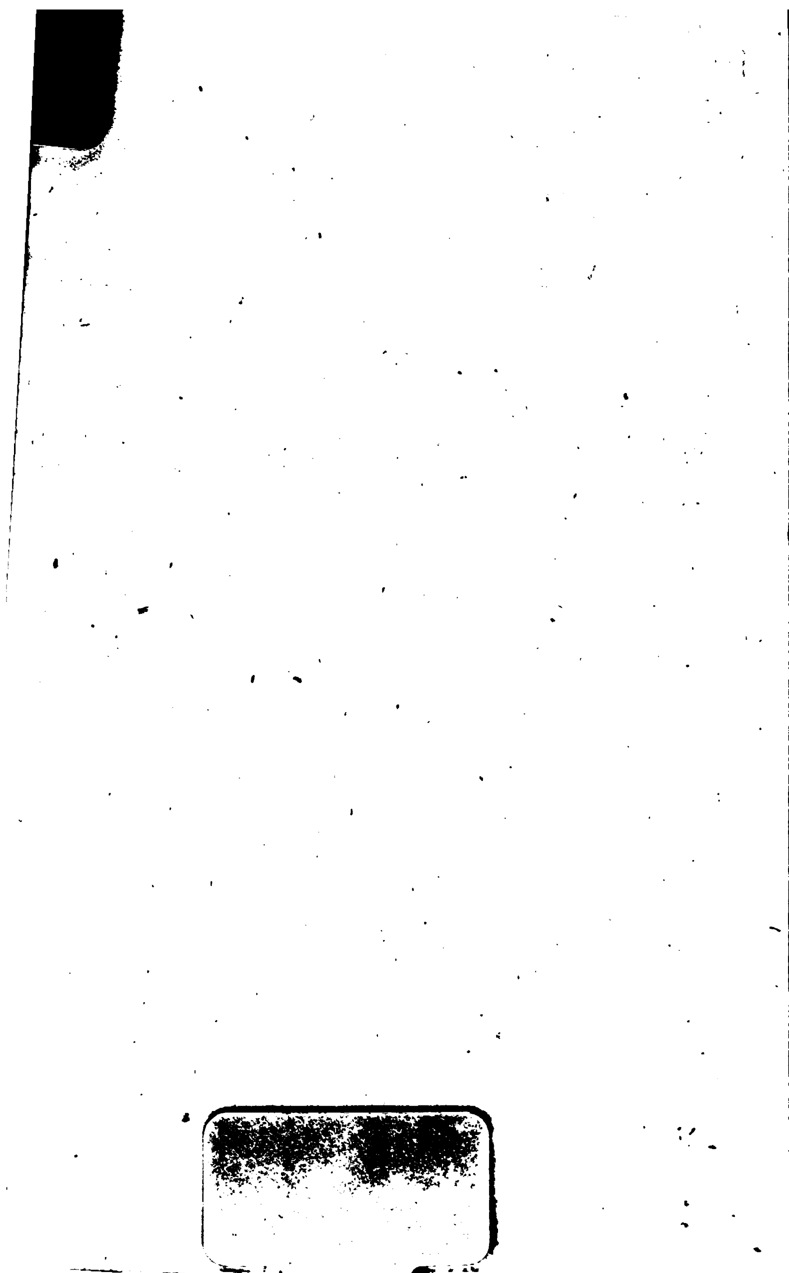
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

~~384/1~~
~~48/1~~
3703/7

1853
423

3703

Hlasatel Český.

Spis čtwrtletnj

k prospěchu a potěssenj

wssech wlastenců

wydaný

od

Jana Negedlého,

cýs. král. Raddy, Doktora Práw, a cýs. král. řádného weřegného Professora Literatury České na wysokých sskolách Pražských.

Djl prwnj 1–4

Čtwrtý ročnj běh, 1818.

S obzwlásstnjm powolenjm Geho Milosti cýsaře a krále Františka Prwnjho.

W Praze, v Františka Geřábka.

Anton Fa...

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STK
APR 24 1985

K wlastencům a milowníkům gazyka Českého.

Desátý rok gjž běžj, co tento Hlasatel Český, od něhož třj běhowé ročnj, a sice léta 1806, 1807, 1808 na swětlo wyšli, w dalšjm wydáwánj zastawen a přetržen byl; které a gak důležité přjčiny toho wycházenj geho gsau byly, newidj se mi obšjrnými slowy uwoditi; wálka strašliwá w roce 1809tém mezy Rakauským dworem a Francauzy wznikla, změna w penězých roku 1811 zběhlá, y opět léta 1813 a 1814 wálka obnowená, a po wšecken ten čas nesmjrná drahota a potřeba nákladu welkého k wytištěnj spjše dostatečnj gsau důwodowé, kteřj wydawatele wymluwena čínj; nic wšak méně wraucý žádost přemnoha Panů wlastenců, a neystálé gich powzbuzowánj, abych Hlasatele dále wydáwal, a obzwlá-

zwlá-

zwlásstně láska k wlasti a milost k gazyku mateřskému přirozená, pohnuly mne, že s pomocý giných včených, wážných, horliwých wlastenců, prawých synů wlasti, tuto prácy opět podnikám, což tjm ochotněgi a radostněgi činjm, poněwadž gazyku nassemu a Literatuře České časowé mnohem přjzniwěgssj nastáwagj, než až po tu dobu byli. Neboť náš neymilostiwěgssj a neydobrotiwěgssj Král a prawý otec swých poddaných Frantissek I. ráčil nowými, za nowěgssjho wěku pro národ Český neslýchanými nařjzenjmi dokázati, že nechce, aby gazyk Český se potlačowal, nýbrž že welj a tomu chce, aby se zachowal, ssjřil a welebil, a aby tudy rodilj Čechowé prospěssných vměnj a včenj w gazyku swém přirozeném we sskolách nabýwagjce rozum swůg wzděláwali, srdce ssljechtili a k wsseobecnému dobrému dle žiwotny swé přispjwali.

Prwnj wěčné paměti hodné neywyšssj cýs. král. dworské nařjzenj, skrze kteréhož gazyk Český opět weřegně w sskoly latinské se vwedl, gest dne 13ho srpna 1816, týče se sskol latinských a včenců práw, a znj w tento smysl: a) Pro gymnazya w mjstech pauze českých, aneb w nichž spolu rodilj Čechowé se nacházegj, magj gedině takowj pre-

prefektů, pak včitelé grammatykalnj a humaniornj se předstawiti, kteřj w gazyku Českém zběhlj gsau; b) w těchto gymnazyjch magj žácy, kteřj známost gazyka Českého giž z trywialnjch škol, aneb domácým wychowánjm s sebau přinássegj, také w Českém překládánj a w Českých spisech se cwičiti; c) při počátku každého školnjho roku má se w posluchárnách mudreckých a prawnjho včenj ohlassowati, že při přigjmánj k politickým auřadům zemj Českých těm včencům, kteřj česky vmegj, při stegné giné schopnosti předek ohled bude.

Druhé neywyšsj cýs. král. dworské nařjzenj gest od 20tého prosynce 1816, týká se včencůw bohomluwectwj (theologů), včencůw lékařstwj a ranhogičstwj, a znj w tento smysl: a) Poněwadž gest patrné, že vměnj gazyka Českého bohomluwcům (theologům) w králowstwj Českém weliké prospěssné gest, tedy tomu chtjti rácjme, aby se k naučenj gazyka Českého wssjm možným způsobem, gakož po tu dobu také w dyecesých Litoměřické a Budějowské se stalo, y wlastnjmi včiteli, kdež ti-

~~384/1~~

~~48/1~~

3703/7

1853

423

3703

Hlasatel Český.

Spis čtwrtletnj

k prospěchu a potěssenj

wssech wlastenců

wydaný

od

Jana Negedlého,

cýs. král. Raddy, Doktora Práw, a cýs. král. řádného weřegného Professora Literatury České na wysokých sskolách Pražských.

Djl prw

1 – 4

Čtwrtý ročnj běh, 1818.

S obzwlásstnjm powolenjm Geho Milosti cýsaře a krále Frantisska Prwnjho.

W Praze, u Frantisska Geřábka.

Anton

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARIES
STK
APR 24 1985

K wlastencům a milownjkům gazyka Českého.

Desátý rok giž běžj, co tento Hlasatel Český, od něhož třj běhowé ročnj, a sice léta 1806, 1807, 1808 na swětlo wyšli, w dalšjm wydáwánj zastawen a přetržen byl; který, a gak důležité přjčiny toho newycházenj geho gsau byly, newidj se mi obšjrnými slowy vwoditi; wálka strašliwá w roce 1809tém mezy Rakauským dworem a Francauzy wzniklá, změna w penězých roku 1811 zběhlá, y opět léta 1813 a 1814 wálka obnowená, a po wšecken ten čas nesmjrná drahota a potřeba nákladu welkého k wytištěnj spjše dostatečnj gsau důwodowé, kteřj wydawatele wymluwena činj; nic wšak méně wraucý žádost přemnoha Panů wlastenců, a neystálé gich powzbuzowánj, abych Hlasatele dále wydáwal, a ob-

zwláſſtně láſka k wlaſti a miloſt k gazyku mateřſkému přirozená, pohnuly mne, že s pomocý giných včených, wážných, horliwých wlaſtenců, prawých ſynů wlaſti, tuto prácy opět podnikám, což tjm ochotněgi a radoſtněgi čjnjm, poněwadž gazyku naſſemu a Literatuře České čaſowé mnohem přjzniwěgſſj naſtáwagj, než až po tu dobu byli. Neboť náš neymiloſtiwěgſſj a neydobrotiwěgſſj Král a prawý otec ſwých poddaných Frantiſſek I. rácil nowými, za nowěgſſjho wěku pro národ Český neſlýchanými nařjzenjmi dokázati, že nechce, aby gazyk Český ſe potlačowal, nýbrž že welj a tomu chce, aby ſe zachowal, ſſjřil a welebil, a aby tady rodilj Čechowé proſpěſſných vměnj a včenj w gazyku ſwém přirozeném we ſſkolách nabýwagjce rozum ſwůg wzdělávali, ſrdce ſſlechtili a k wſſeobecnému dobrému dle ſtawu ſwé přiſpjwali.

Prwnj wěčné paměti hodné neywyšſſj cýſ. král. dwořſké nařjzenj, dle kterého gazyk Český opět wěřegně w ſſkoly latinſké ſe vwedl, gest ode dne 13ho ſrpna 1816, týče ſe ſſkol latinſkých a včenců práw, a znj w tento ſmyſl: a) Pro gymnazya w mjſtech pauze České, aneb w nichž ſpolu rodilj Čechowé ſe nacházegj, magj gedině takowj pre-

prefektti, pak včitelé grammatykalnj a humaniornj se předstawiti, kteřj w gazyku Českém zběhlj gsau; b) w těchto gymnazyjch magj žácy, kteřj známost gazyka Českého giž z trywialnjch sskol, aneb domácým wychowánjm s sebau přinássegj, také w Českém překládánj a w Českých spisech se cwičiti; c) při počátku každého sskolnjho roku má se w posluchárnách mudreckého a práwnjho včenj ohlassowati, že při přigjmánj k polityckým auřadům zemj Českých těm včencům, kteřj Česky vmegj, při stegné giné schopnosti předek obdržen bude.

Druhé nejnowěgssj cýs. král. dworské nařjzenj gest od 20tého prosynce 1816, týká se včenců bohomluwectwj (theologů), včenců lékařstwj a ranhogičstwj, a znj w tento smysl: a) Poněwadž gest patrné, že vměnj gazyku Českého bohomluwcům (theologům) w králowstwj Českém welmi prospěssné gest, tedy tomu chtjti ráčjme, aby se k naučenj gazyka Českého wssjm možným způsobem, gakož po tu dobu také w dyecesých Litoměřické a Budějowské se stalo, y wlastnjmi včitelé, kdež ti-

zito se wyskytugj, nepomáhagj, při čemž obzwlásstně prawidel, w zdegssjm nařjzenj ode dne 23ho srpna 1816 prosslém vstanowených, sseťřiti náležj; b) Co se lékařů a ranhogičů týče, tedy nařjzowati ráčjme, aby včencům lékařstwj a ranhogičstwj se oznámilo, že ti, kteřj po skončeném včenj powolánj swého kragskými lékaři, ranhogiči, městskými fyzyky a wrchnostenskými lékaři w těch kragjnách, w njchž gedině aneb alespoň z částky gazykem Českým se mluwj, pak ti, kteřj lékaři a ranhogiči w sspitáljch aneb w nemocnicých, konečně ti, kteřj professory lékařské a ranhogické kliniky, aneb babictwj vstanoweni býti žádagj, nemagjli gazyka Českého za swůg mateřský gazyk, gedině pod tau wýminkau zemského auřadu dosáhnauti mohau, když w stawu budau s wyswědčenjm weřegného včitele, se wykázati, že gazyku Českému se naučili.

Třetj neywyšssj wlastnoručnjm podpisem Geho Milosti cýsaře a krále Frantisska I. wydaný rozkaz gest ode dne 13ho vnora 1818, týče se polityckých auřadů, a zní w ten-

tento smysl: Geho Milost cysař a král znowu nařjditi ráčil, aby při dosazowánj auředljků na kragské auřady toho se ssetřilo a pozorowalo, aby auřednjcy gazyk země aneb kraginy, w kteréž gsau zřjzenj a vstanoweni, dokonale vměli. Známost a vměnj gazyka Českého gest politickému auředljku, kterýž nayprostředněg s poddanými mluwiti a na něho s vžitkem působiti má, na neywyš potřebná. Protož kragnstwo a mládež studugjcý nynj y budaucně k dokladnému naučenj gazyka Českého se wzbuzuge, a s tjm doloženjm gi wo tewssj mocý na srdce wssjpenowánu, že od wssech těch, kdož k praxi wstaupenj se hlásyti budau, důkazu, gakožto newyhnutedlná wýmjnka, se pohledáwati bude, že dokonalau známost y zběhlost gazyka Českého magj.

Hyhle! kdož gest z Čechů, gehožby tato přewznessená a přespráwedliwá nařjzenj radostj neobyčegnau [illegible] z wlastenců gako [illegible] wida, že we sskolách těch, w nichž přes 30 let gazyku Českému mjsta propůgčeno nebylo, nynj zase

týž

ráž zagal Český králowým rozkazem, wolné se rozlébá, že Čeſſi mládeži w gazyku mateřſkém mnohá a hluboká učenj a uměnj s prospěchem rychleyi se wyſtěpugj, že národ Český bližſſj cestu k Maudrosti nabyw, snad w krátkém čaſe giných oswjcených národů dostihne, gestli snad nepředstihne? — Plésegmež slowutnj Čechowé! w wraucy wzdáwegmež djky Nedobrotiwému Králi Františkowi, prosyce skraussenym srdcem Wšemohaucého swěta Stwitele, aby panowánj Geho žehnati, a Geho poddaným po dlauhá léta zachowati ráčil!

Takým plésánjm swrchu dotčená nařjzenj srdce Českých wlastenců opogila, budiž nám důkazem pjseň od naſſeho Českého Homéra, důstogného Pana Antonjna Puchmagera při té příležitosti na Gazyk Český složená, w niž takto zpjwá:

Děkůg, kdo [illegible] Český, [illegible]
Český zas se pahorec!

Od swatého Wjta wěže
[illegible] [illegible] [illegible]
Kterýž swatý [illegible] [illegible]
Swatý Wáclaw [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible]! [illegible] [illegible]
Slawte mjsta, dědiny!
Rozpěwugte pole, háge,
Hory, doly s lesami!
Wše, kde Čechům gest a slowe,
W moci zahostit ať plowe.

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
Do [illegible] [illegible] lesa.
[illegible] ať [illegible] Čechy [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible]
Kdyžkoli [illegible] [illegible] hlasem hučne,
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] milý Král,
[illegible] [illegible] [illegible],
Má Čech žjt a [illegible] dál.
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]!

Wenž to wssech mistrů přetk
Jehož wětřjw pěkraj
Zahřjwal, by wzrostlo wěřitel,
W truhlek, čnosti, wznjenj;
Těm kesstiad, rwiž čaugil plastě,
Nassi přtwosnjm cwičit.

Pak, Ten pohár wssechny přjd
Kde w Smaři Čechowé
Ausstawa nechlaui spanilosti
W wěčjte, zwlásstě Cheskyni.
Mil. Wlasti gsau šeptéh hotowe,
Na chwáledy nechl.

Chwála, wás nás šetř a wssech
Kde přwozměstí Wohéme,
Hlasy twolisst ošdat slawý
Mogisto šeškefstný.
Wasse Zagtěch Cjrkwi milé,
Předstřjne Cech gine plemě.

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible], [illegible], [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible], [illegible], [illegible] nasse
Duchem [illegible] [illegible],
Do [illegible], [illegible], Kasse
Potom [illegible] [illegible];
Tak [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible].

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible],
Čechy, [illegible], [illegible].
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible],
[illegible] [illegible] [illegible].

Čechům tedy wěčná hanba Slowáci — hanba wssem, gestliže skutkem se w tu přj-čjnu y dokáží, že gsau prawj wlasti České synowé, gimž gegj a gazyka gegjho zachowánj a zwelebenj wjce na srdcy ležj než žiwot wlastnj. Y gestiž toho gazyk náš Český pro swé wý-borné dokonalosti, gimiž téměř wssecky cyzý nynějssj Ewropegské gazyky daleko přemáhá a přewyssuge, obzwlásstně hoden! Neb kte-rý nynějssj gazyk gest tak wážný a hladký, tak plynný a hudebný, tak gádrný a krátký, tak ohebný a zwučný, tak hogný y bohatý na slowa, y swobodný w gich nenuceném zesazo-wánj, tak ozdobný a swětlý, tak wytčený a přirozený wýznamu wěcý tak příhodný a při-měřený, tak schopný a gemný k dělánj slowcý nowých, gako náš Český? Kterýž gazyk ny-nějssj počjtá rozssjřenějssjch spolunářečj (spolu-dyalektů) po wssehe swěta wessterenstwu gako náš Český? Gazyk slawonský zawjrá w sobě pět hlawnjch nářečj aneb dyalektů, totiž: ruský, polský, illirský, charwátský a český; národowé, kteřjž těchto nářečj gazykem mlu-wj, gsau po wssem swětě na počet y nehog-nějssj y nejrozssjřenějssj; neb geden tisýc milionů lidj počjtá se na swětě, a mezy nimi gedno sto milionů Slávů čili Slowanů; tedy desátý djl pokolenj lidského w Slowa-nech záležj!!! Zdaliž giž y to sláwa nenj a

tak

tak opuštěni máme? welikého národu a těstwa kmene tak rozssjřeného pocházeti, kterýž giž y dle gména od Slávy slawný gest; a gakž wůbec wětssj djlčj, y půwod swůg od Slá-wy, slawetné sláwy béře? — A čjmby wětssj gessle sláwa pro nás Čechy byla, kdy-bychom k tomu neunaweným wynasnaženjm opět dosáhli, čehož předkowé nassi za zlatého wěku Literatury České dosáhli, abychom y w uměnj y učenj swobodném negen swé spo-lubratřj Slowany, ale y giné dle gazyka ned-zbratřené národy přemáhali a přewyšsowali! — Giž w čtrnáctém stoletj w nassj wlasti České, gessto w giných Ewropeyských zemjch ihru-bá mrákota lidskau mysl swjrala, swobodná uměnj a wznessená učenj hlawy České rozgassňo-wala a oswěcowala. Za Karla IV. swaté a wěleslawné paměti, přewznesseného wlastence nassého, byly wysoké ssoly Pražské léta 1348 podlé Pařjžských založeny; cyzozemců hegna hlučná se hrnula do Prahy, aby uměnj a mau-drosti w učenj nabyli; cýsař a král Karel IV. rodilý gsa Čech, y mluwil y psal česky; a gsa gazyka Českého welmi milowný, obzwlásstně po-raučel w zlaté Buli synům Řjšských wolenců, aby se Slowanskému, to gest: Českému gazyku učili; založil w Praze klásster Slowan-ský, w němžby žalmy Českým toliko gazy-kem se zpjwaly a služby Boží konaly; nařjdil,

aby

aby žádný saudcem w Čechách ustanowen nebyl, kdožby česky y neuměl, y giným a přjsaze při korunowánj krále Českého každý rok w Českém gazyku aby čten býwal. Za Wáclawa, syna Karlowa, giž y wešegnj listowé w gazyku Českém byli wyhotoweni. Za Zygmunda, Ladislawa, Girjho z Poděbrad, Wladislawa, Ludwjka, Ferdynanda I, Maximiliána, Rudolfa II. gazyk Český neywyššjho stupně dokonalosti nabyl; při wšech auřadech gedině Českým gazykem se gednalo a řjdilo; ano y zřjzenjm zemským léta 1530 podruhé bylo ustanoweno, že y cyzozemcy k zemi České nenáležegjcj při saudu zemském w Čechách pře swé toliko w gazyku Českém wésti powinni byli; muži učenj a wlastency horliwj wyššjho y nižššjho stawu w gazyku Českém knihy spisowali a tlačiti dáwali; Češštj páni, wládyky, panj a slečinky česky y mluwili, y psali, y České knihy čtli; a což mám řjcy o sněmu onom přeznamenitém, za Matthyáše cýsaře Řjmského a krále Českého léta 1615 w Praze držaném, w němž obecně wšech třj stawůw králowstwj Českého uzawřjno, že ten, kdožby uměge nemluwil česky, má ze země wypowěděn, a statkowé geho k obcy obráceni býti? —

Nám pozůstawenýhm Čechům za swatau powinnost gest wloženo, abychom se uwázali nynj w časých Čechům přjhodněgššjch w djla w gazyku Českém od naššjch předků nedokonaná, gichž djlem

pro

pro přjſſtj ſmačné, čjſlem pro zawiſtiwé a wſſemu ſtwořenj ſwých doſtawěti a dokonati nemohli, a potomkům ſwým, z kráſného w čeſſtině djla, y gména ſwého, poněwadž oſoby nemůžem, pozaſtawili, činů ſwých y ſmyſſlenj w ſwých potomnjm wěkům podáwagjce, gichžto ani wetchoſt čaſu, ani potopa zlágjti nemůže!

Dnem y nocý pracugmež, abychom to přeſwaté, od ſlawných otců naſſich nám pozůſtawené a ſwěřené dědictwj gazyk náš Čeſký, y potomkům ſwým celé, neporuſſené, rozſſjřené a zwelebené dochowali a odewzdali; připomjnegme ſobě neuſtawně ono Wěceſlawjnowo přjpowěděnj: Žeby raděgi wſſecko ſwé gměnj obětowal, než aby o dobré wlaſti ſwé pečowati a pracowati přeſtal; měgme ſtále na myſli průpowěd Wiktorýna Kornelia ze Wſſehrd ſlawného: Wěda, že gſem Čech, chcy ſe latině učiti, ale čeſky y pſáti y mluwiti: tak y my, že Čechowé gſme, wědauce, učme ſe němčině, latině, řečtině, y giným proſpěſſným gazykům, ale obzwláſſtně čeſky mluwme a piſſme, tak y přjkladem naſſjm nynj odrodilj aneb poněmčilj Čechowé, gimž buď gakým buď għudem poněmčiti ſe událo, upamatugjce ſe, že z Čeſké krwe pocházegj, k láſce wlaſtenſké ſe wzbudj, gazyk náš Čeſký zamilugj, nás gako ſwých bratřj powažugjce (gen ať my k nim laſkawě a mjrně ſe máme) w lůno matky Čeſké ſe wrátj, y oni zas čeſky mluwiti, čeſké knihy čjſti, dobré y čeſt wlaſti naſſj s námi rozhognowati a zwelebowati budau! —

Jan Negedlý.

Kamiré.

Přjběh Amerykánský.

(Z spisů Floryánowých Nouvelles nazwaných, z francauzského přeložený.)

Wytýkal gsem gednoho dne Sspanyelowi, an nedáwno z Buenos-Ayresu přissel, přehrozné vkrutnosti, které geho kragané při prwnjm dobýwánj w Amerycе spáchali; připomjnal gsem mu s vžasnutjm prowiněnj, gimiž sláwa Kortezowa, Pizarů a mnoha giných hrdin se poskwrnila, hrdin, kteřj syce wtipem, schopnostj a srdnatostj swau snad wssecko, což w starožitnosti gest podiwenj hodno, přewýssili: y rmautil gsem se nad tjm, že tak krásný, tak slawný wěk přjběhů Sspanyelských gest napsán w gich letopisých na listech krwj zbrocených.

Můg Sspanyel mne poslauchal s trpěliwau zdwořilostj. Slzy polily oči geho, když gsem Las Casasa gmenowal. „Toť gest náš

Fenelon, dj mi, nepsal sice Telemacha, ale prossel obě Ameryky, aby několik Indyánů zachowal; moře přeplaul, aby hágil gegich wěcy před radau Karla V., gako wáš *) arcybiskup Kambrayský hágil protestantů, kteréž wy gste také w horách wassich Cewenesských mordowali; gesstě na koncy kralowánj Ludwjka XIV. gste ge pronásledowali, a což gsme my byli? což byla Ewropa w ssestnáctém stoletj, wěčně pamětj hodném pro nasse weliké zemj wynalezenj, pro pěkné vměnj we Wlassjch, pro nowé roztržky w náboženstwj w Němcých, a pro neprawosti a vkrutnosti we wssech zemjch spáchané? Portugeysstj, sausedé nassi, zasskrtili přemožené národy na břehu Malabarském, na březých Ceylanských, a na polaustrowě Malaka. Hollandowé, kteřj ge zahnali, nebyli méně vkrutnj. — — — W Pařjži . . . . wy nepochybně se pamatugete na gméno Swisů a na strasslivau noc čtyrmecytmého srpna 1572. Nepřipomenuk nic o tom wjce. Nerozpřjteyme sobě ničeho, wssičkni gsme byli nelidé; letopisowé zachowegtě smutnau památku prowiněnj nassich předků; připomjneyme, gestli možná, gen gegich dobré činy, o těch častěgi mluwme, abychom gich následowali. Připomjnal gste mi přehrozné po

dj-

*) t. g. francauzský.

djwánj při dobytj Peru, měl gsem o tom dobré powědomosti; dowolte ať wám wyprawugi zas, gak gsme dobyli Paragege. Ten přjběh bude méně žalostný, a snad wás naučj některým zwláštnjm okolčnostem, kterýchž letopiscowé gsau opominuli."

Newěda gak náležj co na to Španyelowi odpowědjti, vmjnil gsem, že ho budu poslauchati. Y wyprawowal w tato slowa:

„Znáte skrze pocestné ten přeweliký a překrásný kraj země, který mezy Chyli, Peru a Brasylij ležj. Doly zlaté a střjbrné, které w lůnu swém chowá, gsau to negmenšj z geho pokladů. Negvtěšeněgšj pauh nebeský (klima), negaurodněgšj země, překrásné řeky, nesčjslné lesy, plodowé Ewropy spogenj s plody Ameryky, hognost wšeho owoce, wšech vžitečných zwjřat činj, že téměř bezewšeho dělánj země obywatelé Paragegštj požjwagj dobrodinj, kteráž přirozenost w giných swěta zemjch rozdělila. Sebastyan Kabot byl prwnj prorazyl do té země léta 1526, plawě se nahoru řekau, kterauž řekau střjbrnau (Rio de la Plata) nazwal. Hory střjbrné, kteréž Španyelům obywatelé té země obětowali, nawnadili brzy giné plawce. Wystawěli Buenos-Ayres, wzdělali několik twrzý w zemi; y vsadili se konečně w Asumpcý při řece Paragegské.

Obywatelé spatřiwše naše wogáky opu-

ssli gsau. Předewssjm pak Garanysowé, národowé na počet hogný a mocný, prchli do hor nepřjstupných, a cesty k nim nám byly docela neznámé. Mnohá hegna wyslaná pokusyla se k nim protazyti; ale bogownjcy nassi buď hladem zahynuli, buď střelami diwočanů postřjleni byli. Wssecko společenstwj mezy Sspanyely a Garanysy bylo zamezeno. Země zůstala newzdělaná, a osada, gsaucy přinucena potřeby swé z Ewropy brati, nemohla prospjwati.

W tom smutném stawu byla s počátku sedmnáctého wěku, když Don Ferdynand Pedreras tam byl wyslán gako wládař. Neměl do sebe té powahy, aby byl Garanysů zpátkem powolal. Pedreras, gsa hrdý a wlády žádostiw, chtěl, aby wsse geho rozkazům se podrobilo. Hořle pro swé [illegible], předewssjm pak až [illegible] žádostj, aby swé rozmnožil bohatstwj, měl naplněné srdce swé lakomstwjm a pychem. W krátkém čase nenáwiděli ho osadnjcy Sspanyelsstj, a ten neweliký počet Indyánů, kteřj gim gesstě přináseli potrawu, nemesskal, aby s Garanysy se spogil.

Mezy poslednjmi missyonáři, kteřj do Buenos-Ayresu přissli, byl starý Jezuita, gménem Pater Maldonado. Nikdý nebylo hodněgssjho kněze, nikdý slowo Boha dobrotiwého nebylo ohlassowáno ůsty čistssjmi! Ani žádost cti, ani [illegible] neb pyskánj nebyly přjčinau, že ssel do klá-

Kássterà. Maldonado, pobožný gsa od dětinstwj, mage srdce měké, genž gen pro dobré žádosti hořelo, potřebuge gen pokoge a ctnosti, wstaupil w ssestnáctém roce wěku swého w towaryšstwo Jezuitů, aby požjwal pokoge a zachowal ctnost. Od toho okamženj wssecken swůg žiwot k tomu naložil, aby trpjcým pomáhal, nesstastných wyhledal, gakož milostné srdce přátel sy wyhledáwá. Weliké po otcy bohatstwj, gehož geho rod k swobodnému wládnutj mu zanechal, pomalu mezy nuzné rozdal; sestárl w dáwánj, a w ssedesátém roce znamenage, že nic wjce nemá, žádal býti poslán do Ameryky: „Nemohu nic wjc dáti, wece, opustjme gen, kdež chudé widjme w Peru má každý zlato, y Ewangelium se nedostáwá Indyánům; gá gim ge zwěstugi, toť gest gisstě krásný poklad, který gim rozdám."

Přissed do Asumpcý otec duchownj Maldenado, podiwil se tomu, že mjsto Indyánů, kterých obrátit přissel, samé Křesťany nalezl, gimž potěssenj bylo potřebj. Horliwost tu neyžiwěgssj w tom wynaložil. Nawsstěwowal gich pilně, wěděl sy v nich zjskati důwěrnost, slyssel gegich naříkánj, polehčil gich bjd, a byl gich přjmluwcem při nepohnutedlném wládaři. Wssickni žehnali dobrého Jezuitu, y sám Medrenas geg ctil, a co přissel, mjrněgssj se okazowati počal; neb toť gest ctnosti wlastno, ba snad y gegj odměna, že wssecko zlepssuge, co se gi blížj.

Ges

Gednoho dne Maldonado se procházege samotný dosti daleko od města podlé břehů řeky, zaslechne křik a nářek; y zhljdne na břehu pachole nahé, an sebau zmjtá wedlé člowěka na zemi ležjcýho. Maldonado běžj k tomu pacholeti, genž dwanáct neb třinácte let stářj bylo, geho twáři byly uplakané, slzy potokem proléwalo, kwjle ruce lomilo, zdwjhalo rukama slabýma a hledělo ožiwiti swým ljbánjm a obgjmánjm tělo nepohnutedlné muže od třidcýti do čtyřidcýti let nahého, bahnem pomazaného, wlasy smáčené a w nepořádku magjcýho, a na oblícegi bledém dlauhého umdlenj a trápeliwé a strasstné smrti znamenj nesaucýho.

Gak mile pachole Jezuitu zhljdne, zrowna k němu běžj, padne mu k nohaum, obgjmá a tiskne mu prudce kolena, patře naň očima, w nichž pobožnost, láska a zaufalstwj se wyobrazowaly, promluwj k němu několik přetržených slow, kterým Jezuita nerozuměl, neznage gazyka geho, wssak welice gimi dobrý otec duchownj se pohnul. Na rychlost pozdwihne pacholete, dá se táhnauti k tělu mrtwému, zkaussj pečliwě, ohledage, y shledá, že gest giž stuhlé. Nesstastné pachole pozoruge Jezuitu, každého geho hnutj, a w gazyku swém dále k němu mluwj; ale saudě z smutného pohledu a z znamenj Maldonadowých, že po wssj naděgi gest weta, wrhne sebau na tělo mrtwé, ljbá ge na tisýckrát, trhá

sy

sy wlasy s hlawy, a náhle powstana, dá se do běženj, chtěge do řeky wskočiti. Nedbage stářj swého Maldonado a mnohem wjce nad pachole zrychlege a zsylněge zachytj ge a w náručj swém zadržj; y zapomena, že diwočan nemůže gemu rozuměti, snažj se slowy potěssitedlnými geg vpokogiti. Když plakal mluwě, pachole mu dobře porozumělo, y též mu lahodilo, okazuge stále na tělo mrtwé, a Alkaipa gmenuge; okazowalo mu řeku wolage gméno Gakoldy! položiwssi ruky na swé srdce naklonilo se na Alkaipu; pak rozprostřelo ruce swé k řece, mnohokrát opakuge gméno Gakoldy. Maldonado, snaže se smyslu těch slow dostihnauti, porozuměl brzy, že mrtwý diwočan byl otec toho pacholete, a že se gmenowal Alkaipa; ale tomu porozuměti nemohl, proč pachole pořád ruce rozprostjrá k řece, wolage Gakoldu.

Po několik hodin nadarmo hledě pachole k tomu přiwesti, aby s njm do města sslo, sstastně spatřj Maldonado, pacholete nechtěge opustiti, wogáka an cestau gde; y požádá ho, aby ssel do Asumpcý o pomoc. Po malé chwjli přiwede wogák lékaře z nemocnice, genž znowu těla ohledaw potwrdil Jezuitowi, že gest mrtwo. Na prosbu Maldonadowu včinili lékař a wogák gámu w pjsku, kdež tělo pochowali, gessto zatjm dobrý otec duchownj držel pachole nynj gesstě hlasitěgi plačjcý a křičjcý.

Po-

Posléz přiwedl Maldonado mladého diwočana k tomu, aby s njm ssel domů. Tu gemu lahodě co neylaskawěgi s njm nakládal, potrawy mu podáwal, ač sotwa s welikau prací geg k gjdlu přinutil. Y zdálo se, že pachole dobroty Maldonadowy cýtilo; častěgi poskočiwssi ruce mu poljbilo, pak žalostně naň pohleděwssi dalo se znowu do pláče. Stráwil noc, oka ani nezamhauře. Gak mile dennice wzessla, znamenjmi dáwal diwočan na srozuměnau, že žádá pryč gjti. Maldonado ssel s njm; pachole wzalo swau cestu tam, kde otec geho byl zahrabán. Přissedssi k hrobu, kleklo naň, ljbalo geg mnohokráte, za dlauhau chwjli gsa na něm rozprostřeno. Pak běželo k břehu řeky, pokleklo na kolena, y též slawnosti zde konalo; wrátiwssi se k Jezuitowi a očj k nebi pozdwihnauc s zármutkem wyřklo gméno Alkaipino a Gakaldino, hlawau dáwage znamenj, že gich nenj wjce, a padlo Maldonadowi w náručj, gakoby mu chtělo dáti srozuměti, že wssecko ztratiwssi na zemi, gemu gediné se odewzdá.

Starostliwost dobrého otce duchownjho brzy mu zjskala lásku mladého diwočana; mjrný a wděčný gsa, rád ho byl posluššen, hledal předzwjdati wsse, coby se mu ljbiti mohlo, y na rychlost to wykonal. Wwykl nosyti oděw, y přiwykl bez mnohé práce obyčegům, kterým nerozuměl, a kterj mu častěgi odporni

by-

byli. Ale gen znamenj bylo potřebj od geho dobrodince, a wsse mu bylo snadné, žiwého gsa ducha od přirozenj, přepodiwné paměti, w krátkém čase naučil se dosti sspanyelsky, že mohl Jezuitowi rozuměti, à Jezuita gemu. Prwnj slowo, které sy pamatowal, a kterému se neywjce podiwil, nauče se geho wýznam znáti, bylo o t č e, kteréž každý, kdož s Maldonadem mluwil, gemu dáwal: „O otče můg! dj, nedaufal gsem, že to slowo wjce wyřknu, ale tobě gsem tjm sstěstjm powinen; y widjmť, žes ty ten neylepssj z lidj, poněwadž wssickni lidé tebe swým otcem nazýwagj!" Nynj moha odpowědjti na otázky dobrého Jezuity, dal zpráwu o swém rodu a nesstěstj; na hrobě téhož, gehož gesstě plakal mladý diwočan, wyprawowal mu w tato slowa:

„Gá se gmenugi Kamiré; gsem národu Ganaryského, kteréž bratřj twogi Sspanyelé, z těch krásných rowin wyhnali, a genž nynj w lesých bydlegj, za těmi modrými wrchy. Byl gsem gediné djtě Alkaipino a Gakoldino; milowali se za celý čas žiwota swého; co gsem se narodil, byli gediné pro mne žiwi. Když mne otec můg wzal na honbu, matka má ssla s námi; když mne matka doma zadržela, otec můg nessel na honbu. Tráwil gsem dny wedlé nich, tráwil gsem noc w gegich náručj. Když gsem byl spokogen, byli sstastnj, a nasse

cha-

chalaupka se rozléhala gegich zpěwem; stonali gsem, cýtili bolesti mé, a obadwa hlasem hořekowali; spali gsem, stále na mne hleděli, a mé spánj ge vtissilo.

Národ Brasyliánský, kterýž bratřj twogi nepochybně zahnali, vdeřil na nás w lesých nassich; swedli gsme bitwu, Brasyliánsstj w nj swjtězyli. Otec můg a matka má přinucenj na vtjkánj se dáti, včinili sy w rychlosti kocábku z stromowé kůry, do njž gsme wsse naložili, což gsme měli, dwě rohožky, teneto a dwa luky; a tak gsme se pustili na welikau řeku, newědauce kde přistati; neb Brasyliánsstj byli za námi, a před námi, y že na twé bratřj wrazýme, třásli gsme se.

Řeka wystaupila; s sebau weliké stromy hnala; nasse kocábka se přewrhla, otec můg drže mne gednau rukau, plaul druhau. Matka má, dlauhý čas stonagecy, těžce plowala, y předce také mně pomáhala. Wsylowánj zbawilo sýly brzy y mé matky, y mne. Alkaipa to znamenage wzal nás obadwa na swá záda, a plaul několik hodin, nemoha nikde k zemi přistati pro skály, kteréž po březých wynikaly. Násylj prawdu geg zahnalo, vmdljwal a před námi to skrýwal; my sami gsme nebyli w stawu nad wodau se zdržeti. Posléz dostawsse se w tuto rowinu, kdež rozssjřená řeka moře působj, otec můg zwolal: „Weta

gest

gest po nás, rozmlúwá Gakoldo! nemohu břehu doplauti. s. swým dwognásobným břemenem. Nášli gesstě tolik sýly, aby nějaké okamženj za mnau planla, snad — — —" ani nedomluwil, giž matka do wody skočila a zmizela, zwolagjc: „Zachowey nasseho syna, ssťastná vmru."

Chtěl gsem za matkau skočiti, ale Alkaipa gednau rukau mi obědwě držel. Nad mjru wssecku sýlu wynakládage přeplowe nesmjrně ssirokau řeku, dopluge břehu, položj mne na pjsek; obegme mne a padne mrtwý k mým nohaum. Po chwjli tys přissel; ostatnj wjš, můg otče!"

Jezuita posslauchal, ssťkage. Nepokusyl se těssiti mladého diwočana; nenapomjnal ho, aby žalosti swé zmjrnil, a slzy tak sprawedliwé zastawil, nýbrž smjsyl swé slzy s geho, a Kamiré, pohnut gsa tjm pláčem, přestal plakati, aby ho vkogil.

Dobrota otcowská Maldonadowa zýskala den ode dne wjce srdce čitedlného Kamiréa. Byl v něho w včenj, naučil se čjsti a psáti s přepodiwnau snadnostj. Nábožný misyonář rozmlauwal s njm o náboženstwj; wyobrazowal mu ge tak, gak ho cýtil. Geho wýmluwnost, kteréž z srdce swého nabýwal, pohnula brzy srdce geho včence. Rád wěřil, co mu dobrý otec powjdal, protože widěl, an koná skutkem, co slowy mluwj; prowázel ho

w nemocnice, k chudým a nesstastnym, wida, gak v nemocného sedě Maldonado tissj geho bolesti swými potěssitedlnými slowy, gak se dělj s nuznými y o swůg skrowný objdek, y o oděw, který nosyl; a když mladý diwočan se diwil té lásce: „Synu můg, řekl Jezuita, nečinjmť gesstě dosti; můg Bůh gest Bůh chudých, syrotků, zarmaucených; toť gsau geho zamilowané děti, těmť musýme pomáhati, chcemeli se gegich otcy zaljbiti.“

Potěssen gsa z těch Božských včenj, a hoře žádostj tak wýborných přjkladů následowati, žádal Kamiré pokřtěn býti. To požádánj naplnilo radostj dobrého missyonáře, běžel o tom wládaře zemského zprawit; přjsluhowánj při křtu byla slawnost. Pedreras gemu stál kmotrowstwjm, wssickni Sspanyelé gez zanesli dary w záwod; a Jezuita na nic giného nemyslil, než gakby swému mladému nowoobrácency stálé a swobodné sstěstj zgednal. Wjra a wážnost, které Maldonado w nowé osadě a w Sspanyelých měl, poskytli mu prostředků snadných k opatřenj Kamiréowi aukadů, kterýchby sy žádal. Kamiréowi minulo ssestnáct let, a byl giž wycwičen. Schowanec Maldonadůw byl lépe wyvčen, než neywětssj částka osadnjků; vměl latinsky, matematyku, četl letopisce, básnjře a neylepssj Sspanyelské knihy. Geho prawý a bystrý saud prospěl čtenjm; milowal knihy, a do-

dobře gich posaudil; za časté z nich wybral wjce prawého mudrctwj, než spisowatel sám w ně wložil. Maldonado, diwě se geho prawému zdrawému saudu, rozmlauwal s njm oprawdowě a potřebnosti, aby sobě něgaký staw wywolil, by přes čas swé sstěstj včinil; předložil mu vměnj práw, staw wogenský, y kupectwj, zanechage mu wolenj dle obyčegné dobrotiwosti. Na čež mu Kamiré odpowěděl w tato slowa:

„Gediný vmysl, kterýž při tobě otče můg nalézám, gest ten, an se domnjwáš, že to sstěstj, o němž mně tak často mluwjwáš, gest potřebné k mému sstěstj. Pochopugi pobič toho, co gsem četl, a co tys mi o swé Europě wyprawowal, kdež wssickni darowé přirozenosti gen malé částce gegjm obywatelům náležegj, kdež chudj gsau odsauzeni slaužiti bohatým, aby nabyli práwa polykati powětřj a se žiwiti owocem a plody země; pochopugi, prawjm, že w té zemi wssech prostředků, sprawedliwých y nesprawedliwých, vžjwagj, aby wystaupili z weliké třjdy nic nemagjcých, a wessli do počtu malého wssecko magjcých. Ale pohlédniž otče můg! na tu zem, kdež my gsme; pohlédniž na ty prostranné rowiny, kdež maisowé, manioky, ananasy a množstwj giných prospěssných zrostlin před nassima očima roste, a téměř bezewsseho hleděnj; pohlédniž na nesčjslné lesy, plné kokosů, limonů, granátů, cytronowých stromů a gi-

giného ſkwoſtného owoce, kteréž přirozenoſt menſſj pracý rodj, než ty ſy gich gména pamatugeš; to wſſecko mně náležj, wſſeho mohu požjwati, a lidnoſt w Paragey i geſſtě za dlauhý čas nebude tak weliká, aby ſe lidé o ty proſtranné kraginy dělili, každé pána wykazugjce, a aby ty, kteřj po nich přigdau, od přirozenoſti wyděđili.

Co ſe tkne toho vměnj, kteréž ty, newjm proč, ſtawem nazýwáš, a kteréž chceš, abych wywolil, tedy ſe ti ſwobodně přiznáwám, že ſe mi z těch, která gſy mi předložil, žádné nelibj. Nemilugi waſſich zákonů a práw, nacházým ge nedoſtatečná, negiſtá, čaſto y ſobě odporugjcý, při těch ſe mi neywjce ze wſſeho, co gſy mi čjſti pak ſtýſkalo, a gakož ſſpatně ſe tomu naučjme, při čemž ſe nám ſtýſká, pročež nemám chuti waſſim práwům ſe včiti, aniž za to gmjn býti, gakož mnozý ginj, že ge vmjm. Wogna mi půſobj hrůzu. Diwjm ſe, y milugi muže ſrdnatého, kterýž, když na geho ženu, děti, wlaſt, autok ſe činj, na rychloſt ſe ozbrogj, a pro dobré ſwých bratřj ſmrti wſtřjc kráčj; ale to nenj žádný wogák, gakž geg neprawě w zemi twé gmenugj; toť geſt muž pokoge a ſprawedlnoſti; neb pro obé boguge. Ale abych gá rozený Garany žiwot ſwůg naložil, krew ſwau prodal králi Sſpanyelſkému, abych podlé geho wůle země plenil a lidi zabjgel, nikolil toť otče můg mi

za-

zapowjdá náboženstwj, w němž gsy mne wychowal; y nelze mi toho pochopiti, gak to žiwobytj Sspanyelů s křesťanskau powinnostj se srownáwá. Kupectwj se mi s počátku welmi ljbilo. Zdálo mi se sslechetné a krásné přeplauti moře, a žiwot swůg w pracech a nebezpečenstwjch strawiti, aby wzdáleným národům se přinesly potřeby, a welikému rodu lidstwa wssecka dobrodinj gich společného otce aby se zdělila. Gá ale shledal, bedliwěgi skaumage, cýl a konec toho sslechetného úmyslu. Widěl gsem, že nenpoctiwěgssj kupcy žádného swědomj z toho sy nečinj, když diwokým národům wražedlné braně dowážegj, a prudkými nápogi ge opjgegj, aby prospěssněgi s nimi kupčiti mohli. Pak gsem widěl wlécy Afrykány, gež gako howada na trhu prodáwagj. Lidi prodáwati, otče můg! zdažli to se gmenuge kupectwj? Nikoli, gá nebudu kupcem!

Necheyž mne, abych tjm, co gsem, zůstal. Tobě snadno se vsmjwati, dáwagjcýmu mně na srozuměnau swau libau laskawostj, že gá ničjm negsem; gá ale vgissťugi tebe, že gsem čjm sy, a djka buď tobě! čjm sy dosti dobrým a ssťastným; gsem zdráw, mám dobré swědomj, bylbych w každé okamženj hotow před Boha sprawedliwého předstaupiti, a gediné tebe opustiti byloby mi ljto. Otče můg! stkwo newinnosti, tenť gest překrásný! nechyž, abych do gi-

né-

ného wstaupil. W tebe se mi ničeho nenedostáwá, a kdybych tak nessťastný byl a tebe ztratil, pakbych se do swých lesů wrátil, kdežby množstwj stromů owocných žiwot můg, a památka twá ctnost mau zachowaly. Nechenž mě požjwati w pokogi sstěstj, kterýmž gsy mne opatřil. Četli gsme mnoho welikých knih o tom, což lidé nazýwagj sstěstjm; gábych o tom psal gen maličký spisek, kterýžby se w těchto dwau řádkách zawjral:

„Zachowey srdce swé čisté, a odřekni se wssech wěcý, bez kterých býti můžeš.“

Maldonado newěděl co odpowědjti swému mladému mudrcy; wyjma, že učedlnjk přewýšil mistra, a usmjwage se žádal Kamiréa, aby on geg nynj zase wyučowal. Y hned měla Kamiréowa maudrost zkaussjna býti.

Před několika měsýcy připlawila ze Sspaňel na lodj z Kadixu dcera bratra (synowkyně) mládače Asumpckého, kterauž gegj otec Don Manuel, bratr mladssj Pedrerůw, po sobě zůstawil na syrobě a bez gměnj. Přjbuznj Don Manuelowi newědauce nic lepssjho, gakby se chudé djwky sprostili, poslali gi do Ameriky k gegjmu strycy, kteréhož za boháče měli. Pedreras přigal gi wjce s podiwenjm než s radostj. Spočátku y hned gi chtěl zpátkem poslati do Sspaňel, ale Maldonado-

wa

wa předſtawowánj to přetrhla. Spokogil ſe s tjm, že přjbuzným, geſſto tak weliké břjmě naň umrhli, důtkliwě domlauwal, a z welikého člowěčenſtwj ſwolil, přetrpěti gedinau dceru ſwého bratra w ſwém domě.

Snadno poſauditi, že mladá djwka v Pedrera ſſťaſtného žiwota neměla; wěděla, y widěla, že přjtomnoſt gegj geſt gemu obtjžna. Třáſla ſe, aby ſtrejce nerozhněwala, gſaucy přeſwědčena, že ſe mu nelj bj; uſtawičně byla bedliwa geho činů, geho ſlow, y domnjwala ſe, že welmi mnoho zýſkala, když gj gen neměli za obtjžnau. Sotwa gj ſſeſtnáct let minulo, a řjkali gj Angelina; byla hodna toho gména ſwau kráſau, ſwau přjwětiwoſtj, ſpaniloſtj, ſwým rozumem milowánj hodným, obzwláſſtně ale ſwým ſrdcem, kteréž geſſtě daleko přewyſſowalo gegj ſpaniloſt a rozum. Kdož gi ſpatřil, y hned gi zamilowal, a kdož gi milowal, mohl gj to řjcy, marnoſt ſe nebyla chytila té čiſté duſſe, a čitedlnoſt, kterauž wnukla, byla gi tak podobna, že ſe ſtala ctnoſtj tomu, kdož gi okauſſel.

Angelina čaſto hledala ſamoty a ſſirého pole. Užjwagjc ſwobody, kteráž panowala w oſadách, ſſla každý wečer na procházku, gediného ſlaužjcýho s ſebau magjc, aby rozgjmala ſobě přirozenoſt, wdychala wůni kwjtků, poſlauchala ptáků prozpěwowánj, a s podjwenjm widěla za-

padagjcý slunce. To bylo gedině gegj wyrážení, a tok bylo dostatečné gegj sslechetné, milostné a pokogné dussi, genž wždy cýtila, což krásného, a wždy wzdálena byla něčeho lepssiho sy žádati.

Wjděla často na swých procházkách w ssirém poli, že mladý člowěk w tauž hodinu wždy do toho mjsta přicházý, kteréž ona obzwlásstně milowala, tam na kolena kleknà dlauhý čas zůstáwal, a pak hned do města se wracel. Angelina, negsauc geho žádostiwa a dychtiwá, wyssetřila se ho; ale gednau wečer, pozděgi než obyčegně domů se wracugjc a okolo toho mjsta gdauc, zhlédla nagednau náramného hada, tak nazwaného Amaru, kteřj gsau obyčegnj w Paraguaný, an nesa hlawu nad konečky nenywyšssj trawy pozdwiženau, s strašliwým sykenjm na Angelinu se hnal. Angelina hlasem wykřikla, gegj slaužjcý strachem se dá na utjkánj; mladá Sspanyelka sama utjká co může; ale had za nj se žene, k nj se blјžj, y giž gi málem dostihne. Tu wyskočj Kumirek, mage oko w ruce, gichž Peruáni welmi schopně užjwagj *); hodj ge pětwokt přes hlawu, a přenáramnau rychlostj běže, a gi za sebau táhna ussetři: An-

*) Peruáni zasstitj takowými kozenými oky tygry y býky.

Angelina omdlela. Kamiré gi přigde na pomoc, a zase gi wzkřjssý; djwka zemdlená o něg se opře, on gi wede do domu gegjho strýce, slyssj s zardčnjm gegj děkowánj, a opustj gi s gakýmsy nepokogem, kteréhož nikdý gesstě byl nepoznal.

Kamiré běžj k Maldonadowi a wyprawuge mu, co se stalo. Radost, kterau nad čjm dobrý otec měl, wěčssj, kteréhož z osudu Angelinina aučasten byl, wssecko což o gegjch ctnostech, o gegjch milowáných hodných powahách prowpowjdal, rozmnožilo nepokog, kterého Kamiré cýtil. Poslauchal ho, gsa celý wytrjen, až slze; celau noc nemohl spáti. Hned nazeytřj zrána tázal se Maldonada s gakýmsy nepokogem, zdažby nebylo slussné, aby oba dwa k wládaři ssli se zeptat, gak se geho synowkyně má. Maldonado byl s tjm spokogen, y hned tam ssli. Pedreras ge přigal zdwořile a wděčně, vgisstowal gich, že gest Angelina zdráwa, a přes celý den ge v sebe zadržel. Zde opět spatřil mladý Garany krasnau Sspanyelku, bylo mu swobodno s nj rozmlauwati a se powyrazyti, y nynj we wssech audech cýtil horjcý lásky, kteráž ho žžjrala.

Přjběh o Alkipowi, a pochwaly, kterých dobrý Jezuita geho synowi mile wděčil, bylo hlawnj wěcý gegich rozmlauwánj. Angelina pilně poslauchala, magjc sklopené očj, lice gegi

[illegible] se zapřela, za žádných [illegible] [illegible]bila, že gi [illegible] [illegible]. [illegible] Maldonado [illegible] zwěděla [illegible] [illegible] tak často na [illegible] [illegible] pobo[illegible]nost, [illegible] [illegible] gegi wděčnau citedlnost k gegjmu milowánj [illegible] [illegible] [illegible] se, že [illegible] genž [illegible] tak [illegible] [illegible] [illegible] se byti [illegible], že [illegible] milowati, a [illegible] wiz[illegible], [illegible] [illegible] [illegible] Po [illegible] se [illegible] [illegible] milaugjch, giž [illegible] [illegible] zuměti, čeho [illegible] [illegible] byli obezpečeni, [illegible] Angelina tagila w sobě, což gegi [illegible] [illegible] ale [illegible] [illegible] An[illegible]geltowi. [illegible] mu [illegible] wěssen, [illegible] [illegible] gehu naplňowata, [illegible] mu opakowat, [illegible] [illegible] wássen [illegible] [illegible], že gest [illegible] wssecko předstjrati, aby Angelinu [illegible] [illegible] [illegible] gesstě prosyl, aby mu [illegible] [illegible] [illegible] byl.

Maldonado [illegible] [illegible] posslauchal, [illegible] dj [illegible] „O [illegible] [illegible] mne [illegible], a gaké zlé na sobě [illegible] [illegible] nasse [illegible], [illegible], nassi [illegible] [illegible], nassi [illegible] [illegible] a předce se [illegible], [illegible] [illegible] Paragenský [illegible] swého bratra [illegible] [illegible] [illegible] da, který [illegible] [illegible]

swé-

swětem nemáš, a gehož magjcý gest po mé smrti mezy dobrodějnými lidmi, geho bratřjmi, žiwu býti? Opowrženj nčemných model, kteréž porussenj lidé sobě včinili, z srdce twého gsem newykořenil, ačkoli gsem ho gich při tobě wštjpil, ale když můg milý Kamiré nad mdloby lidské se chceme wynésti, tak y hned musýme se lidsky odějcý; tak gedinák nás činj otroky wssech lidských předsudků a wssech wrtkawostj štěstj; gest mi tebe ljto, djtě mé; nedze mi tobě raditi, aniž rány twé zahogiti; naděge gest tobě potřebj, y ač tebe milugi, nadarmo bych se snažil sebe, a na několik okamženj y tebe oklamatiz gediné prostředečných wěcj, kterýby tě k žádaucýmu koncy vwedl: lakomost wládařowa gedinéhy způsobiti mohla, žeby na twůg rod zapomněl, kdybychom mu mnoho zlata dáti mohli; ale ani gá, ani ty ho nemáme, a — —"

„Zlato? wykřikne hlasem Kamiré, a padne starcy okolo krku; ó radugme se, otče můg! toť gen na mně záležj, abych sy ge opatřil. Hory, kdež gsem bydlel, gsau plny zlata; wjm cesty, které tam gdau; půgdu a přinesu ti tolik zlata, co budeš chtjti; ty ge wládaři obětugeš, a on mi dá za tak sspatnau cenu tu neykrásněgssj, nechtnostněgssj a milowánj neyhodněgssj djwku na swětě; a ohyzdná lásska k temu kowu, kterýž tolik zlého w nowém swětě způsobil, asspoň dwa sstastné včinj."

Do-

Dobrý Kamiré, gemuž giž při [illegible] ſſťastné ſrdce tlauklo, radowal ſe y s ſynem ſwým. Hned nazeytří ſſel k Pedrerowi; ale znage powahu muže, gehož získati mjnil, měl za to, že geſt dowoleno něco chytroſti užiti. Začal tedy s njm rozmlauwati, gakby těžko bylo wdáti Angelinu dle gegjho rodu; pak mu dal zenáhla srozuměti, žeby, odřeknauc ſe ſtawu ſwého, doſtala muže, kteřjby ſe za ſſťaſtné pokládali, aby gj k nohaum weliké gměnj ſložiti mohli; kteřjby y gegjmu ſtrýcy tu čeſt, že s njm w přjbuzenſtwj wegdau, draze zaplatili; a wida, že to přednesſenj Pedrerowi ſe ljbj, ſkonžil ſwau řeč předlože ſwého ſchowance ſeſtem tiſýc kuſů dukátů.

Pedreras ſe nedal ſnadně oklamati, dlauholetá zkuſſenoſt w řjzenj zemſkém učinila geg podezřiwého a zchytralého. Poſlauchage Maldonada rozpomenul ſe, že Kamiré pocházý z země Garanyſké, kdež prý zlatých dolů geſt hogno; měl za to, že geho bohatſtwj od gjnud nemůže pocházeti, než odtamtud; a neodpjrage, žeby nowoobrácency dceru ſwého bratra dal, odpowěděl: „Užitek Sſpanyelſké země gediné mi na ſrdcy ležj; nežádám ſy rozmnožitk ſwého gměnj, ale wlaſti ſwé proſpěſſen býti hořjm. Wáš ſchowanec může ſlaužiti mému vmyſlu; ať mi ukáže žilu zlatau, y dám mu dceru bratrowu."

Nad

Nad tau odpowědj zamyslil se Maldonado; nic wssak méně opakowal Pedrerowi swé přislibenj, a předswědčen gsa o wládaři, že slowo swé držeti bude, ssel s odpowědj k Kamiréowi. Kamiré wyslyssaw odpowěd sklopil hlawu, a slzy mu tekly s očj: „Ach! otče můg, zwolal, gá nedosáhnu Angeliny! Abych wygewil wládaři žjlu zlatau, gak žádá, musylbych mu vkázati cesty, kterých Sspanyelé neznagj, a na tom, že gich neznagj, záležj bezpečnost mých bratřj. Gábych měl býti odběhlcem, zrádcem, kterýby wydal swůg národ geho nepřátelům, katům do rukau. Nikoli, otče můg! tybys musyl nenáwiděti, opowrhnauti swého syna; a cožby mi bylo do žiwota, kdyžbys mne sobě newážil?“

Maldonado obgal Kamiréa, tiskna geg za dlauhý čas k srdcy swému; schwálil geho sslechetný vmysl, vtwrzuge ho w nezwrátitedlném základu, že wlastnj neymilegssj zysk a prospěch, swé neyprudssj wássni, y té neybolestněgssj powinnosti obětowati náležj. „Wássně přestanau, wece, zysk se měnj, ale ctnost gest nezměnitedlná; w každý čas, a wssudy hledj náhradu včiniti tomu, kdož pro ni trpj; těssj geg, pomáhá wzhůru, činj neysladssj vpamatowánj, působj v wssech wážnost, prowázý geg y na onen swět, a bdj nad hrobem, genž kosti geho kryge, tam požehnáwagj wsseka čitedlná srdce

toho

toho gména, kteréž ctihodné včinila; tam mu gesstě tekau slzy lásky, tauženj a podiwenj."

Nesstastný Kamiré wzdychal, poslauchage Jezuity. Pewně w sebe vzawřel, že nechce zradau nad swými kragany spáchanau milenky swé dosáhnauti, vmjnil y daufal, že wássen swau zkrotj. Od toho okamženj se warowal potkati Angelinu, rowně tak pečliwě, gak gj prwé wyhledáwal; newycházel z domu, docela se oddal vměnj, domnjwage se, že zaměstknáwage rozum swůg, také náklonnost srdce swého přetrhne. Angelina nemohla pochopiti, odkud ta weliká změna pocházý; s počátku byla nad tjm nepokogná, y s netrpěliwostj očekáwala příležitosti, aby s Kamiréem se sessla; ale když wjce k gegjmu strenycy nepřicházel, když ona ho wjce w poljch, ba ani v Alkaipowa hrobu nepotkala, tu se žalost obrátila w opowrženj a hněw. Myslila, že gj wjce nemiluge, y vmjnila geho také nemilowati; náhodau přissla gednoho swátku w chrámě podlé Kamiréa seděti, nutila se při celých službách Božjch, aby na nesstastného Kamiréa ani oka neobrátila; činila, gakoby ho ani newiděla, y wyssla z kostela, ani ho nepozdrawiwssi. Tok stálo weliké přemoženj mjrnau a milostnau Angelinu; domnjwala se, že po tom wjtězstwj nad samau sebau nic gj nebude nemožné, y kogila se tau naděgj, že brzy zapomene na toho, který gj bez přestánj na mysli ležj.

Ka=

Camire byl gako w zaufalstwj; mělke ge- srdce, odřjcy se swé milenky, gegjž blahu se wyhnauti, ale opowrženj snesti nemohl. Dusse geho tak wyssjnkau se podwrátila, y nemoha déle té bolesti w srdcy swém snesti, ssel k Maldonadowi.

„Otče můg! dj, Pys a odpusť; nemohu swé lásky přemocy; užil gsem proti srdcy swému wssj sjly, kteréž mi ctnost a rozum poskytnauti mohau, Angelina obdržela wjtězstwj. Opausstjm tě, otče můg, půgdu — — pro Boha! neplač, budešli plakati, zůstanu a před tebau umřu. Nechať se wrátjm do swých lesů k přjgdu zas, w to daufám, brzyli, newjm, ale gistě zas přjgdu. Gestli aumysl, který mám wywesti člowěku možná, tedy geg gistě wywedu, a ty mne uwidjš pressťastného a přenewinného. S Bohem buď, otče, přjteli, dobrodince můg! utři swé slzy, to nenj twůg syn, genž tě opaussťj, toť gest nessťastný, nesmyslný, nessťastné lásce w laupež daný; tať gjm dle libosti wládne, tať geg odhánj daleko od geho otce, tať napluge a zžjrá srdce geho, ale předce gj do to nenj, aby posskwrnila lásku a wděčnost, kteréž tobě na wěky zachowá toto srdce, ač wjce mé nenj."

Promluwiwsse ta slowa dal se na utjkánj, a neslyssj Maldonada, který geg wolá, nadarmo nař křičj, aby se w geho náručj wrátil. Brzy

mu z očj zmizý, dobrý otec zbawen swého syna myslj býti gediný na celém swětě.

Angelina byla gesstě wjce k politowánj. Saužena gsauc wássnj, kterýž přemocy nemohla, týchž cýtila bolestj co Ramiré, y neměla toho potěssenj, aby se komu swěřiti mohla. Dozwěděwssi se o geho odgitj domlauwala sama sobě, že gest tjm winna, y hořce plakala, rozpomjnagjc se na ten den, kdež se činila ho nemilugjc. Někaký čas se těssila tau naděgj, že se wrátj, ale widauc, že ssest měsýců minulo, a Ramiré se newracý, tu prosyla nesstastná Angelina swého strýce o dowolenj, aby směla wzjti raussku w klásstetře w Asumpcý giž zakázaném. Pedreras k tomu swolil, a gesstě ten den gi wedl k wrchnj klásstera sw. Klary, která Angelinu w klássternj oděw oděla, a s wládařem na tom se snesla, že čas gegjho nowicyátu o polowicy se zkrátj.

Nesstastnice tato dychtila sama po tom okamženj; čas gj tak zdlauhawě ubjhal od té doby, co newiděla wjce Ramiré! Myslila, že učiniwssi slib méně bude trápena, a že láska wyhyne z srdce, kteréž Bohu náležj. Konečně widěla, že čas tak žádaný se blj́žj, a cýtila nad tjm gakésy radosti.

Ten den před tjm, kdež Angelina slib učiniti měla, dobrý otec Maldonado wrátiw se od nemocného posadil se na kamennau láwku

před

před swými wraty. Wrátný pomyslal sy že Kamiré, když zdaleka někoho běžeti wi-dj, a w tom ho welikým hlasem zkřiknauti: Slyšj, ... se cítj obgata od mladého člo-wěka; twůg an byl, pytá tak geho syn!! Ubohý Jezuita byl by málem radostj omdlel. Kamiré ho držel, sám ani slowa promluwiti nemoha. Oba objati gsauce wessli do domu, a když srdce gegich přjliš pohnutá konečně lehčegi tlaukly a oni oddychati počali, počne Kamiré-ka: „Otče můg! gá gsem to, gák gsem cos widjš zase syna swého, y widjš geg hodna twého gména; negsem ani láskau, ani wlasti zrádcem; gsem y mohu zůstati wěrný bratřjm swým a milence swé. Wládaři odwáži zlatau žjlu, o kte-rau mne žádal, a ten poklad gest daleko od ce-sty, kterauby geg do mé země wésti mohla.“

Maldonado, genž sy dá ta slowa opako-wati, raduge se s swým plesagjcým synem; nechce radosti geho zarmautiti, aby mu zpráwu dal, že nazegtřj Angelina slib swůg učinj; ale w tom okamženj běžj k Pedrerowi, aby ta od-ložil, y oznámj mu, gaký přenáramný poklad gemu chce do rukau Kamiré wydati, y žádá, aby slowo swaté dané wyplnil. Pedrenas tau zpráwau překwapen a potěšen, obnowuge swé slowo, pjše y hned do klássteru, aby se se wssjm odložilo; a gak mile zornj záře na nebi wzessla,

Wne

wyda se s Malwokassem na cestu, i mágj dobrau tčnau obranu při sobě, a mladého Kamiré za průwodce.

Gešto den ssli, plenowali pod skromnjcý nagwětssj sýle dále w hory pusté gdaucý k straně Chyli. Wšak se nemohl tomu nadiwiti, dale gest giž prohledawsse zemi, ale žádných tow w nj nenalezli. Kamiré ssel naproti k mistu pokogňau; když přissli k gessyně wyhaslých skal, Kamiré zůstane státi, a ukazuge přjstup Lásce wěhodným, aby kopali, y kopagj; Pedrekas s wžima lakomostj pozoruge každého hnutj kopagjcých; Jezuita, gsa nepokogný a zamyssleny modlj se ponenáhlu co gmo gest, o zlato, Kamiré se wsjmjwal, ale nezdwil.

Pět aneb ssest střewjců když kopali zahlubi Pedrekas prwnj, a tu se lekne, cossi blesski wykřikne, skočj dolů, y oběma rukama posse padne přjčerwenau zem, která se třpytěla iskrami ryzého zlata. Žila ta byla draahá a ssiroká, a mnohé giné gesstě daleko bohatssj byly pod pjskem, neb wnjmž ležela. Pedrekas běžj k Kamiréowi, obegme geg, nazýwá ho spasytelem swým, a přjsahá nesmrtedlné přátelstwj; kopagj dále wa gého poručenj, čtyři měsjcowé giž gsau naloženj zlatem, a gessyně wěry gessté nedáwno. Mladak zanechá tam stráže pod zpráwau swého mjstodržjcýho, a sám chce chwátati, aby slowo swé splnil, a wrátj se do Asumpcý

s Mostenwáldem a Kamrkem. Wede ge do swého paláců, a gak mile takowý Pedrkraß poklady swé w bezpečné mjsto uložil, ſſel sám do kláſſtera k dceři swého bratra, aby gi nařjdil, kdy by z tmeh wyſſla a umjnila nazenych Gumirowau manželkau býti.

Pochybme toho náramného podiwenj, a toho přewelikého ſſtěstj, gehož milostná Angelina okuſſela! Nemohla wěřiti, co slyſſela, newěděla, zdaližli to sen, či nenj, ale gsauc zwyklá poslauſſnau býti, poslechla bez odporu. Swleče hrubý klássterní oděw, aby w zlatý a hedbáwný se odjla; wssak wstaupj zpět s mjrného těla; gegj wlasy dlauhé opět se rozwinuly w kadeřjch přes ramena se spauſſťegjce. Radost, které w srdcy cýtila, rozhognila čerwenost gegjch ljcý; oči gegj, které se pozdwihnauti neosmělj, hágegj tiſſice paprſſků obočjm swým. Nikdy nebyla krásněgſſj než w ten den, w který gj Kamrk zachowal žiwot; wycházj z kláſſtera, aby přiſſla k swému milému; ſſťastný Kamrk očekáwal gj w mluwnicy, kdež ho Pedrkraß samého nechal.

Wyhlédnaugi padne na kolena, řka: „Slyš mne nejkrásněgſſj, milowánj nejhodněgſſj z podlawj swého! Dřjwe než ſtrýce swého poslechneš, poznej důwody mocných, kteréž mi kázali tebe se warowati. Pedrkraß, aby twau ruku mi powolil, žádal ... Neudělal

gsem

gsem o žádné, než w mé zemi; kdybych geg tam byl wedl, bylbych byl gako zrádce wydal bratřj swé wkrytnosti wassjch Sspanyelských. Nikolibych toho nebyl učinil, Angelino! tobě samé se wyznáwám, a to w tom okamženj, kdež tebe w skwělosti wssech twých wnad a půwabů widjm, žebych byl obětowal lásku swau powinnosti swé k wlasti swé. Ale láska tá něco lepssjho mnukla: gá opustil swého ctnostného otce, gá se wrátil k Cayanyským, kdež sauhdnau, prawjcý mnoho zlata gsem nalezl. Pomocý twých Kreganů celého půl léta gsem skrácil, snássege to zlato welmi daleko od země, kdež gsem gi nalezl, a do země zakopáwage, a bohatstwj dosti nashromáždě, ne abych tjm tebe zasloužil, ale bych aspoň tebe obdržel. Stokrát to gsem konal tu dalekau cestu, y tisýckrát bylbych gi konal, kdyby mi čas byl stačowal. Obraz twůg wssudy byl semnau, y obáwal gsem se: že ten dar přjliš malý bude. Pedrenno gest spokogen s tjm pokladem, neznage ceny toho, který mi přepaussti; ale dnes chcy ten poklad od tebe, gediné od tebe obdržeti.“

Angelina, slyssjc ho, musyla se nutiti, aby Ramirowi nepadla okolo krku; z milostné gemu podala ruky, a stisk lásky byla odpowědj gegj.

Ramiro wěssený wedl gi na rychlost k Pedrenowi, kdež týž wečer o půlnocy Maldonado gim dal k swatj požehnánj s nikým žádného swě-

tedl.

tedlikjta sstěstj nebylo rowné tomu sstěstj, gimž obadwa opogeni byli; gediná radost Jezuitowa snad se gegich radosti rownala. Wssickni tēj se nynj domnjwali, že tak milostného swazku nic wjce budaucně zarmautiti nemůže; wssickni tēj radowali se nagednau z přjtomnosti y budaucnosti; ale nebyli gesstě na konci swého utrpenj!

Wládař opustiw nowé manžely, wrátil se k gesskyni, kterauž dělnjcy geho giž wyprázdnili. Tolik bohatstwj bylo by málo lakomstwj Pedrowu zadost včiniti, kdyby se lakomosti zadost včiniti mohlo. Y pognaw snadno, že země, kterau kopali, žádného kowu do sebe nemá, přissel na tu myšlénku, že Kamiré gmá hogné a bohaté doly, z nichž nepochybně toto zlato sem snesl. Zatjm měl přjliš mnoho bohatstwj, než aby sobě směl nařjkati; y odáwal se také Maldonada nehodných prostředků užiti; aby toho tagemstwj, kteréž se mu skrýwalo, mocně se dowěděl, wzal ginau cestu, kterážto geg rowně k témuž konci wedla. Shromáždiw osadu předstjral nowé nařjzenj, kteréž prý od krále dostal, aby nowých wynalezenj dále wyhledáwal, a sausedné národy, obzwlásstně Garanyské Sspanělům podmanil. Pak obrátiw se k Kamiréowi, genž při těch slowjch strachem zbledl, řekl: „Do twých rukau, synowče můg! odewzdáwám dobré Sspanělské země; gá tebe přigjmám za swého wlastnjho syna, činjm tebe

swým

swým Kommandantem *) a gmenuge ho swým ná-
sebe wyslýdám, abys k sstěstj swých wogákůw wytáhl
z zemi Guarannskau nalezl a podmanil."

Wssecka osada schwálila to zwolenj; Ka-
miré nemá sjly, aby odpowěděl, pozdrawugj y
uznáwagj ho za Adelantado a Pedreras
gesstě gednau nařjzuge aby w málo dnech se
wypravil.

Nesstastný Kamiré běžel se swau manžel-
kau k Maldonadowi, aby dossel u něho rady.

Dobrý Jezuita, po mnohém rozwažowánj několik
okamženj w tichosti, pak pogaw manžely ře-
kl: „Děti mé! dj, nebezpečenstwj gest weliké.
Kamiré nemůže w Kesmj wyposlechnauti; odepřeli
to, přigde w podezřenj; uposlechne-li se ho, přigdu
gá w podezřenj, a mlčet gest že wssemu škodo-
wen. Gediná stráska gest zde možná, a ta zá-
ležj w tom, abyste gesstě dnes w noci k Guara-
nským přeslj; gá přigdu s wámi, mé děti!
ač gsem giž welikého wěku, půgdu, s křjžem w
ruce, bratřjm Kamiréowým wjru nassj kázat,
půgdu gich obrátit, gakož gsem geg obrátil.
Sstastný powedete žiwot, wždy se budete milo-
wati w newinnosti, w pokogi; gá wyplnjm
swau powinnost, budu slaužiti Bohu swému.

*) Přednj důstogenstwj we Sspanělstwj to bylo.

wwedu mu lidi, budu nad wás gessté sstast-négssj!"

Angelina a manžel geg padli starcy k no-haum, připrawili se k vtečenj; Kamiré sy o-patřil kocábku, w niž wssickni třj wstaupili, gak mile tma nočnj se na zemi rozprostřela. Kamiré wesslowal, plawě se po řece nahoru až k wcházenj do lesů. Tu v prostřed lesů wystau-piw potopil kocábku, a s swými towaryssi gda neypustěgssjmi stezkami w málo dnech se přibral k Gerannyským. Ti geg gako bratra přigali; wyprawowal gim, co pro ně včinil, a co má děkowati Jezuitowi; wssickni diwočané lahodili a snássely dary Maldonadowi; wssickni chtěli dělati na chalaupce pro dobrého otce, gakož y na Angelinině a Kamiréowě. Ty chalaupky wystawěli na welikých stromjch, a lezlo se do nich po řebřjcých, kteréž wylezsse za sebau wy-táhli; což opatrnost potřebná proti tygrům a rozwodněnj byla. W krátkém čase mladj man-želé w nowém obydlj nábytkem se opatřiwsse byli, žiwi bez bázně, bez nepokoge, sprosstěni wssech muk a saužení, které sy lidé s takowau pracý činj, gediné s láskau a swým žiwobytjm se obj-ragjce; sylněgi nynj než kdy prwé cýtili rozko-sse a lahodnosti těch třj wěcý spogených na swě-tě neywětssjch dobrých: lásky, newinnosti a swobody.

Maldonado, gsa milowán od laskawého lidu, kázal náboženstwj křesťanské, y snadno obrátil lidi neporussené, kteřjž ctnosti geho ctili. Wssickni Satanysstj dali se pokřtiti. Po čase prosyli sami dobrého otce, aby gim gesstě giné Jezuity opatřil, y poddali se dobrowolně králi Sspanyelskému, s tau wssak wýmjnkau, aby gim gen takowé Jezuity posýlal, gako gest Maldonado. To podánj přigal král Sspanyelský; missyonáři přissli. Satanysstj, dowěřugjce se w zawřené smlauwě, táhli se blj že k Asumpcý, rozdělili se w wjce kmenů, z nichž každý swau wesnicy wystawěl, Jezuita byl w nj farářem, wyučowal ge w dělánj země a w giných potřebných uměnjch, a otcowsky ge řjdil a sprawowal. Brzy se ti kmenowé rozmohli, a léta 1734 činili 30,000 rodů. Každá wesnice měla swého zpráwce a obzwlásstnjho wrchnjho, kteréhož obywatelé každý rok zwolili. Farář, kterého Pater Prowincyal wolil, bděl, aby se zachowáwali zákonowé, gichž ani mnoho nebylo, aniž přjsnj byli. Neywětssj trestowé záleželi w postěnj se aneb w wězenj, a těch bylo při lidu newinném, pokogném, který o krádeži aneb o wraždě a zabitj ani té neymenssj powědomosti neměl, welmi málo kdy potřeba; zachowali tu sstastnau newědomost, protože Jezuité co neypilněgi bděli, aby žádnému cyzozemcy do té země dostati se nedostalo. Daně mjrné, které králi

Sspa-

Spanhelskému platili, wydělali na cukru, na tabáku, a bawlně, gimiž kupčili, a gichž nabýwali na prostranném kragi přenáramné welikosti, který wssem osadnjkům společně náležel, každý z obywatelů po dwa dny w týhodni pracugjce. Ostatek žně byl pro syrotky, pro nemocné, a pro staré pracowati giž nemohaucý. W zwláštnj zbrognicy měla každá osada swau zbrog. O swátcých wzali sy gi z nich mladj lidé, cwičili se w užjwánj ručnic, mečů a kordů, a pak ge zase w nich složili; a při prwnjm autoku, buď od Peruánských, buď od Brasyliánských, wytáhl z každé wsy pluk wýborných oděnců. Wssudy zřjdili sskoly, kdež čjsti a psáti učili, wssudy byly djlny zámečnjků, tesařů a tkadlců. Wssem řemeslům, wssem prospěssným uměnjm zadarmo zde učili; a farář, který k těm pracým dohljžel, prwé náklonnosti mladých lidj zkaussel, než gich k učenj něgakého řemesla připustil. Nic gim konečně nechyběło ze wsseho toho, což w nassich městech widjme, než rozmar a mrhánj, neprawost a chudoba. Y předce o té obcy kněžské, o tom patryarchálnjm řjzenj mnoho zlého mluwili, wssak zapřjti nelze, že to byla snad gediná země, kteráž přeswědčenjm se založila, dowěrnostj udržela, a ctnostj wyssłechtila.

Jan Negedlý.

O nesmrtedlnosti dusse.

Tento zlomek gest wzat z rukopisu básně weliké od Wogtěcha Negedlého pod nápisem: Karel čtwrtý, báseň w osmi zpěwjch, půwodně složené, a podáwá se zde k saudu Panům wlastencům, aby dřjwe o nj, než tiskem na swětlo wygde, známosti nabyli, a se přeswědčili, čeho od této práce Pana skladatele očekáwati mohau.

(Z zpěwu osmého.)

Což to na plat, Dubský odpowjdá,
Že mdlý člowěk do wěčnosti wzhljdá,
Že se nesmrtedlným býti prawj,
Krásný obraz před oči sy stawj?
Gako pára mylný sen se ztratj,
Co nám žiwot w budaucnosti zlatj,
Gestli prawda při maudrosti kráčj.
Ach! ta neljtostně bludy páčj,
Které mrtwj rozum, zraky slepj,
Ta co slunce swjtjc, gak hrom třepj
Swodné stwůry nesmyslných lidj.
Nastogte! tuk s hrůzau podwod widj;

Nesmrtedlnost mé, a swětlo gasné
Naděge, co sprosté ssálj, hasne.
Člowěk vmře na wěky gen gednau.
Krewli w žilách zmrzne, twáři zblednau,
Dusse oslawená s tělem zkosne.
Tož swým okem wida po radostné
Budaucnosti darmo smutně hledjm?
Spatřjm dým, a hořem sspatný sedjm;
Neb že zagdu, wjm z swé zkussenosti;
Kdo mne vbezpečj o wěčnosti?"
„Bůh a srdce mé, a maudrost prawá
Poskytugj důkazů mi dosti,
Smrt že nerozdrtj dusse prawé,
Mluwj Arnosst w milé srdečnosti;
Wjdyž mi přirozenost wygewuge
Boha Stwořitele laskawého,
Který rozumem mne powyssuge
Nad stwořenj swěta wsseckého,
Který gazyku řeč vdělugé,
K lásce mne a ku podiwu nutj;
Tenby bezewssecho vsrnutj
Dokonalostmi mne ozdobuge
Gako otec negmaudřegssj
O swé děti negmilegssj
W každé době weda péčj,
W maudrosti mé kráse negswětlegssj
Gako tělo nechal dusse zahynauti?
Zdažby otec maudrý sahal k meči
Chtěge syna tehdáž probodnauti,

Když

Když mu práwě pernau prací trudj
Radostnému drsnau cestu klestj?
Ne, ne, člowěk nezahyne,
Milek swého Stwořitele.
Wždyť ho otec dobrý k sobě wine,
Wždyť mu cestu kwjtjm stele,
Wwádj geg do zahrady,
Aby z radostj se objrage,
Weselostj mjrně vžjwage
Růže kweta plésal tady.
Wždyť on wšecky swěty obžiwuge
Ani braučka nezmaluge,
Gakby neměl zachowati lidj?
Kam mé oko hledj, žiwot widj,
Powaž člowěče! kdo slunce zachowáwá,
Měsýcy a hwězdám rozkaz dáwá,
Aby denně probuzeni nesli swětla?
Rcy, kdo káže, aby země kwetla
Zymau mrtwá, garem obžiwená?
Bez žiwota zarážená
Stála w swětě přirozenost,
Wáhawá a bledá lenost
Wůkol panowala,
Twory vkowala,
Krásu zawřel hrob!
Garo dychlo milostiwé,
Žaláře se rozpukl strop:
Z hrobu w kráse žiwé
Powstáwagj tworowé,

Božjm duchem okřjwagj,
Nowým ssatem odjwagj
Wzkřjssenj se stromowé;
Aby mladé ozdobili swěty,
Wykládagj rozmanité kwěty.
Oráč zemi pluhem probuzuge,
Zlaté sýmě do nj rozhazuge;
Slepý člowěče, co činjš, že swé zlato,
Naděgi y žiwot zahazugeš,
Dřjwe gednáš, nežli rozwažugeš?
Co máš possetilče za to?
Bohatstwj twé w zemi hnige,
Gádro mljčj, kůra wadne.
Ale gaký diw to! Mrtwý mladne,
Hlawu zdwjhá, rozkossně se kryge,
K nebi hledě Božj rosu pige,
Gako obr rosta, rozplozuge syny!
Padni člowěče w prach před swým Bohem!
Wzhlédni dusse nesmrtedlná do hlubiny
Nesskončené maudrosti!
Uč se znáti w diwu mnohém
Moře Božj maudrosti,
Hospodin y zrnko obžiwuge,
Mohlby tebe zmařiti?
Gestli gesstě dusse pochybuge,
Braук gi bude včiti,
Že zde pro budaucnost zrage;
Teprwa že člowěk vmjrage
Počjná se žiwiti.

Wzhlé-

Wzhlédni na strom! Hausenka se plazy,
Rosté, žiwj sebe, stromy kazy,
Braučet dospjwá y vmjrá,
Když se w sskořepinu zawjrá.
Nynj ležj suchá sskořepina;
Kdo gi do žiwotu wzbudj?
Člowěče! zde spatřjš Hospodina
W mocnosti a slávě welikého!
Sluncem dychá do mrtwého
Braučka žiwot, tu smrt pudj,
Z nemotorné rozwinuge
Sskořepiny ptáčka weselého,
Ten se k nebi pozdwihuge
Nowým žiwobytjm plésá.
Zde mé srdce diwem klesá,
Žily skákagj a nohy trnau;
Neb se zázrakowé Páně hrnau,
Wyběššnjk mysli obrazugj
Žiwý pramen Božské mocnosti!
Slunce s měsycem se obžiwugj
W nowé kráse, w čisté gasnosti,
Swětům zaraženým wygewugj
Dobrotu a slávu Božj milosti;
Stromy mrau, a znowa mladnau,
Braucy obžiwenj snadnau
Pracý sskořepinu prolomugj,
Boha welikého oslawugj.
Něme twory wolá do žiwota,
Žiwočichy krásau oslawuge;

N

A nás, djtky geho, negistota!
Nesmyslná zaslepuge,
Očima že nechcem prohlédnauti,
Prawdy čisté k srdcy přiwinauti?
Koho gak nás w kráse neskalené
Stwořil otec milostiwý?
Lidé, swého Boha obraz žiwý,
Okem prawdy wygasněné
Ssiré swěty probjhagj,
Přisstj wěcy předzwjdagj,
Měsýcy a hwězdám měřj běhy,
W pauta kladau hroma smrtjcýho,
W moři nalézagj břehy
Swěta plynaucýho,
Zůřjcý a lehký národ řjdj;
Z moře země, z pustin ráge twořj,
Wrchy rownagj a skály bořj,
Po prawdě se obři pjdj,
Prohjzagjc wssecky swěta djly,
Přebjragj tagné žjly
Wessterého přirozenj,
Aby dossli oslawenj.
Nynj máli dusse s tělem mjti,
K čemu bude dokonalostmi se skwjti?
S rozumem proč maudrost zrage,
Nesauc w skutkj kwěty neykrásněgssj?
Snadby vpadl člowěk smrtj vmdljwage
W moře nepaměti neytemněgssj?
S maudrostj tož nestihlau se nesrownámé,

Bůh,

Bůh, co dobře stwořil, nebourá,
Což gest ustanowil pro wěčnosti,
Nezmařuge w prchliwosti:
Rozum znáhla k prawdě pokračuge,
Tady rosta w zkussenosti,
Z paupěte se rozpukuge,
Autlé listy rozwinuge;
Až zde, kde geg tělo dussj,
Poučiw se prawdě změny zkussj.
W krage gasněgssj se odebere.
Zde se stále maudrost z bludy pere,
Náružiwost oči zdrawé zaslepuge,
Tam se prawda w Božské kráse ukazuge.
Tupost gasných očj nezakalj,
Ani žádost gedowatá
Na slabé se srdce newywalj;
Ale spokognost a maudrost swatá
Gako matka dusse newinné
S wljdným okem k sobě přiwine.
Gá gsem, budu gisté, byť y tělo
W hrobě spráchniwělo;
Tok w swém srdcy cýtjm; žádost tato
Ani okamženj pokoge mi nedá,
Stále nesmrtedlnosti gen hledá.
Dussi přeswědčugje, že gak zlato
Wyčisstěné ohněm rozum powstane.
Záhuby wěčné smrti král se děsý,
Strachy srdce gako mečem probodané
Hrdinowé trne; hrdý plamen wěsý,

Nezmožený báznj vmjrá,
Že se pro něg wěčnost zawjrá.
Žebrák zmařenj swé přemeyssljege
Hrůzau tetelj se; ač se na něg lege,
Ač mu zuby zymau gehtagj.
Nohy wymořené hladem klesagj;
Předcby radssj snássel hlad a sužowánj,
Nežby zhynul wěčně po skonánj.
Každý člowěk před záhubau trne,
Hned pot smrtedlný se na něg hrne,
Pomyslili sobě: Gá mám zmařen býti!
Každý daufá, že se w nesmrtedlné krage
Odebere. Bůhby mohl snad chtjti,
Gako tyran s lidmi zahráwage,
Aby po wěčnosti vstawně se třeli,
Naposledy s tělem spráchniwěli?
Nic, nic, dusse nasse nezahyne,
Gistá nesmrtedlnost na nás kyne!
Bůh, náš otec milostiwý,
W srdce wsstjpil obraz žiwý
Krásné, sstastné budaucnosti;
Protož připrawil nás pro wěčnosti!
Ten cyt obžiwuge muže wznesseného,
Že se obr po wěčnosti žene;
Srdce sláwau roznjcené
Nehrozý se protiwenstwj zlého;
Hrůzy přemáhá a w bitwu letj,
By swé wywedl předsewzetj;
By swé zkrotil nepřátele,

Za-

Zastal wlasti hynaucý,
Muž se hrne na smrt smělé
Láskau pro wlast horaucý.
Giný wogen wěda s bludy,
Posylněn gsa wěčností,
Čistj zlato z sspatné rudy
Wygasněnau maudrostj,
Na wěk sskaredý se neohljžj,
Zpomjnage na budaucnost,
Rozněcuge swého srdce wraucnost,
Kráčj kmau, a vsaužen gsa bludu tjžj
Prawdy potlačené hledá,
Lůze přemocy se nedá,
Byk se saně wyrogila,
Na něg ged a zrádu lila.
Že y w přjkořenstwj k gasné prawdě tjhl,
Wěčnost muže wznessenébo fylj.
Wssickni národowé gako skály
We swé wjře pewnj stáli,
Že gich dusse nezahyne.
Z té se prawdy láska k wlasti,
Y etnost každá wine.
Gen tau wjrau vzbrogený,
Wida národ vmořený
Za swé bratřj skáče do propasti,
Prawdy, ohněm hrdina se dere,
S lwy a draky, s vkrutnjky pere!
Gesstě mage na smrt gjti
Mudřec wygasněný včj,

Že

Že ho přigme otec do náruči,
Že se bude na wěčnosti stkwjti,
Dusse zmařena že nemůž býti!
Neb gj žjly nekljžegj,
Ani gaké audy netjžegj,
Gakby duch gsauc mohla hynjti?
Budem, radugte se, budem žiwi!
Dusse, gak se swého těla sprostj,
Bude oplýwati blaženostj,
W nowém swětě vzřj nowé diwy,
Blud a mlha gj s očj spadne,
Moc Božj vkřege a zmladne,
Prawdu neskalenau spatřj.
Tu se w kráse milých bratřj,
W slávě milostiwých hrdin shledá;
Kdežto vkrutnost a záwist bledá
S maudrostj wás nerozdělj
Mudrcowé smělj!"
„Budem žiwi! po něm vhlj pragj
O, tjm slowem člowěk tebe slawj
Stwořiteli wssemohaucý!
Budem žiwi! w lásce wraucý
Tenkrát Otče syn se k tobě stawj,
Srdce tebau rozpaluge,
Do nebe se pozdwihuge,
Gako djtě k milému se otcy
Wina stjžnosti swé wyprawuge;
Bjdy klesagj a hynau nocy,
Oko obžiwené gasněge hledj;

Neboť wj, když slzy cedj,
Že ge otec dobrotiwý čjtá,
Že swé djtky po těžkosti
Přemožené w nebi wjtá,
Připrawuge krásné newiannosti
Sýdlo wěčné blaženosti.
Kdyby naděge té nebylo,
Kdožby ztrpěl sužowánj,
Auzkosti a nuzowánj?
Brzyby se srdce strávilo;
Člowěk, knjže tworů rozmanitých,
Wěze w mořj trampot hromowitých,
Diwokáby blahoslawil zwjřata,
Která w lese gako knjžata
Bez wssj péče čjnjwagj,
Co gim přirozenost radj,
S chutj pjcy obědwagj,
Kterau hlad gim sladj;
Neb gich minulý wěk nezastrassj,
Ani budaucnost gim nelahodj,
Trpká zkussenost a prawda nerozplassj
Zlatých mostů w wětru postawených;
Ale nyněgssj ge žádost wodj
W kráse stromů rozložených,
Ta ge očj znáti,
Coby měla bráti,
Aby žiwot zachowala,
Pohromy se wystřjhala.
Sstastně požjwagj přjtomnosti!

Člo=

Člowěk od prsu až do starosti
Naděgj a strachem sebě mořj,
Brzy sobě zlaté hory stawj,
Nynj s Bohem, w saukromnosti prawj;
Giž zas budliny swé bořj,
Sám se na smrt vkřižuge,
Radost w žal si obracuge;
Peklo z ráge rozkossného twořj.
Gako bauře na mdlého se walj
Kyselosti gedowaté;
Sstěstjm oplýwá, ach! bjda kazj
Gemu okamženjm sstěstj zlaté.
Prchla spokognost, a strach se hrne,
Až mu auzkostj aud každý trne.
Kam má nesstastný se vtjkati?
Komu srdce těžké otwjrati?
Přátelé ho w nauzy opustili,
Bratřj do hlubiny bjdy vwalili;
Přjtel gediný co milowal
Bratra nauzý sklјčeného,
Slowy lahodnými zhogowal
Rány srdce vwadlého,
Poražený na posteli
S smrtj zápasý a zýwá.
Gako diwý na přjteli
Mrtwém leže wzýwá,
Hořem zausá a se djwá
Polaumrtwý na mrtwého;
Kdo se vgme vbohého?

Kdo mu hrozné rány zhogj?
Nastogte! co widjm! co se děge?
Zatwrzelec se mu směge,
Nepřátelé se co wosy rogj.
Nikdež pomocy; ba w hrůze zlostných lidj
Ani autrpnosti newidj.
Gestli pro bjdného nenj budaucnosti,
W zaufánjli nezastkwj se naděge,
Co se s vtrápeným poděge?
Gako Satan we swé zůřiwosti
Musý proti stwořiteli wstáti,
Musý se ho okem zaufánliwým ptáti:
„Proč gsy mne, ó Bože strassný! stwořil,
Kdyžs mi každé sstěstj zbořil,
Naděgi y odgal zaufalému?
Wěčnostili nenj, pročbych motil
Na swětě se k wůli Bohu vkrutnému?
Vmru! wytrhnuw se ze žaláře
Nebudu giž slzami swé kropit twáře,
Ani se co otrok naužý třjti!"
Ale Bůh gest; y gá musým býti!
Takto smeyssljm we swém sužowánj.
Gá se trápjm, hrůzau třesu,
Mělbych bez odplaty mřjti?
Když gen w žiwobytj bjdy nesu,
Když se potjm w trpkém powolánj,
Bohatec se topj w požjwánj,
Kam gen kročj, kwětiny se winau,
Radowánky na miláčka hynau,

Na zemi mu nebe čerugjce;
Wsseckо se mu darj, co gen srdce ráčj,
Gemu zdrawjm wykwetagj ljce,
Pro něg chlapi moře sussj, skály páčj,
Zemi nevstupnau donucugj,
Že z nj pokladowé wystupugj,
Aby před wládařem klekli,
„Ty gsy nassjm Bohem" řekli;
Gako ryba w radowánj plawe,
Gako na stromečku ptáček skáče. —
Powězte, proč chudý w kautě pláče,
Když se walj na něg hromobitj;
Kdežto boháči y sstěstj drawé
Sege rozkoš w krásné žiwobytj?
Zdali ctnost geg korunuge,
Že té pocty zasluhuge?
Ba! syn mrzké neprawosti
Zasluhuge trestu;
Neb co-kat w swé zůřiwosti
Hnal se na newěstu,
Čistau gako kwjtek.
Zlostj sopté wytrhl matku
Z krásy vsslechtilých djtek,
Wyhnal z dědičného statku
Syna zwedeného,
Žiwot odňal otcy;
Mage muže newinného
We swé propadené mocy,
Smeysslel na strassliwé muky,

Že swé dcery nechtěl z ruky
Bezbožnjku dáti.
Za to snadby odměnu měl brati,
Mělby sedět w radowánj,
Že byl twůrce bědowánj,
Plodě neslýchané hany!
Patřte tamto na žalostnau
Bjdu, kdežto bez ochrany
Nazý lidé zymau kostnau;
Otec ležj, wůkol djtky
Wadnau gako auwě kwjtky;
Srdce puká vbohému otcy,
An swé milé drahé děti
Widj mřjti bez pomocy!
Chtěge na ně gesstě pohleděti
Zbjrá každau krůpěg sýly;
Ach! tuž nemoc w rozkucenj
Gede w geho tělo, trhá žjly,
Audy kljčj, srdce drtj;
W hrozném dusse zarmaucenj
Potýká se chudák s smrtj;
Smutné na miláčky wzřenj
W posledni mu okamženj
Lige ged a peklo strojj.
Každá auzkost na muže se rogj,
Nepřátelé gako sowy
Trýznj bodlawými slowy
Sslechetného w smrti bogownjka;
Očj k nebi slzy cedj,

Ru-

Ruce spjná, wzhůru hledj
Na ljtého protiwnjka,
Okem plným smilowánj
Odpaussti mu pronásledowánj,
A se žehná s swětem zrádným.
Proč ten člowěkem byw řádným,
Který ctitel prawé ctnosti
Žiwot strávil w newinnosti,
Gak čerw w bolesti se wine,
Kdežto na zlosyna rozkoš kyne?
Nynj musý vsauzený
Odtud bez odplaty gjti;
Měl by, kcete, zmařen býti
Gako boháč zatracený,
Gessto gak Bůh w sstěstj sedě,
Denně na radosti hledě
Tropil mrzké hanebnosti?
Musýk dobrý za swé ctnosti,
Musý ctitel přikázanj
Slávy dogjt na wěčnosti,
Okusyti radowánj!
Sycby nesprawedliwý Bůh zbořil
Sstěstj na swětě a řády zhatil,
Bezbožnjkům wáge twořil,
Newinnosti peklem splatil.
Kdožby chtěl se k ctnosti třjti,
Kdyby neměl na wěčnosti býti?
Každý ssetře zysku swého
Rozkossebý hledal swodné,

Rodičowé přiwinete
K srdcy wjdné dětinky,
Přátelé se obegmete,
Gak se žiwj lidé k srdcy winau,
Nebot dusse nezahynau."
Wbljž vmlkl rozhorlený.
Po něm prawil Dubský zamyšlený:
„Y gá sladkau naděgi se kogjm,
Že gsem stworen pro wěčnosti,
Přemeyssljmli, tu se dwogjm,
Děsým, až mi trnau kosti.
Kdož mne o wěčnosti může vgistiti
Nemoha se okem přeswědčiti?
Arcy naděge mi lahodjwá,
Gistota wssak sladssj býwá.
Kdybych tu měl, swjtilby mi gasný den."
„Byt y," wážný Arnošt odpowěděl,
Při tom wlídně na Dubského hleděl:
„Byt y wěčnost byla pauhý sen,
Aspoň sladký gest a dussi vkolébá.
Člowěk, když ho tepau sužowánj,
Naděgi swau zlatau libá,
Pudj z swého srdce bědowánj,
Naděge ta dusse podpaluge,
Lidi k činům probuzuge,
Že se hrůzy nelekagj,
Ale diwy podnikagj.
Dubský! ty se odwoláwáš na gistotu,
Lehčegi bys přenesl psotu

Wez=

Wezdegssjho žiwota?
Powěz; kde gest oka čistota,
Aby mohla nestwořenost proběhnauti,
Wssecky swěty pohledem swým obsáhnauti,
Rjcy gistě, wěčnosti že nenj?
Gestli y zde gistoty se nedopjdjš,
Ač co orel bystrým okem sljdjš;
Gsauli nasse smysly pro stwořenj,
Nemohauce budaucnosti obezřjti;
Pročbys myslil srdce pochybnostj křjti?
Nechtě sužowánj zawrhnauti,
Snu pak lahodného přiwinauti,
Kterého tu rozum čistý pochytuge,
Který dussi k nebi pozdwihuge?
Hrobuls se lekáš? Děs se spánj těly;
Y to denně tělo usmrcuge.
Proč pak netrneš, když k spánj čas se chýlj?
Že se můžeš přeswědčiti swými zraky,
Že se denně mrtwé tělo probuzuge,
Že sen unawené audy sýlj!
Gestli denně Bůh ty koná diwy,
Tedy y my budem wěčně žiwi,
Gak gest spánjm dusse posylněna,
Tak y smrtj bude wyčisstěna!"

Proč-

Pročby se mělo w hlawnjch školách králowstwj Českého včiti také česky a češtině.

Láska k wlasti a láska k gazyku wlastenskému gsau tak nerozdwogitedlně spogeny, že téměř gedna čitedlnost gsau. Wrážky, která se děge gazyku wlasti, powažuge každý wlastenec po weškerém swětě za urážku, kteráž se děge y geho wlasti. Kdo potlačuge gazyk národu, potlačuge spolu národ. Tyran, který chtěl národ podmaněný wymazati z počtu žiwých, wždycky hleděl gazyk geho wykořeniti gazykem národu switězywšjho. Že s gménem a gazykem národu přemoženého y duch y powaha geho klesne, oheň swaté lásky wlastenské wyhasne, a dautnáli předce, národ že gako otrok srdce wždy truchliwého a wyswobozenj žádostiw býwá, přjběhowé wšech takowých národů doswědčugj. Můželi pastorek milowati otčjma, kterýž mu wšecko dědictwj po prawém otcy odegme, ani

pa-

památky po něm mu nenechage? Nebudeli pa-
storek s takowým otčjmem, a tento s prwnjm
žiw nespokogeně a nesstastně? — Nechálli mu
ale otčjm dědictwj sprawedliwého, hágjli mu ho,
pečugeli o geho zachowánj, a snažjli se, aby
staw geho spjsse zlepssil: ó pak mu nenj otčj-
mem! gest mu otcem prawým, a bude milo-
wán láskau wěrnau, gakauž gen wlastnj otec
milowán býti může. Z wděčnosti dá sstastný
pastorek gměnj y žiwot za tak dobrého otce.

Byl čas, za nassj gesstě paměti, že nepřá-
telé gazyka nasseho, Němcy, y také žel! někteřj
zrádnj Čechowé mocně usylowali, aby český, tak
gako polský, slowenský a uherský gazyk utlačen,
a po wssem mocnářstwj rakauském gediný toliko
německý panugjcým učiněn byl. W Čechách se
gim to neylépe dařilo, poněwadž bez toho od
dáwných časů Němcy ze wsseho okolj do této
krásné a požehnané země pro lepssj obžiwu gako
walem se hrnuli, aby se w nj usadili; a wlá-
dykowé česstj ne tak gako polsstj a uhersstj wla-
sti své a zachowánj gazyka gegiho bedliwi a
pečliwi byli.

Ale Bůh, wěčný národů otec, zmařil tento
potworný aumysl, a zachowal nawzdory wssemu
nepřátel nassich possetilému usylj bytost, gména
y gazyky národů neněmeckých, žezlem rakauským
sprawowaných.

Radugte se, národowé sstastnj! dalať wám
swra

swrchowaného dobrodince nebeského: Frantisskem, Cysařem Rakauským a Králem dědičným, Otce prawého, kterýž wás wssecky, gako swé wlastnj syny miluge, k wassj bytnosti a gménem y gazyk wáš, kterýž gste od slawných předků zdědili, wám zachowati y zwelebiti, a tak neywětssj wassj lásky a důwěry, wěrnosti a poslussnosti zaslaužiti usyluge. On chce zachowánjm gména a gazyka nasseho zachowati také w srdcých nassich lásku k wlasti, kterážby nás k dobýwánj wětssj dokonalosti a blaženosti společné, a k bránénj gj proti náhlý nepřátelskému rozněcowala. On uznáwá, že gakož duchownj Pastýře a učitel sskolnj lidu a mládeži české mnoho nemohau prospěti, negsauli mocni gazyka, gjmž wyučowati magj; gakož auřadowé bez známosti čessštiny ani staročeských spisů potřebowati, ani s stranami českými gednati nemohau: tak y wogáku a wůdcům geho známost čessštiny we wssech rakauských zemjch, kdež Slawowé bydlegj, newyhnutedlně potřebná gest, a že wogák slowenský od wůdce slowenského wedený s wětssj důwěrau a zmužilostj do ohně gde, nežli wedený od wůdce, rodem y gazykem cizého. Uznáwá také, že gazyk toho národu, kterýž německé obywatele cýsařstwj rakauského y počtem y rozssjřenostj daleko přewyssuge, také y pro swau wnitřnj krásu a dokonalost, gjmiž dle wyznánj neyznamenitěgssjch grammatyků německých — L. p. Je-

nj-

n i ž š j — gazyk německý a wšecky dcery latiny přewyšuge, weřegné wážnosti, a protož y zachowánj a zwelebowánj zasluhuge. Protož chce, aby se budaucý auřednjcy zemštj, včitelowé národu, y wůdcowé wygenštj w vrčených mjstech gazyku českému včili.

At mlčenjm pominu, což tento laskawý Mocnář Uhrům pro wzdělánj gazyka gegich powolil; dosti bud y na pauhém podotknutj pozwořenj stolice a společnosti slowenské literatury w Prešpurce, kterauž odbuge horliwý P a l k o w i č: to co pro gazyk č e s k ý včiniti ráčil, důkazem gest dostatečným, že nechce gazyky, gimiž wěrnj geho národowé mluwj, a se rozmangwagi, wykořeniti, nýbrž že chce, aby každý národ gazyk swůg, a njm rozum a srdce wzděláwal, a tak swé stawě štěstj, Boha welebil gazykem wlastnjm. Ne gen že zřjdil w Praze stolicy včitelskau literatury české; ne gen že takowé w kollegi Terezyánské, w kollegi cýs. kr. kadetů, a na wysokém Včenj Wjdeňském potwrdil; nýbrž y nowau w cýs. kr. realnj akademigi vstanowil, nařjdil, aby se y žácy na českých theologických lycejch prawidlům češtiny wyučowali, včitelům češtiny odměnu wykázal; ano y welel, aby se pro lid obecný spisowaly české, rozum y srdce šlechtjcý knihy, a aby se wydáwaly nákladem zemským, wykázaw spolu spisowatelům gegim přjslušnau odplatu.

Než

Než gak koli tato vstanowenj krásná, sławná a prospěssná gsau, předce nedočelj toho prospěchu, kteréhož mocnář žádá, áspoň ne w té mjste, w kteréž se žádá. Nebo poněwadž na wysokém Včenj Pražském, y na lycejch biskupských nawsstěwowánj přednássenj čessstiny zanecháno gest libosti žáků *); učj zkussenost, že mládež potřeby gegj, y dobrého vmyslu Mocnářowa nepoznáwagjc, aneb gjným včenjm, nebo shledánjm swého wyžiwenj zaneprázdněna gsauc, tato přednássenj w malém počtu nawsstěwuge. Tomu se owssem pomocy může, když Mocnář wssecky žáky k slyssenj literatury české zawázej, a žádného k auřadům nepřipustj, bez wyswědčenj Professorowa, že přednássenj geho pořádně a s dobrým prospěchem nawsstěwowal.

Deyme wssak tomu, žeby se tak wse duchownjch y swětských včitelů, auředjků a wůbec wogenských, dobře w prawidelné čessstině zběhlých, nabylo: tento, ačkoli znamenitý prospěch nenahradj gesstě té sskody wsseobecné, kteráž se wssem slowenským národům rakauského cýsařstwj tudy stáwá, že se mládež gegj w hlawnjch sskolách neučj čessstině, nýbrž pauhé němčině;

že

*) W Králowé Hradcy giž wolj Biskupowau wssickni k tomu zawázáni gsau.

že se gj tam známosti potřebné a vžitečné nepřednássegj česky, nýbrž toliko německy.

Wjmk dobře, že řjzenj zemské chce, aby se y poddanj neněmečtj hned we sskolách němčině včili, poněwadž pro polehčenj správy zemské gednoho wsseobecného gazyka potřebj gest; ačby dle mého vsudku nepřirozeněgi bylo gazyka k tomu vžjwati w celém mocnářstwj nenrozssjřeněgssjho. (A ten gest zagisté slowenský, a to sice český, gelikož newzdělaněgssj.) Aniž nemám nic proti tomu, že se Čechowé a bratřj nassj němčině včiti magj; neboť nám známost gegj welmi vžitečná gest, gak z ohledu obchodu a kupčenj s mezugjcými Němcy, tak y z ohledu hogných německých pramenů, wsselikė vžitečné známosti. Bylkby to weystupek lásky wlastenské, kdyby kdo pro zachowánj gazyka národnjho cyzýmu se včiti zabraňowal. — Mám také za to, že každý národ mimo swůg národnj gazyk gednomu také cyzýmu se naučiti, a njm zběhle mluwiti může, bezestrachu, žeby onen tjmto potlačen býti mohl; gen když wzácněgssj národu částka a včitelé geho tolik wlastenectwj magj, že národnjmu gazyku w spisých y obcowánj přednost dagj, což gim zagisté spjsse ke cti nežli k hanbě gest *).

Wssak

*) Gek to důkaz wzdělanosti y wlastenectwj, když národ (tedy y Stawowé y včenj) k čilé

Wssak ale máme také za to, že Mocnář náš maudrý a sprawedliwý tak weliký ctitel gest práw lidských y národnjch, že předepsáw znásmost němčiny národům swým neněmeckým, aneb raděgi předpisu toho powrdiw, nikoli nás nechce práwa y powinnosti našj zbawiti, genž nám přináležegj, abychom se předewssémi cyzými gazyky w gazyku nassem národnjm a přirozeném dle prawidel cwičili a geg wzdělawali. Tak krásně y prawdiwě dj včený Teller:

„Gestik to wznessená powinnost wnitřnj wděčnosti, abychom se předewssjm swému mateřskému gazyku dle prawidel včili. Gednauk se to mnsý s některým gazykem státi, abychom se tjm snáze navčili wssem giným, kterýmž se včiti okolicnosti nás přinutj. A kterýbychom obzwlásstněgi měli k tomu zwoliti, gako gazyk swého národu, w němž gsme počali býti, gemuž rodičowé y předkowé, y my potomkowé gegich od dětinstwj tolik powinowáni gsme? Který, řku, gazyk mělby nám pro naučenj důležitěgssj býti, gako ten, gjmž dobřj nassi rodičowé neyprwé nám

---

nenáležegj k národu?) swůg gazyk ctj, a na geho wzdělánj pracuge. Pláto o známosti gazyka wlastenského giž takto saudil: Nenj sice čest gemu rozuměti: hanba ale, nerozuměti. Vierthalers Elemente.

nám ſrdečně ſwá cýtěnj wygádřili, my pak gim opět ſwé potřeby, cýtedlnoſti a žádoſti? kterýž nás gednoho každého — když njm dobře, kráſně, zwučně a wýřečně mluwjme — gak na ceſtách we wlaſti, tak y doma w pracech y obcowánj milé a přjgemné čjnj. Co wjc? cwičenj w každém mateřſkém gazyku geſt neyzkuſſeněgſſj proſtředek k wzdělánj ducha. Učenj gazyku mnoho k zpořádanj mladého ducha přiſpjwá, a napomáhá k wlaſtnjmu přemeyſſlowánj. Gak hognau k cwičenj wzacnau přjležitoſt dáwá giž rozdělenj ſlowcý na třjdy!" O dbeyte ſy tjcy rodičowé čeſſtj, obzwláſſtně pak wy Stawowé, genž národ předſtawugete, y wy národu ſwětſſtj učitelowé! dbeyte ſy tjcy čeſſtj ſynowé a dcery! a wěztež, kteřjž gſte toho geſſtě neſlyſſeli, že náš gazyk ſlowenſký (s ſtegným, neli s wětſſjm práwem to djm, co Teller prawj o němčině ſwé) mezy wzdělanými, za naſſich dnů neyužjwaněgſſjmi gazyky, bez wýmjnky neyſtarſſj a gediný, aſpoň w kořenu ſwém zuſtalý, půwodnj gazyk geſt. Cyťte toho s vſſlechtilau hrdoſtj, a ſtřjhegte bedliwě, což wám ſwěřeno!

Wſſak ne gen pro zachowánj gazyka, a s njm y národnj bytoſti, nýbrž y pro giné geſſtě přjčiny muſý cwičenj w gazyku národnjm předcházeti wſſemu cwičenj w gazycých cyzých. Ne gen Teller, ale y wſſickni znamenitj učitelo-

wé

wé gázyků prawj, že kdo se chce včiti gazykům cyzým, neypředněgi musý nabyti prawidelné známosti gazyka mateřského. Wierthaler prawj: „Důkladná známost gazyka mateřského gest neymocněgssj prostředek, aby se žákům cwičenj w cyzých gazycých polehčilo. Nebo tito pak mohau cyzý gazyk s mateřským srownáwati, podobnostj a rozdjlnostj gegich pozorowati, a tak wlastnostj každého gazyka wysseťřiti a snáze pamatowati. Na takowý způsob gest pak včenj gazykům ne wjce nechutným nazpaměť včenjm pauhým slowům a formám gegich, nýbrž prácý, kteráž y ducha obžiwuge a wyrážj." Niemeyer předsýlá každému cwičenj w nowěgssjch cyzých gazycých wyučowánj gazyku mateřskému, dokládage, že tento gest ze wssech neydůležitěgssj, a radě při wyučowánj oněmno hogné cwičenj austnj, dáwá wýstrahu, aby se to nedálo se skodau gazyka mateřského *).

*) W domjch wzácných, kdež to k způsobu přináležj, swůg wlastenský potupowati, kupugi tedy sobě děti za ztrátu swého gazyka zběhlost w cyzým. A to gmenugi neylacyněgssjm způsobem gemu se naučiti, proto že zaň peněz newydagj. (Chudasowé!) Slibugj dětem, že se wssudy lépe zaljbj, když nerozpráwj česky, ale německy.

Podlé Niemeyra.

Ale proč přiwoláwám swědectwj tak slawných mužů? — Wždyť sám náš maudrý zákonodárce a mocnář prawdu toho poznáwage, založil na ni swá sskolnj nařjzenj. Wěda, že se děwčata rodičů wzdělanégssjch w hlawnjch městech francauzskému, wlasskému neb anglickému gazyku včjwagj, pročež, aby se k tomu připrawiti mohla, welj, aby na zřjzených pro stawy wzdělanégssj sskolách djwčjch, w prawidlech němčiny cwičena byla. — Od žáků, kteřjž se w gymnázyjch latině včiti chtj, wyhledáwá, aby s sebau prawidelnau známost němčiny přinesli, poněwadž gim při latině wssudy swětlo dá; pročež také chce, aby včitel latiny žáky na prawidla němčiny vstawičně spolu pozorné činil, k zdokonalenj známosti gegj přispjwal, a ge skrze ni k naučenj se giným, žiwým y mrtwým gazykům, schopnégssj činil. Že Mocnář wssudy gazyk německý ne proto za základ vwodj, gakoby on gediný w celém mocnářstwj mateřský, aneb gedinau a neysnadnégssj cestau a branau ke wssem gazykům byl (— to pomysliti byloby trestu hodné obwiněnj Mocnáře, gakoby ani poddaných swých a gazyků gegich neznal —) ale proto, že geg gakožto swůg a swých německých poddaných mateřský gazyk pro přjklad na mysli měl, netřeba připomjnati.

Nemůžli z této mysli Mocnářowy každý zdrawě a neomylně sauditi, žeby, kdež w zemjch Ge-

Geho dědičných gazyk německý nenj národnj, tam kde německý, nýbrž český, polský neb vherský, a t. d. za základnj gazyk rozuměn, a w hlawnjch školách vweden býti měl? Když to může a má býti w kragjch Geho německých, když to tak gest po celém swětě, kdež školy gsau, proč by tak nemohlo, nemělo býti w Čechách, w Morawě, w Polsku a Vhřjch? Kdo z těchto národů, obzwláštně slowenských bude tak newlastenecký, kdož z Rakušanů tak hrdý, aby se opowážil proti mysli Mocnářowě zdáti, aby tito swornj rozšjřenj národowé pro hrst Němců w cýsařstwj Rakauském obýwagjcých klenot swůg tak krásný a drahý — gazyk wlasti swé hned od dětinstwj zawrhli? Kdo smj o tak pečliwém Otcy poddaných národů swých, kterýž wšecky gako wlastnj děti miluge, pomysliti, že On nechce, aby národowé Geho neněmečtj stegně maudrosti a blaženosti s bratřjmi naššjmi Rakušany dobyli? Nestanowugeli wšech k tomu dopomáhagjcých prostředků v nás tak dobře, gako v nich? — O přeškoda, že v nás tak prospěti, tak wšeobecně tak lehce gako v nich prospěti nemohau! — a tak dlauho nemohau, dokud zákládowé wšeho lidského vměnj w městech, kdež hlawnj školy gsau, w gazyku se překládagj mládeži nemateřském!

Cobychom řekli, kdyby některý německý otec dal včiti syna gazyku francauzskému z včitel pak

před=

předněsselby, mu prawidla geho po francauzsky;
a dalby mu do ruky prawidla frančiny gazykem
gegjm sepsaná; sám pak učitel budby neuměl
německy, aneb tak málo, žeby se žáku swému ne-
byl w stawu zřetedlně a dostatečně wygádřiti,
tjm méně geg na stegnosti a rozdjlnosti gazyka
mateřského pozorna učiniti, a prawidla franči-
ny přjklady w řeči wlastenské wyswětlowati? —
Mohlliby žák tento w frančině prospěch učiniti,
aspoň snadný a brzký? Kdyby se byl před tjm
prawidlům němčiny učil, snadby se wlastnjm
přemyšlowánjm a srownáwánjm sám tam swě-
tla dopjdil, kdežby mu ho učitel dáti nemohl.
Co ale počjdj, když se hned prawidlům cyzjho
gazyka učiti má, prawidel wlastnjho gesstě ne-
znage? Nemusyli mu wssecko temné, nesrozumi-
telné býti? Gak pracné, gak newděčné, gak
marné, gak mrzuté musý mu býti učenj tako-
wé! Gak zdlauha musý pokračowati, gak mno-
ho času zmařiti, kterýžby, učen gsa způsobem
přirozeným, s wětssjm a čerstwěgssjm prospě-
chem, aneb aspoň k něčemu ginému užitečnému
wynaložiti mohl. Tento pak zdlauhawý, ne-
patrný prospěch učinj na neywýš takowý žák,
genž wýbornými schopnostmi opatřen, a w oko-
ličnostech cwičenj swému přjznivých postawen
gest. — Nemusyli tento saud, kterýž musýme
učiniti o wyučowánj žáka německého frančině
gázykem francauzským, také platiti o způsobu,

 kter-

nebyliž se žákowé česstj němčině až dosawad wčiti musyli? *) Nepotwrzugeli ho zkussenost? Newycházyli obyčegně weliká částka žáků z hlawnjch sskol, kterjž se nehrubě německy rozuměti, ač něgjm německy promluwiti naučili? Nežtěžugjlit sy učitelowé gymnazyalnj, že česstj žákowé tak sspatně w němčině wycwičenj do gymnazyum přecházegj? — Y bylaťby to neymenssj sskoda, kdyby w pauhé neznámosti němčiny záležela. Byliť časowé, kdež gazyk německý w Čechách tak rozssjřen nebyl — a byliť tehdáž časowé zlatj! — Neznámost ta byla tehdy Čechům ginými nahražena známostmi, kteréž rozum oswěcowaly a srdce sslechtily; a těm se Čechowé dobře včili, protože se gim w gazyku mateřském wyučowali. Dokazugeť toho hogná těch časů literatura. Nynj se gim také tak vžitečné známosti wprawugj, ale gazykem, kterémuž se teprw včj, gemuž tedy gesstě zřetedlně, swětle nerozuměgj. Byť y Sokrates přissel wykládat prawdy: kdyby gj newykládal gazykem mládeži dobře giž powědomým, newčyli ma-

teř-

*) Že zato wůbec učitelowé nemohau — rozumj se samo sebau. Nebo byť y chtěli němčině přirozeným způsobem včiti: kde magj k tomu času a prostředků při nyněgssjm zřjzenj sskol?

těžkým, budiž jakkoliw dýchem do wětru, dýchem hýti do tmy, kdež ſnad ſýmě některé wzegde, ale z nedoſtatku ſwětla žádné žiwoſti, žádné ſýly, žádné dokonaloſti a trwanliwoſti nedogde. A byť řeč ſwau wſſemi kraſami wyličil, dokud geſt neſrozumitedlná rozumu, nikdo nebude poſluchač naklonit k ochotné pozornoſti; pro rozum, k němuž ſe nemluwj řečj gemu powědomau, ſlowa geho žádné nemagj wnady.

Tjmž to, že tolik žáků negen bez známoſti němčiny, ale y s prázdným dobrého rozumem a ſrdcem hlawau ſſkoly opauſſtěgj. Mnohé paměťliwá hlawa při zkauſſenj dělá ſláwu, ſypagjc ze ſebe celé ſtrany z knihy německé nazpaměť, a když wauďpy zpytatel doma žákowi předložj otázku ginač, a žádá odpowědi ſwobodné, w obogém hlaupého papauſſka pozná. Nenjli tedy nebohé weſſkeré mládeže k politowánj, kteráž ſe tolik let we ſſkolách německých namoří — a nadarmo? Nenjli to ſſkoda národu, y mocnářſtwj weſſkerému? — Takť mnohé proſtřednj hlawy zůſtanau do ſmrti nerozwjwané, kteréby ſe byly předce poněkud rozwjgely, kdyby ſe známoſti byly do nich gazykem mateřſkým wſtěpowaly! A mnj mnohý ſnad až doſawad k wſſemu cwičenj ducha nechuti cítj, protože mu w mladj marným trápenjm nechutné učeno bylo. — Tak y mnohá wýborná hlawa byla by ſe s wětſſjm proſpěchem učila, která nynj teprw dohánětí muſý,

če-

kterýž w mládí [illegible]
způsobenau byla, zameškala! Zatímpak tato
učiněná škoda tím wětší gest, čím wjce [illegible]
Čech gest, kteříž ze škol hlawnjch do nižšjch ne-
wstupugj.

O kdyby giž dáwno práwa [illegible]
[illegible] we wšech [illegible]
[illegible] doswědčeny hrubé předsudky, [illegible] po-
božnůstky a nerozumnosti panugj! [illegible]
[illegible] předstawené zwoliti mohla, gichž se [illegible]
[illegible] nedostáwá! [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] stogjce [illegible]
[illegible] gest, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] položiti [illegible]
[illegible]
[illegible]

njm

njm brány k maudrosti a blaženosti národu winni gsau?

Prawda, že z tolika žáků předce wždycky tolik se gich německy naučj, že se gich k wedenj rozličných auřadů a obchodů, kdež němčiny třeba, dostatečně y nazbyt dostáwá. Wšak ale ať opominu té bjdné známosti němčiny, kterauž austně y pjsemně negen obchodnjcy ale y množstwj auřednjků wyrazugj: přigde na to, gak tam, kdež mimo němčinu předce y čeština potřebná, tito auřad swůg zastáwagj. Gak mnohý představený potřebuge tlumočnjka, kdežby slowo z úst geho snad aučinliwěgšj bylo! Gak mnohý přednášege malé spory neb mjněnj swé, aneb wykládage nařjzenj zemská neb wrchnostenská poddaným a stranám českým, nenj w stawu tak čistě a srozumitelně česky se wygádřiti, aby se do němčiny nezamodrchal, a tak těch, kteřjž geho rady neb wyswětlenj potřebugj, aneb něgaké nařjzenj wyplniti magj, w pochybnostech neynechal! — A což teprw djm o pjsemnostech českých? Gak málo nagdeme we wšech stawjch a auřadech osob, kteřjby, cožkoli českého postawj, prawidelně postawili a dobře napsali? Nahlédněme gen do psaných kázanj, smluw, rozsudků, do knih gruntownjch, do auctů řemeslnických; podjwegme se gen na nápisy na branách a ulicých, na tabulky weystražné a na cestách, a t. d. a nezhrozjli se každý wlastenec. Na každý cyzo-

ge=

zemec, kterýž se gazyku wasseho dobře prawidla wywčil, nad množstwjm přestupků proti prawidlům řeči a dobrého způsobu psanj? — Gak přeřjdcý gsau žel! y čessti včitelowé w městech y wesnicých, kteřjby w stawu byli sami dobře česky psáti, nerčili žáky tomu wyučowati? A což také smutné gest: nedostatkowá mnohá y nařjzenj zemských tak nečesky přeložených, že čtenář, nemůželi sy pro neznámost němčiny k smyslu z přjstogjcýho německého textu pomocy, nenj w stawu zřetedlné známosti obsahu nabyti? *).

Nečinjli tedy neznámost gazyku národnjho welikých překážek a neporádků w řjzenj y wywčowánj národu? Nečinjli těm, kteřjžby geg dobře vměti měli, mnohých nesnází, mrzutostj y hanby? Nenjli tedy řjdjcým y řjzeným, včjcým y wywčowaným, nenjli celé wlasti sskodná? A odkud gjnud sskoda ta pocházý, nežli odtud, že se we sskolách hlawnjch, odkudž téměř wssickni duchownj, včitelé a auřednjcy politicstj pocházegj,

*) Wěru! slussnéby bylo, aby zemské řjzenj o čistssj a srozumitedlnégssj česstinu w přeložených nařjzenjch pečowalo, z těch samých přjčin, pro které o čistau prawidelnau a srozumitedlnau němčinu pečuge. Nebožtjk W. Kramerynus dokázal, že a gak wěrně a spolu w dokonalé česstině nařjzenj překládati se mohau a magj. Y Pan cýs. kr. Rada Professor Negedlý toho w knjze wsseobecných zákonů městských dokázal.

wlastnj domu, ne gen dobře česky psáti a mlu-witi, ale ani česky myslit nechce?

Každý se může čistý Čech pozděgi wěcti prawidlům gazyka swého; ueč mu, pak čiňte pügde, kdyż se naprwo němčj cwiżil? Praw-da, že gsau gesstě tak wlastenečtj Čechowé, kte-řjž se prawidlům češtiny, gimž w mládj včeni nebyli, pozděgi včj, poznáwagjce býti swau powinnost, wěda gegj potřebu. Ale činjli to wssichni, kteřjžby to činiti měli? Gak mnoho gest takowých, kteřjž se wssem swěta gazykům včj, gen swému mateřskému ne! Gak mnohem wjc těch, gimž wsseliké včenj gazykům hned we sskolách znechutnalo, protože gim bez polehčugj-cj známosti gazyka mateřského těžké a odporné wšudy bylo? Newidjmeli důkazu prawdy té w malém počtu posluchačů české literatury, a w té [illegible] mezy wzdělanégssjmi, gižto se na literatuře české prohřessugj, ani knih čes-kých nečtauce, ani gich wydáwagj, newědau-ce? — Ale proč má Čech, Čech gediný tjm do-kazowati, čjm Němci a wssichni národowé po wssem wssudy swěta začjnagj? Kterak se může očekáwati, aby u nás samého tento převrácený nepřirozený pořádek to působil, co gen prawý a přirozený pořádek způsobiti může, a wssudy gin-de působj?

Máli se vznessená [illegible] nasseho nejmilostiw-wěgssjho Krále wyplniti; máli mládež česká k

na-

[illegible] ſſkolmiſtr, a každému giným gazyku připrawena býti; měliť ſe ſchopnau včiniti, aby kteřjkoli řečſtiny potřebowala, auſtně y pjſemně dobrého a zřetedlnau řeſſtinau wygádřiti ſe uměla; mělli konečně ta národu čáſtka, kterauž k wětečjnč doſſkaupena geſt, anebo gj nemyhnutedlně na potřebuge, zručnoſtj ſtawu ſwému vžitečných w hlawnjch ſſkolách nabyti; tak ſe to gedině tjm ſtáti může, když ſe mládež v prawidlným ſwého mateřſkého gazyka včiti, w něm ſſtyče, [illegible] wěcech vžitečných [illegible] auſtně y pjſemně ſe cwičiti, [illegible] když ſe řeſſy [illegible] ſlyſſeti, mluwiti a pſáti včiti bude.

Aby pak ſe gako žádoſt národu, kteráž gſt [illegible] prawým wyſſwětlena, [illegible] mohla drženi a ſpra[illegible] wěgſſjho Krále [illegible] ſkutečně [illegible] Mládež [illegible] [illegible] ſe nenaučila [illegible] nepřirozenj pořádek to půſobil, co gen pra[illegible] gaux ſpůſoby, [illegible] ležitěgſſjm wlaſtnoſtem řeſſtiny, a [illegible] pſáti, podle [illegible] [illegible] Grammatyky [illegible]

4. Na to by následowalo učenj prawidlům němčiny, s vkazowánjm na stegnosti a rozdjly, které se při obau gazycých nalézagj; německá slowa wedlé nich se dala wšedy s českými, a překládalo by se do obau gazyků austně y pjsemně.

5. Prawidla němčiny wykládala by se česky, podlé německého mluwnjku, kterýž by také česky psán býti musyl.

6. Kniha k čtenj, wssem gjným obsahem, k práwě obsahugjcý mrawnj přjběhy, wypsánj wěcý přirozených, prawidla sskolnj, zdrawj a zdwořilosti, krátké wypsánj wlasti, památné powěsti, přjsloví a přjslowj, aneb něco takowého, a pokud w řeči lépem podstatedlné, způsobem bjsemnj mluwenjm neb wěršem, dýlem w rozmlauwánjch, neb w psaních, bylaby gj gemu. K předčjtánj, měla by některé částky české, některé německé, a spolu každau částkau položená wyznamenánj a způsoby wygadřenj, aby se pozděgi gim do péra nemalilo kasu, a mládež aby se mohla tymto napřed k překládánj připrawowati. Kdyby se nabylo we sskole dosti času k wýkladu obsahu a hognějssjmu překládánj, rozmlauwánj o obsahu dalo by se w obau gazycých, aby se žácy w obau myslili a wygádřiti naučili.

7. Pro pohodlnau a lepssj porozuměnj knih čtwrté třjdě určených wydalby se slowníček, genžby wssecka w knihách těch obsažená slowa obsahowal. Nemusylby ale y tyto knihy pro

mlá-

mládeži pochopitedlněgi sepsány býti. Bylo by také dobře, aby se wssecky německé sskolnj knihy také w dobré češstině pro obecný lid wydaly.

8. Cwičenj w skládánj psanj a gjných spi-sů dálo by se wždy w obau gazycých; počna nás-podobně.

9. Náboženstwj gakožto wěc člowěku wsse-důležitěgssj, wykládalo by se českým tolikéž gazy-kem, mládeži nejpowědomněgssjm, [illegible] we wssech sskolách. [illegible] spolu cwičenjm w němčině potřebowati, [illegible] býti chwalitebné; [illegible] wěcnj náboženstwj při tom nejwětssjm dílem ztra-cenj [illegible], poněwadž nedokonalé gazyka známosti půwod tmawé, a protož pomjgegjcj představenj. A cwičenj w němčině dosti předmětů poskytne nawrženj kniha k čtenj, gichžto nesrozuměnj méně sskodliwé a časem swým [illegible] k naprawenj bude.

10. Poněwadž žádný gazyk s latinským [illegible] Zenisch, [illegible] gramatyko-wé němečtj dosswědčugj) tolik stegnosti nemá, gako český a slowanský wůbec, nemoha [illegible] rowně tak gako latinský slowcý pohlawnjch, mage při každau proměnu [illegible] a [illegible] každé pohlawj wlastnj [illegible] (participia) a swobody w [illegible] slowcý, gak latinský:*) [illegible] nejsnadněgssjmu

*) Wiz [illegible] Prof. Negedlého w Praze, 1801. w 4.

a čistwěgssjmu naučenj se latině y řečtině wjc dopomáhalo, gako wýklad gazykem českým, a ne německým, kterýžto swými wlastnostmi welice od latiny se wzdaluge. Překládánj latinských spisowatelů dáloby se wssak w češstině y němčině, a mohlby včitel latiny wždycky spolu y na prawidla němčiny poukazowati, a známost gegj v žáků zdokonaliti. Kdy se mládež česká neysnáz a neyzáž naučila latině? — Kdy gindy, než tehdáž, když se gjm wykládala česky.

11. Mimo náboženstwj mělaby w gymnasyjch a wyšsjch školách, gakož y w školách městských neboližto realnjch, aspoň gedna předmět, ku př. hystorye, neb wypsánj přirozených wěcý, neb pastorálka, nebo práwa králowstwj českého, gazykem českým se přednásseti, tak aby mládež česká až do wygitj ze škol wssudy měla přjležitost, kdežby se včila česky myslili, psáti a řádně se wygadřowati.

12. Budaucněby se nesměl žádný na včitelskau stolicy od neymenssjch až do neywyšssjch škol w Českém králowstwj hlásyti, kdožby se nemohl wykázati důkazy dokonalé známosti češstiny, gakáž na každého včitele národu a wzdělaného wlastence se wssjm práwem přjslussj.

Gsauli to žádosti k wywedenj nemožné? Že to tak býti může, dokazugj školy wssech národů, kdež včenj cyzým gazykům uwedeno. A nenaučjli se tam dobře ne gen mateřskému, ale

y

wěcj gazykem čeſkým? Žeby uwedenj čeſſtiny do hlawnjch ſſkol žádalo nowého rozdělenj čaſu, y také wjce třjd a včitelů, a žeby o rok děle žácy w hlawnjch ſſkolách pobyti muſyli, ſamo ſebau ſe rozumj. Maudrá ſpráwa zemſká nákladu na dobré wycwičenj národnj mládeže nikdý nelituge, ani za zbytečný nepokládá, ani nemožného nenaléžá. Mládeži alebyto nebylo na ſſkodu, nýbrž k dwognáſobnému užitku. Takéby aſpoň tak mladičtj žácy do ſſkol latinſkých wſtupowati nemohli, wyſtaupjce teprw z třjdy té, w kteréžby ſe w němčině nemnjce wycwičili; neb nedoſtatečnoſt cwičenj geſt ſpolu přjčinau tak chudičké známoſti němčiny, s kterauž do gymnazyj přecházegj. Žeby ſe tento nowý pořádek ne hned, gednak pro nepowědomoſt mnohých včitelů w gazyku čeſkém, gednak pro nedoſtatek nawržených knih, nýbrž po třech neydéle letech uweſti dal, ſamo ſebau ſe rozumj. Mezy tjm čaſem by ſe knihy potřebné zhotowily, včitelowé čeſſtj prawidelné čeſſtině wyučili, a německýmby ſe německé předměti wykázaly.

„Co ale budau činiti žácy, kteřjž od narozenj čeſky neuměgj?" Gá na to: Co muſegj doſawád čeſſtj žácy we ſſkolách německých činiti? — Když onino kowanj Němcy w Čechách žiwi gſau, ať ſe také včj čeſky, tak gako ſe mládež čeſká w zemjch německých, a ſkrze ſpráwu německau muſegj včiti německy. Čehož doſawad do-

kázanj nikdež česky, snad také bude moci do-kázati německy? W městech českých bez toho dětj poněmčilých málo. W městech pak zněmčilých může se někdež neyprwé německému, a pak če-skému, německy dle prawidel wykládanému ga-zyku učiti, a w něm se tak cwičiti, gako se Če-chowé w německém cwičiti musegj.

Sněmowé českých Stawů za starých časů rokowali: ne toliko o bernjch, pûgčkách, a wá-lečných přjprawách, ale y také o wssem giném, což k zwelebenj a oslawenj národu Českého pro-spjwalo. Y zachowánj a wzdělánj gazyka wlastenského bylo gim předmětem důležitau, gakž toho důkaz obsahuge sněm roku 1615 držený. Slawnj Stawowé Česstj geště! Nezůstáwáli tato předmět až podnes sama w sobě Wám, a wsse-mu národu Českému důležitá, ba nenjli za časů nassich mnohem důležitěgssj, a protož hodna wassj pozorliwosti, hodna, abyste se gj, gakožto bedliwj opatrowánjcy práw, swobod, cti a sláwy národu Českého znowa ugali? Slawnj Stawo-wé Česstj! dokázali gste Mocnáři nassemu y w těchto neynowěgssjch časých skutky přeslawnými, že gste až dosawad prawj Čechowé, wěrnj swé wlasti, wěrnj swému Králi. On sám Wám dáti ráčil neykrásněgssj swědectwj o této wý-borné wlastnosti wassj, y wesskerého národu, gegž představugete. Dehte nowý gi důkaz, ugmauce se česskau horliwostj gazyka národu wasse-

wasseho! Rozwažte zdrawě, a suďte nestranně, gestli přednessená žádost má, a wssech wlasti wěrných Čechů sprawedliwá; doplňte nedostatky důwodů a nawrženj mého, a přednešte žádost tuto we gménu wesskerého Českého národu neywyssjmu milostiwěgssjmu Cýsaři a Králi nassemu! Mám sylně za to, že wás gehožto spraweliwý wyzpytel wěrnosti a gazyka národu českého neoslyssj, nýbrž powděčen gsa tomuto wlastenské lásky důkazu, toho k oswjcenj lidu a k obnowenj slávy české nawrženého prostředku potwrditi račj *). Budeli pak mocy gméno swé w srdcých wěrných Čechů wjce zwěčniti, gako když wyslysse tuto žádost gegich způsobj, že gedno pokolenj druhému s swatau vctiwostj wyprawowati bude: František Král, kterýž gazyk národu českého zapomenutj wytrhl a bránu wssj wzdělanosti a wzne- ženosti gemu do kořán otewřel. — A budiž nám gméno Geho swaté a nezapomenutedlné!

Ale y wy, Slawnj Stawowé! dobudete sobě wděčné wesskerého národu památky a sláwy, kteréž, co swět swětem bude, požjwati nepřestanau Stawowé králowstwj českého od roz-

kud

*) Wiz: Hlasatele Českého prwnjho ročnjho běhu djl prwnj, od roku 1806 stránku 28.

ku 1813. Nebuď Wám obtjžno, z spisowny (archywu) stawowské slawný toho roku saèm *) sobě přečjsti. Ten přečtásse, nebudete, kterjž máte krew a mysl českau, roznjceni, abyste y Wy pro zachowánj, pozdwiženj a zwelebenj gazyka českého, tolik co možného, aspoň dle nawrženj mého, na tak milostiwém Králi, gakož gest nám František, wymohli?

Pane žiwota! ach, nedeyž mi vmřjti, dokud nespatřjm prwnjho paprsku wzkřjssené sláwy národu swého! **)

Josef Rautenkranc.

**) Poznamenánj. Spisek tento byl od P. spisowatele J. Rautenkrancie, kterýž k želu wlassti, literatury české y přátel swých minulý rok w dosti mladém wěku gako farář vmřel, s horliwým wlastenectwjm dřjwe psán, nežli nejwyšsj dwogjá nařjzenj: odedne 23. srpna a 20. prosynce 1816, a pak nejnowěgssj wlastnoručnjm podpisem Geho Milosti cjs. a krále Františka I. wydaný rozkaz odedne 13. vnora 1818, byli gsau wyssli, moc gichž mládež česká na gymnazyjch w překládánj českém a spisých českých se cwičiti, prefekti a včitelé gymnazyálnj w gazyku českém zběhlj vstanowowati, na lyceých w Čechách wsským možným způsobem, y zwlásstě njmi včiteli gazyku českému wyučowati, y na wysokém včenj Pražském, některé včency lékařstwj a ranhogičstwj, ale y učency práw, chtjce ku dosáhnutj auřadu wřegného, newyhnutedlně dokonalau známostj a zběhlostj gazyka českého opatřenj býti magj. Tedy nejwětssj částka žádostj w tomto spisku obsažených giž se wyplnila, y kogjme se tau sladkau naděgj, že y ostatnj se wyplnj; gedině my Čechowé nynj hleďme wraucý horliwostj a čistým y neúnawe-

Z hystorye přirozených wěcý.

Welryb.

Wlastnj grenlandský welryb gest neywětšj zwjře, ne gen w moři, ale y na celém swětě, které nám gest powědoma; gsau pak rozličnj, mezy nimiž gest grenlandský welryb neywzácněgšj. Má teplau krew, gako zwjřata na zemi, a w tom se wynjmá od giných ryb. Wlastně gsau domowem w obau ledowých mořjch.

Na cestě Dawisowě se nalézagj ti prawj welrybowé měsýce unora a březnaž po čase se ztratj při těch březých, a odeberau se dále k západu k břehům amerykánským. Že se nynj na ně welice čjhá, tedy gich nenj tak mnoho, gako gindy. Ten welryb gest přewelikýž prwé býwal dlauhý 100 střewjců; že pak se gich nynj mnoho pochytá, gest sotwa přes 50 až do 80 střewjců dlauhý, a 20 loket šjroký. Počjtá se, že gest žiw 1000 let, a že tedy musý dlauho růsti. Geho hlawa gest přewelitá, a wynášj tře-

ným wlastenectwjm těchto spasytedlně wydaných neywyšších dwořských nařjzenj k dobrému wlasti swé a gazyka mateřského užiti! Jan Negedlý.

čtwrtinu geho těla. Na čelistech gsau nahoře y dole krátcý chlupowé; ti gsau zcela černj a hladcý, a přiléhagj do sebe, když hubu swau sewře, kteráž má způsobu dlauhého latinského S. Na hlawě má hrb, w němž gsau dwě měchowé djry, gimiž dysse, a wodu, kterau pohlcuge, co ruka tlusté s chřestem gako wěž wysoko s přewelikau mocý wydychá, a gegj wystřelowánj gest zdaleka widěti. Když pak se ranj, tuk celé prawdy s takowým chřestěnjm a strassliwým řwánjm wychrstuge, že se to rozlihá w bauřliwém powětřj, až geho hřmot a řwánj gest na mjli slysseti. To mjsto, kdež těch zwjřat gest mnoho, wyhljžj zdaleka pro přjčinu střjkadel, kteráž z swých střjkacých chřjpj wydymugj, gako město s kauřjcými se komjny.

Když wodu wydychá, neslyssj, a to gest nepřjhodněgssj čas, když geg mohau člůnowé přepadnauti. Ty djry geg také wyzradj; neb na to wystřjkowánj wody dáwagj lowcy welrybů z kosse na stežnj w korábě zdaleka obzwlásstně pozor, aby se o něm dowěděli.

Má gen dwě plautwe, které gsau s obau stran napřed na hlawě při očjch, gen 5 neb 8 střewjců dlauhé, gimiž může snadně a spěssně plynauti. Mezy dotčenými dychawými chřjpěmi a plautwemi gsau oči, které negsau wětssj než wolské oči, gsau tedy dle welikosti toho zwjřete welmi malé a s wjčky z stran nedaleko

do kautků huby, aby mohla ta zwjřata gak napřed tak zzadu widěti, a aby nebylo gim třeba se obracetí; okolku wssj nemá, a předce geho sluch gest welmi ostrý a daleko slyssj, což mu prospěge k geho bezpečnosti. Hljdá wssak do gessté geden hljdač, sskořápka, která se připne obyčegně na geho hřbet, neb také na břicho. Na to místo měřj, znamenagjce tam bjlau barwu, myslíwcy. Gak brzy wssak to zwjře swýma bystrýma zrakema stjn člunu neb kopj znamená, wrthne se nenadále mocně, čehož se welryb ulekne, pohrauzý se, a wyklauzne swým nepřátelům.

Má přewelikau hubu bez zubů, kterj gsau w swrchnj čelisti a rohowými obtukl osazeni; ta čelist gest deset loket dlauhá. Neymenssj zubowé gsau napřed w hubě a zadu k hrdlu, neywětssj pak po straně. Spausstěgj se do dolnj čelisti, gako do possiwy, a magj křiwau způsobu, gsau na čtyry ruce ssiroch a 6 prstů tlusti; gsau pak k spodu wždy užssj a tenssj, a magj po obau stranách dlauhé chlupy, aby se na nich ani mušky gakož do kribe nedrželi, aniž aby pokrm nekřauzl, gegž s wodau polkl. Po každé straně gest obyčegně 350 kusů. Z těch 700 se wezme obyčegně gen 500, kterj magj náležitau mjru, z nichž gsau neyprostřednegssj 6, 8, 10 y 20 střewjců dlauzý, a mohau pospolu do 3000 liber wážiti; z nichž se pak tyže tak nazwaný fis.

sstěpyn. Ti zubowé se zdagj, gakoby byli sytkem, kterýž od nich odděluge wodu, giž welrybowé s ginym mořským hmyzem pohlcugj, a kterau potom dwěma děrami na hlawě gako zbytečnau wyprysskugj, neztratjce swého pokrmu.

Diwné gest to, že mořsstj raci tak rádi okolo geho rohowých zubů se omjtagj, a dáwagj se gako dobrowolně gemu za pokrm. Geho gazyk gest, který na dolnj čelisti, gest přewelmi weliký, tlustý a hubnatý, má mnoho tučnosti, žilen a swazowých žil, tak že se z něho wywařj 7 neb 8 tun tuku. Gest proto tak měkký kus slaniny, poněwadž gest žiw welryb gen malými mořskými čerwy, které gazykem roztlačj. Gest tedy lahůdkau pro mečowé ryby, které neywětssj gsau nepřátelé welrybů.

Ocas 3 neb 4 sáhy dlauhý nenj gako při giných rybách položitý, ale zrowna dolů, neb raděgi něco wzhůru křiwý, a ležj plosce na wodě, tak že se neohýbá na stranu, ale wzhůru a dolů. Může gjm tak prudce bjti, zwlásstě když gest raněn, že roztřjsská neysylněgssj člun. Nikdý pak se neopowážj skrz swau přirozenau bázliwost, aby se nač obořil, ale hledj, aby při neymenssjm chřestu vplynul.

Geho swrchnj kůže gest hladká, w mladosti sedjwě mramorowaná; když wyroste, gest skoro celá černá gako bryhta, w stářj s černými a bilými posskwrnami; někteřj stařj magj bilý pásek

ſek od hřbetu až na břicho, gſau dole na břiſſe bjlj, pleytwy a ocas magj mramorowaný; pleytwy negſau tluſtſſj při tom zwjřeti, než ſylný papjr. Pod tau kožj geſt wlaſtnj kůže, která geſt na caul tluſtá, a kryge ſlaninu, gegjž barwa geſt bledě žlutá, pod kterými geſt hubené a welmi čerwené maſo, kterého nikdý nepožjwagj Ewropčané, ledby ſe to ſtalo z wſſetečnoſti, ale tjm wjc ho požjwagj Grenlendři gako lahůdky. Mnoho ſlanin, kterými geſt to zwjře obroſtlé, chránj ho od zymy, aby mohlo beze ſſkody w ſtudeném ledowém moři bydleti.

Nicby nebylo přirozeněgi než ſe domnjwati, že tomu přewelikému zwjřeti přemnoho ryb k potrawě geſt potřebj; ale nikoli, potřebuge málo, a geho celá potrawa geſt w e l r y b j m t ch a (po moři pleywagjcý kalná ale žiwá bytoſt gako mořſké žahawky); pak malj hlemeyždi, mořſký hmyz, a mořſſtj čerwowé gako hrách welicý, neb drobné ryby, které plynau proti němu a podlé geho těſného hrdla, které ſotwa 4 cauly geſt ſſiroké, a do kterého ſotwa ruka wleze; welryb při tom nic nečinj, než že otewře ſwé požeradlo, a pohltj gich nagednau na miliony.

Skrz tu potrawu, která ſe mezy Spicberkem, Nowau zemj, a Grenlandem neywjce nalézá, neodplyne daleko z toho mjſta; protož tam ze wſſech národů býwá čaſto přes 150 ko-

rá-

tábů, z kterých má každý přes 6 člunů, a často za dwa měsýce 2000 welrybů vlowj, nepočjtagjce těch, kteřj gsauce raněni vplynau, a kteřj se ztratj.

Samice, která gest wětssj než samec, vljhne gedno y dwě mladé, málo kdy wjc, které kogj sama, což gest málo kdy při rybách, a obegme ge plejtwami, gsauc blud na útěku, neb když gi sekerau ranj, a pospjssj s nimi přewelmi rychle do hlubiny, potom wssak zas brzy wyplyne, aby popadla ducha; neb ty ryby magj takowé pljce gako čtwernohá zwjřata, musegj tedy často wyplynauti, aby ducha popadala.

Islendři se sháněgj zwlásstě po mladých, gichž maso gim za lahůdku slaužj.

Gest gich newwjc mnoho pohromadě, a tak také když plynau. S gara plyne welryb k západu, okolo starého Grenlandu, pak plyne k wýchodu okolo Spicberku, málo kdy se wzdálj od půlnočnjho polu a od ledu; gest tedy žiw v dlauhého ledu, a protáhj težký swau hlawau, aby čerstwého powětřj nabyl.

Plyne s obzwlásstnj rychlostj, a nechává po sobě w moři dlauhého pruhu. Prostředný welryb, který se obyčegně počjtá za 1000 tolarů, má tolik slanin, že se gjm naložj často koráb se třmi stežni, neb z wysskwařených slanin, které gsau w zymě husté, gest 120 y 150 a gesstě wjc tun tukowiny. Tukowina z slanin

gest

gest bjlé a přižlauté barwy; která sama wyteka, gest neylepssj a neydražssj; která se potom wysskwařj, gest sspatněgssj.

Nenechá se nic než sspalek, který když se užitečné částky osekau, chřestem do wody zklauzne, a po několika dnech zas wyplyne, ohož maso ostane pro mařské ptáky giž chtiwě okolo sjtagjcý, a pro nedwědy na ledě.

Kosti swrchnj čelisti, která gest 10 loket dlauhá, užjwagi w Grenlandě a w Holandské zemi k průgezdům w branách, dělagi z nj lawice, stolice, weřege a gáně. Kůže užjwagj Grenlendři na podssmy, sswazů misto niti a přjhbj w hřbetě misto maždjřů; z ocasu a z plentew wařj klih, a hubeněgssj maso gedj. Welrybywé takto se lowj: Když připlaula lodj tam, kde se welrybowé zdržugj, plawec w kossi na stežni má stráž: gak kterého zhljdne, aneb gestli pod wrakem, gak gen ho uslyssj, dá znamenj. Hned tam plynau člunowé, na kterých gest obyčegně po sedmi mužjch. Hakownjk stogj napřed čjhage neypřjhodněgssj chwjle; zpráwce lodj řjdj zadu člun, hoření prowazů má pozor na prowazy, a ostatnj weslugj. Aby geg neylnáze wyčjhali, pospjssj k němu, když dme, aneb když wlny po krách chřestj, gesto tenkrát ani neuwidj, ani neslyssj: neb gak pslyssj, že odřilo weslo, neb spatřj člun, wyhodj ocasem wýskau a wplyne. Neysmělegssj a neyoblnegssj rybář se postawj s há-

 kem

kem 5 y 6 střewjců dlauhým napřed w člůnu, a wrhoj hák rybě na neyčitedlněgšj částku těla, buď za djru měchýřowau, neb do tlustých slanin na hřbetě, při čemž hakownjk se welmi mnoho opowážj; neb gak mile ryba pcjtj, že gi ranil, bige mocně plegtwami a ocasem okolo sebe tak, že někdy zabige hakownjka a člůn přewrhne, gestliže člůn dosti rychle newplyne, dřjwe než ryba pocjtj, že gest raněna. Gest také těžko welrybu udeřiti, protože se brzy pohřjžj, brzy wyplauwá.

Při grenlandských březých gest ten low welmi nebezpečný skrz led, w němž wždy wáznau koráboné. Udeřjli se ta ryba, a wrazýli se hák w nj silně, který gest přiwázán na prowaze 500 loket dlauhém, tedy přerychle welryb plyne buď po wodě, neb se zůřiwě pohraužý do hlubiny, neb pod kry, kdež hned prowazu musý dáti dobře pozor, aby prowaz bez překážky paustěl, a aby byl wždy mokrý, by se swazek s prowazem nezapálil skrz přjlissnau rychlost ženaucý se ryby. Zatím wrámce člůn zrowna tam řjdj, kam plynaucý ryba směřuge, aby se člůn nepřewrhl, kdyby se na stranu whnauti měl. Slewjli mdlohau ryba swým prudkým objháněm, tak se dá člůn s nj táhnauti, který gesstě dost čerstwě plyne; utissjli se ryba, natáhne se prowaz, a člůn se blížj k rybě. Wplyneli pod ledy, kam člůn wplynauti nemůže, musý se prowaz přeseknauti a ryba pustiti; wsak kdy pak

se

se s nj pustj rybáři, a gsau nehwjce sstastnj. Wyplyneli zas, a nenjli dosti zemdlen, hodj se po něm druhý a třetj hák, wssak se nesmj při tom žádný pustiti ani blízko k ocasu, ani blízko k plegtwám, kterýmiž když udeřj, gest každá rána smrtedlná; potom se zas pohraužj. Zatjm weslugj ostatnj člunowé napřed, aby připlynuli proti němu, kde zas wyplyne.

Když se raněna cýtj, dme přewelmi sylně, a naposledy krew z zemdlili konečně, zapjchnau geg kopjmi dwa sáhy dlauhými; při čemž se musegj rybáři hleděti, aby se opatrně wyhnuli ranám ocasu a plegtew. Pracowánjm swým tak se zahřege, že se z něho kauřj; když gest po něm, y hned počne smrděti, a wyskytnau se w něm bjlj čerwowé.

Čjm gest tlusstssj, tjm weyš plowe, a čjm déle w wodě ležel a s smrtj zápasyl, tjm weyš se z nj wyžene, a nemůželi se za 24 hodin wynjti, tak naběhne a pukne s přewelikým chřestem, gessto z sebe y chynobrowau wodau střjká. Když gest mrtew, obrátj se, břicho wystrčj wzhůru, hřbet obrátj dolů, a tak se přiwáže železnými řetězy k boku korábu. Slaninářy hned wstaupj s swými nožj na rybu a teží slaninu; aby pak bezpečněgi státi, protože gest welmi hladká, magj boty, w gichž podesswjch gsau dlauhý ostnowé a ostrahy pro led. Tuk se bud hned wysskwa=ti, neb se do sudů položj.

Po=

Podiwenj hodna geſt způſobnoſt a ſmělost diwokých Amerykánů, kteřj ſe zmocnj té potwory bezewſſj braně. Když zwědj totiž o některém welrybu, wſkočj geden do moře, plyne prawě proti welrybu, a wſkočj mu welmi způſobně a rychle na krk, ale opatrně, aby ſe mu nedoſtal blјžko k plјtwám, ani k ocaſu. Když welryb ſwau prwnj wodu chřjpěmi wyſtřjkal, nečeká diwoký Amerykán, až bude podruhé ſtřjkati, ale wrazý welrybowi palicj dřewěný hřebjk do gedněch chřjpj; y hned ſe welryb pohrauzý, a ſtrhne do hlubiny diwokého člowěka, který ſe na něm pewně držj. Welryb wſſak brzy zaſe wyplyne, aby měl čerſtwého powětřj; a tu hned mu wrazý diwoký Amerykán geſſtě geden hřebjk do druhých chřjpj; pak padne welryb ke dnu w moři, a zadusſý ſe, protože nemůže ſwé wody wywrhowati a ducha popadati.

Ačkoli welmi těžko geſt welrybowého maſa zažiti, předce ge mohau ſneſti žaludkowé těch obywatelů, kteřj ſe narodili w těch zemjch, při gichž březých geſt mnoho těch ryb. Tak naučila k. p. nauze Jſlendry a rybáře na oſtrowjch ferotſkých giné welryby půlnočnj laupežnjky nazwané lowiti, ačkoli nemagj k tomu ani člunů, ani lodj, ani giného gakého potřebného náſtroge. Když widj, že ſe ten welryb, půlnočnj laupežnjk nazwaný, žene za ſledy (herynky), po ſwé milé potrawě, a k břehům da-

v=

nim, kdež gich na tuny nebigj; tedy wskočj rychle do swých bjdných člunů, a ženau se za njm swými wesly; když wjtr proti nim wěge, wyligj do moře mnoho krwe, které s sebau dosti magj. Když se chce welryb zas do moře wrátiti, we-lekne se toho tak, že se neopowáži, aby skrz to plynul, ale zas se obrátj, a plný strachu gede k břehům na wjsek, kdež se ho pak snadně zmocnj.

Wlastnj weliký welryb má ostatně, gakž gsme giž prwé prawili, mnoho nepřátel, z nichž gsau y někteřj welrybowé, gen že gsau giného způsobu, k. p. narwal, který se na něg obořj swými dlauhými zuby a geg probodne. Ne-do pak neyhoršj nepřátelé gsau mečowá ry-ba (mečowec) a pilowá ryba (pilowec).

Ačkoli gest welryb welmi weliký, předce se třese, spatře pilowau rybu, wskočj neoby-čegným způsobem na stranu, a musý sobě hle-děti pomocy, buď aby uplynul, aneb swým 3 y 4 lokte širokým ocasem se zachránil. Ta pilowá ryba gest také gistý welryb, magjcý meč po obau stranách zubatý na špičce, k předu swé hlawy. Ta ryba gest 9 y 10 střewjců dlauhá, pila gest lo-ket dlauhá, prohledawá gako roh, a zubowé na ni gsau welmi špičatj, a někdy ½ caulu dlauzj. Wálka pilowé ryby s welrybem gest strašliwé diwadlo na moři; welryb, který se bránj gen swým ocasem, hledj, aby gim porazil swého ne-

nepřjtele. Wokdyžli geg, zabige geg nagednau; ale umohem rychlegssj pilowá ryba se obyčegně wyhne té smrtedlné ráně: nagednau sebau mrsstj z wody do powětřj, spadne na swého nepřjtele a hledj, aby geg buď probodla, neb na dwé přeřjzla, od čehož se potom celé moře krwj z ran welrybowých se prýssťjcý zbarwj, z čehož gest potom celý wzteklý, a tak zůřiwě okolo sebe swým ocasem bige, že rány na wodu hrozný hřmot působj; načež pak pilowá ryba dokonce nic nedbá, ale potád běhe, až gest pod welrybu.

Mečowé ryby se neméně bogj; y tak gest také gisstý welryb 10 y 12 střewjců dlauhý, a plyne přewelmi rychle. Má malé ale welmi sspičaté zuby, podlauhlý ocas, wystřikuge pohlcenau wodu gen gedněmi chřjpěmi. Na hřbetě má plegtwu aneb cosy gako meč neb ssawli, od njž má swé gméno. Ta ssawle gest 3 y 4 střewjce wysoká, a gest podobněgssi sspičatému kolu než ssawli. Že pak gest na nj kůže, nedwj se, žeby nj mohla welrybowi vsskoditi, ale domnjwagj se, že gest k tomu, aby se přerychle plynauc, zadržela. Ale pogezadlo těch zwjřat gest welrybowi to nehrozněgssj: plyne gich mnoho pohromadě, obořj se na welryba, každá gemu vtrhne kus masa z těla, až se tak zemdlj, že wyplagj swůg weliký slaninowý gazyk. Hned se dagj wssecky do toho gazyka, kterýž gest skoro gediná částka při welrybu, která gim prospěge

k potrawě, a kterau za lahůdku magj: wlezau welrybu až do konce pozřadla, a wytrhnau geg z kořene. Ostatnjho těla nechagj ležeti, protož někdy wyházj mrtwé welryby bez gazyků nalezli.

Y menšj mořská zwjřátka ge trápj, k. p. mořská štěnice, která gest na prst dlauhá a široká, a ge tak mučj, že sebau mrskagj gako zřeštěnj nad wodu; pak welrybowá weš, která má čtyři růžky na hubě, a swé srpowé nohy do kůže welrybowé zatne, y zwlášť pod paždem tak pewně, a wytrhuge pro takowé kusy, že kůže gako od ptáků rozklubaná wyhljžj.

LXX.

W Pomořjch roku 1807 stálo w létě mnoho wozů francauzských s prachem rucnicowým na trhu, při nichž francauzský grenadýr na stráži byl. Práwě nastáwala weliká baurka, y strašliwě giž rachotil hrom, w tom šli dwa počestnj měšťané okolo; z nich gen prawil: „Pán Bůh chraň našeho města, aby zde hrom udeřil!“ „Ach, odpowj druhý, zcela opráwowě, toť se nemůže státi; cožli zde newidjš stráže státi?“

Zpěw

Zpěw plésagjcých Čechůw o slawnosti pokoge 1814.

Wjtey nám, ó přežádaucý
Swatý Božj pokogi! —
Tebe nám Bůh wssemohaucý
S nebe seslal po bogi.

Seslal tebe k potěssenj
Lidstwa zarmauceného;
Seslal tebe k obžiwenj
Sstěstj wsseobecného.

Dwamecýtmý rok giž minul,
Ewropa co vpěla;
Dobrý staw wssech zemj hynul,
Francye co zmocněla.

Role zpustly; zchudly země,
Obchody se stawily;
Trůny klesly; lidské plémě
Kruté bitwy hubily.

I to swaté náboženstwj,
  Prawda, ctnost a newinnost
Zakusyly protiwenstwj,
  Neſſlechetné spřeže zlost.

Darmo proti zlému wládcy
  Spolčily se mocnosti
Zmařil mocý, lstj a zrádcy
  Gegich prawnj žádosti.

Darmo pro mjr postaupily
  Pokladů a zemj swých;
Darmo s njm se sgednotily:
  Otroky sy dělal z nich.

Darmo pro mjr obětowal
  Král náš dobrý dceru swau:
Místo mjru wyhrožowal
  Newděčnjk mu porobau.

Ani Pia neſſetřowal,
  Wěrných Otce swatého,
Že mu k prosbě nepowolowal,
  Saužil geg co gatého!

Neſſetřil ni Boha swého,
  Genž ho zwýšil z ničeho;
Důwěru gest zklamal geho,
  Oblaupil geg ze wſſeho.

Pro

Pro swau hrdost newinného
Lidu krutě cedil krew;
Od Kadyxu k Moskwě zlého
Wrssil mjru litý lew.

Dowrssils gi! — Nasse tebe
Pomsta krwe newinné!
Spogily se zem y nebe
K pomstě — w swětě gediné.

Z Moskwy do Paříže hnaly
Tebe cestau krwawau;
Tam ti moc y s trůnem wzaly,
W nic zas swrhly welkost twau.

Přestaň swěte! netrůnuge
Wjce trapič národů.
Za swé wzal, gak zasluhuge
Russitel wssech zákonů.

Zaplésey, ó Člowěčenstwj!
Pauto twé gest zrussenó.
Zaplésey y náboženstwj!
Nebudeš tak lehčeno.

Radug se ó Cyrkwi swaté!
Swjtězyla práwa twá;
Nenjť wjc twá Hlawa gatá:
Pastýře gas twé ti dá.

Plesegte wy Francauzowé!
Tyrana gste zbawenj.
Wážte swobody sy nowé,
Práwnjm Králem wedenj.

Plesey swěte! Konec wzala
Zhaubná wálka s Otcem swým.
Pokogi tě wnjsso dala
Těš se z nebe-darem tjm.

Otče, matko, neplač wjce!
Neztratjš wjc synů swých.
Wyhasni swá smutná ljce!
Políbjš gich — wjtězných.

W pokogi teď, Mocnářowé!
Oblažugte národy!
Bezpečně swé národowé,
Užjwegte swobody.

Swěta zbožj ať se swážj
Zemj, mořem směle zas!
Prawdy ať se zase kážj —
Swobodně znj gegich hlas!

Wzhůru wstaň, a wznikni zase
Řemeslo a uměnj!
Kalwet worbo! Wezmi na se
Swětle, gasné wzezrenj!

To

Tobě pak buď, Bože, sláwa,
Dárce mjru swatého!
Wrátils lidstwu swatá práwa,
Srazyw Orla drawého.

Cyl my Tobě děkugeme,
W srdcy obweselenj;
Z darů Twých se radugeme,
S celým swětem zbratřenj.

Zachowey nás w swatém mjru!
Každé sýmě walky znič!
Wsse, co w lidstwu ctnost a wjru
Russj, zažeň od nás pryč!

Náměstkowi Syna Twého
Odplať geho trápenj,
Ať se geste s námi z swého
Těssj wyswobozenj.

Deyž ať Král y Sgednocenj
W stálé žigj radosti!
Odplať gegich přičiněnj
Zde, y w slawné wěčnosti!

Jozeff Rautenkranc.

Kantate

při druhé prymicy důstogného P. Martina Bludského, děkana w Spáleném Pořiči.

Dne 24ho máge 1818 slawil důstogný P. děkan Martin Bludský, narodiw se [illegible]ho listopadu 1743 w Radotjně blјže Zbraslawi, 50tý rok swého kněžstwj, v přjtomnosti předůstogných a přewelebných Panů kanownjků hlawnjho chrámu Pražského: P. P. Františka Xaw. Karpli a Jana Nep. Medljna, mnoha duchowenstwa a gjných přewzácných hostj, při kteréž slawnosti s welikým srdcý pohnutjm toto Kantate se zpjwalo, w němž P. skladatel záslub P. děkana, obzwlásstě w čas moru léta 1771 a 1772 panugjcýho, wýborně podotýká, a kteréž Pan farář František Suchý w pěknau a libozwučnau hudbu uwedl.

[illegible] utlé newinnosti!
Gewte w milé srdečnosti
[illegible] swému Otcy dnes!
Dnes mu slunce sstěstj swjtj,
Dnes y zem y nebe cýtj,
Co to wážný muž a kněz!

Hwěz-

Hwězda laskawosti mužné
  Stkwj se w paerce krussliwé,
Když se smrt a hrůza rogj
Gako skála w moři stogj
  W hauři srdce poctiwé.

Moru střely gedowaté,
  Lsti a neprawosti wztek,
Krása swodná swěta wsseho
Nepodwrátj muže ctného,
  Neponjžj mraucy wěk.

W sláwě, gak strom wěkoletý,
  Rozumu a ctnosti syn
Čelo gasné k nebi nese,
Radostj se w bogi třese,
  Roztřepjli wládu win.

Kde gste autlé newinnosti!
Gewte w milé srdečnosti
  Cyty swému Otcy dnes!
Dnes mu slunce sstěstj swjtj,
Dnes y zem y nebe cýtj,
  Co to wzácný muž a knez!

Blud=

Bludský w mladosti a síly kwětu
Ozbrogen gsa mečem wýmluwnosti
Hlásal prawdu zkaženému swětu,
Gako přjtel w swaté horliwosti.
Gako bratr bratra hynaucýho
Wytrhl z prawdu bludu tepauchého,
Gako otec hogil w srdcy rány,
Otwjrage blaženosti brány.
Muži wadnaucýmu drawým swětem.
Duše newinné a wraucý kwětem
Radosti a sláwy weda k rági
Blažil rodiny, kdyžto w tichém kraji.
Z gasna mrak se na swět šťastný walil,
Zdrtil aurody, a radost zkalil.

Bože! co se děge
S námi na zemi?
Dnes se k nebi pneme,
Zeytra hladem mřeme
S swými se wšemi!

Ach! hlad obrowským se žene krokem
S neřestmi, a žalostným okem

Střj=

Skrjlj rány w srdce nedotkliwé.
Taká hrůza! wljdný muž tu hledj
S pomatenjm na auzkosti diwé
Plaché mladosti a lásky žiwé.
Jako drahé perly slzy cedj,
Trne, kleká, ruce k nebi spjná,
Letj, k autrpnosti napomjná;
Bože! skály nepohnuté stogj.
Na bjdě se pasauc lidu mnohého
Smrt se sype, hladu wztek se rogj;
Matka schne, a syna rozmilého
Žiwj krwj těla zhodaného.
Otec wida zdárné djtky mřjti,
Pro ně chce y s chutj na smrt gjti,
Sýlu trogj; pomocy ach! žádné,
Djtky klonj hlawy, sstěstj zrádné
Newinnosti skrápené se směge.
Otec w wjru bolesti se topě zaufá.
Bludský s hrůzau patře, co se děge,
Tužj srdce, bystřj rozum, daufá;
Nedbage sebe, a umage stánj
Krůpěge pomocy w hromadu shánj,
Pokrmy nese;

Mat-

Matka se třese
Radostj, a hladj
Andělu twáře.
Giž mrau mrakowé drawj,
Giž y naděge záře
Djtkám pokrmy sladj,
Do žil růžowé zdrawj,
Do dusse lige potěssenj.
Na zemi klečjc w rozhorlenj
Swého anděla slawj,
Srdečně prawj:

Otec.

Wáh! Ař dobrotiwý
Muži přjwětiwý
S nebe seslal k nám!

Matka.

Když hlad rody drtj,
Zyst y lásku smrtj,
W bog se paussti sám.

Oba.

Oha.

Za to newinnosti
Klenàu čisté ctnosti
W srdcých wděčných chrám.

Srdce dobré plésá, že se wzteky
Dussyckyho hladu w páru tratj.
Ach! zas gak praud rozwodněné řeky
Mor se wale na zem, hlawy hatj.
Nebe skrýwá milosrdné twáře,
Mlha se ssjřj; naděge y záře,
Milosti y hwězda swětu hásne.
Lidé widauc draka smrtjcyho
Gako děti trnau, z blažjcyho
Bytu swornosti a lásky gasné
W paussti auzkosti a strachu drtjcyho
Blaudj; bratr bratra k sobě wine,
Otec s milým synem w slzách plyne,
Matka kwětnau dceru k srdcy tljžj.
Bolesti a zmatenosti tjžj
Mre cyt žiwý lásky swaté.
Sywé plody hrůzy wychowaté
Na wadnaucý srdce dorážegj,

Swaz-

Swazky přjbuzenstwj wzřužegj.
Srdce skalné, oko stuhlé, černá
Necti dusse giž se neznå k otcy,
Ženich bez pohnutj patřj, že y wěrná
Panna mrtwem padá do nemocy,
Stařec sslechetný a zdárné djtě
Gedem nakwassený bez pomocy
Wzdychá, mrzkost newděčnosti cýtě
Zaufá, zuby zatjná, a klesá.
Boháč sedě w zlatě k nutrnosti
Bleskem láká chudobu; tak plesá,
Že gi zdrawj kráfý, aulisnosti
Newssjmagjc sobě, gako ocel twrdá
Sstjtj gedu se, a zlatem zhrdá.
Etnost mře, zem se topj w diwém zmatku,
Synj kostne lid. Ach! Bůhli lidj
Zklesllých newytrhne z nedostatku,
Newykrautj z tlamy moru? Co to widj
Oko poděssené? Kdo se házý w gedu prauду?
Křjfý swadlá srdce, láskau audy
Rozdwogené pogj, blaženosti
Sýdlo otwjrá, a pokognosti
Balssám w srdce zdjmočené lege?

Tys to Bludský, twá to láska Pegi
Sýmě nebeského smilowánj,
Hubj necyt, budj [illegible]

Peycho, hodnostmi se stkwaucý!
Co se chlubje pěkným zlatem
Mrzkost střjwků módnjm šatem,
Pláčeli lid mraucý,
Mdlobě kowáš pád;
Kněž se, gedem [illegible]
Za lid swětj rád.

Kyne Bůh, a nebe gasnj twáře;
Hned se aurody a zdrawj záře
Wyskytugjc plašsj drawé bjdy;
Zem se zelená, a lidé každé trjdy
Z hrobů powstáwagjc sladké zdrawj
S dychtiwostj objmagj;
Tuk se bratřj, přátelé y prawj
Po zemřelém zmatku shledáwagj.
Gen muž diwý bez naděge
Po swětě se ohljžege
W lůnu plesagjcých lidj

Přj-

Přjtelička nenwidj;
Sobjk w moru neznal se y k otcy,
Milau nechal mřjti bez pomocy,
Gedinému nepřispěl gest wlasti audu,
Aby sám se wyrwal z smrti praudu.
Nynj wzdychá; střjž gedowaté
Dotjragj zpurně na swědomj.
„Ty gsy zradiw bratkj zlaté
Zabil sebe!“ prawě lomj
Rukama, a w paussti běžj,
By se vkryl před swědomjm.
Tady pláče, w prachu ležj,
Hnutj se y stjnu leká,
Duchy widj, smrti čeká:
„Zalez do skal, skály zlomjm,
W peklo zběhni, w pekle tě y schromjm!“
Swědomj zlé do dusse mu hřjmá.
Darmo běhá polem, widj stjny;
Darmo vpachtěný dřjmá,
Mstiwý sen ho děsy, ten mu kljny
W srdce wrážj, possetilce honj
Do wsy, kde mu vmjráčkem zwonj.
Gaké pomocy? ach! w propast skočj,

Bo-

Bože! ducha widjž, ku se k wodě točj,
W ni se wrhne; zde mu Bludský w cestě
Pokoge ach! ani w paussti, ani w městě
Nestjhage bez žiwota padá,
Gako wichrem zbitá sosna mladá.
Bludský mládka křjsý, a se k němu fatj,
Ptáčky chytá, rybyčky s njm lowj,
Pokračuge po maudrosti,
Lewně nerozumu čisté Slowj
Náge w budaucnosti zlatý
Hogj swědomj, a budj k ctnosti
Pomatence medem laskawosti.

Maudrost zmůže draky diwé,
Zkrótj bugnost swodných sstěstj,
K činům Božským pohne led;
Maudrost krásý dusse tělimé,
Prawdě swaté na rozcestj
Zmatku zýská kwět.

Slunce swjtj na kwetauch krage,
Zlato na přjzniwém poli zrage,

Po-

Pokog libá aurody, a sladké radosti
Lige, rozkoš do žil starcy mdlému,
Ráge kauzli lidu zpěwawému.
Gak blesk růžowá a kugná mladost
Horem dolem litá,
Weselosti witá;
Prozpěwuge Bohu pjsně,
Že ge wytrh z bjdy tjsné
Wwedl w sjdlo blaženosti.
Sstastnj otcowé a dobré matky
Widj s potěssenjm plné statky,
Patřj s chutj na radosti
Djtek plésagjcých
Sadem běhagjcých,
Kdežto čjperné a wděčné djtky
Trhagjce rozmanité kwjtky
Wěnec pletau rozmilému otcy,
Kytku matce starostliwé;
Giž se k matce, giž se winau k otcy
Nesauc kwjtky, obraz lásky žiwé.
Otec, matka nemohauce zmocy
Synů wřelých srdcj slzy cedj,
Na miláčky s usmjwánjm hledj,

A se w skwětné budaucnosti
Wsazugj w lůno blaženosti,
Se snů sladkých Blud se probuzuge,
Wſſudy baurj radost, rozkoš, plesy,
Až se rozlehagj hory, lesy,
Kde se otec Blud dětem ukazuge.
Otec wyskakuge s ochotnostj,
Syn se matce z rukau wytrhuge,
Dcera s přjwětiwau srdečnostj
Wěncem dobrodince korunuge,
Cyty wraucý zpěwem wygewuge.

Otcy wděčné djtky
Obětugem kwjtky,
Poklady swé gediné;
Radybychom swěty
Za rozkossné kwěty
Daly z lásky powinné;
Ach! my chudé djtky
Nesem genom kwjtky,
Nesem srdce newinné!

Bludský otec, včitel a přjtel wěrný,
Chtě lásky obět autlé newinnosti
Plassj nerozumu autok černý,
Kráčj s rozmilými při maudrosti
Rownau cestau k prawé blaženosti.
Přebýwage w srdcy dobrých lidj
Hognau zeň swé odwážnosti widj:
Sstastný nárad w kwětné budaucnosti.
Dnowé letj do wěčnosti moře
Gako střely, gako swodnj snowé,
Z tiché radosti se rodj hoře,
Wyskočj blesk, y mrau hrdinowé,
Mladosti a krásy wadnau kwěty,
Osud neomylný měnj swěty,
Prach se dere k slunci zhaubné slawy,
Mocnost klesá w propast s wssemi práwy,
Giný swět a giné wládnau mrawy,
Ctnost schne, auskok pozdwihuge hlawy;
Sen se tratj, čisté slawy záře
Wyhasinuge zbité ctnosti twáře.
Bludský lidem milý, Bohu wěrný
Prossed wsseho žiwota běh perný
S potěssenjm hledj na swé činy,

Sinj s vžasnutjm na sšedinu
Muže w bogjch prawdy wjtězného.
Wděčnost, čest a wážnost swěta ctného
Obětuge hrdinowi pocty wěnec,
Když wěk kněžstwj swětj oslawenec.
Láska růžemi mu cestu stele,
Kněz, y pán, y mudřec za přjtele
Wěnuge se hlásá před wssjm swětem:
„Ctnost nás lidi krásý, dokud kwě-
tem,
Bez nj muž y stařec nemá ceny.„
Sem se muži, sem se hrnau ženy,
Panny kwetauch a starcy mrawnj,
Wděčnj žebráčy a páni slawnj,
Aby w kráse wěku welebného
Swiděli kněze sšlechetného;
Aby s swými rozmilými
Zazpjwali hlasy srdečnými:

Popřeg Bože dobrotiwý,
Nás by Otec přjwětiwý
Za swau mužnost, za swé ctnosti,
Dostjhl stálé blaženosti.

J. M u ž.

Muž.

Krásso wsseho člowěčenstwj!
Ty gsy čisté náboženstwj,
W nasse srdce wsstjpil sám!

Žena.

Hwězda swjtil w nocy diwé,
Hrom když nepráwosti msstiwé
Wěčnau zhaubau hrozyl nám!

Oba.

Že y ctnost y Boha máme,
Blaženosti požjwáme,
Wegdeš w gasné sláwy chrám.

Stařec.

Obraz ducha wzdělaného,
Skála nezrussené ctnosti
Řjdjš starců slabých krok.

Mládenec.

Tebe Otce laskawého
Následugje powinnosti
Směle wkročj swětu w bok.

Oba.

K nohaum kněze wznešeného
Láska klesá w srdečnosti,
Hlawu njžj hrdý sok.

Pacholjk.

Otcy obětugem sebe,
Přigmi Otče wljdný náš!

Panna.

Tebau zem se měnj w nebe,
Ty gsy křehké ctnosti hráz!

Přjtel.

Ach! když bauře mine Tebe,
Neskljčj Tě wěku mráz!

Ach! kyž zřjm dobré nebe
S otcem wěrné duše wšé!

Wssickni.

Popřeg Bože dobrotiwý!
Nás by Otec přjwětiwý
Za swau mužnost, za swé ctnosti,
Dostjhl stálé blaženosti!

Wágtěch Negedlý.

Římská Literatura.

Tito kusowé Marka Tullia Cycerona, paradoxa nazwanj, nalézagj se z latiny do češtiny giž s počátku 16ého stoletj w rukopisu w zdegssj cýs. kral. knihowně chowaném přeloženj, wssak kdoby ge byl wlastně přeložil, zdaž Řehoř Hrubý z Gelenj, čili kdos giný, gistotně newj se; nic wssak méně za slussné, y za powinné gsem saudil ge nepaměti wytrhnauti, a w tento spis wložiti; požádaw k tomu konci nasseho přeochotného a horliwého wlastence w knihowně pod zprawau rukopisy magjcýho: Pana J. W. Zimmermanna, řádu bogownjho křižow. s čerwenau hwězdau, přigal gsem ge w kratičkém čase od něho přepsané; y zdálo se mi býti náležité, abych to přičiněnj geho wlastenské k powzbuzenj a následowánj giných wděčně zde pronesl.

Wydawatel.

Marka Tullia Cycerona kusowé hodni podiwenj (Paradoxa).

Kus prwnj. (Paradoxon I.)

(Z latinského.)

Co gest slussné, toliko gest dobré.

Bogjm se, aby někomu z wás nezdálo se, že tato řeč gest wzata z rozpráwek těch lidj, gessto Zenona mudrce následugj, a ne z mého rozumu. Powjm

 wssak

wssak co smeyssljm, a powjm kratčegi nežli takowá wěc může powědjna býti. Nikdý gsem gá nepokládal ani penjz, pánůw a Bohačůw, ani gich obydlj krásných a nákladných, ani statkůw, ani panstwj, anj těch, k nimž gsau neywjce přiwykli, rozkossi, za dobré wěcy a nebo za ty, w něž lidé magj státi. Poněwadž gsem widěl lidi ty, kteřjž takowými wěcmi oplýwagj, an toho žádagj neywjce, čehož hogné magj; neb nebýwá wyplněna nikdý, ani nasycena lakomé žádosti žjžeň; a kdož takowé wěcy magj, trápj se netoliko žádostj rozmnoženj, ale y strachem ztracenj. W čemž gá gistě neyzdrželiwěgssjch lidj předkůw našjch hledjm maudrosti, kteřjž za to měli, že ty hubené a proměnitedlné peněz částky samým toliko gménem dobré wěcy magj býti nazýwány. Poněwadž w prawdě a w skutku daleko ginák gsau shledali. Můžli, kdožkoli zlý, mjti dobré? a nebo můžli kdo, w hognosti gsa wěcý dobrých, býti nedobrým? Ale wssecky ty wěcy, že gsau takowé, widjme, že ge y zlj magj, a že škodj dobrým. Posmjwey se tomu, kdož chce, wssak platněgssj bude w mne rozum prawý, než zdánj lidj hlaupých. Aniž gá kdy budu prawiti, by dobré wěcy ztratil, když kdo dobytek nebo swrssky a klénoty ztratj; a často chwáliti budu maudrého onoho Bianta wedlé mého zdánj, kterýž se počjtá mezy sedmi maudrými; kteréhožto Bianta wlasti když gsau do-

byli nepřátele, a giný tak vtjkali, že mnoho swého statku s sebau nesli, on gsa napomenut od kohos, aby též včinil, řekl gest: Gá to gistě činjm, neb wssecky wěcy mé s sebau nosým. Ten gistý Bias nemněl, by ty marné wěcy sstěstj geho byly, kteréž my y dobrými nazýwáme. Bude se tehdy někdo tázati, co gest dobré? Když se co prawě a slussně děge, a s sslechetnostj, to že se dobře děge a prawě, řjkáwagj; a což gest slussného, a prawého, a s sslechetnostj, to toliko pokládám za dobré.

A ty wěcy mohau se zdáti nerozumné, když bez přičiněnj příkladůw býwagj wyprawowány. Protož žiwotem a skutky neywyšsých mužůw magj býti ty wěcy oswjceny, kteréž slowy wtipněgi, než potřebj gest, zdagi se býti wyprawowány; neb tjži se nás: Zdali li gsau se ti, gessto toto obecnj dobré znamenitě založili, a nám ho nechali, myslili co bud to na zlato nebo na střjbro k lakomstwj, nebo na [illegible] k libosti, nebo na krmě k rozkossi? Položte před oči wasse gednoho každého z králůw. Chcete li od Romula počjti? chcete li po wysswobozenj města od těch samých počjti, kteřjž gsau ge wysswobodili? Po kterých stupnjch Romulus wssel do nebe? po těch li, kteréž [illegible] dobrými wěcmi nazýwagj? či li těmi wěcmi, kteréž gest prowozowal a ctnostmi? Co pak Numa Pompilius? zdali mnjme, že gsau liběgssj nebyli bohům nesmrtedlným, nežli

kar-

tarhané a čjsto hřjšné nežli giných rozkossnj kossikowé? Zanechawám giných králůw; neb gsau rowný mezy sebau wssickni krom Tarkwjna Hrdého. Bruta pak kdyby se kdo otázal, co gest činil w wyswobozowánj wlasti? opět kdyby kdo otázal se giných té rady towaryssůw, oč gsau stáli, po čem gsau postupowali; zdali gest kdo mezy nimi, genž by rozkoš nebo bohatstwj, nebo cožkoli giného, krom powinnosti statečného a welikého muže, zdálo se býti w aumyslu? Která gest wěc k smrti Porsennowě přiwedla Mucya bez žewssj naděge zdrawj swého? která nutila Horacya Koklita proti wssem nepřátelským nástupům na mostě samého držeti? Která wěc Decya otce a Decya syna wydala a wehnala do zbrogných nepřátelských zástupů? Na čem gest stála zdrželiwost Caya Fabricya? Oč hubená žiwnost Marka Kurya? Co pak dwé bassté w wálce s Kartaginenskými, totiž Kneus a Publius Scypionowé, kterýmžto zdálo se, aby wogsko Kartaginenských těly swými zastawili? Co pak Afrykanus starssj? co posslednj? co mezy těch wěky wložený Kato? co nesčjslnj giných? Neb hogně máme domácých příkladůw; zda mnjme, že gest některý z těch myslil, že mu něco giného státi než to, co by se zdálo býti chwalitebné?

Nechť tehdy přigdau na posmjwačkowé těch slowo řekl a toho rozumu, a gisté nechť sami saudj, zdali některému, kterýž na domácých pa-

nowými kameny a zlatem skwaucých, kterjž rytin, kterjž malowaných tabulj, kterjž nádob zlatých a střjbrných mistrně dělaných y Korynthských hogně magj; čili Fabrycyowi, kterýž nic takowého neměl, aniž mjti chtěl, raděgi chtj býti podobnj? Y to gistě, že se takowé wěcy gednák sem, gednák tam přenássegj, snadně k tomu bywagj přiwedeni, aby, že dobré negsau, prawili; ale totok tuze držj, a tohotok pilně bránj, že rozkoš gest neywětssj dobré — kterážto řeč negen mi se býti lidská, ale howadská —. Ty pak Brute! poněwadž tobě buďto Bůh, buďto matka (můžem tak řjcy) wssech wěcy přirozenj, dala důwtip, nad kterýž nic nenj lepssjho a neywyssněgssjho, což se tak sám potupjš a opowrhuješ, aby nemněl, by gaký mezy tebau a howadem byl rozdjl? Zdaliž gest dobré, což toho, kdož ge má, nečinj dobrého? Neb gakž kdo neywjce gest aučasten dobrého, tak y chwalitebný gest neywjce; aniž gest které dobré, gjmžby se ten, kdož ge má, slussně nemohl chlubiti. Co pak gest dobrého w rozkossi? Lepssjholi čili chwalitebněgssjho činj muže? Zda se kdo w užjwánj rozkossj chlubenjm a chwalenjm wyzdwjhá? A poněwadž rozkoš, která se mnohých pomocmi bránj, mezy dobrými wěcmi nemá počjtána býti, a ta, čjm gest wětssj, tjm wjce rozum z geho stolice a z bytu wyskakuge: gistě tehdy nic giného nenj do-

[illegible]

bře a ſſťaſtně žiwu býti, než ctnoſtně a prawě žiwu býti!

Kus druhý. (Paradoxon II.)

W kom ſſlechetnoſt geſt, tomu ſe ničeho nenedoſtáwá k wedenj dobrého žiwota.

Nikdy gſem gá Marka Regula ani za pſotného, ani za neſſťaſtného, ani za bjdného nepokládal; neb geſt myſli geho weliknoſt nemučila ſe od Kartaginenſkých, ani wážnoſt, ani wjra, ani ſtálost, ani která ctnoſt, ani giſtě duſſe, kteráž gſauc tolika ctnoſtj pomocý obražena, a tak mnohým komonſtwem obklíčena, když geſt tělo geho trháno bylo, on geſt giſtě nemohl býti trhán. Gaja pak Marka widěli gſme, kterýž w ſſťaſtných wěcech geden z neyſſťaſtněgſſjch lidj, w neſſťaſtných geden z neywětſſjch mužů zdál mi ſe býti; geſſto nad to člowěku nic nemůže býti ſſťaſtněgſſjho. Newjš, giſtě newjš, gak welikau ſýlu má ſſlechetnoſt; toliko gméno ſſlechetnoſti ſobě oſobugeš, ale co ona může, newjš. Žádný nemůže nebyti neyſſťaſtněgſſjm, kdož geſt hodný ſám od ſebe, a kdož w ſamém ſobě wſſecko ſwé klade. Čjž pak wſſecka naděge, y rozum, y myſſlenj záležj na ſſtěſtj, ten nic nemůže míti giſté-

ského, ani čeho, o čemž by wěděl, že mu přes geden den trwati bude. Takowého ty člowěka straš, dogdessli kterého, těmi smrti, nebo wypowěděnj hrůzami. Neb gistě což se koli přihodj w tak welmi newděčném městě, netoliko neodpjragjcýmu; ale chtěgjcýmu se přihodj. Neb proč gsem gá pracowal, nebo co gsem činil, nebo při čem gsau bděly mé péče a mysslenj má, gestliže sem nic takowého nezpůsobil, ničehéhož nedossel, abych w tom stawu byl, kteréhožby ani sstěstj wssetečnost, ani nepřátelská neposskwrnila křiwda? Smrtjli mi hrozjš, abych owssem lidj zbawen byl? čili wypowěděnjm, abych od zlých odssel? Smrt těm hrozná gest, s gichžto žiwotem wssecko vmjrá, ne těm, gichžto chwála nemůže vmřjti; wypowěděnj pak těm gest hrozné, kterýmž gest gako wyměřeno k obýwánj misto, ne těm, gessto prawj, že wsseckeren okrsslek země gest gedno místo. Tebeť bjdy trápj, tebe psoty wssecky, genž se mnjš býti sstastným a slowútným; tebeť twé mučj zlé žádosti, ty se we dne y w noci trápjš, poněwadž na tom nemáš dosti, což máš, a bogjš se y za to, což máš, aby brzo nezhynulo; tebeť bodau w twém swědomj twá zločinstwj; tebeť děsy hrozy saudů a práw: kamžkoli hledjš, gako ďáblowé mstitedlnj, tak tobě twé nastrkugj se křiwdy, kteréž nedagj oddechnauti. Protož gakož zlému, a bláznu, a leniwému nemůže se dobře

dj-

býti, tak žádný dobrý muž, a statečný, a maudrý, nemůže býti bjdným. A kdj sslechetnost a mrawowé magj chwáleni býti, toho slussj chwáliti žiwot. A gistě nemáme se toho žiwota warowati, kterýž má chwálen býti; ale měli bychom se ho warowati, kdyby byl bjdný. Protož cožkoli gest chwály hodné, to se má zdáti y sstastné, y slowútné, y žádostiwé.

Kus pátý. (Paradoxon V.)

Wssickni maudřj gsau swobodnj, a wssickni blázni gsau služebnjcy.

Nechť se chwálj ten pán, nebo nechť se y gmenuge, a nebo nechť se y za hodného toho gména pokládá. Kterak, nebo komu on swobodnému bude rozkazowati, poněwadž nemůže swým žádostem rozkazowati? Nechť neyprwé skrotj zlé žádosti, potupj rozkosse, hněwiwost podmanj, přemůž lakomstwj, a giné dusse posskwrny zažene; a teprw nechť počne giným rozkazowati, když sám neyhorssjch panůw, totiž: hanby a nesslussnosti přestane poslauchati. Pokud těch poslauchati bude, netoliko za pána, ale ani za swobodného nebude gmjn. Neb znamenitě gest to od neyvčeněgssjch powědjno, gichžto gá žádné bych newžjwal wzácnosti, kdybych měl k některým hlaupým řeč včiniti; ale poněwadž k welmi maudrým mluwjm,

kte-

kterýmžto takowé wždy negsau nesslýchané, pročbych gá tak sobě činil, gakobych prácy tu, kterauž gsem měl w tom, w čem zmařil? Powědjno tedy gest od neyučeněgssjch mužůw, že sám toliko maudrý gest swobodný. Neb co gest swoboda? než moc žiwot wésti, gak chceš. Kdo pak žiwot wede, gak chce? gediné ten, kdo gde po měrech sprawedliwých, kdož se kochá w činěnj ctnostném, kdož spatřil a prohlédl žiwota cestu, kdož práwům ne pro strach poddán gest, ale proto po nich gde a ge miluge, že to za neyprospěssněgssj wěc pokládá, kdož nic nemluwj, nic nečinj, nic také nemyslj bezděčně a neswobodně: čjž wssecky rady y wěcy wssecky, kteréž činj, z něho samého pocházegj, a k němu se nawracugj; aniž gest která wěc, kterážby u něho wjce mohla, než geho wůle a saud, komuž také y sstěstj, o němž prawj, že neywětssj má moc, postupuge, gakož maudrý poeta prawj: Takýť gest každý, gakž sobě činj. Samému tedy se to přiházý maudrému, že nic nečinj bezděčně, ani s zármutkem, ani z přinucenj; a to že gest tak, ačkoli mělo by mnohými wyprawowáno býti slowy, wssak toto práwě se může wyznati: že kdož tak nenj způsobený, ten žádný nenj swobodný. Wssickni tedy zlj gsau služebnjcy; a to ne tak w skutku, gako, když se prawj, gest diwné a proti lidskému zdánj. Neb ne tak prawj ge býti služebnjky, gako ty, kteřjž gsau zdělánj otrocy pa-

pánským záwazkem, nebo některým lidským prá-
wem, ale gestli otrocký toto, gakož gest, po-
slauchati podmaněné mysli, a poražené, a té, ge-
sto gest zbawena swé swobody, kdo nebude prawi-
ti, že wssickni lehcý, wssickni lakomj, wssickni také
zlj gsau služebnjcy?

Tenkli mi má býti swobodný, komuž
žena rozkazuge? komuž práwa wydáwá, ta
ustanowuge, přikazuge a toho brání, což
se gj líbj? kdož, když mu rozkazuge, nemůže
gj ničehéhož odepřjti; neb w ničemž nesmj se gj
zpěčiti: žádáli? nelze než dáti; woláli? nelze
než gjti; ženeli wen? nelze než odgjti; hrozjli?
nelze se než báti. Já gisté mnjm, že takowý
netolíko služebnjkem, ale y nenesslechetněgssjm
otrokem, by pak z neywětssjho rodu possel, má
býti nazýwán. A gako w weliké čeledi bláznůw
někteřj gsau, (gakož se gim zdá) rozkossněgssj slu-
žebnjcy, a wssak gsau wždy služebnjcy: týmž bě-
hem bláznowstwj swého ti páni gsau služebnjcy,
kterýmž litiny y rytiny, kterýmž malowané ta-
bule, kterýmž wybjjený střjbrnj košjkowé, kte-
rýmž djla Korynthská, kterýmž stawenj nákla-
dná a weliká náramně welikau rozkoš činj.

Děgj takowj: Z neywyšssjch gsme pánůw ze-
mě. A wy zagisté negste ani spoluslužebnjkůw wa-
ssich páni; ale gako w čeledi, kteřjž se s sspatný-
mi wěcmi objragj, kteřjž trau, kteřjž metau,
kteřjž kropj, nedrži neyposlussněgssjho služebnosti

mj-

mjsta : Jak na zemi nebo w městě, kteřjž gsau se na žádosti takowých wěcý oddali, mezy zeměobywateli, y mezy měsstany neyniž(ss)j držj mjsto. Ržjkáš a Weliké gsem wedl wálky, welikými panstwjmi a zeměmi wládl. Měg tehdy mysl chwály hodnau. Echyona malijře tabule tebe držj omámeného, nebo některá rytina Polikletowa; Zanechawám, toho, kde gsy gi ukradl, a kterak gi máš; když widjm, an ty na to hledjš, a ty se tomu diwjš, a welmi křičjš, za služebnjka tebe wssech bláznowstwj pokládám. Což tehdy negsau ty wěcy utěssené? Ano, gsau. Neb y my očj učené máme; než prosým tebe, ať gsau ty wěcy krásné tak gmjny, aby nebyly pauta mužůw, ale wětj kochánj. Neb což tussjš, kdyby y sám Mumius některého z těch widěl, an se s tabulj Korynthskau obýrá, poněwadž gest on wesskeren Korynt potupil, toho pánemli by měl býti welikým, čili služebnjkem pilným? Nechť obžjwá Markus Kurynus, nebo z těch některý, w gichžto domu nic nebylo skwostného, nic okrássleného, krom oni sami; a nechť wzřj někoho, gessto neywyšších užjwá městských nebo zemských auřadů, an s. Frynu sy mully (ryby mořské) lowj, a an se mihulj a mnjkům množstwjm chlubj? Zda toho člowěka za otroka nebude sauditi, že ho ani mezy čeledj za hodného některé slussné práce nepoložj? Zda ti také negsau otrocy, kteřjžto pro žádost statku žádné neytěžšj nelíknugj se

služ-

ſlužby? Naděge dědictwj, které neprawosti wſſe-
ſnáze nebéře na ſe w ſlaužení? kterého mhůr-
nutj (pokynutj) bohatého a oſamělého ſtarce ne-
ſtrpj? O geho wůli mluwj; což muſý kolj ogná-
mí, ktíj, pochlebuge, přiſwědčj, diwj ſe: Co z těch
wěcý geſt ſwobodného člowěka? a co ſlužebnj-
ka nebo otroka, a co geſſtě giného?

Co pak giž ta žádoſt, kteráž ſe zdá býti
ſwobodněgſſj; totiž žádoſt, cti nebo důſtogen-
ſtwj, panowánj, wládařſtwj nad zeměmi, gak
welmi twrdá geſt paní? gak welmi ukrutná!
gak welmi kwapná! Cetegowi, člowěku wel-
mi ſlawnu, tým, kteřjž gſau ſe ſobě zdáli býti
znamenitj, přinutila ſlaužiti, dary poſýlati,
w nocy k němu choditi, proſyti ho, poddá-
wati ſe gemu. Co geſt ſlužba, geſtli tato
po ſwobodu může pokládána býti? Co pak, když
geſt panowánj žádoſt wyſſla, a giný pán po-
wſtal z ſwědomj hřjchůw: ſtrach? gak geſt welmi
bjdná, gak welmi těžká to ſlužba! Mládenečkům
znamenitým muſý takowý ſlaužiti: wſſech, kteřj
ſe zdagj něco o geho nepřjchetnoſti wěděti, tak
gako panůw ſe bogj. Saudce pak gak welmi
weliké, neb pamatnj! gakým ſtrachem wnaně
trápj? A což není každý ſtrach ſlužba? Co tedy
platnal geſt tato neywýmluwněgſſjho muže Lu-
cya Kraſſa, wjce hognud, než maudrá řeč? Wy-
ſwoboďte nás z ſlužby. W gaké geſt
byl ſlužbě tak znamenitý člowěk, a tak urozený?

Wſſe-

Wšeliká mysl mdlobá, a hubené a přemožené (mysli) obáwánj, gest služba. Nedeyte nám slaužiti žádnému ginému než wám wssem, kterýmžto můžeme y máme slaužiti, neb w poddánj býti. K swobodě li chce přigjti? nikoli; neb proč přidáwá toto: než wám wssem, (pána chce giného mjti, ne swobodným býti) kterýmžto y můžeme, y máme slaužiti. My pak, gestliže gsme mysli wywýssené a wysoké, a cnostmi ozuté, nemáme nebo negsme powinni slaužiti, ani můžeme. Ay Krasse! že můžeš, prawj, poněwadž můžeš; že máš slaužiti, toho neprawj; neb každý tjm gest toliko powinen, což gest neslussné nenawrátiti nebo nesplniti. Ale o tom potud. On pak wiz, kterakby pánem mohl býti, poněwadž ho, že nenj ani swobodný, y rozum y prawda přeswědčuge.

Kus ssestý. (Paradoxon VI.)

Že sám maudrý gest bohatý.

Gaké gsau to twé nehodné připomjnánj penjze a tak pyssné okazowánj? Sámli gsy ty bohatý? Ach, Bože nesmrtedlný! Což gá se w tom, že gsem něco slýchal a něčemu se naučil, nebudu kochati? Což gsy ty sám bohatý? Co pak

gestliže negsy ani bohatý? Cožgestli takéž y chudý? Neb koho rozumjme býti bohatým? a nebo komu to, bohatý, w kterém člowěku kladem? Zdá mi se, že w tom, w kemž tak weliké gest zboží, že tým na něm k swobodnému žiwotu gest dosti, kdož ničehéhož nehledj, ničehéhož nežádá, a nic wjc nestogj. Musýt se twé sama mysl zwlássti za bohatau, ne lidské řeč, ani zboží twá-kowé mnj, že wsseho dosti má, a nic wjce nepěčuge a syt gest, a nebo na tom přestáwá, držjm, že bez peněz bohatý gest. Gestliže pak pro žádost peněz nemůjš, by který zwlásst nesslussný byl, gessto twému tomu panskému řádu nemůže žádný zwlásst slussný býti, gestliže každý den oklamáwáš, podwozugeš, s přikazowánjm žádáš, halafance béřeš, odgjmáš, wydjráš, kaupjšli towařyssa obecnj kradessli peníze, čekássli přátelských kssaftůw a falssugessli ge sám, tok negsau znamenj bohatého, ale nuzného. Mysl člowěka slowe bohatá, ne truhla. Aby pak truhla plna byla, dokudž tebe budu widěti prázdného, nebudu tě pokládati za bohatého; neb wedlé toho, gakž komu gest dosti, kladau lidé mjru bohatstwj. Má někdo dceru? potřebj mu peněz. Má dwě? potřebj mu mnohých wjce. Máli wjce dcer? wjce mu potřebj peněz; pakli má, gako Danaowi prawj, padesát dcer, tolik wjc mnoho potřebugj peněz. Neb gak mnoho komu gest potřebj, wedlé toho sprawuge se, ge-

kož

kož gsem nápřed powěděl, mjra bohatstwj. Kdožby tehdy měl ne mnoho dcer, ale nesčjslné množstwj žádostj, kteréžby w krátkém čase mohly weliké statky wyssati, toho kterak gá nazýwati budu bohatým; když on sám o sobě smyslj, že gest nuzný? Protož té twé chudoby, nebo raděgi nauze nebo žebroty, nikdy gsy nenesl neznamenitě.

Neb gako těm, kteřjž slussně statku dobýwagj, kupčjce, pracugjce, obecnj důchody pronagjmagjce, rozumjme, že gest potřebj dobýwánj: tak kdož widj w domu twém stranu žalobnjkůw a saudcůw spiknuté zbory, kdož na winné a bohaté pohnané twým půwodem o porussenj saudu gednagjce, kdož na twé o záplatu smlauwy za bráněnj přj včiněné, na twá za penjze k auřadům dopomáhánj, na rozsýlánj služby sprosstěných, aby lichwami a dránjm země hubili, kdož na wytiskánj sausedůw, kdož na laupeže we wsech, kdož na stowaryssowánj s služebnjky, s sprosstěnými služby, s přikázanými, kdož na sýdla prázdná, kdož na odsuzowánj nepráwě bohačůw, kdož na zmordowánj těch, gessto swobod a práw Řjmských užjwali, kdož na onu za času Syllyžen zpomjná, kdož na kssafty falessné, kdož na lidi kradené, kdož takž na wssecko toto na prodeg wyložené, totiž na wybjránj lidj na wogsku, na vstanowenj, na cyzý a na swé nálezy, na saud, na dům, na mluwenj, na mlčenj: tenť

nebude mnjti, že mu gest dobýwánj potřebj, a kdo kdy o takowém, že gest práwě bohatý, prawiti bude? Neb gistě bohatstwj užitek gest w hognosti, hognost pak okazuge nasycenj wěcy a dostatek, kteréhož dostatku, že ty nikdý nedogdeš, nikdý bohatým nebudeš. Můg pak statek poněwadž potupugeš (neb gestiť wedlé lidj nerozumných zdánj neweliký, wedlé twého žádný, wedlé mého skrowný) o sobě budu mlčeti, a o wěcy mluwiti; neb gestli že wážjme práwě wěc, penjzeli wjce wážiti budeme Pyrhowy, kteréž gest dáwal Fabrycyowi, či zdrželiwost Fabrycyowu, který těch peněz nechtěl wzýti? Wjceli zlato Samnitských, či odpowěd Marka Kurya? Paulowoli dědictwj, či sstědrost Afrykánowu, kterýž z swého dědictwj Quintowi Maximowi djlu swého postaupil? Ty wěcy gistě, kteréž gsau neywětssjch ctnostj, wjce magj wáženy býti než ty, kteréž gsau částky peněz. Kdo tehdy (a poněwadž gako kdož co, což neywjce se wážj, má, tak za neybohatssjho má býti gmjn) bude prawiti, že w sslechetnosti nenj bohatstwj? neb žádné zbožj, žádná tjž zlata a střjbra nemá dráže než sslechetnost býti wážena.

O Bože! takowj neznagj, gak welmi weliký plat gest skrownost. Přigdu k těm, gessto gsau marnotratnj: nechám onoho zwyku opiného: Běře on z swých dědin sseſt set zlatých; gá pak beru z swých sto z gemu, poněwadž dělám na dědinách ná-

náklady: sjdla a mramorowé půdy, a rytiny s litinami y malowané tabule a klénoty a raucha wedlé nekonečné swé žádosti, netoliko k potřebě ten důchod, ale k lichwě malý gest. Z mého pak malého platu, odegma gediné náklady žádosti, gessté mi něco bude zbýwati; kdo tehdy z nás dwau bohatssj gest? Tenli, komuž se nedostáwá, čili ten, komuž zbýwá? Tenli, kdož gest potřebný, čili ten, kdož má statek hogný? Tenli, kterýž čjm wjce má zbožj, tjm wjce mu gest potřebj pro obranu gich, čili ten, kdož sám swau sylau se žiwj? Ale proč gá o sobě mluwjm, gessto obyčegům a časům wadau snad y gá poněkud gsem w bludu tohoto wěku? Markus Manlius za otcůw nassich paměti (abychom ne wždycky Kuryůw a Luscynůw připomjnali) chudý gest byl; neb měl gest domeček w Karynach, a kus dědiny w Labikánu. My pak, gessto wjce máme, ó bychom bohatssj byli! Ale ne wedlé platu, než podlé strawy a oděwu klade se mjra statku. Nebýti lakomým, statek gest, nebyti autratným, plat gest. Mjti na swém dosti, neywětssj a neygistěgssj gest bohatstwj. Neb poněwadž ti chytřj wěcý odhadatelé lauky a dědiny draze odhádagj, protože takowým statkům gednák nemůže vsskozeno býti, gak draze má odhádána býti sslechetnost? gessto ani odgata, ani vkradena nemůže býti; ani se topenjm ztracuge, ani baunřek a časůw zbauřenjm proměňuge? kterauž-

10

to šlechetnost kterýž magj, sami gsau tolik bohatj. Neb sami ti tolik magj wěcy y užitečné y wěčné; a sami ti na swých wěcech dosti magj, gessto to gest wlastnj wěc bohatstwj. Za dosti to pokládagj, což magj; nic nežádagj, žádné wěcy nenuzugj, by se gim čeho nedostáwalo, nechtj, ničehož nedobýwagj! Ale zlj lidé a lakomj, že negistá a zlým přjhodám poddaná zbožj magj, a wždycky wjce žádagj, aniž to gesstě z nich nalezen gest, aby mu na tom, což má, bylo dosti: netoliko dostatečnj a bohatj negsau, ale také y za chudé a nuzné magj býti držáni.

Stará Česká Literatura.

Jana Jowiána Pontana knihy o statečnosti.

Které gsau wěcy, z nichž se obijrá statečnost.

Tento zlomek gest wzat z rukopisu w cýs. král. zdegssj knihowně se nacházegjcýho s počátku 16tého stoletj sepsaného, kterýžto pro wýbornost obsahu a gazyka českého od nasseho přehorliwého P. wlastence F. W. Zimmermanna co neydřjwe na swětlo wydán bude; an mně tento zde přiložený zlomek z něho wybral a poskytl, aby milownjcy gazyka českého giž napřed známosti o něm nabyli, a přisstjmu geho wydánj se těssiti mohli.

Ale Herkules, když ged lith w geho žilách, vkrutnost swau prowodil, a wzteklostj nárawnau audy geho tělowité pálil, trhal, zalostil, powolitý plačliwým tjmto nařjkánjm naplnil: „O! bjdna statečnosti! poslednj den Herkulessůw žádné potwory nezahubuge, vmjrám

„nic

„nic nečiníš! O! swěta prawce, a wy nebe„ssané, genž gste někdy byli mé prawice swěd„kowé! O! wy wssecky země, což ljbj se wám „to, aby smrt Herkulesse wassého nic neprowe„dla?“ O vkrutná gest to wasse hanba! O! „mrzká smrti! budau lidé prawiti, že gest že„na Herkulesse zamordowala!“ Wossli, kterak se pokládá za bjdného, protože žádným aučinkem znamenitým smrti swé nevčinil znamenitau: „O! by byl [illegible] tem [illegible] nasytil „swé hrdlo mau krwj, a nebo ó by byli mne „wzali Centaurowé přemoženého w bogi, a ne„bo ó bych byl w pekle mezy dussemi bjdný dr„žen wěčně, když gsem z pekla poslednj táhl „laupež, gessto se smrt tomu diwila. Teprw „gsem wyssel z pekla a brány pekelnj gsem pře„mohl! Wssudy předewssým smrt vtjkala, abych „smrti znamenité statečný gsa neměl!“ Rozuměl gest Herkules, gaká slussj smrt na statečného, protož poslechni co gest powěděl na posledy: „Zmrhal gsem prý smrt, běda mně, to„likrát ctnau, gaká má poslednj gest chwála?“ A že gest nebylo slussné Herkulessowi ani té smrti postaupiti, hleďj toho, kteraký by slussně vmřjti mohl. Protož takto mluwj: „Nenj „žádná wybraná smrt znamenité památky ho„dná, [illegible] slussná. [illegible] znamenj„tým dnem, [illegible] dnj tento! [illegible] [illegible] [illegible]. A

když gest wssel na tu hranicy hořjcý, s gakým obličegem nebo s gakau myslj smrt trpěl? s tu-kowau, s gakauž žádný nesnássel swého žiwota. Ležje na ohni a mezy plápolánjm plamene ne-hýbage sebau, a neobracege se na žádný bok, aniž podseblé mage ohněm; napomjnal nás a nabjzel, abychom ho neplakali, y umjrage ne-prázdnil, wssem přidal statečné mysli služebnj-kům swým; Wždy mněl, že pálj giné, když sám hořel. Protož ležel gest na hranicy, gsa bezpečen, a hledě k nebi ssetřil očima toho, hledjc z které wýsosti otec na něho. Gakými pak chwálami a s gak welikau slawau statečných mužůw smrt má býti chwálena, toto zřegmě okazuge, že lidským swolenjm Herkules gest počten mezy bohy.

Dále zní w rukopisu takto o plawcých:

— A že mysli plawecké neměl gest Ajax w pné baurce; než w zmámenj plawcům wsseckeren při sobě byl; a protož užitečné gest znáti, které wěcy o něm Ewrybates rozpráwj takto: „Nic „rozum a zwyklost, nesmj w welikých nebezpe-„čenstwjch, swázal strach audy, každý plawec „stogj zmámený, nechaw práce swé, každému „wypadlo z ruky weslo, k slibům přihnal neg-„wětssj strach bjdnjky. — A hle! toť giná hned „přissla na ně pohroma, Pallas magjc hrom

„roz-

„rozhněwaného Jupitera, a rozloſti wjſe ſe ko-
„wanjm hrozným, y které ſwau, y Gorgony hrů-
„zau, y hromem otcowým wſſecko činj; a wſſe-
„cko ſe polekauſſi, a z oblakůw náramně dmau
„wſſeſtrěm wětrowé. Sám toliko nepřemožený
„zlými wěcmi Ajax boguge; a když on ſtaho-
„wal ſwůg na lodj z plátna wětraſſ, táhna za
„prowaz, tehdáž ſe zableſſklo, a Pallas wy-
„zdwihſſi wyſoko hrom, ze wſſj ſwé ſjly gjm ho-
„dila z ruky tak gako otec gegj. A ten hrom
„udeřil w Ajaxa a w lodj, a kus lodj y Ajaxa
„s ſebau porazila. Wſſak Ajax nic ſe nepohnuw
„na ſwé myſli, gako twrdá ſkála wyſſtyhuge ſe
„na moři, plowe opálený a rozhrauge moře
„zbaukené, z mnohých rozrážj prchy. A když
„dosáhl rukau lodj, wtrhl gi na ſe, a na tem-
„mném moři Ajax hořj, a oſwěcuge moře zářj.
„Potom připlynuw na ſkálu s zůřiwoſtj takto
„wolal: Nynj mi libo, že gſem přemohl y
„wodu y oheň; nynj přemohl gſem powětřj,
„Palladin hrom, moře —— —." A nemohl
geſt ginač přemožen býti, než až tu ſkálu ber-
lau ſwau třjzubau podlámal. Neptunus wy-
ſtrčiw z hlubiny hlawu, a oboſtj gj, a Ajax
leže dolůw ſtrhl za ſebau tu ſkálu, a tak gſa
přemožen zemj, ohněm a mořem, ležj! ——

Hnjzdo.

Idylla.

Slunce gasně swjtilo, a tissj wětřjčkowé hráli, gakoby chtěli lichotiwým wáněnjm lidi z domů do polj wylauditi; sskřiwánky prozpěwowali rozkossné pjsně, až srdce radostj se zasmálo, a každá žjla okřála w těle. Tjmto gasným dnem a žiwau krásau pohnuly se djtky, a gako srnky očima giskřjce wenku běhaly, a buď na lauce strakaté a w stjnjném lese prosskakowaly, aneb do obilj zeleného lezly, ptáčka hledagjce, aby gjmi se powyrazily. Mezy ginými y skotačiwý Jakub radostj gen [illegible], a gako střela ljtal sskřiwana na niti uwázaného mage. Spatřiw Prokopa a utěssenau Annu, wolal dychtiwě: Poď sem milý Prokůpku a zlatá Aničko, poďte honem, a podjwegte se na mé krásné ptáčky, gak se třepetagj a křjdýlka roztahugj, gakoby mi uljtnauti chtěli. A djtky ochotně pospjssily k Jakubowi, a ten dy kola skákal a wesele mluwil: Hleďte! mám y samičku, a hragi si, gak se mi ljbj; [illegible] pustjm do powětřj ptáčka, a ptáček myslj, že mi uletj, tuk se wám wzhůru wznássj a zpjwá, gakoby na swobodě byl; w neypěkněgssjm letu strhnu ho, a djm: gen se nawrať milý ptáčku,

gá tebe nepropustjm, abys ljtal, kam se ti zachce; semnau buď, a semnau radosti užj!

Takto rozweselený pacholjk mluwil, ptáky pohrdáwage, a djtkám ge ukazuge. Přjwětiwá Anna autrpně na mladé hleděla a samičku hladila, a skraussené řekla: Ubohá matičko! ty tak krásná a krotká, ty se mi ljbjš; gábych newjm co za tebe dala, abych se tebau potěssowala; gá tebau se těssjm, ale ty smutně na mne hledjš, gakobys plakati chtěla. O řekni mně, což ti chybj, proč očko slzami zaljwáš? Mneli se bogjš? O nebog se, milý ptáčku, gáť negsem drawý pták, gá tobě neublјžjm, ale srdce s tebau rozděljm. Kýbych tě měla! Očbys ani slzyčky u mne neumočila.

Jakub. Chceš li Aničko! ptáčka? Wezmi geg sobě, a hrey njm, gak se ti ljbiti bude. Jen ho žádnému nedáwey; sicbych se na tebe hněwal; nebo tak krotkého nenagdem snadno.

Anna. O zlatý, zlatý ptáčku! tylis můg? Y pod sem, můg milaussku, přiwiň se ke mně a wesele zpjwey, a swé milenky potěš. U mne budeš se dobře mjti; gá tě gako swého oka budu hleděti, a k pitj čerstwau wodu a k gjdlu pěknau pssenicku tobě nosyti; a gak procytneš, u tebe sednu a poljbjm a pohladjm tě, a gak zazpjwáš, y gá zpjwati počnu, a pak poskočjm, tebe na ruku posadjm a wyletjm do polj, a budeme pospolu prozpěwowati, až hory doly se bu-

budau rozléhati. Než proč milý ptáčku pořád truchljš, a mého lichocenj nedbáš? Po čem pak wzdycháš? Gistě že po swobodě! Tedy buď swoboden a wleť, než tě vkrutný pacholjk dostjhne.

Jakub. O sskaredá Anno! giž mi na oči nechoď; do neydelšj smrti ptáka odemne nedostaneš!

Anna. Y ty Jakaubku se sskaředjš, a na mne braukáš? Což gsem zawinila, že gsem ptáka na swobodu propustila? Wbohý tak bolestně wzdychal, až gsem ztrnula, a nemohauc geho bolesti přes srdce přenesti, do powětřj gsem geg pustila. Widjšli gak nynj se radůge a zpjwá, gakoby mi děkowati chtěl? O radug se y ty Jakaubku! a pomysliž sobě, že každý twor gako my po radosti taužj, a že na tebe dobrý mládenečku neslussj, aby newinná zwjřátka trýznil. Ach, twrdost twá by mne welice bolela!

Jakub. Netruchliž Anicko! giž se na tebe nehněwám, y s radostj na tebe y na ptáčka patřjm.

Anna. Wssimniž se y nad mladými ptáčky, polož ge do hnjzda, aby se s nimi gegich matička těšila. Widjšli, že po nich se shljžj a swé miláčky swolawá?

Jakub. Sskaredá Anno! ty mne o wssecku radost přistrogjš. Gá gsem se celau zymu na mladé ptáčky těšil, a nynj mělbych ge tobě k wůli propustiti? To se nestane, sskaredá Anno!

Anna. Jakaubku! tys tak dobrý pacholjk a weselý gako na stromě ptáček; ty dnes gako

ryb-

chwjle we wodě poskakugeš a krásným duchem se těssjš, a giným bys radosti nepřál? O přeg dobrý Sakaubku! y tichým zwjřátkům potěssenj, a matky s djtkami nerozdělug. Wždyť pak gsi člowěk a bolesti gako ptáčkowé cýtjš; wždyť y tyby wzdychal, a twá matička plakala, kdyby zlj lidé zagali tebe, s sebau odwedli a s milými rodiči rozdělili; wždyť bys y ty po domowu tauzil a radostj wýskal, kdyby tě dobrý člowěk oswobodil, a k truchlivé matičce přiwedl. Dowed tedy y ty djtky k gegich matičce, a pocýt sladkého potěssenj, když plésati budau, že se opět shledali.

Jakub. O milj ptáčkowé! mámli se wás zbawiti? Gák gsem po wás gako po garu dychtil; a nynj wámi sotwa se potěssuge, nynjbych wás měl wrátiti? Nastogte, co gsem se pro wás do polj naběhal a načjhal, než gsem hnjzdo nassel. Sotwa že slunce wyssło, giž gsem wenku byl a ptáků w pssenicy hledal; a když gsem ge nassel, tak gsem skákal a wýskal, a kolikráte k pssenicy běhal a na hnjzdo se djwal, a s dychtiwostj čekal, brzyli se mladj zjhnauti a pérka wystrkowati budau! A když se wylíhli a tjkali, točil gsem se gako bez sebe a radostně wolal: Rostte, o rostte zlatj ptáčkowé! gá sy wás brzo wyberu, a samičku chytjm, aby wás w klecy dožíwila; wy budete mé potěssenj, wámi sy pohragi, když slunce wygde y když za horu zagde. Ale giž wámi se ani těssiti, ani howořiti nebudu; mègte se dobře, rozmilj ptáčkowé! na wěky dobře!

Prawjw běžel k hnjzdu a ptáčky do něho wložil. Nynj Anna a Prokop k němu pospjssili, a mládenečka chwáljce hladili, a weselé řekli: Dobřes včinil! Jakaubku! žes ptáky wrátil; wjdyť wssjdný člowěk ani braučkowi neváksjž.

Wogtěch Negedlý.

Bágky.

Lisska, kočka a wlk.

Lisska a kočka gdauce spolu dlauhau cestau rozmlauwaly o práwu a o slussnosti, a tupily y haněly laupežstwj a wražedlnictwj, gakožto dwě neyohyzdněgssj neprawosti. Rozmlauwágjce tak spolu spatřily w wzdálj wlka, an práwě owcy trhal; y rozhorliwsse se nad tau vkrutnostj zlořečily náramně zločincy, gessto masem tak newinného zwjřete, gako gest owce, se žiwj. Konečně přissly ke wsy, kdež kwočna s mladými běhala. Lisska na rychlost se rozskočiwssi zasskrtila kwočnu, a kočka w též rychlosti popadssi kuřátko sežrala ge. W okamženj bylo po gegich autrpnosti, ctnosti a mudrctwj.

* * *

Často giným to klademe za prowiněnj, ba y za neprawost, čehož se sami dopausstjme.

Kmet a synowé geho.

Stařec poctiwý, mage několik synů, gessto w stálé neswornosti a w půtkách spolu žiwi byli, často gich napomjnal k šťastliwosti a swornosti, a aby patrněgi gim dokázal, gak sskodliwá gest neswornost, wyprawowal gim tuto báchku: Čtyřj býkowé usnesli se na tom, že se wždy pospolu pásti, a wssemu nebezpečenstwj, kteréby ge potkati mohlo, s společnau mocý odpjrati budau. Wssecka giná zwjřata, ano y sám lew za dlauhý čas se neopowážil gich dotknauti, až konečně lew gednoho dne přenáramným hladem gsa mořen se pokusyl potagmo ty čtyři býky rozdwogiti, a w neswornost uwesti. Y possťěstilo se mu, že se roztrhli; lew nynj na každého zwlássť čjhage, dřjwe než osm dnj minulo, gednoho po druhém uchwátil a sežral. Takť y s wámi se poděge! dj dále otec; spogjteli ale swau sýlu w bratrském přátelstwj, každý sy wás wážiti a ostýchati se bude, y bezpečni budete; rozdwogjteli se, budete neypředněgssj nepřjtele wasseho laupežj.

Jan Negedlý.

Hlasatel Česky.

Spis čtwrtletnj

k prospěchu a potěssenj

wssech wlastenců

wydaný

od

Jana Negedlého,

cýs. král. Raddy, Doktora Práw, a cýs. král. řádného weřegného Professora Literatury České na wysokých sskolách Pražských.

Djl druhý.

Čtwrtý ročnj běh, 1818.

S obzwlásstnjm powolenjm Geho Milosti cýsaře a krále Františka Prwnjho.

W Praze, u Františka Geřábka.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Na Geho Excellencj

Pána, Pana,

Františka Antonjna

hraběte

Kolowrata Libšteynského,

neywyššjho, Purkrabjho w králowstwj Českém,
při přjležitosti wydaného Prohlášenj o přispěnj
k založenj Českého národnjho Muzeum,
dne 15. dubna 1818.

O! wywiňte se cyty z srdce sewřeného,
Žel hořký swlekněte a smutné ypěnj,
Ať wygasnj se každé oko Čecha ctného,
Ať ples a zpěw a radost po wšj zemi znj!
Franc Anton Kolowrat k nám mluwj
slowo swaté,
Slyš, Čechu! s wraucnau vctiwostj geho hlas,
On, gehož srdce hořj láskau k wlasti gaté,
Chce vwest pro Čechy zas do Čech zlatý čas.

Protož Kolowrata Libssteynského gméno
Bude wěčně wěkůw w Čechách welebeno:
Když Čech bude Králi swému wěnec pocty wjti,
Bude také Kolowratů památka se skwjti.

O blaze tobě! zekoplodný český swěte!
Že w tobě žigé gesstě Kolowratů rod,
Kmen pauze český — w němž tě zase žiwot zkwete,
A nagde wážnosti zas duchů českých plod. —
Onť s začátkem hned obrowského w Čechách wěku
Se nade wssecky lopoty a pány skwěl,
A kolik synů, tolik počjtá y reků,
Gichž skutky hrdé mnohý český básnjk pěl.
Pro Boha a wlást, a krále genom žili,
Každé wsseckněl se cthosti poswětili,
W nich se zachowalo welkých mužů semenisstě,
Wypuzených Můz a řeči české autočisstě.

Gak dlauho bude zbožnost stán swůg w chrámjch
stawit,
Má Zbraslaw, Purkharda, Hanuš a
wděčnosti se ctjt,
Gak dlauho w [illegible] [illegible] a [illegible] se stawit,
Má Ferdynanda a Jozeff w srdcy Čechů [illegible]
Wssak gako před sluncem blesk nočnjch swětel hasne,
Tak před Alozem se předků stkwělost tmj.
In w Hradcy Králowé se [illegible] w [illegible] gasněg
Gjž ani [illegible] [illegible], ni zloba [illegible] smj.
Tam kde Mauzy čisté ljbá zbožnost swatá,
Libě w [illegible] plyne gméno Kolowrata:
Ono, [illegible] [illegible] [illegible], blaho do Čech wnássj.
A [illegible] [illegible] [illegible] a [illegible] plasse.

Ha! kdo to [illegible] — gesti [illegible] obraz [illegible].
An w gedné ruce palmu, w druhé držj meč?
Ha! tož gest Karollaw — giž giž se wálka
wztěká,
[illegible] gde, a [illegible] neprátelské [illegible] [illegible] sek. —
Nám pokog wracý —— ale krutssj zlé se rogj,
Zběř wrahů čjhá po Karlowu žiwotě,

Bog krutý zůřj — Beneš Kolowrat tu stogj,
Co Karlůw sstjt — — a wydře oběť holotě!
Pěgte, Múzy! gména wssech těch slawných reků,
Genž wám otce zachowali w strassném wzteku,
Ale předewssemi pěgte gméno Kolowratu,
Geho památka buď Čechům wěčně wěků swatá.

Twůg Karel žige — padni Čechu na kolena!
A žehneg swého dobrodince s wraucností,
A gména těch, genž njm gsau byla wywolena,
By dossla negwyššjho stupně hodnosti. —
Hle! při Karlowu boku Gjřj w sláwě stogj,
Pak Albrecht rodu nyněgssjho statný kmen,
Genž posud gesstě Čecha sladkým cytem pogj,
Genž wydal plodu hognost wěčně skwaucých gmen.
Ha! giž zase wlast swé čelo smutkem kryge! —
Čech gde proti Čechu, pro wjru se bige,
W tom rek Jan a Frydrych táhnau, buřiče zahánj,
Wlasti pokog nawracugi, wjru swaté chránj.

Wssak

Wssak negen pro wlast Kolowratů rod meč táhne,
On hágj také práwa bratřj Městanů,
Y proti neměčkým krew swau cedit prahne,
A potřjt spěchá hrdé pluky Osmanů:
Gak Albrecht Krakowský se s Turkem
měřil směle,
To w žiwé paměti y v potomstwa gest,
On strach a hrůzu wnesl w nepřátele,
A zplodil statných reků nowau ratolest.
Onté prwnj rytjř zlatým raunem skwaucý,
Pro Boha a wlast wždy stegným cytem wraucý;
Odtud domu Krakowského chwalná powěst plyne,
Gehož paměť slawná w Čechách nikdy nezahyne.

Ha! gaká božská záře zrak můg sladce mámj!
Ha! gakým kauzlem w rág se měnj Čechů wlast!
Mjr swatý rozprostřel swé stany mezy námi,
A pudj z země wálek hrůzu, wztek a strast.
Ty Albrecht Libsstegnský se otcem
wlasti stáwá,
A twořj blaho we wssech země končinách,
Gmě Kolowratů druhé ratolesti dáwá,
A skwj se po dnes w hodnostech a hrdinách.

To co wždy Gindřich pro uměnj wážil!
Gak se řeč a národ pozdwihnauti snažil,
Swědčj podnes Pražské Školy, gimž se obětowal;
Mluwj wěčná chwála, gež on w wážnosti chowal.

O! nenj obrazů, ni gaké wýmluwnosti,
Gjžby Franc Oldřich slussně mohl být
zweleben,
Gjžby se Norbertowy slussně pěly ctnosti;
W nichž celý rod byl cýsařowau láskau ctěn.
Ti oba žádnau rannau byli oslaweni,
A wládli Čechám zemj gako otcowé;
Ti oba na neywyšssj stupeň postaweni,
Se k Čechům měli gako wěrnj Čechowé.
W každé wšech Kolowratůw ratolesti,
Zřjt gest wssecek čin ráz slawných předků nésti,
Protož dokud bude w Čechu česká krew se ljti,
Bude wlast rod Kolowratů w wážnosti mjti.

Wiz posud Jan těch pro wlastence etného!
Jan Karel odessel do blažssjho žiwota,
Wssak-

Wſſak blaze nám! že W i n c e n c zdobj mjſto geho,
Gjmž ctj ſwůg národ cyſařowa ſſtědrota:
O geſſtě ſlyſſjm po wſſj zemi děla haukat,
A celý nárôd w pleſu na W i n c e n c e zřj;
Zřjm s newrloſtj cyzozemce na nás kaukat,
Jak hlučně Čech ſwých kmetů zaſlaužiloſt ctj:
Ale negen pro Wás, Č e ſſ t j H r d i n o w é!
Synay nynj blaženoſti plnj dnowé:
W chrám Můz ſkwělý wcházý gméno F r a n c e
K o l o w r a t a,
Radoſt zemj pohybuge, pleſá maudroſt ſwěta.

T e b e teď N e ſ m r t e d l n ý Č e c h u pozdrawugi!!
Twé gméno pěgi newyſlownau wraucnoſtj,
Ač nepatrný báſnjk, ſſťaſtnau prorokugi
Twých činů zdařenoſt, hledě do budaucnoſti!
Co Ty gſy podnikl, nelze hodně pjſnj ſlawit,
To ſpatřj druhdy potomkowé s užaſem:
Tys gal ſe rázu těch zhaubných wěků ſtawit,
A zdwjháš wlaſt ſwým diwomocným ohlaſem.
Celý wzdělaný ſwět před Tebau ſe klonj,
Dewatero ſeſter w záři Twé ſe ſklonj.

Po

Po wssj Ewropě Tě powěst wěrnáá hlásá směle,
Františkowo gmé se třpytj před wssjm
swětem stkwěle.

Ač Newton nagde w vstawu Twém slegné wnaby,
Wssak dědů řeč doň také wážně wkročuge,
Giž wytiskl druhdy osud ze sskol, z mody, z rady;
Twá wážnost k národu y o Řeč pečuge:
Ty wjš, že s ztrátau gazyka se národ tratj,
A slávy předků chrám zacházý, býwá pust;
Ty wjš, že snadněgi gest národ pochowati,
Než budaucýmu dáti žiwot, wznik a wzrůst.
Wsseho wůbec vměnj syc pozdwihuges,
Ale předků drahých řeč též zwelebuges,
Zemdlený giž národ zase k nowé slávě budjš,
Zastaralé časů zloby mocně z wlasti pudjš.

A protož plyňte cyty z srdce sewřeného,
Žel hořký smlkněte a smutné vpěnj,
Ať wygasnj se každé oko Čecha ctného,
Ať zpěw a plés a radost po wssj zemi znj!

Franc

Franc Anton Kolowrat k nám mluwj
slowo swaté,
Slyš, Čechu! s wraucnau uctiwostj geho hlas;
On, gehož srdce hořj láskau k wlasti gaté,
Chce uwest pro Čechy zas do Čech zlatý čas.
Protož Kolowrata Libsstepnského gméno
Bude wěčně wěkůw w Čechách welebeno:
Když Čech bude Králi swému wěnec pocty wjti,
Bude také Kolowratů památka se skwjti.

Jozeff Wogtěch Sedláček,
filozofie Doktor, pak matematyky a řeči
a literatury české na sskolách Plzeňských
Professor.

Wyswětlenj některých mjst.

Dle neystarssjch letopisů gest rod Panů z Kolowrat geden z neystarssjch, a giž za časů pohanských nad neypředněgssj pány, lopoty a wládyky wynikl. Gméno swé prý dostal od gednoho z předků, muže nesmjrně sylného, který, když se konj s wozem do běhu dali, za gedno kolo geg nachytiw, y s koňmi zdržel, a tjm drženjm kolo na swé mjsto wrátil. Protož samé w prwnjch ča=

časých wozowé kolo s páwowým peřjm w erbu nosyl. Když v Polanů proti pohanům skutky rekowskými patrným se včinil, obdržel od Kazymira Welikého, krále Polského, mezy rokem 1333 — 1364. za erb orlicy w gedné polowicy bjlau, a w druhé čerwenau, wssak w půly zlatým pásem přepásanau, gakýžto erb od Karla IV. negen wšak potwrzen, alebrž y s přidánjm králowské koruny okrássen byl léta 1364. Posledně pak Ferdynand II. na prsa té orlice swůg Rakauský erb přiložil.

Okolo roku 1099. vmřel [illegible] z Kolowrat, kanownjk w Praze a probosst w staré Boleslawi. Roku 1374. vmřel Purkhard z Kolowrat, kanownjk w Praze v kollegiálnjho chrámu Páně na Mělnjce, a probosst w staré Boleslawj.

R. 1485. vmřel Hanuš z Kolowrat, probosst kollegiálnjho chrámu Páně na Wyssehradě a sstyftu metropolitánského w Praze, a spolu také Admínystrátor celého arcybiskupstwj, byw dřjwe welmi wyhlásseným generálem proti nepřátelům.

R. 1639. vmřel Ferdynand Libssteynský z Kolowrat, včený Jezuita, a obzwlásstnj hagitel náboženstwj katolického.

R. 1668. vmřel Jozeff Wylém Libssteynský, hrabě z Kolowrat, knjže a Arcybiskup Pražský. Geho Wznessenost wysoce vrozený Pán, Pan Alojz Krakowský hrabě z Kolowrat nynj biskupskau Králohradeckau stolicy krássli.

Okolo roku 1000 vmřel Jaroslaw z Kolowrat, knjžecý zemský purkhrabj na Kauřjmě, a wyhlássený wůdce wagenský.

Když roku 1355. Karel IV. otec wlasti, w Pjze we Wlassjch od buřiců obstaupen, blízek

swé-

swého pohýnatj byl, tu mezy giných českými reky obzwlásstě Beneš z Kolowrat směle a vdatně sobě weda, geg z klepet husitů wyswobodil.

Roku 1377. vmřel Gjřj z Kolowrat, cýsaře Karla IV. neydůwěrněgssj radda, a průwodce na geho poutjch.

Roku 1391. vmřel Albrecht z Kolowrat, heytman králowstwj Českého, polnj marssalek Anny cýsařowny, manželky Karla IV. zakladatel slawného klásstera Ročowského, řádu paustennického Augustyniánského. Od něho wssickni nyněgssj páni hrabata z Kolowrat pocházegj.

R. 1443. vmřel Jan z Kolowrat, heytman králowstwj Českého a generál w husytcké wogně.

R. 1484. vmřel Frydrych (Mirowit) z Kolowrat, cýsařský generál we wálce husytcké.

R. 1470. vmřel Albrecht Krakowský z Kolowrat, půwod kmene Krakowského, cýsařský generál w Turecké wogně, a geden z prwnjch rytjřů zlatého rauna.

Roku 1510. vmřel Albrecht Libssteynský z Kolowrat, neywyšssj kancljř králowstwj Českého, od něhož kmen Libssteynský pochodj.

R. 1646. vmřel Gindřich Libssteynský, swob. pán z Kolowrat, králowský neywyšssj zemský hofmistr w zemi české, který roku 1638 od Ferdynanda III. komisařem we wěcech včenj Pražského se týkagjcých vstanowen byl. On také bez pochyby byl ten Gindřich Libssteynský z Kolowrat a na Žichowicých, tehdáž G. M. C. radda a komornjk, gemuž wýborný překladatel Český Cyropedye Xenofontowy, Abraham z Ginterrodu,

swé

swé Přjdawky k této hystoryi Zénofontowé, s njž ozdobně wytisstěné, dne 20. ledna, 1605. w starém městě Pražském připsal.

R. 1650. vmřel Frant. Oldřich Libssteynský, swob. pan z Kolowrat, rytjř zlatého rauna, a slawný neywyšssj purkrabj w Čechách.

R. 1716. vmřel Norbert Leopold Libssteynský, hrabě z Kolowrat, rytjř zlatého rauna, cýs. skut. tag. radda, a králowský Mjstodržjcý w Čechách.

Neméně kmen Kolowratů Nowohradských nad giné patrným se včinil.

Předchůdce nyněgssjho neywyšssjho welitele wogska byl G. Excell. Pán a Pan hrabě Karel Kolowrat Krakowský, geden z neyznamenitěgssjch hrdin, z neywážněgssjch mužů a neyhorliwěgssjch křesťanů a t. d., gehožto žiwota wypsánj náš znamenitý wlastenec, důstogný Pan Kornowa, nynj w německém gazyku na swětlo wydal.

Nyněgssj neywyšssj welitel wogenský w králowstwj Českém gest G. Excell. Pán, Pan Wincenc hrabě Kolowrat Libssteynský, k gehožto padesátileté památce wogenské služby dne 13ého ledna 1818 tak skwostné, wůbec wyhlássené radowánky w hlawnjm městě Praze od wýborů wssech českých regymentů a t. d. držány byly.

Wratislaw.

Epopeja

od

Wogtěcha Negedlého.

Zpěw prwnj.

Obsah.

Křestané ze wssech národů, mezy nimiž y Čechowé, proti Saracénům w Palestýně bogugjce, spustili se kázně. Wida Ladislaw Čech, že Saladýn na Křestany táhne, swolá knjžata, a napomjná gich, aby mezy Božj bogownjky vwedli řád. Po něm w sněmu mluwj Rudolff a Konrád, a wáženému starcy se posmjwagjce zastáwagj nepořádek. Pochwala woyska. Popsánj leženj křestanského, kde zpaura a chlipnost panugj. Popsánj leženj Saracenského, kde wssecko strachem trne. Saladýn swé starssj těsse, k bogi se chystá z wrazyw z nenadánj

na

na Křesťany, ge potlaukl. Ladislaw ge z sedla wytrhne. Zaufánj Křesťanů, že poraženi byli; Ladislaw ge zmužuge. Též přisahagj, že nad Saracény se pomstj. Saladýn gim possle zagaté ženy a děti bez wýplaty, gjtak lstiwosti nemohau se ukrotiti. Gegich smělost roste, když z Ewropy pomocnjcy přicházegj, s nimi y Wratislaw, syn Ladislawůw; otec Ladislaw syna Wratislawa k bogi swětj; wssecko tjm podjmánjm se zmužuge. Wida to Ladislaw, aby Křesťanům dodal srdce, radj, by Gázu sýdlo Saladynowy mocy přepadli. Když knjžata na Saladýna dorážegj, Ladislaw táhne ku Gáze. Zde gest Zulima manželka Saladýnowa se synem; gegich rozmlauwánj; radowánky obywatelů, že Saladýn swjtězyl. Křesťané w nocy přepadli město, wssecko pobili, Wratislaw Zulimu wyswobodil. S kořistmi a s Zulimau táhnau do tábora křesťanského.

Čechowé, ctitelé ctnosti, ó newinné duše!
Přegete-li swé wlasti gak synowé zdárnj,
Otcyli slowútnými se mile a rádi
Honosýce, y slawné y laskawé činy
Následugete, slyšte o synu wděčném
Český zpěw, an w zbauřené Palestýně
S otcem bogugc swým, w bok nebezpečenstwým
Kráčel, a w porobě dral, y na smrt se swětil,
Starcy-by, okowy zdrtiw, swobodu zýskal.

Dáwno nesmyslná giž baukila wogna
Na wýchodu, a Křesťany zmátené třela;
Gessťě y po mnohé bjdě a strašliwé ztrátě
Z každého národu lidé co wčely se hnali,
Aby y wjry y Swatyně hágili Páně;
Mužj přigali křjž, a co stjnowé ženy
S hrdiny chwátaly w bog, by obmyly winy
W Palestýně, a w rozkossech plynaly nowých.
S národy pomatenými y Čechowé zbraně
Spogili swé, a se zbawili wlasti y přátel

Pro hynaucý sláwu a odplatu marnau.
Křesťané w bitwách paussteli smělosti wzdu,
Tepali Turky co zwěř, a myslili bludně,
Swými že wraždami pomstj wljdného Krysta.
Diwné to podjwánj strogili swětu,
Když gak satané střelili w bog, a se s chutj
Na auzkostech zbitého národu pásauc.
Trýznili starce, a newinné mučili djtky,
Laupili wsy, a hrdá bořili města,
Pak se co žermowé plazjc na horu swatau,
Rukama lomjc wolali k dobrému Krystu;
Hřjchy-by smazaw, milosti udělil dráčům.
Sotwa že prosbami tjž mdlým odgali srdcým,
Znowu se chopili zbraně, a hubili krage,
Z mdloby a auzkosti zbitých posměchy magjc.
Drawost zhltila stud y wljdnosti giskru;
W hrdin muž y lásky y wážnosti dossel.
Gestliže kráčege řekau newinné krwe
Rodiny zbil, a města y wesnice spálil;
L a d i s l a w Čech, člowěk y hrdina, láskau
W prostřed wzteku se stkwěl, gak w ssediwé nocy
Hwězda se stkwj, a Křesťany miluge sprawné
Turkům sslechetným y utěchy přáwal;

W ro-

W rozbrogi sstjt gsa a naděge plachého lidu
S národem swým gak hromowé rachotjcý
Zástupy bogownjků hrdina srážel,
Zůřiwce žal gak srpowé w aurodném létě
Bohaté žito, gen obywatele tiché,
Ženy a djtky co anděl zachowal strážce.
Křesťané hrdinu ctili, a strážce pak Turcy.

Diwau mužnostj, co páwowé křásau,
Křižownjcy zhrdsse, se spusstili kázně.
W táboru hrubém, w swáru a rozkosse sýdlu,
Zmatek a lesť a zrada swé rozbili stany;
Wéwody zpurné neposlauchalo wogsko,
Wůdcowé bugnj s ženami pohráwagjc
Rozsyli ged, a hledjc gjdla a pitj
Mrtwili sláwu, a čistau pohřbili wjru.
Pycha a msta a newěra s lakomostj
Wtřely se w lid, a zrussily newinné dusse,
Srdce y pewněgssj než skála a ocel
Zdrtily w prach, a zradily Swatyni Páně.
W táboře, kdežto gen před tjm prawota bděla,
Kdežto co wéwoda Bůh swé zwolence řjdil,
Swoboda nesskrocená kázala wraždy,

Mužowé nepokognj, wichrowé drawj,
Sletěli w krag, a co mezy owcemi wlcy
W rodině pilné sſlídili po zlatě chtiwj,
Sedrali klénoty, pobili lid, a co swěta
Sſjrého wjtězowé se wraceli domů,
Tráwili s ženami dny, a tráwili nocy.

Wida hrdina Čeſký národu zmatek,
Zhaubný mrak a děſywé nebezpečenſtwj,
Swolaw knjžata w ſněm, k nim promluwil smutně:
„Wůdcowé ſlowútnj, a knjžata mocná!
„Ctitelé Kryſtowi wěrnj! srdce mi puká
„Žalostj, chcy mluwiti, boleſt ach! nedá,
„Swjrá duſſi, co řetězem tělo, a mračnem
„Sywým zkaluge zrak; neb záhubu widjm
„Straſſnau národu swého a zruſſené panſtwj,
„Protože mužowé brodje w neřeſti kalu
„Shrnugem na sebe smrt a mrákotu necti.
„Wůkol-li hledjm, prawého náboženſtwj
„W táboře nevzřjm; ach! ſſkaredé ſaně,
„Nepřjtelkyně wſſeho, co swatého geſt, co
„Zwyſſuge lid, a mrawy y rozumy čiſtj,
„Zpau-

„Zpaura a chlipnost zklenuly chrám, a swé wěrné
„Otroky zbawily cti y autlého studu.
„Gakoby na nebi Bůh swé rozdrtil hromy,
„Gakoby w hrob y wěčnost y odplata zklesla,
„Zaslepency ctnost a newiny Božské
„Krásu co snět a kraj sskodliwé dusiy;
„Gakoby w propasti shrkl s swau wéwoda mocý,
„Zákon se spial, a litá swoboda wládla,
„Žáriwé wogsko co prawdowé zžiragicý
„Rozlilo po zemi wztek, a zhltilo krage.
„Gestlize hráz se drawému neopře prawdu,
„Bůh-li a wéwoda mocý nesiepe mužů
„W rozbrogi zarytých, kdy se octneme zbitj,
„Wnami zpaury a mokiwé wssetečnosti?
„Mužowé Božj! Bohu-li zůstanem wěrnj,
„Gestlize nesslechetnostmi zrazugem Krysta?
„Budemli w stěstj státi co nawlané dusse,
„Orlowé strožiti w bjdě, a lwowé se pnauti,
„Ruka-li ztratj sýlu a zmužilost srdce?
„Saladýn gak hrom a prawdowé mstjcý,
„Hrne se s hor, a wy záhuby neoslbjte?"
Řekl a truchliwě na mdlá knjžata hleděl.
Po něm wstáwage Rudolff podporu, swáru,

Po-

Potměšile se usmjwal, a co přjtel
Swobody, lidu a Božj rokowal směle:
„Ladislawe! tebe maudrého hrdinu starost
„Zaslepila, že žehrage na mrawy wůbec
„Porussené y mogsko y knjžata tupjš!
„Máli! ó maudrosti slunce! co ssediwec zkostlý
„Mládenec seděti bugný, w mágowém wěku,
„Radosti sladké co gesstěra, lásky co bábka,
„Wedne y w nocy se střjcy, a blauditi paussti?
„Náboženstwj nerozkazuge smutku,
„Mládků newede k bjdě co rozkossné růže
„Wykwetagjcých; gediné záwistiwé
„Starost hranká na mrawy sswárného lidu,
„Srdcým nepřege autlým milosti wnadné,
„Nepřege wyraženj. Hrdino w kwětu
„Sýly a mladosti chtiwě gsy rozkosse lowil;
„Námbys kwjtků radosti nemoha žjti,
„Záwiděl plésu? K Bohu se modljš a braukey,
„Když tě gjž wěk wssj mocy a lahody zbawil;
„Wssak my: co blesk a co srncowé ljtati budem
„W zahradě krásného swěta, a trhati kwěty
„Radosti garnj, ljbati růžowé twáři,
„Aby co hodiny mžik se wěkowé zlatí

„Ztra-

„Ztratili w wěčnosti moře, a w starosti nuzné
„Můžowé syń gewiti s oblibenjm:
„My gsme y slávy y rozkosse vžili chutné."

Sotwa že skončil, giž střjlegé zamračeným
Okem Konrád na tebe hrdino Český!
Slowa co wicher a žžjrawé blesskoty wyhřměl:
„Saladýnem hrdiny skalné co děti
„Bázliwé strásslidlem darmo ó stařečku děsýš!
„Křesťané Turků, ni pekla se nelekáme!
„Ať w swé Sultán baukawé powstane mocy,
„Ať y co satan se zgeží, s praporcem smrti
„Třepiwé w pole se wydá; Křesťané gako
„Hromowé w zástupy wrážjc wjtěze zmařj!
„Gesstě y Krystowo wogsko co morowé střely
„Drawému Turku, co nádherné slunce se stkwauchý
„Wěrnému lidu y ramenem národy drtj,
„Plamenem Božského ducha y zprawuge swěty.
„Tygrowé w bogi, a hrdličky w pokogi, mužj
„Buďto se myjeme w krwi, neb w rozkossi plowem.
„Wogna - li zahřmj, blesskowé křižugem w zemi,
„Sebe y prawého Boha co hromowé mstjce.
„Dokud se Sultán raduge s ženami swými,

„Sy-

„Synowé rozkosse sladké y my, co djtky
„Weselé denně se w garnj radosti topme!“

Sotwa to milenec národu řekl, giž y wogsko
Hřmotnau poctilo chwalau přjtele swého,
Rozkossnjka co swatého táborem neslo.
Znowu y okřál rozkosse blesk, y se kolem
Zpěwowé rozlíhaly, a křižownjcy
Střelili w krag, a s chutj laupili hrady,
Aby sy za zlato zbitých kaupili radost.

Gako se kwjtkowé sypau ze země z gara,
Stromowé kwětem a růžemi odjwagj,
Slunce se vsmjwá, a k žiwotu budj
Skály a lid, a barwj doliny krásau,
Gak zpěw rozkossný se y w poli y w hági
Rozléhá, a mágowé radosti sladj:
Takto se mužům rogily způsoby wssech
Rozkosse, krásy a hry a poklady swodné,
Dusse se klénoty spjnaly, růžemi čela,
Hudby a mladosti blesk, a měňawé krásy
Autlý budily cyt, y k chlipnosti wogsko.
Djwky co dennice krásné, co hadice bugné

Oči-

Očima giskřjc milkům strakaté wěnce
Obětowaly, a hladjc stydliwé twáři
Gewily wraucý lásku, a lahodně řekly:
„Pročž ó mužowé statnj! sypete hněwy
„Na swé milenky wěrné, co krupowé mračno,
„Gakbyste nám w Bohyni smrtili lásky?
„Ach! my co zwjřata drawá nechceme krwe
„Wassj, nekaljmeť radosti wám gak
„Saracéni; dussinky krotké co tiché
„Hrdličky winau se k wám, a hrdiny milé
„Gako swé přátely wěrné a ochranu mocnau
„Tiskneme k srdcy, a k radosti wzbuzugeme.
„Poďte, ó žiwote sladký! w rozkosse lůno,
„Růžemi owiňte čelo, a wjnem se těssjc
„W mladosti kwětu o swém zpjwegte sstěstj."
Řekly a lichocenjm zůřiwé muže
Wábily k plésům. W mladé Turkyně sedě
Zamilowaný Wácslaw očima giskřil,
S krásného twora nemoha spustiti oka.
Djwka swodná ssálila hrdinu slowy
Medowými, a slzy wděčnosti swaté
Ledjc, gakoby ze snu skočila, stiskla
Milého w náručj, a sladiwě hladjc

Twá-

Twáři mu wzdychla: „Gsy-li gen člowěkem, čili
„Hrdino Bohem? Mně gsy ty Bohem, y sladkau
„Naděgj, y žiwota křehkého dussj!
„Cožbych bez tebe byla? Co po zemi ssjřj se
„Plamey gest, y potrawa diwého ljtce.
„Ukrutnjcy diwočicy hrozyli smrtj;
„Přissels, gak sen zmizeli zamračeny!"
Prawila pohljdagjc, gakoby okem
Giskřjcým gjž na zemi kauzlila nebe;
K milému wpiala co k matince newinné djtě
Ruce, a do očj mu zhljžela bujných,
Wzdychla a poljbenjm rozžala lásku.
Wáclaw plesal, a w mysli sy zmatenec twořil
Obrazy wnadné, a sstěstjm naplnil ráge.
Djwka co we snách na milé krásse se pasauc
Drahého muže, gen slzami kropila twáři
Růžowé, dussila cyt, genž w zbauřeném srdcy
Zápolil s studem, a přemocy nemohaucy
Wjtězné lásky, se trhla a k milému tisknauc
Zkřikla: „Y nebesa nás a radosti nasse
„Žehnagj. Ach! rádabych střjbro a zlato,
„Trůn y k nohaum složila twým; než co sobě
„Klénotů, což trůnu hrdina wážj?

„Slá-

„Sláwa, gen swodná wábj šlechetné srdce,
„Lichotiwá láska mu rozkosse strogj;
„O tobě powěst zázraky rozhlassuge,
„Láska ti radosti chystá. Milenka wěrná
„Wraucně se přidržjc tebe rozkazu twého,
„Přepilna budeš pro tebe wlasti se spustj,
„Odřekne otce a matky, a mjru swau zradj."
Wěštkyně aulisná, tak mámila mladého
Mládence, rozkládagjc slowa co med, a
W srdcy podwody wařje. Těmito tábor
Obrazy zděsyl poctiwé srdce, a smysly
Wřelých mládků bleskotem rozkosse spjnal,
Zmatkowé bauřili zde, a zmizela wjra.

W Saracénů wssecko se na opak dálo;
Diwoké nebauřily radosti v nich,
Smutek gen šjwý zakalil auzkostmi čela
Mužů sklíčených, neb wůkol a wůkol
Hořela města; a hrady se bořily pewné.
Widauc znectěné ženy a přátely zbité,
Zbořené chrámy, a wsse, co miluge člowěk
W prachu, ach! w prostřed řjcenin zkažené wlasti
Mužowé stogjc nemohli zdržeti slzý,
Wssickni hlasem plakali s sausedy swými!

Saládynu gen zrcadlo maudrosti, wěc
Národu swého, a naděge potlačených
Křesťany obywatelů swých gim dodal.
Mocný hrdina swjtil co na nebi slunce,
Na zemi národům, a poddané blažil.
Přátelé ctili co Boha slawného krále,
Mjrného pána y žehnali protiwnjcy.
Z prachu by kraginy wytrhl, poddané z bjdy,
Koře se křižownjkům pokog y zlato
Wábiwé obětowal; než Křesťané swoj
Zlatem y pokogem zhrdli, a hrozyli Turkům.
Spatřiw zmařenau swau naděgi sladkau,
Wida y slzawé twáři, promluwil k starssjmu:
„Gaká auzkost mé hrdiny k zármutku nutj?“
S smutným Achmet pohledem odpowěděl:
„Gakbychom žiwote náš a naděge w bauři!
„Plésali, hledjc na to, že Křesťany zlými
„Zahyne wlast a wjra, y národ se zmatj?
„Aurodné krage se w pustiny proměnily,
„Znectily chrámy, y shořela města, a lidé
„W potwory zrostli; giž z strassliwé budaucnosti
„Prawdem se walj na milé rodiny mrzká
„Poroba, zaufánj a y chudoba nectná!

„Na-

„Naſſe y rodiny naſſj auzkoſti ſrdce
„Swjragj nám, y čela ſe zármutkem kalj,
„Slabnau zmatené duſſe, že naděge giſtra
„Zaufagjcých na mžiky neoſſálj!“

Stařec vtichl, ſkrauſſeně na Saladyna
Hledě. Gaſný král zas promluwil k ſtarſſjm:
„W praudu bravého boge mužowé budme!
„Wrzme ſe w nebezpečenſtwj, oč ſen ſſtěſſj
„Praporec ſwůg nám rozwine, ač že y bugně
„Křeſtany zradj. Wždyť my ſynowé wlaſti
„Za ſwé bogugem ſtatky, ženy a děti,
„Křižownjcy laupeže hledagjcý.
„Lowj kořiſti gen, a ſe w rozkoſſi topj.
„Těchto-li rozkoſſnjků mybychom wěrnj
„Synowé wlaſti co ſlawných hrdin ſe báli?
„Wzhůru! co hromowé ſtřelme, co zbauřené wody
„Na bezpečné ſwalme ſe hodownjky!“
Sultán prawiw k ſtraſſné ſe hotowil bitwě.
Náhle co ſtřela, co drtiwé krupy ſe ſhrnuw
Na křižownjky ohněm y mečem ge hubil.
Gakoby w ſkalách hromowé rachotili,
Wichrowé diwj w praſtawém bauřili leſe,

Powstaly zmatené hluky, a wůdcowé spitj
S zástupy vleknutými se točili kolem,
Strachem sy kowali pád, a pitomě w sýti
Klesnauc nepřátelům hynuli meči.
Potoky hrčely krwe, a z zbitého lidu
Wyrostl wrch, smrt s posměchem skřjkala zmatky,
Zaufánj a auzkosti w Křesťany hrdé,
Zrogila bjdy a oběti wolila w zápal.
Křesťany na těle zbité, y na dussi hrůzau
Z táboru wypudil král co bázliwé owce,
Wybral y rozkossné zeny y poklady wnadné,
Tepal co mor pluk hrdin, a ztrogugé zbrań co
Peklo se hnal, by nepozůstalo muze.
Ladislaw, praud zbaukené řeky, se hrna
Zkazyl wjtězy sláwu. Wéwoda maudrý
Křesťany znal y chytrého Saladýna;
Protož co orel nepřátelského hnutj
Ssetře rozrazyl w bauři co anděl strázce
Hrdého wjtěze zástupy z nenadánj.
Takto oswobozuge čihač strachem
Mrtwého čjzka. Střeliw na něho ostřjž
Pérka mu sskubal; tu čihač drawého ptáka
W radosti přepadl. Spatřiw nebezpečenstwj

Opu=

Opustil kořist, a w vletu swobody hledal.
Křižownjcy chwátali k táboru swému;
Widauc stany strávené ohněm y sklady.
Wylaupené a pobité přátely, gako
Pomátmenj běhali, padali na swé
Raněné bratřj, sebe y proklinagjce
Pro Boha prosyli mužů, by odpustili
Zrádnému wogsku. „O přeběda nám; že gsme Boha
„Zapřeli swého, a neřestmi zhyzdili Krysta!
„Mstjcý prawice rozhněwaného Saudce
„Zdrtila nás, a zhubila přátely wěrné."

Řekli a bědugjce sy trhali wlasy,
Nechtěli na swé sausedy pohlédnauti,
Nechtěli od nich za mák pokrmu wzýti.
Aby se před Bohem vkryli swým, a y hady
Ztjšili w zhaušeném srdcy co stjnowé w paussti
Wběhsse hledali pokoge, hledali stánj;
Ale y w pustině hromowé nesnešnamj
Křepili hanebnjky, a pudili k lidem,
Gakoby Saudce sswihage mečem ge stjhal.
S pohledem wyděšeným leželi v swých
Bratřj, prosýc Boha o smilowánj.

Pro-

Prosýc prátel swých, a před nebem hrozně
Wyznali winny, y slíbili swatě, že swatým
Žiwotem Boha dobrého slawiti budau!

Wida smrtedlné auzkosti zausagjcých,
S očima nadějí gjskřjcýma wstaupil
Ladislaw k nim, a lichotiwými co anděl
Slowy zmužugě dusse sklíčené prawil:
„Proč sy ó milj přátelé zausagjce
„Wedete, gakby se naděge neskwěla hwězda?
„Gesstě co tréwa potřeni Křesťané negsme,
„Gesstě co skály stogjc ramenem statným
„Budeme třpjti wjtězě, budeme lwowé
„Brániti žiwota swého! Proto-li schnete
„Auzkostj, že swjtězyl Sultán? Sstěstj
„Nestálé zradilo nás, y se zasměge na swé
„Ctitele wěrné. Nehoda boguge s sláwau;
„Z nehody wěte že swé, že y s opatrnostj
„W negistě mogné srdnatost spogiti máte.“

Těmito slowy ztissil hrdina wogsko.
Křižownjch poklekli co swadlé
Kwětiny wláhau. Giž se y Rychowé hrdj

Pnu-

Pauky, a w mysli zmatili Saracény.
Očima swjtje na zemi klekli, a rukau
Pozdwihugjc přjsahu složili hrozna:
Při žiwém Bohu, že we dne y w nocy se k pomsti
Wzbuzugjce strážiti budau, aby
Zhynulé dobyli slávy, a škaredé Turky
Gako zahawé kopřiwy wyplenili.
„W Boha milost gest, my milosti starcy
„Neudělime, ba ani djtěti w matce!"

Křesťané přjsahali, a Sultánowi
Poslowé práwě wkročili do tábora;
Mužům ženy a djtky zagaté wedauc.
W radě promluwili w mjrnosti ljcné:
„Sultán mocný newede s ženami wálky,
„Ani co Křesťané nechtěge djtěte mdlého
„Zhubiti, wracuge wám y ženy y dětí.
„Přigměte bez wýplaty rozmilé swé, dle
„Wljdného hrdiny klonjc k mjrnosti srdce."

Wymluwiwsse poslowé odessli domů.
Láska zděsyla hrubě Křesťany, gakby
Mezy ně udeřil hrom, neb plameny syrné

Sslehaly z propasti k nebi. K wděčnosti krásná
Wábila milostiwost, k wzteklosti hnala
Pomsta zůřiwé dusse. K nim se y ženy,
K nim se y winuly newinné djtky, by srdce
Nad ocel twrdssj prosbami oblomiwsse
Naklonily k pokogi zwětřené muže.
Darmo se ženy, a darmo y paupata zlatá
Kořily zpurnému wogsku, y krwawé slzy
Manželek milých, autlé y mládeže prosby
Neproražyly k srdcým. Lidé co skály
Řinkali zbraněmi, říčeli očima smrtjc:
„W Boha milost gest, my milosti starcy
„Nedělíme, ba ani djtěti w matce!"
A tu co satané swáděli possetilcy,
Gakby giž skutečně zdrtili wjtěze Turky.
Křesťané teprw zobřili w smělosti, když se
Nowj plukowé každého národu k starým
Srazyli bogownjkům, aby co plewy
Wětrem, hrůzau zmařili Saracény.
S nimi y Wratisslaw, syn Ladisslawůw,
W Swatyni wtrhl, by se k milému připogil otcy.
Ctnostný mládenec nemoha přebýwati
Bez otce w aurodné wlasti, co milenec wřelý

Po

Po milé diwčicy taužil po drahém otcy.
Doma ho trápili snowé, obrazy hrozné
W mysli mu twořjc. Wrzy zástupy sylné
W rozbrogi widěl, a otec smjřiti chtěge
Knjžata nepokogná zahynul w pûtce.
Giž zas Turcy diwj wéwodu gawsse
Mukami trýznili tělo a posměchem dussi.
Strasslíwé zdánj zděsylo laskawé srdce
Autlého syna, že nemage utěssené
Chwjle se chystal, by w lûně milého otce
Odpočjwage ssálíwé bubliny zmařil.
Darmo se w blažené wlasti w strakatém mági
Třpytěly rûjowé krásy, darmo se w kwětu
Mladosti sslechetné panny winuly k němu,
Mládenec pálage láskau k slawnému otcy
Newiděl mágowé krásy a rozkossné djwky,
Neslyssel swodného hlasu radosti sladké;
Gediné Palestýnu sy před oči stawě
Z rozmilé wlasti a z rozkosse bytu se wytrh
W hrozywé nebezpečenstwj hrdina hodil.
Mořem y paussťěmi dychtiwec k otcy se prodraw
Bohem se hlásal. Oba se, w radosti plynauc,
K srdcým winuli, sladké cedili slzy;

Mládenec klekl, a wéwoda swětil ho k bogi.
Wogsko tu zkrnulo, w smělé y hrdiny zrosta.

Spatřiw Ladislaw, že Křesťané mužnau,
W Gázu, w zbrognicy Saladynowy slawy,
Wtrjti a wjtěze w autoku zmásti se chystal.
S zástupy statečnými se w pustině krautě
Blížil giž k cýli, a knjžata na Saladyna
Dorážegjc orlowi zatměli zraky.

W Gáze co w pokoge láně gen radosti sladké
Wykwetaly a blažily sausedy pilné.
Gakby se hromů třepiwé děsyli wogny?
Wždyť swých hrdina bránil; střjbro a zlato,
Ženy a děti co w srdcy se w bohatém městě
Kryly, a sausedy budily k radowánkám.
Wjtěz co zwjřata drawá Křesťany zdrtil;
Zpěwy co o diwu hlásaly newjdaném
O milém pánu y zázraky maudrosti gasné,
Srdce y smělého blyskawé wznessenosti;
Proto co obrowé wypnuli do nebe hlawy,
Slawili hrdinu swého, se w rozkosse wrhnauc.

Bědné Zulima, Saladýnowa žena,
W prostřed plesu neznala radosti žádné.
Krásná gako Bohyně lásky, co wážný
Stařec maudrá na swého hrdinu we dne
Myslila, s njm sy y twořila radosti w nocy.
Zpráwa, že Sultán škodliwé křižownjky
Zhubil, zwýšila naděgi starostliwé
Ženy, a autlau kogila dussi, že swého
Milého spatřj, bjdy y bázliwé lásky
Mjrem co stjnowé pomrau; proto se kořjc
Řiditeli mocnému křehkého swěta
S slzami wzdáwala djky, a prosyla wraucně,
Lásky swé šstjtem by drahého wéwody hágil.
Ach! wždyť wrtkawé štěstj wěncuge sláwau
Ctitele swé, a z blesku y rozkosse w propast
Neřesti nectné co otroky mžikem ge srázj!
Wzdychnauc ztrnula, gakoby milého swého
Widěla spiatého kruhy wjtězem drawým.
Saladýnek co hrdlička sladká na swau
Matinku hledě, že skropuge růžowé twáři
Slzami bolesti žiwé, co wljdnosti anděl
Hladě y ljbage matinku promluwil sladce:
„Powěz mi matinko má! proč w radosti hlučné

„Sl-

„Slzami gasné zkaluges twáři, a gak syn
„Nepocykuges rozkosse chutné, že otec
„Křesťany zdrtiw náš y národy zblažj?"

Julima na milé djtě se vsmjwagjc,
Gako se z mračen na zem vstrassenau
Slunce vsmjwáwá, dobrého syna
Poljbiwssi, srdečně řekla: „Ach! mé
„Rozmilé djtě! my plesseme w rozkossi sedjc,
„Hagitel náš snad w tuto se hodinu saužj!
„Což sy počneme, gestliže hrdinu mstiwj
„Nepřátelé gali, a wywedli na smrt?"
Ay! což matinko má! twau zděssuge hlawu,
Gakoby sstěstj zradilo nás? O rcy, lwa zdaž
Zplassj pes, neb tygr zdaž sstěnětem klesne?
Otec Křesťany zmařiw, w sláwě se wrátj,
Kořisti přinese nám, a synek sy bude
Klénoty hráti, a zdwjhati krwawé zbraně
Wesele wolage: „Kyž giž do boge s otcem
„Táhnauti mohu! O gákých zůřiwce tepal,
„Aby se matinka nevsaužila strachy.
„Neplač matinko! otec tě trýzniti nedá,
„Neb lew swjtězyw Křesťany daleko zahnal;

„Y

„Y ty zármutek zažeň, a s laskou plésey!"
Prawiw Saladýnek matinku ljbal;
Zulima hladila duffinku swau, a w srdcy
Žiwila nadégi, tiffila hoře, ač swé
Auzkosti z autlého newyplassila srdce.

Zatjm noc se přibrawffi s nebe lidi
Pozwala k oddechnutj, Křesťany smělé
Zakryla mračoty ssitjem, a žjžniwé wlky
Laudila w sýdlo y lásky y radosti bugné.
Sausedé spitj rozkoffe wjnem, y přemoženj
Mocý twrdého spánj, Křesťany krwe
Žjžniwými se ze sna zbauřili na smrt.
Ach! tuk s djtkami otcowé, s ženami mužj
W krwi se topjc k Bohu wolali o mstu.
Darmo před zuřiwcy newinné děti,
Matky trnaucý a mágowé panny
Spjnaly ruce, ssiby a sszami ljtce
Pohnauti chtjce; darmo se kořili mužj,
Darmo y starcy neffsechetnjky co Bohy
Slawjc; zuřiwcy ani sy mladosti autlé,
Ani y wábiwé sličnosti newssjmagjc,
Weysskali radostj, že pohany zmařj!

Giž

Giž y nad hradě bauřjc Zulimu s synem
Smrtiti mjnj, když k nim wstupuge mladý
Wratislaw gak anděl, králowny krásné
Ugjmage se zástupu káže, by ženu
Saladýnowu na žiwě zůstawiwsse
Gisté cti sy a odplaty wydobyli.

S nocý skončili Křesťané strasslivé dilo.
Nasytiwsse wraždami mstiwá srdce
Sebrali stříbro a zlato, a opatrně
Chwátali k táboru swému. W prostřed diwých
Zamračená kráčela okowy spatá
Zulima s synem co Bohyně do otroctwj.

Z hystorye přirozených wěcý.

Chřestéyš (Klapperschlange).

Chřestéyš gest nynj gen gesstě 4, 5 y 6 střewjců dlauhý, a přes 6 caulů aneb gako mužská noha tlustý. Syc prý byli, když se dostaly prwnj osady do Georgye, někteřj 7, 8, y 10 střewjců dlauzý, a 6 y 8 caulů ssirocý; nynj pak giž tak welikých nenalézagj. Gest rowně tak nebezpečný swým gedem, gako protiwný swým smradem. Geho tělo gest giž welmi strasslivé; neb má snědě-žluté tělo, na kterém gsau ssirocý, zubatj, černj přjčnj pruhowé.

Magj geg za neygedowatěgssjho, o kterých wjme; neb když vsstkne člowěka, gest po něm za několik minut, pakli mu se spěssně nepomůže. Když vsstkne neb sstipne, nezpůsobj syc člowěku wětssj bolesti, než když trn pichne, ale w malé chwjli wznikne otok, kterého rychle přibýwá, a který celé tělo zkazý; nemůže oteklého gazyka giž w vstech držeti, musý geg wyplazyti; nesnesytedlná pára geg trápj, nastanau hned prudké bolesti, s nimiž y spolu smrt přicházý.

Na-

Nastane smrt w málo minutách, gestliže had ten do žjly wsstkl, a tjm se gesstě přispjssj, polkneli raněný člowěk několik kapek wody, y způsobj sy tjm strasslivěgssj zápasenj s smrtj. Magjli kteřj to sstěstj, že nevmrau, tedy zůstanau buď žlutj, neb gim ostanau, dokud gsau žiwi, posskwrny, které gim zohawj oblječeg, a y ti, kteřj se zdagj, že se dokonale wyhogili, chtj gesstě mnoho let přewelmi prudkých bolestj od toho, a magj otok; nedá wssak se chřestenyš do člowěka, když ho člowěk nedrážděj, neb gest wáhawé a ospalé zwjře. Gsa natažený nikdý newsstkne, ale když chce wsstknauti, swine se wždy okrauhle, což se stane welmi rychle, a rowně tak rychle wystrčj hlawu tam, kde chce vsstknauti; aniž kdy vsstkne, když gest syt. Má po obau stranách swrchku vst dwa zuby gako srp, gimiž sskodj a gež může, gako kočka pazaury, skrčiti a roztáhnautí. W každém zubu gest malá djrka, z njž wyteče zelený ged, když stiskne geg a gim vsstkne.

W Amerycе gest domowem, kdež se gich nikde wjce nenalézá, než w Paragagi, též w Gynei. Sstěstj gest, že se nalézá gen na březých a w wlhkých bahnitých mistech. Daleko od moře, a w prostřed země gich nikde nenj. Y gest sstěstj, že nenj ani tak směly, gak prawili někteřj zpytatelé přirozených wěcý; neb

že=

ženeli se člowěk neb co giného za njm, hlédj, aby se wplazyl.

Geho duch, který dychá, tak smrdj a omračuge, že se geho duchem omráčj a ohromj wssickni ptácy, zagicowé, králjkowé, wewerky, které také neyraděgi gj, když se k němu přibljžj, a pak se mu za kořist dostanau. To přiwedlo k domněnj, gakoby ta zwjřata, když se k němu přibljžj, swým patřenjm tak okauzlil, že nemohau wletěti, ani wtecy. Plazý se tedy okolo stromu, zdwihne hlawu wzhůru po ptáku neb wewerce, genž se pak brzy geho duchem omráčj a spadne dolů, kterau potom snj. Zdá se, gakoby mu bylo gen třeba pohleděti na zwjře, aby ge přitáhl kauzedlnau mocý do swého požeradla. Wewerka neb pták na stromě, v kterého se chřestenyš swina pozdwihne hlawy wzhůru, cýtj zmatek, sstaupj pomalu gako omráčená s wrssku stromu dolů, chce zas s auzkostj nahoru, wraworá pak pořád njže, a spadne mu konečně do požeradla. Nepochybně gest toho přjčinau geho duch, který má tak ossklíwý, mráčjcý puch a tak gedowatý smrad, že y lidé omdlegj, když dlauho v něho pobudau; zagicy, kurotwe ꝛc. když se dostanau nedaleko k němu, ostanau gako ohromenj ležeti; on se pak k nim připlazý a polkne ge za žiwa.

Nědáwno se snažil professor Smit-Barton vkázati, co gest bludného při tom domněnj, a dokázal, gaká gest wlastně kauzedlná moc chřestegšů. Ale běře swé důkazy gen od ptáků, prawě; že skoro wssickni ptácy, kteřj prý gsau podrobeni kauzedlné mocy chřestegšů, k. p. pták baltimorský, kwjčala režowé barwy, Karolinská muchoplasska, kozodog, weliký sskřiwan, střjžiček, kyltyr, wirgineyská kurotew, a mnozý ginj ptácy, dělagj swá hnjzda buď bljzko od země, neb na neynižssjch ratolestech stromowých, neb na malém křowj. Při mnohonásobném rozbjránj chřesteyše nalezl wždy teď dotčené ptáky w žaludku toho hada. Dále vkazuge, že podlé nabytých zpráw smrt těch ptáků domnělým okauzlenjm neb omraženjm skoro wždy w ten čas přicházý, když magj mladé. Těch obau připadnostj takto vžige: Každé zwjře vkazuge neyprudssj podnět k obhágenj swých mladých, a často wygewugj mnohá při této přjležitosti wjc chytrosti než prwé. Gsauk zwjřata, která se obořj w ten čas na wětssj a sylnégssj protiwnjky, gessto tjm giná odlaudj nepřjtele od swých hnjzd; že mu se téměř sama oddagj. Chřesteyš, nehbité a negápné zwjře, nikdý se nepozdwihne wysoko od země, tjm méně až k wysokým ratolestem stro-

mo-

mowým. Hledj, zjwě se malými zwjřátky, aby se zmocnil takowých, kterých může neysnadže dosáhnauti. Přiblizjli se k hnjzdu wewerčjmu neb ptačjmu dotčených ptáků, tuž hledj zděssená matka, co může, aby wysswobodila swé mladé: wskočj na hada, a zas s něho, hledj, aby vchytil nepřjtel po nj, ano někdy se obořj, ačkoli gest mdlá, na něg s přewelikým křikem a zaufánliwostj. Had wssak hledj wždy, aby dobyl swé kořisti, a tudy se wjc matka děsý, a skáče bázliwě sem y tam, vpj a swjrá se, ano y někdy skutečně sama mateřskau láskau zahyne. Presydent Ritrhauze to gesstě patrněgi wykládá; slysse křik čerwenokřjdlatého pirola (oriolus phoeniceus L.), y hned se dowtjpil, že toho ptáka k zděssenému křiku had pudj. Hodil tam kamenem; pták sice wzletěl, ale hned tam zas přiletěl. Však welice se Ritrhauze podiwil, když spatřil, přistaupě bljže, že sedj to zwjřátko na hřbetě welikému hadu, gak wzteklé klubage do hlawy toho welikého hada, gessto zatjm had pokogně polýkal mladé. Gak hada zabil, vletěl pták, a nikdý wjc tam nepřiletěl. Křik toho ptáka byl práwě tak, gak se wypisuge křik okauzlených ptáků. Giný milownjk přirozených wěcý mu oznámil: „že nenassel nikdý giných wewerek w žaludku chřestýsse, než karolinských.“ Z toho se wssehdy se mohla

Po-

owſſem docela přirozeně wyſwětliti, což ſe mělo poſawad za nepochopitedlné; ale zdá ſe, že ſe to ſyc k prawdě nepodobné domněnj ſkrze mnohé zkuſſenj na giných zwjřatech, než na ptácých, od giných wjry hodných ſwědků docela wywrátilo. Dle nich magj negen chřeſſtenſſowé, ale y ginj hadi kauzedlnau moc. Ačkoliby ſe to wyſwětlenj ljbilo, mohlobyk ſe předce půſobenj pohledu hadowa powážiti, gežto wjme, gak čaſto ohyzdný pohled drawého zwjřete negen giná zwjřata, ale y člowěka zmámj a zhrozý. Lewaljant pohleděl kdys rozmlauwage s ſwým přjtelem na ſchodech, na ſtromy nedaleko ſtogjcý, a znamenal, že ſe chwěge ljſtj negbližſſjho; w tu chwjli bylo také ſlyſſeti pronikawý hlas negmenſſjho ſokola nazwaného (lanius L), který ſe zdál, že ſe ſwjrá. Sprwu myſlili, že geg má drawý pták w pazaurjch; wjc toho wyſſetřiwſſe ſhledali, při čemž ſe welice vžaſli, že na ratolejti hned wedlé toho, na kterém ſeděl pták, geſt welmi weliký had, který wpohna ſebau, ale wyſtrče hlawu, a mage ohniwé oči, hleděl na nebohé zwjřátko. Pták třepal křjdlama, ſwjrage ſe; ſtrach mu odňal wſſecku ſýlu: nemohlk dokonce vletěti a zdálo ſe, gakoby geg kdo držel. Geden z ſpolečnoſti běžel hned pro ručnicy (flintu); ale než ſe wrátil, pták giž zahynul, a gen hada zaſtřelil, genž

ſe

se dolů swalil. Když wzdálenost změřili, w které seděl pták od hada, nalezli, že gest 3 a 1/2 střewjce; a celá společnost byla přeswědčena, že toho ptáka ani vsstknutj, ani ged hadůw nezahubil. Sokolu sedřewsse kůži, shledali, že nemá posskwrny. Lewaljant měl giž podobný přjběh. Když gednau honil w bahnitém mjstě 24 řek magjcým, zasslechl z rákosý welmi pronikawý bolestný křik; žádostiw gsa zwěděti, coby to bylo, ssel tam pomalu, y spatřil malau myš, ana se gako neymenssj sokol swjrala, a dwa kroky od nj hada, který hleděl na to zwjřátko. Gak ho had spatřil, vplazyl se; ale přjtomnost geho giž byla včinek působila. Myš zcepeněla w geho ruce, ačkoli nebylo možné wyskaumati přjčiny gegj smrti. Hotentoti, kterým to nenj nic nowého, prawili mu, že had ten má moc, giž okauzlj zwjřata, která chce sežrati, a že k sobě ge přitáhne. Holandský kapitén na kapu toho potwrzowal, což gest prý welmi obyčegné. Mé swědectwj, doložil, gest o těch přjbězých nemalé; neb y měby to byla zahubilo. Když gsem byl w Ceylonu, a honil gsem na bahnitých mjstech, nagednau mne napadlo swjránj, čehož gsem gak žiw nepocýtil; a přitom gsem cýtil, že mne táhne cosy welmi sylně k gistému bahnitému mjstu. Pohlédl gsem tam, a spatřil gsem deset střewjců od sebe přewe-

welikého hada, který na mne hleděl; zatjm, že gsem třesa se, nepozbyl gesstě wssi sýly, vžil gsem gi, že gsem střelil z ručnice swé na toho hada. Hřmot mne zbawil toho okauzlenj neb přimrazenj. W tu chwjli a gako zázrakem zmizela má swjránj; mohl gsem vtecy, nepocýtil gsem nic wjc z toho neobyčegného přjběhu, než studeného potu, který pocházel bez pochyby z prudkého cýtěnj a strachu blizkého nebezpečenstwj. Tak se wůbec domnjwagj w Gorei a w Senegalu; že ge nalézag po řece weys, až do Galomu 300 francauzských mil od toho mjsta, kde se řeka wléwá, gak v Maurenjnů na prawém, tak v Negrů na lewém břehu. Mezy wssemi národy tam nepochybuge žádný o tom, že magj gistj hadi tu strasslivau moc, že přitahugj k sobě lidi y howada, a ta wjra že záležj něco na dlauhé zkussenosti gich předků, něco na nesstastných přjhodách, kteréž se před gich očima zběhly. Mohliby snad někteřj myslliti, že gest to gen aučinek welikého strachu, gehož každé zwjře cýtj, spatře nepřjtele swého žiwota, a aby toho potwrdili, připomenau snad, že sebau zagicowé a kurotwe nehnau, když se na ně djwá chrt nedaleko. Ale na tu zkussenost odpowjm, že se zagic, když gest blizko pes, nesskrčj strachem k zemi, ale že lsti. Bez pochyby že myslj, když se přitisskne

k

k zemi, že ho pes newidj. Mé domněnj se tjm potwrzuge, že se zagic rychle wztyčj, a kurotew uletj w tu chwjli, když se k nim pes tak přibljžj, žeby na ně mohl wskočiti. Nezapřek pak mi žádný, že strachem uletj a utekau; to působj we wssecka zwjřata mocný přirozený podnět (Instinkt), když widj, že gsau w nebezpečenstwj žiwota. — Ale proč neostanau zagic a kurotew nepohnutedlnj, když gest bljzko nich pes, gako má myš a neymenssj sokol, když gest na bljzce had? zagiey a kurotwi dodá strach nowé sjly, a myš a pták hned zahynau, se wssemi znamenjmi neywyšssjho strachu, nemohauce wssak utecy, a gakoby ge držela nepřemožitedlná moc. Německá myš neostane státi, když se přibljžj kočka; uteče, znamenagjc, že se přibljžila gegj nepřjtelkyně. Nemělliby tedy pohled hadůw, geho přjtomnost a powaha částek, které z sebe wykuřuge, — neměloliby to wssecko ginssj aučinek působiti, nežli pohled, přjtomnost a pára kočičj?

Dokázalo se swědectwjm mnohých wjryhodných mužů cesty konagjcých, prawj Forster, že magj gistj hadi tu moc, že gako okauzljswým pohledem malé y německé myssi, wewerky, menssj ptáky rc. (snad y tygry), tak že se k nim naposledy ta zwjřata, gako gsauce přinucena bljžj. Y twrdj dokonce někteřj, že

y pára hadj giž vsmrtj takowé zwjře, gesstо ani nenj třeba hadu, aby ge vsstkl a gedu do něho pustil. Když se w Angličanech zdržowal, wyprawowal kdosy mu tento přjběh: „Byl s přjtelem na honbě w Amerycе, y vmluwili se, že budau na sebe často wolati, aby nezasssli. Že pak mu brzy geho přjtel ani neodpowjdal, ani nestřjlel, ssel nepokogně k tomu mjstu, kde geg naposledy widěl a slyssel. Podiwil pak se, wida, že gest geho přjtel zmámený a zděssený, a že sebau ani nehýbage pořád hledj na gedno mjsto. Když pak se tam také podjwal, wzřel s vžasnutjm welikého chřestenysse, který giskřil swýma ohniwýma očima na geho přjtele. Wěda z wyprawowánj těch, kteřj se tam zrodili, že může pára toho hada lidi y zwjřata okauzliti, zatočil několikrát swým klobaukem, aby rozehnal a k giné straně obrátil sskodliwé dchnutj hadowo. Tu okřál geho přjtel, a potom prawil, když oba zastřelili hada, že gsa blizko cýtil nucenj, aby se zastawil, a že byl omámen a gako omráčen." — Dwořská radda, Michaelis, w Marburce, psal léta 1783 swému otcy, rytjři w Getyngách: „Gednau mne zbawila pára toho zwjřete (chřestenysse, gehož ged zpytowal) rozumu na hodnau chwjli. Byl gsem gako opilý, hodil gsem sebau na postel, a teprw za pul hodiny gsem se zpama-

towal." Gest powědomo, že smrad hadj gest sylný a osskliwý; snad pocházý omráčenj, které působj, gen od sylného dchnutj.

Též wyprawugj o welikém hadu w močidlech nazwaném bujo w polednj Ameryce, který gest podobný vschlému smrku (stromu). Gest často 8 loket dlauhý a 1 loket ssiroký, plazý se welmi zdlauha, a sotwa půl mjle za den vleze, wtiskne do země swau postawu, gako stežeň, který se wleče. Zaslechneli chřest, pozdwihne hlawy a prodlaužj se na dwa lokte, rozedře tlamu a wydme z sebe duch, který omráčj lidi a zwjřata, táhne ge k sobě, až gsau dost bljzko něho, že ge může popadnauti, pomalu pohltiti, přitom vsmrtiti a wyssati. Potřebuge několik dnj, protože nemá zubů, než pohltj swau kořist. Nelze se té přitahugjcý mocy ginač zbawiti, než když kdo přeběhne mezy hadem a tau wěcý, kterau přitahuge, a rozežene wjtr mezy nimi. Neyohyzdněgssj diwadlo gest, když Kaimana pohltj. Diwocý lidé vměgj neobyčegnau způsobnostj geho duchu se wyhnauti, a kopjmi geg probodnauti.

Gen gesstě některé giné očité swědky připomeneme. Včený Bartram, rodič Amerykánský, prawj w wypsánj swých cest: „Chřestneyssowé gsau gak z ohledu swé postawy, tak

swého přirozenj a swé powahy podiwný twor. Giſté geſt, že wſſtkna neb zuby natrhna může vſmrtiti negen neywětſſj zwjřata w Amerycе, a ſyc za několik minut, ale y gedem celé tělo napuſtiti; wſſak ten ſtraſſliwý had ſe nemůže ſpěſſněgi plazyti, než gde muž neb djtě. Aniž kdy ranj, leč kdo na něg dřjwe autok včinj, aneb ſe bogj, že geſt w nebezpečenſtwj, y tenkrát dá wýſtrahu welmi záhy chřeſtačkami na koncy ocaſu. „Gá gſem," prawj Bartram, „na ſwých ceſtách w Amerykánſkých zemjch mezy poledнem a půlnocý, (kdež gſau neywětſſj a neywjc gich, a neygedowatěgſſj a neymſtiwěgſſj), z newědomoſti tak blјzko k gednomu přiſtaupil, že bych byl o něg ſkoro ſwýma nohama zawadil. Když gſem geg ſpatřil, giž ſe ſwinul do kotaučka a chtěl ſebau na mne mrſſtiti. Ale — ačkoli ſe to zdá k wjře nepodobné — ten ſſlechetný, a ſkorobych řekl, ten dobrotiwý twor ležel tak tiſſe, nehna ſebau, gakoby bylo po něm, hlawu ſkrčiw a oči ſkoro zamhauřiw. Gá ſpěſſně vſtaupil, gen že gſem ſebau nemohl s počátku ſtrachem s mjſta hnauti, a chwjli gſem neměl ſýly, abych byl odſſel. W té přjpadnoſti ſe několikrát zdlauha natáhne, plazý ſe zrowna dále. když ſe žádný po něm nežene, pozdwihne ſwého ocaſu tak wyſoko, pokud gdau chřeſtačky, a dá gimi zatjm znamenj k wýſtraze.

Když

Když pak se kdo po něm žene, geho doběhne a přitom vkáže, že gest mu nepřjtelem, rychle se swine do kotaučka. Geho ocas gest potom podobný, když se rychle plazý, páře, a činj rychlý, třesaucý se zwuk; geho celé tělo naběhne zůřiwostj, nabjhá a spadáwá gako měch; geho pěkná, strakatá kůže, nabude, tak gak se nadýmá, posskwrn a zdrsnatj; hlawa a krk se rozssjřj; pyskowé se skrčj, a vkážj smrtjcý zuby; oči gsau čerwené gako řeřawé vhlj; třepagjcý se rozdwogený gazyk nabude sylné ohniwé barwy, a hrozý nevstále smrtj a záhubau; ale neranj dřjwe, než až gistě wj, co se děge. Ptáky, králjky, wewerky a giná zwjřata prý okauzlj, když na ně stále hledj. Ať gest toho přjčinau, co chce, to gest gisté, že hledj ta nesstastná zwjřata wssemožně, aby vletěla neb vtekla; ale darmo se přičinj; ztratj potom sýlu, že nemohau odporowati, blјžj se zdlauha, ačkoli proti swé wůli k rozedřeným čelistem hadjm a wlezau mu do tlamy neb se položj, a dagj mu se popadnauti a pohltiti.

Giný včený a slawný konatel cest (pautnjk) Sloane, widěl na ostrowě Jamaice zagice, který když na něg chřestejš pohleděl, sebau ani nehnul, tak že se potom sotwa mrskánjm biče dal odehnati.

Batram wypravuge gesstě, čeho sám zkusyl: „Zwjřecý tworowé," prawj, „magj wůbec powahu dobrotiwau a pokognau, a chowagj se tak negen k člowěku, kterého se zdagj ctjti, ale y k giným zwjřatům; gen tenkrát ne, když geg trápj hlad, neb když se drázdj."

„Když gsem byl," pjsse dále, „na břehu Georgyánské země, byl asy 200 kroků od nasseho wogenského leženj chladný pramen, w prostřed lesýku woňawých gedlj, kam ssla cesta skrz trávnjky. Gá gsem byl několikrát w nocy v toho pramenu; ale ani gá, ani kdo giný, který byl semnau, wěděli gsme o tom, že gsme byli wždy w neywětssjm nebezpečenstwj. Ráno mne probudila přeweliká žjžeň; gá gsem wstal a ssel gsem k tomu pramenu. Giž gsem dossel, nepomysle na nebezpečenstwj, skoro do polau audolj, rosau mokrého, po pěssině se točjcý: w tom gsem spatřil nenadále strassliwého hada, an se swinul ani ssest caulů od té auzké pěssiny do kotaučka tak wysoko gako mé koleno. Když gsem se po náhlé hrůze zas zpamatowal, wrátil gsem se tak daleko, že mne nemohl dosáhnauti, a zastawil gsem se, pozoruge ho. Ležel pak docela tisse, a nezdál se, že se vlekl neb znepokogil, ale hleděl na mne napoly zamhauřenýma očima. Má mysl a můg duch se welice pozdwihli, když gsem neywyšssjmu

stwo-

stwořiteli a zachowateli děkowal, a přitom ssslechetné powaze toho dobrotiwého, ačkoli strassliwého zwjřete se diwil, že gsme ho několikrát w nocy minuli, a že nám neublјžilo, ačkoli gsme se ho snad nohau dotkli, lečby nás byla toho wyšssj ochrana chránila. Wrátil gsem se spěssně, abych to oznámil swým towaryssům, wssak s tjm aumyslem, že budu chrániti žiwota toho dobrotiwého hada. Mogi towaryssi ssli hned semnau k tomu mjstu, a poznali, že to byl zázrak, že byli zachowáni při žiwotě. Prawjmě, honose se tjm, že gsme minili wssickni, až na gednoho, že necháme toho zwjřete s pokogem, a y v toho gsme potom wymohli, že mu přál žiwota."

„Podruhé," wyprawuge dále, „prowázel gsem swého otce, gsa mladý člowěk, na cestě w nowém Yorku a wylezl gsem skoro na wrssek Gileadu. Byl gsem před nassjm wůdcem, a sstaupil gsem s přjkré skály zrowna do stinného audolj, gessto gsem spatřil v kořene malé chrastiny zwlásstnj a pěknau wěc, mage gi za haubu, (židowské vssi, gakž gi tam řjkagj). Práwě gsem pozdwihl nohy, abych odkopl domnělau haubu, ale w tu chwjli křikl můg otec, který byl blјzko: chřestyš, synu můg! a odstrčil mne, čjmž mi se k prawdě podobně ochránilo žiwota. Tenkrát gsem byl gesstě ni-

kdý

ký newiděl chřestenşe. Byl žlutý, gakž prawil náš wůdce, welmi pěkný a strakatý. Počjtá se gich pět způsobů, mezy nimiž Hrůzowý had (hrůzowec) gest neygedowatěgšj. Můg otec nechtěl ho nechati zabiti, ale náš wůdce prawil, že nikdý neodpustj chřestenšši, a zabil geg, z něhož kůži a zuby můg otec k sobě wzal."

„Po několika letech," prawj dále, „byl gsem opět s swým otcem na cestě do wýchodnj Florydy po březých řeky sw. Zuana na hradě Pikolati. Když gsme přešli za chwjli močidlo, a gá gsem byl několik kroků napřed, zkřikl můg otec, abych dal pozor na chřestenşe, zrowna před myma nohama gsaucýho. Zastawiw se spatřjm tu potworu, která se swinula wysoko do kotaučka, sotwa půl lokte přede mnau; bych byl gen gesstě kročil, bylobу se dostalo mé žiwobytj w geho moc; neb bylbych se ho musyl dotknauti, kdybych snad dokonce byl přes něg nepadl. Strach mne popudil k hněwu, a necýtil gsem tenkrát ani wděčnosti, ani milosti. Hned gsem uřjzl sylný prut, a zabil gjm hada, který byl asy 6 střewjců dlauhý a tlustý gako mužská noha; přiwázal gsem prut wrbowý zabitému hadu na krk, a wlékl gsem geg za sebau do leženj, kdež mne obstaupili negen Indyáni, ale y mogi kragané, diwjce mi se. Toho přjběhu se brzy dowěděl ředitel Grant, který

po

po oficyrowi mi wzkázal: kdyby se byl had newsstkl, zeby ho sobě žádal mjti k obědu. Hned gsem ho dodal kuchařům, a že gsem byl práwě ten den pozwán k řediteli, který gedl welmi rád maso chřestenssowo, widěl gsem, an ge nosý na rozličných mjsách. Okusyl gsem kaussjku, ale nemohl gsem ho polknauti. Když pak gsem dobře rozwážil každé připadnosti, bylo mi ljto, že gsem toho hada zàbil; bylot gistě w geho mocy, že mne mohl vsmrtiti, a nepochybugi, že to dobře wěděl. Vmjnil gsem pak, že nikdý wjc bez potřeby chřestenysse nezabigi, a ten vmysl gsem také splnil. Wssecko na tom záležj, že málo kdy které zwjře na člowěka bez přjčiny se obořj, leč ge hlad nutj, neb strach popudj. To strasslivé zwjře se dá snadně vsmrtiti; hůl, která nenj tlustssj, než palec mužský, postačj k tomu, když se gen vhodj do hlawy, neb napřjč přes hřbet. Aniž mohau ta zwjřata autěkem, to gest vplazenjm se žiwot swůg zachowati; aniž se o to pokusý, y když na ně kdo autok včinj."

Od těch chřestenyssů se musý gesstě rozdělitl smjssený chřestenyš neb tak nazwaný zemský chřestenyš, který gest prý gesstě gedowatěgssj, a protož nebezpečněgssj, že nemůže chřestati. Bydlj gen w Amerycce, a gest k gesstěrce starého swěta welmi podobný. Dle způsoby a bar=

barwy gest welmi podobný chřestenſſi. Geho hlawa gest w přirownánj k ostatnjm částkám těla ſſirſſj a kratſſj; nos mu wywstáwá a gest wzhůru otočen; geho ocas gest od řiti k koncy náhle vzſſj a skonáwá se těmi malými chřestačkám podobnými audy. Popudjli se, obrátj ocas wzhůru a hýbé gjm tak rychle, že gest podobný mlze neb páře, přičemž nevčinj žádného chřestu, aneb gen něco málo. Amerykáni se nebogj žádného gedowatého hada, že prý se vměgj hogiti gistými bylinami, když ge vſſtkne.

Snad magj, prawj Forster, gen někteřj hadi tu smrtjcý wlastnost, o které se tu mluwj; snad gi magj gen w gisté časy roku neb w gistých zemjch. Stařj prawili, že vsmrcuge bazyliſſek pohleděnjm. Gistě gest to powjdačka; ale každá powjdačka, ačkoli gest dosti daremná, má půwodně něco prawého za základ. Bez pochyby že měli za starodáwna přjležitost, že spatřili několik přjběhů, gako s malým sokolem a myſſj, neb snad gako s kapitánem. Z toho vsaudili: že had, na něhož se nesmj autok včiniti, a který wždy swjtězý a giž pohleděnjm vsmrcuge, že musý býti králem giných hadů; dle toho gim řjkali bazyliſſek od řeckého, to gest malý král, a poněwadž prý mocnáři potřeba, aby měl gakésy zwláſſtnj znamenj, kteréby geho wysoký staw wygemowa-

wa-

walo, tedy wymyslili básnjři, kteřj chtěgjce přirozenj okrásyti, často přjlissnostj ge zohyzdj, že má ten twor křjdla, nohy a korunu.

Chřestýš wssak dáwá weystrahu lidem y zwjřatům před nebezpečenstwjm, negen swým smradem, který gest daleko cýtiti, ale y chřestem, který působj gistými měchýři na koncy ocasu, třesa gjm za suchého powětřj, což chrastj, gako když se dá hrách do prasecýho měchýře; protož geho se snadně vgde, zwlássť že se nemůže ani daleko, ani spěssně plazyti, ani sebau mrskati; naproti tomu se plazý po skalj welmi rychle y plyne welmi hbitě. Gest ostatně y nebezpečno na wodě se do něho dáti, a neprozřetedlné na ponebj malých lodj ostati, když blízko plyne; neboť wymrsstj se tak rychle nahoru, že tak snadno nenj možné geho vsstknutj vgjti. Hlad a děssť geg tak rozljtj, že počne sypěti, což gest podobné crkánj kobylek. S počátku zymy se shromáždj do děr w skalách neb pod zemj, a teprw zas z gara wylezau. Toho času pozorugj Indyáni, aby gich wyhledali a na ně přitekli; že gsau w ten čas mdlj a slabj, chytj ge za hlawu neb vtnau spěssně hlawu, a snědj s chutj geho maso, za welmi dobré a chutné ge magjce, býwá wssak to maso gedem, když se někdy had vsstkne, což se w wzteklosti stáwá. Widěli gsau zahynauti

chře=

chřestenffe za 12 minut, kterný se wsstkl. Rowně tak znamenali, že musn mnoho bolesti střpěti, když gest w geho zubjch mnoho gedu, proto se dá do wsseho, co napadne, aby se ho zbawil, a ged do toho pustil, co popadne.

Prasata ho po geho smradu brzy wcýtj, zgežjce se běžj k němu a sežerau geg až na hlawu, a nic gim to nesskodj, ale gde gim to k duhu, ani nezcepenj, y když ge wsstkne; protož takowý had celý se třese, když wcige prase zdaleka; z toho se powčili, že wepřowé sádlo gest hlawnj wěc proti gedu. Skrz prasata gest málo těch hadů w mjstech bydliteblnych a musý se gjti do dalekých lesů, aby se spatřili. K podzymku hledagj podzemnjch slugj a děr w skalách, aby tam w zymě přebyli, kdež se gich pak po stu nalezne; a tuť gsau neyméně gedowatj, a neosnáz se mohau zabiti. Kdo gen nenj bogácný, může se o to každý čas pokusyti. Lidé se gich tak málo bogj, že gich pobigj děti za den několik; kdež ge pak gedj, a chutné poljwky, gako z auhořů, sy z nich dělágjce.

Negen psy, ale y howězý dobytek a konj cýtj wsselikých hadů, zwlásst gedowatých, giž zdaleka, a to neywjce, když wěge wjtr od hada. Chytač gessterek chodjwal w Anglické zemi wždy w létě, když bylo parno, na gich low.

Pes

Pes byl totiž tak wycwičen, že se zastawil tak před gesstěrkau, gako před kurotwj, před zagjcem neb před křepelkau. Indyáni vžjwagj y hlawy, gako wěcy proti gedu, kterau roztlukau, a dělagj z nj flastr. Malá rána hůlkau na hřbet ge hned vsmrtj, a když nenj slyssetj gich chřestačky, gest to neygistěgssj znamenj, že gest po nich.

Giný had w Amerycе Boikuaibe 20 střewjců dlauhý, w wnitřnj polowicy těla černý, a ostatně požlautlý, boguge krwawě s chřesteyssi, nad kterými wždy po mnohém bogi swjtězý, a s chutj snj, nenakaze se gedem; pak ale y geg Indyáni chytj, a bez strachu snědj.

Z nedostatku potrawy wylaudj se někdy z lesů, kdež wlastně bydlegj, a wlaudj se do domů a do pokogů, kde Indyáni spěgj; protož se často stane, že kdo, chtěge gjti spat, nalezne chřesteysse na posteli, kterému y hned vtne hlawu, a tělo s chutj snj. Nalézá se gen w půlnočnj a polednj Amerycе, zwlásstě gest gich plno w klauzy Nyagary. Dále na půlnocy k hranicým kanadským a po gich ssjřce gich nenj.

Když prssj, gest ten had nebezpečněgssj než gindy, protože geho měchýřcowé na geho ocase tak rozmoknau, že gimi nemůže chřestati, a nedá wýstrahy, abychom se ho warowali; ani

ani nelezau lidé rádi přes pařezy posekaných stromů, poněwadž hadi na nich rádi pobýwagj. Každý rok prý gim přibude nowý měchýř, gako kráwě obraučka na rohu, z njž se může poznati gich stářj.

Dle toho, co se swrchu wyprawowalo, nenj hrubě weliké nebezpečenstwj, aby koho vsstkli. Syc gest těch zwjřat, k. p. w lesých w Amerycе mnoho; ale nikoli tolik, gak někteřj pocestnj mluwili; dle gich wyprawowánj nebyloby možné kročiti, aby se nesslapilo na hada. Gest naproti tomu gisté, že se může někdy dlauho gjti, než se vhljdá takowý twor. Indyáni a Neğrowé, kteřj se wssudy potulugj gako myslіwcy a k tomu bosy chodj, málo kdy se vsstknau; též y Neğrowé, kteřj zemi tam dělagj, a také bosy chodj.

Rosalba,

přjběh Sycyliánský podlé Francauzského Pana Floryana.

Rosalba narodila se w Palermě z slawného a mocného rodu. Sstěstj pro ni mnoho, wssak wjce včinilo přirozenj. Hned od dětinstwj swau rostaucý krásau, swau ljbeznostj, swau přjwětiwostj a rozumem zýskala swého otce, gehožto gediné djtě, gediná rozkoš byla. Tenk swau dceru co oko w hlawě miluge starostliwě wychowáwal, a neywýborněgssj včitelé wzdělávali schopnosti, gimižto nebe Rosalbu obdařilo. Čtrnáctiletá djwka zahanbila wssecky Sycyliánské krásy; neboť rozuměla y mluwila francauzsky, anglicky, sspanyelsky, a y něco málo německy; skládala wersse, které gediné swému otcy vkazowala, a giné wěcy, kterýmiby byla v otce pochwaly dossla. Zpjwala gako slawjček ljbezně a krásně, a gestliže při zpěwu na harfu hrála, tedy přjtomnj kardynálowé, kteřj neylépe hudbě rozuměli, na tom se snessli, žeby andělé w nebesých nemohli Rosalby přewýssiti.

Mi-

Mimo ty okrasy, mimo ty schopnosti měla mladistwá Rosalba sto tisýc dukátů ročnjch přjgmů. Každý snadno posaudj, že neypředněgssj páni o ni se snažili. Gegj otec starý hrabě Scanzano, muž maudrý, dobře wěda, že by manželstwo se stkwěgjcý nebylo wždycky manželstwo sstastné, newyhledáwal w ženichů ani důstognostj, ani bohatstwj; pročež k žádnému swého srdce nenaklonil, a gediné připustil, aby se při weselostech s geho milenkau shledali, a Rosalba sama swobodně woliti mohla.

Rosalba dlauho se rozmeysslela. Bylať syce cytedlná, žiwá a wraucý gako každá Sycyliánka; ale sotwa měla sseſtnácte let, a gegj srdce, ač k lásce se klonilo, gesstě se pro žádného neprohlásylo. Přes to wssecko neywjce sobě wssjmala mladého wéwody Castellamare. Mládenec dewatenáctiletý, wysoké a sstjhlé postawy, krásné podoby, a přitom wtipný, udatný a slawný přemohl ostatnj milownjky, ač nad něho maudřegssj byli. Hned při swém narozenj rodiče ztratiw, a žádného rozssafného wůdce nemage, mohl snadno weystupky wřelé mladosti wymluwiti. K tomu gesstě geho weystupky nebyli známé; a hrabě Scanzano, ač zprwu nerád widěl, že o Rosalbu bažj, y hned mu byl nakloněn, gak spatřil, že dcera mu nakloněna gest, sám předewssemi o wéwo-

do-

dowi mluwil, geg wychwaluge, a k tomu radil, co se gj zaljbilo.

Swatba brzy se vzawřela a slawila slawně. Mladá wéwodkyně v dwora se předstawiwssi geho negkrásněgssj ozdobau byla. O ničemž giném se nemluwilo, než o gegj sličnosti, a wssickni záwiděli wéwodowi toho sstěstj. Sstastná Rosalba oddala se wssem weselostem; a gsaucy mladá, pěkná, bohatá a milowaná smeysslela, že neywyšssj blaženosti dostihne. Gegj manžel každé přjležitosti hledal, aby gj swau lásku na gewo dal; wssickni wůkol a wůkol gj pomyssleni dělali, a starý otec radostj gsa naplněn, děkowal Bohu, swého zetě obgjmal, s rozkossj na swau dceru hleděl, a plésal pewně daufage, že dřjwe vmře, nežli něgaká přjhoda gegich sstěstj zkalj.

Než sotwa ssest měsýců minulo, sstěstj to zmizelo. Býwalj towaryssi k wéwodowi se přiwinuli, a k rozkossem ho wábili, kterých sice se na čas spustil, wssak neodřekl. Zanechaw rozkossné manželky, přjdržel se ssferedných milenek. S počátku tagil swau newěrnost; než ztratiw stud, rozhazowal newěstkám swé poklady, a sám swými hanebnostmi se honosyl.

Nesstastná Rosalba neměla zapotřebj, aby ochotná wyzwědačka o tom zprávu gj dala, a srdce gegj mečem prohnala. Onak wéwodu

milowala, a y hned znamenala, že se proměnil. Saukromj slzy cedjc, á swau bolest předewssemi skrýwagjc, se snažila, aby otce citedlného sklamala, a zármutku mu nepřidala, kterýby ho do hrobu připrawil. Stawěla se gakoby sstastná byla, a vsmjwagjc se, když žalost gi swjrala, wymlauwála neprjtomnost swého manžela, kdykoli starý hrabě na něg sy stěžowal; y snadno wynalezla přjčiny, proč wéwoda se wzdáluge, proč ona na samotu se vbjrá, a gegj zdrawj hyne. Dobrý otec tomu wssemu neweřil, ač na oko dělal, gakoby zcela gj wěřil, a hleděl gi wssj auzkosti a nepokognosti zbawiti, a oba nechtjce sobě srdce swěřiti, z pauhé lásky se oklamali.

Rosalba měla gedinkau přjtelkyni, které wssecky tagnosti zgewila. Tato přjtelkyně Laura byla gegj neywěrnegssj služebnice. Poněwadž gj lépe nežli panj weystupky mladého wéwody powědomy byly, poněwadž pochybowala, že kdy k swé manželce se nawrátj, wynasnažowala se Laura lásku swé panj zcela wykořeniti, aneb aspoň zmjrniti. Napomjnalak gj, aby sama pro sebe, pro swého otce, a pro swé přátely žiwa byla. Rosalba nemohla gegj rady vposlechnauti; onak musyla milowati, a cýtila we swém srdcy potěssenj, že s powinnostj lásku spogiti může, cýtila vpna-

lo-

wsti, kterau každá newinná mladice k muži na gewo dáwá, genž gi nawčil lásku znáti; to wsseckò gegj srdce rozpálilo, že winného manžela zamilowala. Onak wsseho nesstěstj sobě winu dáwala, sy předhazugjc, že myslila, že na tom dosti bude, aby wždycky milostná byla, když wždycky milowati bude; že po swé swatbě zanedbala těch schopnostj, kterých sy málo wssjmala, které wssak swáděgj, a wábj, a okaužlugj milownjka wjce nežli wěrnost. Pročež opatrněgi se strogila a ozdobowala, a na harfu hrála a zpjwala, a swému otcy slzy wyplaudila, když krásné Tasowy wersse zpjwala, gak Armida Rynalda opět k sobě wolá. Wssak nadarmo bylo wssecko gegj wynasnaženj; gegj bolest, gegj trpěliwost a starostliwost nepohnuly twrdým manželem. Gsa w hanebných rozkossjch zaryt, a we dne y w nocy od swého domu a od swé wěrnodkyně wzdálen, sotwa gi na okamženj spatřil, sotwa od giných se dowěděl, gaké dokonalosti těmito okaužlugjcými schopnostmi dostihla, které gediné pro něho wzdělávala.

Naposledy zausagjcý Rosalba wzdychala po smrti, a y Laura začala se obáwati, že bolest gegj žiwot zkrátj. „O má milá panj, řekla gednoho dne k nj, poněwadž té sskodliwé náklonnosti, která wás do hrobu přiwede, ne-

můžete zmocy, poněwadž, byste newděčného zýskala, wssecko gste wynaložila, čeho gen láska a ctnost poskytnauti může, musýme na giné prostředky nežli na smrt myssliti. Gák znám starau židowku, která před dwěma lety w Palermě se osadila, a wyhlássená čaroděgnice gest; ta giž mnohým milownjkům zpomohla, k té nynj y my se vtecme. Nechceteli, aby wás poznala, wezměte na sebe mé ssaty, a nechceteli k nj gjti, gá gi sem přiwedu."

Rozumná wéwodkyně posslauchala Laury, smutně se vsmjwagjc, a pohrdla prostředkem powěrečným. Než láska gegj rostla, srdce rozžala, a rozum sy podrobila; Laura denně něgaký zázrak wyprawěla, který práwě čaroděgnice včinila, a nesstastná milownice žádné naděge newidauc zmálomysslněla, a pro židowku posslala.

Stará babka w nocy přissedssi, do saukromného pokoge byla vwedena, kdež gen lampa swjtila. Rosalba s Laurau k nj se wydala, a hrůzau strnula podobu strasslivau spatřjc. Žena zakuklená, hlawau se třesaucý, na hůl gsaucy podepřena, sotwa se wláčela, a swým podiwným krogem a wyzáblým pohledem dussi z člowěka wystrassila. Gak Rosalba k sobě přissla, vsadila čaroděgnicy, a celé srdce swé gj wygewila. „Gák swého manžela

mi-

milugi, slzy wylјwagjc řekla: y on mne z počátku gistotně milowal, a nynj tak se spustil, že mrzkých newěstek se přjdržel. Gestliže mi zase ho zýskáte, gestliže wassj pomocý bude takowý, gako za dnů mého sstěstj byl, tedy mé zlato, mé dyamanty, a wssecko, čjmž wládnu, wám náležj.“ Čaroděgnice sklopila hlawu, zamhauřila oči, a skostlau rukau po čele smeykala, gakoby hluboce přemýssleła. Po něgaké chwjli promluwila: „Panj! gá mám prostředky, které milownjky zýskati mohau, ale tak solného, abych k wám manžela naklonila, neznám. Než předesslau zymu mne powolala mladá kněžna, které gako wám se wedlo. Gegj manžel zamilowal se do Rjmské zpěwačky dosti osskliwé tak, že žádný ho od nj odtrhnauti nemohl. Gá gsem wssecko swé uměnj wynaložila, a nic gsem wssemi čáry newyřjdila. Y hned na to gsem přissla, že zpěwačka kauzlů užjwá, a knjžeti učělala. Nynj teprw gsem se schopila, do gegjho přjbytku gjti; dwéře samy se předemnau otewřely, čáry gsem widěla, ge zrussila, a knjžeti odělala. Ten zhrozyl se swé zaslepenosti, wida osskliwau, starau, potwornau a newěrnau zpěwačku, a k swé krásné, mladé, wěrné a milostné manželce pospjssil, a gi mnohem wjce než prwé milowal.“

„Ny-

„Nyni ale máme gesstě těžssj wěc před sebau. Wy mi nemůžete řjcy, kterau ženu práwě teď wáš manžel miluge, protože gich wjce nagednau následuge; mé tedy čáry musylyby se rozděliti, a neměly by žádné sjly. Než přes to wsseckо nezaufeyme. Gá wjm prostředek giný; kdybych měla wlasy, kterébyste sama oběssency ostřihla, tak dozagista wáš manžel musylby wás skrze celé swé žiwobytj milowati."

Wéwodkyně slyssjc ta slowa hrůzau se zatřásla, a čarodějnicy propustila; ale sotwa wyssla, giž Laura běžela, aby gi zpátkem zawolala. Rosalba zaufagjcý doléhala prosbami y dary na židowku, aby nějaký giný prostředek wynalezla; wssak ta stála na swém, že tento prostředek gest neomylný, a Rosalba žádné giné pomocy nemagje, se dotazowala, gakby ty strassliwé wlasy sobě zaopatřiti mohla. „Gá wám powjm," odpowěděla čarodějnice, „gakým způsobem gich dosáhnete. Půl mjle od Palerma v sylnice gest kaplička, podlé které ssibenice stogj, kolem gest přjkop, a oběssency pro přjklad tak dlauho na ssibenicy wisý, až sami do přjkopu spadnau a se pochowagj. Máteli tolik srdce, aneb gsteli tak tuze zamilowána, gděte k té kapličce samagediná o půl nocy, a wylezte na ssibenicy, a vstřihněte oběssen-

ssency, který se wâm prwnj nahodj, wlasy swau lewau rukau, a gá wám za to stogjm, že k swému cýli přigdete; wssak žádný nesmj s wámi gjti, wy samotná, a to práwě o půl nocy musyte se tam odebrati."

Rosalba rozmeyssela se něgakau chwjli, pak vchopiwssi se ruky staré židowky, odpowěděla: „Půgdu!" Gedenácte hodin bilo, a Rosalba chce y hned se o ten skutek pokusyti. Strogj se, bere zloděgku swjtjcý, nůžky a dýku, nakřizuge čaroděgnicy, aby tu na ni čekala, a zapowjdá Lauře, aby s nj nechodila; a wycházý dwýřkami v zahrady, gde přes město, giž gest na sylnicy, a wenku w tmawé nocy samagediná čerstwě a mužně kráčj, a na nic, než na swého manžela nemyslj.

Giž k mjstu se blýžj, a kaplicku widj, tuk hrůza gi pogjmá; toho nedbagjc zloděgkau sy swjtj, a cesty přes můstek hledá; giž geg přessla a k ssibenicy se přibližuge, a při swém skrowném swětle gi prohljžj; nynj y do hlubiny se djwá, a kosti bělawé tam widj. Rosalba dodáwá sy srdce, snažj se, aby na ssibenicy wylezla, za nohu oběssence se chytá, trne, zloděgku bere do prawice, aby gak wzhůru wyleze, wlasy oběssency vstřihla.

Práwě když w té prácy gest, kočár s ssesti po sylnicy gede. W tom kočáru seděl mladjk, kte-

který dwě zpěwačky do swého wenkowského příbytku wezl; se silnice widj skrowné swětlo, y rozeznáwá, že žena s nesstastným oběssencem se objrá Hrůzau se třese, a myslj, že ta žena čarodějnice gest, a nějakau bezbožnost obmeysslj. Pročež poraučj, aby kočj zastawil, z kočáru skočj a se bljžj, a strasslivým hlasem wolá: „Bezbožná kauzedlnice! nech mrtwých na pokogi, aneb žiwých se zhroz! Střů! abych w tom okamženj twé osslivé kořisti tobě neodgaw, swatému prawu tě newydal!“ Wéwodkyně slyssjc ta slowa se zděsyla, nebo to byl hlas gegjho manžela. Leknutjm a strachem pustila zlodějku, která padla, dolů se kutálela a zhasla; a nesstastná žena we tmě wisela na mrtwém těle, a třásla se, a sotwa dychala, a giž cýtila, že sýla gi opausstj.

Wéwoda gesstě wjce hrozý, a giž přes můstek běžj. Nynj musý Rosalba promluwiti, a skoro vmjragic prawj: „Nechte mne, nechte mne! Bůh a mé srdce gsau swědkowé, že na nic zlého nemyslim Neublizugte nesstastné osobě, která autrpnosti zasluhuge; nechoďte ke mně, sice y hned se do propasti swrhnu!“

Po té řeči poznaw wéwoda swé manželky, wykřikuge, gi gmenuge, na horu leze, a prosý, aby sýlu sebrala a na něho čekala; a wida ne-

nebezpečenstwj swé manželky, lahodnými slowy k nj mluwj. Giž se k nj dostal, giž se gi vchopuge, do swého náručj béře, a w mdlobách postawenau do kočáru nese, a zpěwačkám rozkazuge, aby z něho wystaupily; a leknutjm a hrůzau celý sklíslý k městu gen letj, a k swému palácu dřjwe přigjždj, nežli wéwodkyně k sobě přicházý.

Laura widauc swau panj w náručj gegjho manžela polaumrtwau, wsseckо okolj žalostným křikem naplňuge, k pomocy přicházý a gi křjsý, když zatjm wéwoda gsa bez sebe, swým smyslům newěřj, a nemoha té wěcy pochopiti, na nj se wyptáwá; tuk stará židowka k němu wážnými a přjsnými slowy mluwj:

„Muži necytedlný a vkrutný, klekněte před swau manželkau na kolena, a kořte se před zrcadlem laskawého a wěrného srdce. Nikdý milownjk, nikdý manžel neobdržel wětssjho důkazu žiwé lásky, gako wy dnes. Poznente newděčný člowěče, co Rosalba pro wás včinila, a zarděte se, že gste gi tak daleko přiwedl, a skrz celé swé žiwobytj se snažte, abyste gi wynahradil, co w tom okamženj pro wás wystála!“

Židowka mu wyprawowala wsseckо, co s wéwodkynj rozmlauwala, a gaké zkaussky od

nj

nj žádala. Wéwoda nedal gi wymluwiti, ale padl na kolena před swau ženu, a obdiwenjm, cytedlností a ljtostj gsa pohnut splakal, a sljbil, že chce wynahraditi wssecky prostopássnosti, které má nynj w osskliwosti; prosý za odpusstěnj, a wyznáwá, že hoden nenj, aby ho dossel. Milostiwá Rosalba zdwjhá ho bolestně se usmjwagjc, k srdcy geg wine, a slzy na geho twáři cedj.

Od té doby mladý Castellamare odřekl se rozpustilých towarysstu, a dossel sstěstj, kterého až dosawáde neznal, které z ctnosti, z čisté lásky a spokogenosti wyplýwá; milowal swau manželku, a s nj, s swými djtkami, a s dobrým starcem Scanzano užil dnů, kterj mu w tichosti wyplynuli. Rosalba obohatila židowku, a gi přinutila, že se nebezpečného řemesla odřekla. Tak potom wyznala, že dobře wěděla, že wéwoda o půl nocy tau sylnicý gede, když Rosalbě poradila, aby se ku kapličce wydala. Ona bezewssj pochybnosti myslila, že se tam shledagj, a že tjm způsobem y powěst o sobě rozmnožj, y manžely pewněgi spogj.

Wogtěch Negedlý.

Uměnj přirozených wěcý
aneb
Fyzyka.

(Pokračowánj. Wiz Hlasatele Českého III. ročnj běh, djl třetj, stránku 459.)

Kapitola gedenáctá.

O vkazých w powětřj.

§. 79. Gménem vkazů w powětřj čili vkazů powětrných wyrozumjwáme wssecky vkazy, kteřj se w powětřj plodj; děljme ge w wodnaté, blýsskawé a ohniwé vkazy powětrné. K wodnatým náležegj: rosa, mlha, mračna, déssť, snjh, gjnj a kraupy; k blýsskawým náležegj: duha, kolo okolo slunce a měsýce, a postranni slunce; k ohniwým pak se počjtagj: blesk a giné ohniwé podoby.

§. 80. Zkussenost nás včj, že se z země, z wody a z giných tekutých hmotů neb hmotnostj

(ma-

(materyj) vstawičně kauřj; obzwlásstně na moři gsau takowé páry welmi sylné; protož nám také západnj wětrowé, kteřj přes moře wěgj, přemnoho par přiháněgj. Ty páry negsau nic giného než drobné wodnj částečky, gež rozhýbané ohniwé částky z wody odtrhnau a s sebau w powětřj ženau; pára tedy na tělých způsobj se teplem, gessto se tudy vtrhnau drobné částečky, které do powětřj wletj. Nemůžeme syce řjcy, žeby wodnj částečky, které se w páry rozplynau, spogenými s nimi ohniwými částečkami lehčj se staly, než powětřj, že z té přjčiny do powětřj wystaupj, a w něm w gisté weysse vwjznau. Neb wjmeš z předesslého, že gest woda skoro tisýckrát těžssj než powětřj, musylby tedy oheň w páry proměněné částečky tisýckrát roztáhnauti, aby byly lehčj než powětřj; y toť gest také wěc, které nelze nám gistiti; nýbrž stáwá se to tak, gakož se těžcý kowowé w swých rozpaussťěcých prostředcých zachowáwagj. Když tedy rozhýbané ohniwé částky vtrhnau wodnj částečky a s sebau do powětřj ženau: tedy wodnj částečky, když gsau giž w swých prostranstwjch, také tak se w nich zachowáwagj.

§. 81. Při parách gest pozorowati, že se wždy od teplegssjho mjsta k studeněgssjmu póhybugj; neb ohniwé částky gsau s wodnými

čá=

částečkami spogeny; a poněwadž giž wjme, že se ohniwé částky wždy k studeněgssjmu mjstu pohybugj, tedy y totéž o parách se wyrozumjwá. Z té přjčiny pohybugj se páry z lidj a z wařených krmj w teplé swětnicy k oknu, když gest wenku powětřj studené, a zůstanau na něm wiseti. Tak řjkáme: okna se potj. Přineseme-li tedy picý sklenice a giné nádobj ze studena do teplé swětnice: tedy se hned pohybugj wlhké páry k těm studeným tělům, a w způsobě kapek se na nich vsadj. Gestli v večer země teplegssj než powětřj: tedy widjme z rybnjků, řek a luk tolik par wzhůru wstupowati, že se zdá, gakoby kaufili.

§. 82. Z toho můžeme poznati, gak se to děge, že okna zamrznau; když gest powětřj wenku welmi studené: tedy se pohybugj páry w teplé swětnicy k oknům, a zůstanau na skle wiseti. Gestli powětřj na sylnicy welmi studené, tedy musegj páry na oknech mrznauti, protože s nimi spogené ohniwé částky vstawičně sklem w studené powětřj prorážegj.

Tjmž způsobem se dá wyswětliti, gak zdi, když po weliké zymě gihne, zmrzlými parami zcela potáhnauti se mohau; neb když powětřj po weliké zymě se oteplj, tedy gsau kameny we zdjch gesstě welmi studené; wodnj částky, které w powětřj gsau, pohybugj se pak k kamenům

gá-

gakožto k studeněgssjmu mjstu, a zawěsý se na nich; a když tak swé ohniwé částky ztratj, gessto w studené kameny se wrazý: tedy počnau mrznauti; a pak widjme, že stawenj z kamene zewnitř zmrzlými parami se potáhnau; když se to děge, tedy řjkáme, že se zyma na stawenjch wyrážj. A tok dalo přjležitost k omylu, že zyma w čas gihnutj z kamenů wycházý, gessto wlastně páry, které se k nim pohybugj, na kamenjch gesstě welmi studených mrznau.

§. 83. Y rozgjmeymež nynj powětrné vkazy, a mezy nimi neyprw rosu. Tak gest množstwj wodnjch par, které w nocy z země a z zrostlin a zwjřat na nj wystupugj, ráno pak se w powětřj w krůpěge sligj a sprchnau. Dle rozličných par gest y rosa rozličná. Wjme, že se negen z země a z wody, ale y z zwjřat a z bylin kauřj; páry z lidj a z dobytka můžeme patrně widěti, když gest zyma. Tak gako zwjřata magj potowé djrky, tak také se nalézagj při bylinách. Mnohé solné a olegné částečky, které gsau w bylinách, wycházegj tedy z swých potowých djrek. Gestli we dne welké parno, čjmž ssťáwa w bylinách sebau pohybuge, tedy gsau páry w nocy, když powětřj ochladne, tjm sylněgssj. Když pak ssťáwa gako pot z listů wycházý: tuť se wespolek dotýkagj, w drobných krůpěgjch se slјwagj, a slowau medowice.

Ta gest tedy mokrá a lepá sſťáwa, která wychází ſkrz potowé djrky bylin a na gich ljſtj ſe ſlige. W ten čas ſe wyſkytne přemnoho muſſek, které w té ſſťáwě potrawu magj; okázj ſe na ljſtj bylin w rozličné způſobě, protože ſe gako giný hmyz proměňugj, a ſproſtý člowěk gę gmenuge medowicý. Dle geho ſmyſlu geſt tedy medowice týž malý hmyz, kteréhož geſt mnoho po bylinách. Ta malá zwjřátka nepřeſtanau gen na ſſťáwě bylin, ale rozežerau y gich ljſtj, genž pak ſe ſmrſſtj a vſchne. To widauce ſproſtj lidé domnjwagj ſe, že gakéſy gedowaté páry s muſſkami z powětřj ſprchagj w čas mženj za teplého ſlunečného ſwětla.

§. 84. Z wyſtupowánj par dá ſe geſſtě giný welmi powědomý vkaz wyſwětliti. Znamenáme totiž w ten čas, když geſt několik oblaků okolo ſlunce, genž nám ge zakrýwagj, mnohé bjlé pruhy na nebi, kteřj ſe w ſluncy ſpogugj, a kteréž geſt widěti zezpod ſſiroké a ſwrchu wždy vžſſj; pak řjká ſproſtý člowěk: ſlunce táhne wodu Sluſſně tedy ſe ptáme, gak ſe to děge? Že wſſak ſe to gen tehdáž přihazýwá, když okolo ſlunce několik oblaků geſt, tedy z toho ſnadno porozumjwáme, že ſlunce w wlaſtnjm ſmyſlu žádné wody netáhne. Přjčina tohoto přirozeného vkazu nenj neſnadná: páry wyſtupugj vſtawičně ze země wzhůru k oblakům,

gakožto k studeněgssjmu mjstu. Gsauli oblakowé před sluncem stogjcý w takowém položenj, že mezy nimi slunečnj paprsslkowé propadagj: tedy se tjm tyto páry oswjtj, a gest ge widěti, protože oko nasse w stjnu oblaku se nacházý, a tudy bleskem slunce se nemámj. Týmž způsobem widjme prach w temném pokogi, když paprsslkem swětla, kterýž malau děrkau w pokog pustjme, geg oswjtjme. Při gasných pruzých na nebi gest y to gesstě paměti hodné, že se ze spodu wětssj a swrchu menssj zdagj; přjčina toho gest, že neyspodněgssj částka těch pruhů k nám gest bližssj než swrchnj.

§ 85. Když wodnj páry a dýmowé z částek z giných způsobů zhustnau, a w nižssjm powětřj pobudau: stane se tudy powětřj neprohledacý; tomu úkazu řjkáme mlha. Ta nenj tedy nic giného, než množstwj wodnjch par a částeček z giných způsobů, které se w nižssjm powětřj tak spogily, že blizko země w widitedlné způsobě ljtagj; ty wlastnosti mlhy gsau každému powědomy; neb gdemeli w mlze, tedy oděw náš tak nawlhne, gakobychom byli ssli w desstjčku; že wssak mlha z wodnjch par pozůstáwá, tedy by také žádné wůně a chuti neměla mjti, protože o wodě wjme, že ani wůně, ani chuti nemá. Y předce gest často s sprnatými a giným lidskému zdrawj sskodnými

pa-

páraml smjssena; odtud pochází, že časem gako syra wonj, a nebezpečné nemocy působj.

W létě negsau mlhy tak obyčegné gako w zymě; wjme ze zkussenosti, že w zymě gest země welmi studená; že pak páry sebau wždy k studeněgssjmu mjstu pohybugj, tedy naplňugj neynižssj okolek powětřj, a wznássegj se blizko země; w létě ale slunečnými paprssky země sylně se zahřege, a swrchněgssj powětřj gest studené, pročež musegj se (páry) wysoko w powětřj wznesti, a w této powětrné wýšce wiset zůstati. Z toho také pochopugeme, proč obzwlásstně zrána a wečer mlhu spatřugeme; slunečnými paprssky zrána dřjwe se zahřege swrchněgssj powětřj než země a nižssj okolek powětřj na nj; gak mile se to stane, musegj sebau páry k zemi, gakožto k studeněgssjmu mjstu pohybowati, a tuk potom wznikne mlha. Z též přjčiny také gi obyčegně wečer spatřugeme. Neb po západu slunce swrchněgssj okolek powětřj gesstě se oswěcuge a zahřjwá, když toho neynižssjho okolku powětřj slunečnj paprsskowé giž wjce nedosstihnau. Páry se tedy musegj zase z neyswrchněgssj částky powětřj k neynižssjmu okolku powětřj pohybowati a mlhu působiti.

W wyšssjch okolcých powětřj gest prudssj zyma; musegj tam tedy páry gesstě wjce zhustnauti, a z též přjčiny tjm widitedlněgssj býti.

§. 86. Když pak takowé zhuſſtěné páry gſau wyſoko w powětřj: nabudau gména mračen. Mračno tedy nenj nic giného, než mlha od země wzdálená. Wſſickni, kteřj byli na wrſſjch, genž gſau wyšſſj než mračna, potwrzugj toho, že tam chodili ſkrz huſtau mlhu, kdež dole w wrchu mračno ſe ſpatřowalo. Mračna ſe wznáſſegj dle ſwé rozlične tjže brzy wzhůru, brzy dolů, brzy přes ſebe, brzy mezy ſebau; w wzdálj wyhljžegj gako pewná těla; pročež neuměljí lidé ſe domnjwagj, že mračna w pewných těljch záležegj, w nichž woda geſt obſažena; nemohau wſſak pewná těla z té přjčiny býti, protože podobu (figuru) ſwau každé okamženj měnj; mimo to nás učj zkuſſenoſt, že nic giného negſau než mlha; gegich rozlične barwy pocházegj od ſlunečných paprſſlků; nebo gakožto zhuſſtěné wodnj páry gſau huſtſſj než powětřj. Slunečnj paprſſlkowé tedy ſe muſegj w nich obrážeti, a tjm obráženjm proměnj ſe ſwětlo w barwy, kteréž na mračnech ſpatřugeme.

§. 87. Wodnj páry ſe ſljwagj w krůpěge, když ſebe weſpolek dotýkagj, což pohybowánjm powětřj ſnadně ſtáti ſe může. Powětřj pak gich nemůže déle držeti, ale muſegj ſkrz ſwau tjž na zem ſpadnauti; a pak prſſj. Geſt tedy déſſť množſtwj wodnjch krůpěgj, které z mračna ſkrz powětřj po ſobě ſprchagj; geſtli prudký, řjkáme

me

me mu ligawec aneb přjwál. Po weliké sylné bauřce bywá obyčegně weliký déſſť, protože wjtr páry tak w hromadu sežene, že sebe wespolek dotýkagj a w krůpěge se slijwagj. W. můžeť wjtr mračno tak sehnati, že w neywětšſj rychlosti w deſſťowé krůpěge se proměnj; může ge také nějaký čas dále hnáti a w powětřj držeti. Gak mile se ale náhle vtiſſj, aneb powětřj pod mračnem wodu nesaucým náhle se ztenčj: nagednau se woda wylige, a weliké rozwodněnj působj, což prolomenjm oblaku nazýwáme.

Časem gsau deſſťowé krůpěge welmi weliké; gich welikosti gest přjčinau weyſſka, s kteréž sprchagj; neb giſté geſt, že pak wjce wodnjch par s sprchagjcými deſſťowými krůpěgemi se spogj, ſkrz čež gegich welikost neẃyhnutedlně se zwětšſj. Totéž se ſtáwá, když se s wodnjmi parami syrnaté páry smjsý; neb ty činj wodu lepkau, a rozmnožugj spogowánj wodnjch částek; tuť musegj nápodobně weliké deſſťowé krůpěge sprchati. To se obyčegně ſtáwá při baukách, protože tehdáž geſt powětřj syrnatými parami naplněno. Z welikosti krůpěgj a z prudkosti deſſtě při baukách dá se rozsauditi, že bleſk powětřj sylně rozdělj, a tedy mnohé w něm obsažené tekutosti náhle se sligj, z čehož pak weliké krůpěge se včinj a weliká litina se ſtrhne.

Obrácenj k powětře.

§. 88. Lidé wenkowsstj widjwagj časem na listech stromů, na stawenjch, ba y na swých ssatech kapky čerwené gako krew; ty magj za krwawé dessťowé krůpěge, a spatřjce ge strachem se děsý, neb se domnjwagj, že to krew prssela; ale děssť se stane, když wodnj páry tak blizko sebe wespolek dotýkagj, že se w krůpěge sljwagj; y nemůže tedy než woda prsseti a dssťjti. Krew gest gen w žiwých těljch a ne w powětřj; čerwené krůpěge, které sprchávagj, nemohau tedy půwodu swého z powětřj bráti; prawá toho přjčina gest gakýsy způsob motejlů. Známá wěc gest, že hausenky se zapředau, a pak w motejly proměnj; wylézagjce z domků swých, wydáwagj krwawé krůpěge z sebe, což powěrčiwj lidé za prssenj krwe magj, a weliké nessťěstj z toho předpowjdagj. Že pak motejlowé obyčegně k konci měsýce čerwna aneb k počátku čerwence obáčku swau swrhnau, tedy newěděli lidé také w tenkrát čas prssenj krwe kladau.

Mimo to býwáwagj sprostj lidé toho domněnj, že se woda w krew proměnj, a mjwagj to za znamenj welmi krwawé wogny; ale to proměněnj wody w krew gest také tak nerozumné gako prssenj krwe. Tolik gest gisto, že

woda časem celá čerwená zdáti se může; wssak proto se neproměnila w krew, y dostáwá tu barwu a pohled od čerwených zwjřátek, kteráž wodnj blessky nazýwáme. Tyť se rozmnožj na swrchu wody w množstwj tak nesčjslném, že se zdá woda gimi gako krew čerwená býti.

Mezy ginými powěrčiwými bludy y tento gest, že prý sýrau dssťjwá. Přjležitost k tomu bludnému domněnj gest nepochybně tato: wi-djwáme, když prssj, na wodě zažlautlé prássky, gako sýru wyhljžegjcý; nerozegdau se po wssem swrchku wody, nýbrž seberau se po kragjch w hromadu. Že pak gako sýra wyhljžegj, tedy myslj powěrečnj lidé, že sýra prssela; ale ta požlautlost nenj nic giného, než předrobnjčký prássek se smrků a giných stromů w mági kwe-taucých. Sýrau tito prásskowé nemohau z té přjčiny býti, protože nj wonj, aniž snadně hořj; sezbjrámeli gich na ljžicy, nerozpustj se, a hodjmeli ge do ohně, tedy neyprw zčerwena-gj, a pak welmi znenáhla shořj, při čemž ani té neymenssj syrnaté wůně nenj znamenati. Zatjm wssak nenj nemožné, aby při nesčjslném rozdjlu par w oboru parnatém obsažených cosy sýře podobného na zem a na wodu prsseti a dssťjti nemohlo; wssak to se nesmj za nic nad-přirozeného pokládati.

Si-

Giné powětřjwé powjdačky, že prý kamenj, žáby, mléko, obilj, wlna, hedbáwj, olowo, železo, střjbro a zlato pršj aneb pršjwalo, gsau tak pošetilé, že gich nedůwodnost w oči padá. Kdož nabyl známosti o powětřj, snadně porozumj, že takowé wěcy w powětřj plođiti se nemohau. Nelze sice zapřjti, že přenásylnj wichrowé obilj, seno, len z země wzhůru pogmau, a něgaký čas w powětřj nosyti mohau; ale nerozumné gest, když takowé wěcy za nadpřirozené pokládáme, domnjwagjce se, že w powětřj powstaly a wznikly.

§ 89. Ginj gest zmrzlá rosa. Wznikne, když páry w mjrné zymě k tělům přilnau a pak zmrznau; neb když gsau země, stromowé a giná těla welmi studená, tedy newyhnutedlně z sprchlých par musegj ledowé částečky býti. Také pozorugeme často w welikau zymu, že páry gdauch z nassjch vst a nassého nosu zmrznau, a že wlasowé gsau po nich celj bjlj, gessto se ginjm obalj.

§. 90. Snjh pozůstáwá z množstwj zmrzlých par, které se w bjlé kotauče aneb chumáče swogj, a s powětřj sprchnau. W studeném okolj (okolku) powětřj srazý se zmrzlé páry bljž k sobě, dotýkagj sebe, a že tjm gich tjž se rozmnožj, tedy sprchnau, a pak padá snjh. W weliкau zymu zmrzlé páry málo pospolu wisý,

pro-

protož pak gsau sněžnj kotaučowé malj. Gestli w přjkrau zymu spogenj takowých par tak malé, že gsau dosti lehké, aby w powětřj ljtaly, tedy řjkáwáme, že nemůže zymau snjh padati. Gestli lewněgssj powětřj, přimésý se wjc zmrzlých par na sebe, a tuk padagj welký kotaučowé. Teplem se snjh rozhřege a w wodu rozplyne, což gest patrným důwodem, že pozůstáwá z par, které w studeném okolj (okolku) powětřj zmrznau. Ostatně má snjh rozličné způsoby (figůry), které w tom se srownáwagj, že ssest rohů magj. Ty způsoby (figůry) pocházegj z soli, které gest w powětřj, a s wodnjmi parami se spogj. Té soli musýme přičjtati, že sněžná woda, když se nj co pere, sspjnu lépe snjmá než giná woda.

§. 91. Kraupy gsau z množstwj zmrzlých dessťowých krůpěgj složeny. Wznikunau tedy, když krůpěge dessťowé sprchagjce zmrznau. W swrchnjm powětřj gest zymněgi než w dolegssjm; neb w dolegssjm powětřj gsau odraženj od země slunečnj paprslkowé bljže při sobě než w swrchnjm. Což gest tedy přirozeněgssjho, než že wodnj krůpěge zmrznau, když se dostanau w okolj powětřj, které gest welmi studené? Krupowá zrna pak gsau tjm wětssj, čjm wjce sprchagjce nagdau wodnjch par, které k nim přimrznau. Můžeme také snadně sauditi, že y kraupy k kraupám přimrznauti mohau, čjmž se

pak

pak welice gešstě. Poněwadž ale kraupy welmi z wysoka padagj, čjmž se gegich rychlost zwětssj a rozmnožj, tak že potom kraupa gako holubj wegce býwá, tedy gest snadno pochopiti, že může welikau sskodu včiniti, obzwlásstně když silným wětrem se žene, který rychlost gegj přewelmi rozmnožj.

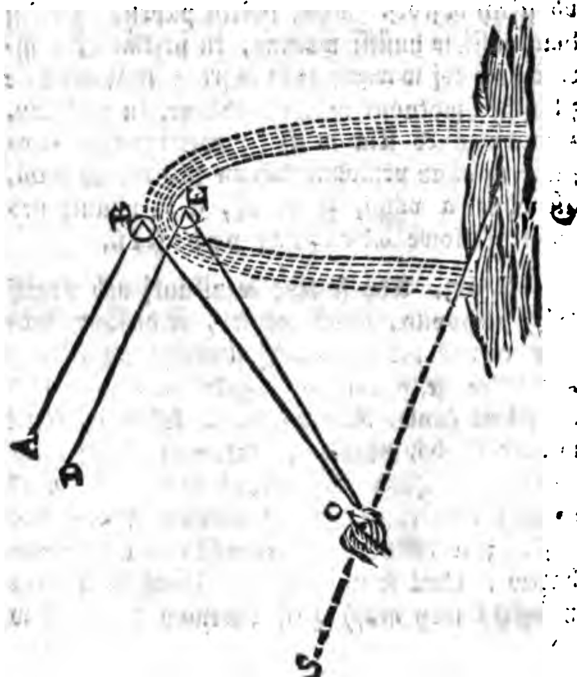
§. 92. Duha gest ten weliký sedmibarewný polauoblauk, který gest widěti w desstowých krůpěgjch, když gest za nimi mračno. Gest neykrásněgssj vkaz w powětřj, a předce, aby se způsobil, nenj k tomu wjc třeba než paprsslků a desstowých krůpěgj; neb že skrz samau wodu a skrz slunečné paprsslky barwy pocházegj, můžeme se o tom snadně přeswědčiti, postawjce sklenicy wody na slunce, protože w nj pak duhowé barwy spatřjme. Protož také můžeme střjkačkau řemeslné desstiwé duhy činiti, střjkagjce z nj wodu tak wzhůru, že sprchagjc w mženj se obrátj, w něž slunce za námi stogjcý swými paprsslky mrsstj. Dřjwe wssak, než wám mohu způsob půwodu aneb wznjknutj duhy pochopitedlný včiniti, potřebné gest, abych wám něco o swětle powěděl. Slunce a každé swětlo poskytuge z sebe paprsslků na wssecky strany, kteřj w rowné linnj sebau pohybugj, negsauli skrz giné tělo přinuceni, aby se od swé rowné cesty vhnuli. W tmawé komoře, kteráž sto-

stogi proti slunci, a gedinkau djrku má, můžeme swětlého paprslku a geho rowné linye na prachu pozorowati, který gest skrz to widěti. Ačkoli málo můžeme s gistotau o přirozenj swětla řjcy, předce wjme, že gde buď w rowné linyi, aneb že se rozrazý a odrazý. Chytjmeli rowným zrcadlem, aneb také gen kusem skla roztlučeného zrcadla swětlý paprslek: tedy se od něho týž paprslek odrazý gako mjč, který od stěny odskočj. Když swětlý paprslek z řidssj hmotnosti w hustssj wběhne, ku přjkladu, z ssjrého powětřj w wodu aneb w sklo; když pak dále z hustssj hmotnosti w řidssj wběhne, ku přjkladu, z wody aneb skla w ssjré powětřj: tedy neostane w obau přjpadnostech we swé rowné linyi, ale vhne a vchýlj se od nj, a to vhnutj neb vchýlenj slowe obraženj paprslků.

§. 93. Aby se tedy wzniknutj neb pogitj duhy pochopilo, náležj wěděti, že desstowé krůpěge rowně tak přigjmagj slunečné paprslky a w barwy ge proměňugj, gako wodau naplněná sklená kaule. Každau wodnj krůpěgi, která w duze sprchá, můžeme za takowau wodnj kauli pokládati. Tedy se slunečné swětlo w každé krůpěgi dwakrát obrazý a gednau odrazý neb odskočj; a to obráženj paprslků gest přjčinau barew, které se w nj měnj. Stogjli krůpěge náležitě: tedy musý z nj barewný paprslek w

oko přigjti; a že gest w deſſti přemnoho krůpěgj, a že na mjſto ſpršagjcých wždy zas nowé přichāzegj, tedy muſý z nich pogjti přemnoho čerwených, ſſarlatowých, modrých, zelených a žlutých paprſſků, kterj pod náležitým wýhlenj gdau k oku. Podlé této přitiſſtěné figůry můžeme ſy to geſſtě patrněgi předſtawiti. Punktjkowé w wyznamenané duze znamenagj wodnj

krů-

krůpěge. Oko djwáka má slunce S za sebau. Paprslek AB w wchodu wodnj krůpěge se obrazý, odskočj w zadnj duté kaulowé planině, w wýchodu se gesstě gednau obrazý, a gde w oko djwáka. Linye z slunce skrz oko až k prostřednjmu punktu duhy C dělaná SC činj s obraženým paprslkem BO ostrý vhel, pod kterým červené swětlo widjme. Paprslek DE se obrazý k EO; a činj s linyj z slunce skrz oko do prostřednjho punktu dessťowé krůpěge dělanau ostrý vhel, který gest něco méně otewřjn než prwněgssj. Pod tjm vhlem spatřjme fialowé swětlo. Protož gest widěti swrchu neb w zewnitřnjm kragi duhy čerwenau, a dole neb w wnitřnjm kragi gegjm fialowau barwu, a mezy těmi dwěma giné barwy, tak gak se pod wětssjm neb menssjm vhlem obrážegj. Kdykoli slunce do dessťě swjtj, wždy se w každé krůpěgi skrz dwognásobné obrážení paprslků působj sedmero barew duhowých. Musýk tedy nesčjslných duh w powětřj býti; wssak nemožné gest nám těch duhowých barew widěti, když oko nestogj náležitě, aby se k němu pod sspičatým vhlem dostaly. Když w myssléukách z neyzewnitřněgssjho krage duhy a z prostřednjho punktu gegjho rowné linye až k oku děláme: tedy činj wždy tyto linye při něm sspičatý vhel 42. t. g. čtyřidcýti dwau stupňů. Tok gest ten vhel, pod kterým gest

čer-

červený pruh widěti; nejwnitřněgšj fialowau barwu spatřugeme pod úhlem něco menšjm 40. t. g. čtyřidcyti stupňů. Mámeli tedy slunce za sebau a déšť před sebau: tedy se může oko tak postawiti, že těch 7 barew duhy w ně přigde; těch barew pakbychom newiděli, kdyby spolu mnoho cyzýho swětla w oko přicházelo; neb gest powědomá wěc, že weliké swětlo zatemnj malé. Mámeli tedy duhu widěti, gest k tomu gesstě třeba, aby za tjm mjstem, kde se spatřuge, tmawé mračno stálo. Protož se zdá, gakoby w mračnech stála; že pak to neprawé gest, z toho pozorugeme, poněwadž skrz ni na mjstech, kde geji koncowé neb sspičky na zemi stogj, stromy a giné wěcy spatřowati můžeme. Že gest potřeba, aby oko náležjté stálo, mag-li barwy duhowé w ně přigjti, můžeme snadně z toho poznati, že každý člowěk swau duhu widj; neb barwy gedné a též duhy nemohau w oči rozličných djwáků přicházeti, protože každý na giném mjstě stogj, na kterém se nemohau barwy pod náležitým úhlem (od 40 do 42 stupňů) k oku dostati. Poněwadž mezy tjm wždy paprslkowé z giných desstowých krůpěgj w gich oko přicházegj: tedy widj duhu a myslj, že gest to tatáž, kterau giný djwák spatřuge. Přjčina, proč se zdá duha okrauhlá, gest tato: poněwadž wssickni obraženj a odraženj paprslko-

ko-

kowé gsau od prostřednjho punktu gegjho od 40 až do 42 stupňů wzdáleni, a w barwách pod tjm sspičatým vhlem w oku widitedlnj; neb barwy pod gistým vhlem w oko přicházegjcý působj kuželku, z njž sspička gest oko, a gj okolek základnjho swrchku, gest duha, která se tedy nemyhnutedlně gako půl kola ukázati musý, gsauli sice w tom okolj wssudy dessťowé krůpěge; pakli gich nenj, tedy spatřjme gen kus půl kola.

Nenj také možná duhu widěti, a spolu býti na tom mjstě, kde stogj na zemi koncy swými; neb barwy duhowé přicházegj gen pod gistým vhlem w nasse oko. Kdybychom pak tam byli, kde geden gegj konec na zemi stogj: stálibychom w dessti, a barwy skrz paprslky w dessťowých krůpěgjch způsobené nemohlyby nám pak w oko přicházeti. Někdy wjdáme dwognásobnau duhu, a pak se barwy w swrchnj duze ukázj zpátečně a mdlegi; ta dwognásobná pogde z dwogjho obraženj a z dwogjho odraženj slunečných paprslků w dessťowých krůpěgjch.

§. 94. Týmž způsobem, gak slunce skrz swé paprslky w dessťowých krůpěgjch barewnau duhu působj, můžeť se to také skrz měsýc státi; rozdjl záležj gen w tom, že barwy duhy měsýcowé negsau tak plné gako ty, které spatřugeme, když slunce w dessti swjtj. Nenj pak

se

se tomu rozdjlu co diwiti, protože gest swětlo měsýce mnohem mdlegssj než swětlo slunečné.

§. 95. Někdy také pozorugeme okolo slunce y měsýce welikého kola, w kterýž se někdy buhowé barwy měnj, a w prostřed něho gest slunce neb měsýc. Podlé zewnitřnjho patřenj saudjce mělibychom mysliti, že to kolo tak wysoko stogj gako slunce samo aneb měsýc; ale to gest neprawé, protože ho newidj wssickni, kteřj měsýc aneb slunce nad swým obhledem (okolkem obezřenj) magj, a tokby newyhnutedlně widjno býti musylo, kdyby to swjtjcý kolo wůkol těch těl swěta bylo. Giště tedy gest, že w nassem parnatém oboru a k prawdě podobně w prostřednjm okolj powětřj wznik swůg běře. Přjčina, proč se nám zdá, gakoby to kolo okolo slunce neb měsýce stálo, gest tato: protože mezy njm, sluncem a měsýcem žádných giných těl nespatřugeme, abychom geho wzdálenost od nich změřiti mohli.

Někdy pak gest widěti postrannj slunce; ani ta negsau okolo slunce, nýbrž w nassem parnatém oboru. Aby se zplodila, gest k tomu třeba ljstků ledowých, kteřj působj zrcadlo, w němž obraz sluncy podobný se včinj. Postrannj měsýcowé, které někdy spatřugeme, wznikagj a powstáwagj podobným způsobem. Powěrčiwj lidé magj takowé vkazy za zázrak; wzhljdnauce

ge,

ge, strachem a hrůzau trnau, a auzkostj se tážj, co ta tři slunce na nebi wyznamenáwagj? Ale tento vkaz nenj žádný zázrak, a přirozeným způsobem se to děge, protože aby wznikla, gen ledowých ljstků gest potřebj, w nichž se slunce wyobrazý a způsobj. Směssné gest tedy, když se ptáme, co postrannj slunce a měsýcowé wyznamenáwagj.

§. 96. W powětřj gest přewelmi weliké množstwj rozličných par, které w' ně wystaupj z země; neb negen z wody pořád se kauřj, ale y z bylin, z kwjtj, z stromů, z lidj a z zwjřat. Kdož tedy může pochybowati, že gsau w powětřj syrné, olegné, zemnaté a solné částečky? Kdož může zapřjti, že takowé částečky y skrz spálenj těl s kaukem w powětřj se dostanau, a že ty hořlawé částečky s wodnjmi parami w powětřj se smjsý? Nenj tedy diwu, že skrz gich smjssenj rozličné ohniwé wěcy w nassem parnatém oboru se způsobj. Sem náležegj mezy ginými: wýkal hwězd, ohniwé sáně čili ohniwj drakowé a ohniwé kaule, o nichž nerozumnj lidé mnoho podiwného smyslili. Wýkal hwězdy gest roznjcenj hořjcýho powětřj w lepké hmotnosti, genž s powětřj na zem padne, a podlé zewnitřnjho wzhlednutj tak weliký gest gako hwězda. Wzhlédnauce to roznjcenj znamenáme, že tato hmotnost wždy stranau sletj; toho kři-

wé-

wého sletěnj gest příčina, že při něm rozňjcená hmotnost nacházý toho negmenssjho odporu; skrz wyšssj tenké powětřj nemůže wzhůru wstaupiti, a skrz nižssj husté powětřj nemůže zrowna dolů spadnauti; snad y také žene se po toku snadně se zapalugjcých par w powětřj, a gak mile ty se strávj, spadne skrz swau tjž na zem. Pročež na tom mjstě, kde wýkal hwězdy spadne, wždy nalezneme lepkau a husspeninowatau hmotnost; že pak skutečně s powětřj spadne, nelze pochybowati, protože geg na stromjch a giných wysokých wěcech nalézáme, a giž y se přihodilo, že lidem, kteřj se wečer často pod ssjrým nebem zdržugj, takowá hmotnost k nohaum padla. Y gestiť se čemu podiwiti, gak takowá husspenina, genž gest téměř tak weliká gako slepičj wegce, a znamenitau tjž má, w powětřj tak lehkém wznássetí se může, wssak gest pozorowati, že tato hmotnost sprwu w powětřj gest wjce roztažena, a že gegj částky tjm teprw blјže se spogj a w husspeninu obrátj, když s nj smjssené paliwé páry roznjcenjm se strawj. Gegiho náhlého roznjcenj může elektrycký oheň w powětřj přjčinau býti; neb gest známo, že vmělým elektryctwjm rozličné paliwé páry zapáliti se dagj, když se napřed dostatečně rozhřily.

Sprostj lidé myslj, že padánj wýkalu hwězdného odtud pocházý, když se kus hwězdy od-

odtrhne, a ohniwý s powětřj na zem spadne. Nemožnost toho domněnj potom teprw gak náležj pochopjte, když o powaze a wzdálenosti hwězd známosti w dalšjm pokračowánj nabudete; nynj budiž wám dosti wěděti, že wýkal hwězd gsau roznjcené čili zapálené páry w powětřj.

§. 97. Létagjcý saně čili drak gest rowně roznjcenj hořiwého (paliwého) powětřj w množstwj lepých hmotnostj, které se w nižšjm mjstě parnatého oboru nalézagj, a skrz wlhkost s nimi smjšenau hned newmrknau (newyhasnau), ale w způsobě trámu skrz powětřj se ženau; powstane tedy, když se shromáždj w powětřj wjc par, a paliwé powětřj skrz elektryctwj neb giným způsobem k blýskánj a hořenj se wzbudj. Saně tak náhle nezmizý gako wýkal hwězd; ale pohybuge sebau w swé náhodau dosažené způsobě několik minut; gest také při nj kalná wlhkost, která působj, že ten vkaz přirozený déle trwá.

Obrácenj k powěře.

§. 98. Ta ohniwá způsoba, která nĕgaký čas w powětřj sebau pohybuge, nenj prý, podlé nerozumného domněnj powěrčiwých lidj, nic giného než čert; a že časem se zdá, že ten ohniwý drak w pohybowánj swém ku komjnu se blijžj, tedy hrubý omyl powstal, že čert w způ-

sobě ohniwého draka komjnem k swým známým a miláčkům ljtá, a gim penjze aneb krmě přináššj. Protož až podnes při přjležitosti takowého přirozeného vkazu sprostý muž řjká: k Wáclawowi neb Martinowi přiletěl čert komjnem. Pewně myslj, že obywatel takowého domu gest čarodějnjkem, a že s čertem w spolku stogj; ale vměnj o přirozených wěcech tento powěrčiwý omyl wywracý, vče nás, že rozličné páry z země wystupugjcý s hořiwými částečkami se smjsyti a w powětřj zapáliti mohau. Gestli tedy ljtagjcý drak přirozený powětrný vkaz, tedy gest to welká sprostnost a pošetilost geg za čerta mjti, kterýž swým přátelům prý krmě a penjze přináššj. Že pak tento ohniwý hmot rád ke komjnu se žene, když se nad městem aneb nade wsý wznáššj, dá se též snadně pochopiti; nebok powětřj w komjnu welmi se ztenčilo ohněm, který přes celý den na ohništi hořel, a následek toho gest, že zewnitřnj powětřj ke komjnu se táhne; tjm se působj malý tok aneb tah powětřj, genž do komjnu padá; přigdeli pak ljtagjcý drak w to okolj, tedy následuge toho tahu powětřj; ten tah geg do komjnu wžene, a zhasneli práwě w ten čas hořiwost geho hmotnosti, tedy se zdá, že drak do komjnu se spustil; sprosťácy widauce to, magj tu neviditedlnost za nowé znamenj, že to čert býti

mu-

mussy; ale nic negj přirozeněgssjho, gako to náhlé zmizenj draka při komjnu; gest powědomé, že w welmi ztenčeném powětřj oheň hořeti nemůže; poněwadž ale nad komjnem powětřj welmi roztaženo a ztenčeno gest ohněm na ohnissti hořjcým, tedy ta roznjcenost a zapálenost newyhnutedlně zhasnauti a drak newiditedlným státi se mussy, gak mile ke komjnu se přiblijžj. Hle! powažugte toho přjběhu za krásný přirozený úkaz, a wypuďte wsse z srdcý swých, což powěrčiwost o ljtagjcým draku smyslila!—

§. 99. Tak gest to také s ohniwými kaulemi, které skrz powětřj někdy letěti wjdáme. Gsau chomáč, který gest z lepých a wodnatých hmotnostj, w nichž se paliwé powětřj třenjm a powětrným elektrycywjm roznjtj; znamenáme mezy nimi dwogj způsob: geden zmizý, gesstoneni slysseti při něm chřestu, gako wýkal hwězd, který po sobě nenechá chřestu, ale gen swětla; gsau často welikosti ssestiliberni kaule z děla, a mohau sebau někdy dlauho pohybowati; pak sgedau dolů k zemi w rychlosti raketle, rozskočjž se také w mnohé hwězdy, ale bezewsseho chřestu. Pamatowalili gsme sy dobře to mjsto, kde kaule spadla, tedy nalezneme tam množstwj hůspeninowatých hmotnostj, z nichž wýkal hwězd pozůstáwá. Druhý způsob ohniwých powětrných kaulj zmizý s přewelikým chřestem.

Když se oheň w nj rozdělj a rozskočj: tedy wyhljžj gako rozskočugjcý se puma. S dosti welikým chřestem w powětřj se rozskočiwssi pozůstawž po sobě dosti patrného blesku, který někdy asy minutu trwá. Nepochybuě se nagednau zapálj paliwé powětřj, které s těmi ohniwými powětrnými kaulemi spogeno gest; neboť takowé zapálenj wždycky chřest od sebe wydá.

§. 100. Na zemi mohau též swětlé způsoby se ukazowati, kterými neuměljlidé welice se děsy. Mezy nimiž gest swětlice neb swětýlko neyznáměgssj. Takowá ohniwá způsoba nenj nic giného než paliwé (hořiwé) powětřj z močidla čili bahna, které se při zemi zapálj. Powětřj w močidlech gest, gakž gsem powěděl, paliwé čili hořiwé powětřj; to se welmi snadně zegme, když ge z láhwice (flassky) na swjčku pustjme, neb když elektrycká giskra na ně padne; mimo to stane se to zanjcenj neb zapálenj bez umělj, když se s přirozeným powětřjm parnatého oboru w gistém stupni smjsý. Stane se tedy swětlice neb swětýlko, když powětřj z močidla se zanjtj a chwjlj hořj. Z toho gest widěti, že na takowých mjstech pocházegj a půwod swůg berau, kde gest mnoho hnigjcých wěcý, gako w močidlech a bahnech, y na hřbitowech a na mjstech, kdež bitwy swedeny byly, protože tam mnoho paliwého powětřj gest.

gest. W wzdálj se okazuge swětlice tak weliká gako plamen swjčky; z té přjčiny welmi snadně pocestnj, když za tjm swětlem gdau, myslice do wesnice nĕgaké přigjti, w močidla a bahnisstě se mohau dostati, poněwadž neywjce w takowých mjstech pocházegj a se nalézagj; aniž se tomu co diwiti, že neymenssjm wětrem sebau dále pohybowati dagj, poněwadž nic giného negsau, než passiwé bahnaté a močidlné powětřj. Swětlice (swětýlko) vtjká před tjm, kdož za nj gde, a gde za tjm, kdož před nj vtjká. Přjčina toho gest patrná: když k swětlicy gdeme, tedy tiskneme před sebau powětřj, a tjm tisknutjm stane se pohnutj, gjmž swětlice dále se žene; vtjkámeli před nj, tedy powětřj pořád se rozděluge; to powětřj, kteréž za námi gest, zplýwá a žene se tam, kam my běžjme; swětlice gelikož powětřj musý za tjm tahem powětřj gjti, a tedy pořád za námi se bráti. Z gegj powahy se též dá wyswětliti, proč wozkowé po cestách (formani) na tu myssljnku přissli, že klenjm a hromowánjm swětlice se odeženau; neb když někdo klege, strká powětřj od sebe, a tjm y swětlicy; wesměs gest k tomu dosti každého sylného křičenj. Též se odežene, když k mjstu, kdež swětlice se okáže, bičem sylně se práská. Naproti tomu prý blíži se k člowěku, an se modlj, poněwadž modljcý se k sobě

při-

přitahuge powětřj, gjmž swětlice nucena gest za tjm tahem powětřj gjti, wšsak málo kdy se k nj, gessto gako paliwé bahnaté powětřj gest welmi hnutedlné, tak přiblјžjme, že klenjm aneb modlenjm mjsto gegj změniti se může. Pověrčiwj lidé magj swětlice za strassidla aneb nočnj duchy, poněwadž se na hřbitowech vkazugj, a na giných mjstech opět pocestné za tjm swětlem gdaucý, s prawé cesty swáděgj, a w bahna a močidla, y w rybnjky zawozugj. Pamatugte tedy sobě, že swětlice neb swětýlko nenj žádné strassidlo, nýbrž gediné hořjcý bahnité powětřj!

§. 101. Y gestik na zemi gesstě giná ohniwá způsoba, která někdy mjsto wesměs dwau, třj y čtyř střewjců zaměstkná, a té řjkagj, že penjze hořj. Ten vkaz gest též z hořjcýho bahnitého powětřj, gehož w bahnisstěch a močidlech hogno gest, a genž se ze země gesstě newyzdwihlo. Člowěk powěrečný, oheň ten wida, domnjwá se, že penjze hořj. O hořenj peněz bylo mnoho osseметnostj smysslено; za tau přjčinau v mnohých žádost wznikla, poklady ze země kopati, a toť gest gedno z těch neywětssjch possetilostj, na něž člowěk připadnauti může; dostaneli se takowých sprostých lidj podwodnjkům, kteřj se za dobywače pokladů wydáwagj, sprostnostj těch lidj obohatiti se hledjce, tedy dwa-

krá-

kráte nesstastnj gsau, protože y o penjze, které magj, oklamáni býwagj.

§. 102. Na otázku: Co gest baukkak? neylépe odpowjme, řkauce: že gest mocné zněti (zapálenj) a wyraženj elektrycké hmotnosti w powětřj, která se chce tudy zase w rownau wáhu vwesti. Nesčjslná zkaussenj nás přeswědčugj, že elektrycká hmotnost wssudy se nalézá, že s parnatými částečkami ze země wzhůru wystupuge, že se gj w oblacých často mnoho nashromáždj, že s dessťem, s rosau a mlhau zas na zemi steče, že se negen w bauklimých, ale y w giných oblacých zdržuge, a že pak gest negen w létě, ale y w zymě; negen w mračném, ale y w gasném powětřj; negen při dessti, ale y při sněhu a krupách, a že včinky swé wygewuge. Ta elektrycká hmotnost gest welmi tekutá bytost, mnohem tenssj než powětřj, y má mnohem wětssj moc se roztáhnauti. Hledj tedy gako powětřj rownau wáhu zachowati, když se překazyla, a snažj se, aby w neymenssj prostranstwj těl pronikla a ge naplnila, která gj nemagj. To se stáwá obyčegně bez mocy a prudkosti, gessto skrz dessť a rosu w giná těla se wlige, a tudy zas swé přirozené powahy nabude. Ale když suché powětřj gakožto půwodné elektrycké tělo znenáhlému přegitj hmotnosti elektrycké w oblaku nashromážděné překazý, a překáženj gegj

ro-

rowné wáze welmi weliké se stáne, tedy hledj gi prudkým wyraženjm zase srownati, a tu pogde baurka. Gakož w powětřj po zkáze rowné wáhy prudká pohybowánj, gimž baurliwé powětřj řjkáme, pogdau, tak také w elektrycké hmotnosti pogde tak prudká bauře. Gesstо pak přemocně wyrazýc co neyprudčegi se žene, a tudy způsobj swětlý paprslek, kterému řjkáme blesk; a poněwadž to prudké pohnutj s sylným zatřesenjm powětřj spogeno gest: pogde z toho přehrozný hřmot a třesskot, který slowe hrom. Blesk gest tedy elektrycký paprslek w powětřj, a hrom gest zwuk z něho. Gestli w baurliwém oblaku mnohem wjce té hmotnosti nashromážděno, než w giném bljzkém oblaku neb w těljch na zemi, která gsau ho blj zká: tuk mocý wyrazý, a udělj swého zbytku ginému, který ho málo má, aneb tělu na zemi tomu neybližssjmu. Gest tedy widěti, že se blýská z baurliwého oblaku brzy k ginému oblaku, brzy k zemi. Poněwadž pak možné gest, že wěž neb syc některé tělo wjce zásoby elektrycké hmotnosti mjti může, než baurliwý oblak: tedy swůg zbytek k oblaku wypustj, a w té přjpadnosti může blesk ze země k oblaku letěti.

§. 103. S toho wyswětlenj baurky každému gest snadno seznati, gak neprawé gest domněnj těch, kteřj myslj, že pak, když blesk

vychodj, kámen s tau neywětssj prudkostj s powětřj se shodj, gemuž hromowý kámen řjkagj. Takowj kamenowé, genž se w zemi sem y tam nalézagj, gsau celj hladcý, obyčegně gako kljn wyhljžegj, a w swé hlawě magj okrauhlau djru. Ta gich způsoba giž dostatečně dokazuge, že před časy od starých národů gsau vděláni, kteřj gich gako zbraně, w rozepřech swých, neb také gako nožů k swým obětem vžjwali. Gest také zcela nemožné, aby se takowý twrdý a těžký kámen w powětřj mohl zploditi; a poněwadž gest blesk elektrycký paprslek: nemůžeť s njm hromowý kámen sletěti. Kdyby skrz takowý kámen bleskem se roztřjskali stromowé, musylby gjm y člowěk w kusy býti roztřjskán; ale nenalézá se na takowém zabitém ani znamenj rány. Wssecky tegné mocy, které hromowému kamenu přičjtagj, že ku přjkladu dům, w kterém gest takowý kámen, od vdeřenj w čas bauřky bezpečen gest; že kráwy zas nabudau mléka, které skrz kauzly ztratily, když gich wemena hromowým kamenem se potrau, neb se dogj skrz djru, která w něm gest, gsau samé stwůry powěrečné. Rowně tak posſetilé gest domněnj, že se blesk nedotkne domu, w kterém se oheň na ohnissti roznjtj a chowá takowým dřjwjm, do kterého kdys hrom vdeřil.

§. 104.

§. 104. Poněwadž blesk stromy a domy zapálj, nejsylněgšsj zdi rozsstěpj, a lidi y dobytek mžiknutjm zabige: tedy rozumný člowěk gest powinen těch prostředků, gichž mu Bůh přirozenjm propůgčil, užiti, aby proti takowým sskodliwým aučinkům bezpečen učiněn byl. Wssecka prawidla, která se při tom zachowáwati magj, musegj, magjli gistá a důkladná býti, w prawdě té založena býti, že baurliwé powětřj gest moc elektrycká. A poněwadž tomu tak gest, tedy můžeme k baurce wssecko to obrátiti, čemu nás zkaussky o umělém elektrycտwj učj. Wjme, že elektrycká hmotnost neysnáze w kowy se wlewá, a gimi obzwlásstně dále wésti se dáwá; totéž platj y o hmotnosti blesku, protože gest moc elektrycká. Zkussenost činj záwěrek tento nepochybný; neboť když blesk (hrom) w stawenj udeřj, tedy cestu swau béře obzwlásstně po hmotnostech, po nichž neyschopněgi se wede; a poněwadž to předewssemi ginými těly kowowé gsau, tedy blesk také pořád gde podlé nich. Kdyby tedy tlustý drát že stawenj až na zem ssel, a bleskby geg zastihl: tedyby bezesskody stawenj po drátě až k zemi se wedl. To dalo přjležitost k wynalezenj hromowodů, gichž se nynj giž s neylepssjm prospěchem na wěžjch a giných stawenjch po rozličných mjstech užjwá, a gichž přjprawa welmi

pro-

prostá a nedrahá gest. Přjprawa ta záležj w železné holi měděnným swrsskem čili ostřjm (sspičkau) opatřenym, hůl ta vpewnj se na swrchku domu, a sice o několik střewjců wýsse, než gsau komjnowé; hned nad tjm swrchkem přidělá se k té železné holi železný drát aneb měděnnj k sobě sletowanj prutowé, a odtud se wede ten po sobě wisýcý kow až k zemi. Přjprawa ta gest gistý a welmi zkussený prostředek, že se zachowá stawenj před sskodnými aučinky blesku; neboť blesk nynj nepadne na swrchek domu, nýbrž na wystawenau železnau hůl, a weze se po odwáděcým (odwodnjm) kowu bezewssj sskody stawenj k zemi. Wžitku welikého, kterýž z vwedenj hromowodů wyplýwá, potwrzuge mnohonásobná zkussenost, tak že nesaudjme za potřebné přjkladů vwesti.

§. 105. Nenjli dům takowau přjprawau opatřen: tedy, aby nás blesk nezastihl, giných prawidel ssetřiti náležj. Za tau přjčinau wyberme sy, když baufka nastáwá, w swětnicy mjsto, kteréž nás od těl, genž elektryckau hmotnost sylně odwáděgj, co neywjce wzdalnge; že pak to mjsto obyčegně w prostřed swětnice býwá, tedy gest také neylepssj schránkau. Mnozý se sázegj w čas nastáwagjch baufky k oknu, k stěně, ba y k železným kamnům w swětnicy; toť gest welmi zlý a nebezpečný zwyk. Blesk

ga-

gakožto elektrycký paprslek wgede obzwlásstně w těla, která se sylně elektryzowati dagj; pročež obyčegně se zdržuge podlé stěn, pogme olowo a železo na oknech se nalézagjcý, a rozpustj kowy, které na stěnách a dweřjch zastihne. Bychom tjm méně blesk k sobě wedli, dále ssetkiti toho máme, abychom wssecken kow od sebe odložili, a zwlásstě zlatem a střjbrem wyssjwané a wyložené ssaty swlékli; neboť blesk swau cestau gistotně tam sgede, kde kow zastihne. Před několika lety zabil hrom w gistém slawném městě dwě ženské, kteréž wlasy swé welmi wysoko zkadeřené měly. Wyssetřowatelé toho shledali, že blesk w wysoké kadeře wgel, a w nich wssecky železné drátky a wlasowé gehly spálil.

§. 106. Osmeli w čas baufky nastáwagjcý w ssirém poli, a tu neywyšssjm předmětem: tedy gest nebezpečenstwj přewelike, že budeme zabiti; neboť blesk wždycky pogme s sebau na poli neywyšssj tělo, dřjwe než přjmo skrz půwodně elektrycké powětřj s násylim k zemi sgede. Před několika lety byl nedaleko Slawkowa kotlář zabit, an, gak baufka ho přepadla, w ssirém poli na kotle, gež na trakaři měl, se posadil. W takowé přjpadnosti nenj žádného lepssjho prostředku gako celým tělem na zem se položiti, a raděgi naskrz zmoknauti, než hromem se zabiti dáti. Přenebez-

bezpečné pak gest pod strom se skrýti, o čemž příliš mnoho smutných příkladů máme. Dubowj stromowé obzwlásstně odwáděgj elektryctwj; pročež hmotnost blesku přesylně se w ně wléwá, a wenywjc do nich hrom tluče. Wstaupjli člowěk w čas blizké baurky pod takowý strom: tedy gest odtok baurliwé hmotnosti tjm sylnėgssj, a nebezpečenstwj zabitu býti tjm wětssj. Za gisté mjti můžeme, žeby byl hrom w dubowý strom, pod kterým člowěk bleskem zabit byl, newdeřil, kdyby byl nebyl člowěk pod njm stál, a tjm hmotnosti blesku wětssjho přjtoku k stromu nezpůsobil. Chcemeli se před desstěm skrýti, tedy wzdalme se od pně stromu neyméně několik přes dwadcet kroků, a posaďme neb položme se tam na zem; poněwadž pak strom wětwe swé s gich listjm tak daleko rozkládá, tedy w té wzdálenosti také před desstěm schránka bude, a blesk, zastihna strom, sgede po pni dolů.

§. 107. Půlnočnj záře se okazuge nassim očjm na půlnočnjm nebi w gasném swětle, w kterém wálegjch se paprslkowé gako slaupowé powstanau, od obhledu (okolku obezřenj) až k wysokému nebi se pozdwihugjce, a někdy s přewelikau rychlostj letjce. Často se spatřj w gasném swětle tmawý oblauk, z něhož paprslkowé wzhůru gdau. Ten swjtjcý blesk zdá se w přirownánj k hromu býti slabým elektryckým swětlem.

tlem.

klem, kterěž neyspjš wznikne, když se skrz třenj neytenčjho w powětřj gsaucýho ledowého prachu powětrné elektryctwj wzbudj; a w ledowých částečkách swětlo rozmanitým způsobem se obrážj, odrážj, a tudy w barwy se změnj. Nebo powětřj gest tekuté tělo, které půwodně elektryčké gest, a třenjm elektryzowati se může. Nelze tedy pochybowati, že powětřj w půlnočnjch krajinách skrz neytenčj ledowé částečky, které w něm gsau, se třjti, a tjm třenjm geho elektryctwj wzbuditi může. Tenký ledowý prach wystaupj welmi wysoko skrz swau lehkost. Neywyššj tedy djlowé půlnočnjho parnatého obaru se zelektryzugj; a poněwadž wzbuzená elektryčká hmotnost w wysokém powětrném okolku neymenšj odpor nalézá: tedy se tam také žene, a s nepochopitedlnau rychlostj rozmůže. W té weyšce gest powětřj tak řjdké, že se elektryčká tekutina newygewuge skrz paprslek blesku, ale gen swětlem. Toho domněnj se tjm potwrzuge, že se znamenalo, že se w čas půlnočnj záře w powětřj elektryčtj včinkowé děgj. Že pak y to swětlo wždy na půl nocy se okazuge: tedy musý hewyhnutedlně swůg půwod mjti w té straně. Když powážjme, že okolo půlnočnjho punktu země neytenčj parnaté částečky, pro neobyčegnau zymu, gsau samé ledowé částečky, které skrz swau lehkost welmi wysoko wystupugj, a

w po=

w powětřj swým pohybowánjm třenj způsobj: tedy se může tjm elektrycká tekutina dobře wzbuditi; a poněwadž ty ledowé částečky gsau samé zrcadlowé planiny, (které s těmi podobnost magj, genž w twrdé zymě y w naſſich kraginách ljtagj) tedy se musegj z hwězd a měsýce na ně přicházegjcý paprſlkowé ſkrz obrážený a obrážený w barwy změniti. Přjčina, proč w giných kraginách takowé swětlo newzniknе, gest k prawdě podobné tato: poněwadž parnaté částečky w giných prauzých čili pásých nebe w takowý ledowý prach se nezměnj, gako na půl nocy, a protož w těch pásých nebe powětřj tak sylně se netře, gako okolo a wedlé půlnočnjch polů.

Někdy se odtrhne částka hmotnosti půlnočnj záře, a pohybuge sebau od gednoho mjsta nebe k druhému. Když se to stáwá: zanechá po sobě ta hmotnost swým stálým třenjm gasné swětlosti, kteráž w welký swětlý oblauk se proměnj, a pak w polednj kragině nebe se okáže. Z pěkných barew, gimiž půlnočnj záře pohráwá, dělagj neuměljí a powěrčiwj lidé samá kopj, meče, wogſka, genž záhubné wálky a krwawé bitwy znamenati magj. Gak mile wjdj, že paprſlkowé, kteřj brzy bjlj, brzy čerwenj se ukazugj, w wálegjcým se pohybowánj se pozdwihnau a proti sobě gedau, tedy w gich nemocné

obra=

obraznosti neystrássliwěgssj obrazy se wzbuzugj; uzhlédnauce ten úkaz se třesau, w twáři bledne, ruce spjnagj, wzdychagjce a strachem k Bohu, aby wsse zlé odwrátil, wolagjce! — O milj lidé! nemyslte pak, že půlnočnj záře gest znamenjm nesstěstj; gestiť přirozený powětrnj úkaz; pozorugte tedy s potěssenjm toho paprsky wydáwagjcýho swětla, a radugte se z tak krásného úkazu!

§. 108. W létě gest widěti někdy wečer, bud když gest gasno, neb nad oblakem, že naa rychlost gasné swětlo wznikne a zas zmizý, které gest k blesku welmi podobné, a od něho gen slabssjm swětlem se dělj. Tomu gasnému swětlu řjkagj, že se powětřj chladj. Gest rowně aučinek powětrného elektryctwj, a rozeznáwá se od wyskočenj čili wýraženj prawého blesku (hromu) gen tjm, že s njm nenj prudké zatřesenj powětřj spogeno. Přjčina, proč se při tom swětle třesku neslyssj, dá se gen slabému a mjrnému roztaženj powětřj přičjsti. Mnohokrát gest y w weliké wzdálenosti skutečná baufka. Poněwadž pak wečer newidjme prawého blesku, ale gen swětlo geho, hřjmánj neslyssjce: tedy tomu swětlu také řjkáwáme, že se powětřj chladj.

Jan Negedlý.

Řecká Literatura.

Isokratesa Řeckého řečnjka napomenutj psané k Demonykowi, z řeckého přeložené od Wáclawa Pjseckého.

Wáclaw Pjsecký narodil se w městě Pjsku léta 1482, wycwičiw se w wyšssjm vměnj a včenj na wysokých sskolách Pražských odebral se, gsa včitelem Zygmunda z Gelenj, do Wlach, aby se tam w gazyku a literatuře Řecké vtwrdil, kdež ale se roznemohw k weliké sskodě wlasti swé České léta 1511. vmřel. Toto přeloženj geho dal Giřj Hrubý z Gelenj, otec Zygmundůw, w Praze léta 1512 wytisknauti, přiložiw nápis k té knjžce na památku Wáclawowi Pjseckému, genž takto znj:

Mne Pjsek město zplodilo,
Včenj Pražské w počátcých wycwičilo,
Wlasthý národ gazyku Řeckému včenj dal,
Protož památky gsem po sobě nechal
Isokrata w Českú řeč wyložiw,
Wjc práce nenesu, neb negsem žiw.
Mág Čechu budiž wděk, by tomu zwykl,
Poněwadž těžkého žiwota gsem zniкl.

Spjsek tento po druhé wydal M. Danyel Adam z Weleslawjna w Praze, léta 1586. w 12. Y abych tento Recký kwjtek nepaměti wytrhl, a České literatury milownjkům gako něgaké wzácnosti poskytl, y wlastence horliwé k podniknutj podobných vcených pracý powzbudil, dal gsem geg nynj potřetj dle wydánj Weleslawjnowa mile a rád, obzwlásstně pak y proto wytisknauti, že se w něm wýborná včenj, mládeži přeprospěssná, obsahugi, gichž se za nassich časů nedostáwá.

Jan Negedlý.

Ačkoli při mnohých wěcech, můg Demonyce, mnoho rozdjlné býti widjme powahy dobrých od myssleni zlých lidj: wssak ten rozdjl neywjce spatřuge se w společném obcowánj. Nebo gedni toliko přjtomných přátel vssetřiti hledj: druzý také y daleko od sebe wzdálené milugj. A zlých owssem towarysstwa w krátkém času k zrussenj přicházegj: dobrých pak přátelstwj ani na wěčné časy se neměnj. Protož vznáwage gá za slussné, aby ti, genž dobrého gména gsau žádostiwi, a k poctiwým vměnjm se oddali, ne zlých ale dobrých následownjcy byli, tento spis swůg w dar gsem tobě odeslal; aby gistý důwod byl lásky mé a přjzně k tobě, a znamenj dobrého přátelstwj mého s otcem twým Hypponikem. Náležj zagisté dětem, aby gak statku

a zboží, tak y přátelstwj po swých rodičjch dědicowé byli. Widjm pak, že nám k tomu y ssťěstj přjčinu dáwá, y sám čas nyněgssj wýborně napomáhá; nebo ty ráð se chceš včiti, a gá o wyučowánj giných pracugi: ty po maudrosti stogjš, gá následownjkům maudrosti přjmau cestu vkazugi.

Kdož pak koli spisy napomjnagjcý k swým přátelům wydáwagj, ti chwalitebný owssem skutek předseberau: ale wssak ne o tom pracugj, což gest w vměnj maudrosti neyplatněgssjho. Ale kteřjž mládež k tomu wedau, ne gakby ozdobné řeči nabýwali, a krásně mluwili: ale kterakby ctně, chwalitebně a ssľechetně žiwi byli: tjm wjce nad ony posluchačům swým prospjwagj, čjm wětssj rozdjl gest mezy oněmi, kteřjž ge samým toliko slowům wyučugj, a těmito, kteřjž mrawy a skutky gegich k lepssjmu naprawugj.

Y gá tedy ne žebych tě gako leniwého napomenauti, ale gako nevmělému naučenj dáti chtěl; vmjnil gsem rady swé vděliti a vkázati, čeho slussj mladým lidem žádati, kterých skutků se warowati, a s gakými lidmi obcowati, a gak wssecken žiwot swůg řjditi. Nebo kdož gsau koli tau cestau žiwota kráčeli, takowj sami toliko vpřjmě docházeli k prawé ctnosti, nad kteraužto žádná dobrá wěc na swětě ani wzácněgssj, ani stálegssj býti nemůže. Krása

mnozí časem od nemocý scházý a hyne, někdy s léty mizj a wadne. Bohatstwj slaužj mnohým wjce k nesslechetnosti, nežli k počestným skutkům, dáwagjc přjčinu k rozpustilé lenjwosti, a mládeže k neřádným rozkossem ponaukagjc. Sýla přespěssná býwá, když gest při nj rozssafná opatrnost; ale bez nj častokrát wjce sskodj těm kdož gi magj, a těla owssem sserměřům a zápasnjkům ozdobuge, gasnost pak a rozssafnost mysli zatemňuge. Ale ctnost w kohož se vwáže, a w srdce y mysl geho hned z mládi oprawdowě wkořenj: tak ho sama ani w starosti neopaussti, a slawněgssj gest nad zbožj, vžitečněgssj nad vrozenj. Nebo což se giným zdá nemožného, to ona snadné a možné činj: a čehož se lidé hrozý a strassj, to ona zmužilým srdcem podniká, lenjwost za hanbu sobě pokládagjc, prácy pak za čest a pochwalu. Což se welmi snadně poznati může z slawných bogůw Herkulesowých a skutkůw Theseowých, kteřjžto oba ctnými mrawy a hrdinskými skutky, tak slowútné cti a chwály sobě dobyli, že gména gegich wssem potomkům v wěčné paměti zůstáwagj.

Anobrž y ty připomena sobě žiwot otce swého, budeš mjti domácý a poctiwý přjklad toho, což gá tobě předkládám. Nebo ani on nebyl nepilen ctnosti, ani w lenosti a rozpustilosti žiwota newedl: ale y tělo swé w pracech cwičil, y mysli statečnau nebezpečen-

ťenstwj ochotně podnikal: peněz nad mjru nežádal a nemilowal: ale y statečku, kterýmž wládl, vžjwal gako smrtedlný; y při tom o schráněnj geho tak pečowal, gakoby wěčně žiw býti měl. A wšsak ani skaupě a nevžile sobě nepočjnal: ale hogný byl, šstědrý a dosti stkwostný, a přátelům swým šstědře se propůgčowal: a wjce sobě wážil těch, kteřjž ho vpřjmě milowali a šsetřili, nežli krewnosti s sebau spogených. Maudře zagisté saudil, že k vtwrzenj prawého přátelstwj wětšsj moc má přirozenj, nežli práwo: mrawowé nežli rod: wolenj nežli přinucenj.

Času by mi se nedostalo, kdybych wšsecky geho dobré činy wyprawiti chtěl. Ale snad na gjném mjstě dá se přjčina obšsjrněgi o tom mluwiti: nynj toliko gako znamenj něgaké přirozenj, a žiwota otce twého chtěl gsem předstawiti, aby ty wedlé přjkladu geho žiwot swůg sprawowal, mrawy geho za zákon sobě předkládal, a ctnostj otcowských následowati, též y šslechetnost geho na sobě pronášseti vsylowal. Nebo hanba gest synům nenásledowati slawných w ctnostech otcůw swých: poněwadž y malěři, což neypěkněgšsjho gest na žiwých zwjřatech, wymalowati nezanedbáwagj. A protož ty konečně za to měg, že žádnému zápasnjku nenj potřebj tak bedliwě se k tomu strogiti, gakby nepřjtele swého porazyl: gako tobě šsetřiti toho, kterakby we cti a

chwá-

chwále otcy swému rowen býti mohl. Ale nikoli není možné, by kdo k tomu spůsobnau mysl měl, leč prwé mnohým poćestným a užitečným naučením ohrazen bude. Nebo gako tělo mjrnými pracemi se otwrzuge: tak mysl poćtiwým uměnjm se posylňuge. Protož y gá zkussugi toho, abych tobě co neykratčegi předložil ta naučenj, kteráž ty zachowáwage budeš mocy znamenitý prospěch w sslechetnosti a ctnosti učiniti, a naprosto obewssech lidj cti a chwály dogiti.

Neyprwé tedy pilen buď služby Božj a pobožnosti: netoliko oběti Bohu čině, ale také což s přjsahau slibjš, splňuge. Nebo prwnj z toho gest znamenj mnohého bohatstwj a peněz: druhé pak důwod sslechetnosti mrawůw.

2. Cti Boha, gak každého času, tak neywjce, když se služby obecné děgj. Nebo tak ukážeš se, že y Bohu obětugeš, y práwům poddán gsy.

3. Tak se chowey k rodičům swým, gakby chtěl, aby se k tobě děti twé chowaly.

4. Hleď tělo swé cwičiti w těch pracech, kteréžby ne tak sýle twé, gako zdrawj užitečné byly. Toho pak nabudeš, když od djla přestaneš, moha gesstě pracowati.

5. Neoblibug wſſetečného ſmjchu, ani zwykey drzýmu mluwenj. Nebo gedno z toho prozráſſj powahu nemaudrého; druhé pak naprosto blázna.

6. Čehož s poctiwoſtj nelze činiti, wěz že také hanba o tom mluwiti.

7. Zwykey obličegem býti nezakrnělý, ale wděčný: nebo lidé ono pýſſe, toto pak opatrnoſti připjſſj.

8. Wěř tomu, že nic ſluſſněgi tě neozdobuge, gako čiſtota, ſtud, ſprawedlnoſt a ſkrjdmoſt. Nebo w těch ctnoſtech wſſecka kázeň a dobré zwedenj mládeže ſe zawjrá.

9. Spácháſſli co hanebného a neſluſſného, nemni, by ſe tagiti mohlo. Nebo ačkoli ſnad vkryges to před ginými, wſſak ſám ſobě wždycky zle ſwědom budeš.

10. Boha ſe bog.

11. Rodiče w poctiwoſtj měg.

12. Přátel ſſetřiti hleď.

13. Práwům poddán buď.

14. Těch rozkoſſj wyhledáwey, kteréž gſau chwalitebné a počeſtné. Nebo gako nad rozkoš s poctiwoſtj nic nenj lepſſjho, tak bez nj nic nenj horſſjho.

15. Warůg se, ať žádný křiwě nevtrhá, a zle o tobě nemluwj. Nebo lidé neznagjce prawdy, z samého domněnj a powěsti o giných saudj.

16. Wssecky wěcy swé tak koney, gakoby žádného tagiti nemjnil Nebo ačby snád něco poněkud zatagil, wssak se y to potom pronese, a wygde na gewo.

17. Mnoho wzácným v lidj budeš, když poznagj, že se toho nedopustjš, cožby sám na giných slussně pohaněti mohl.

18. Budessli se pilně včiti, mnoho se naučjš.

19. Čemuš se naučil, toho bedliwým cwičenjm ostřjhey; čehož pak nevmjš, toho poznánjm vměnj hleď dogjti Nebo gednostegná hanba gest, což vžitečného slyssjš, tomu se nenaučiti, gako newzýti dobrého daru, kterýž přjtel twůg daruge.

20. Cožkoli máš prázdné chwjle, to k slyssenj vměnj a maudrosti wynakládey. Tjm způsobem snadně se naučjš tomu, čehož ginj s welikau pracý dosáhli.

21. Tak smeyssleg, že mnoho vměti daleko lépe gest, nežli mnoho peněz nashromážditi. Nebo penjze welmi snadně zhynauti mohau, ale vměnj každého času s námi zůstáwá: protože sama maudrost gest nesmrtedlné zbožj.

22.

22. Neleňug se y daleko gjti k těm lidem, od nichžby se něčemu dobrému naučiti mohl. Nebo hanba gest, že kupcy přes weliká moře daleko se plawiti smějj, aby mnoho časného zbožj nabyli: mládency pak ani po zemi nedaleko progjti se nemohau, aby vměnj a maudrosti dosáhli.

23. W mrawjch buď wljdný a přjwětiwý, w řeči vmluwný a ochotný. Gest pak wljdnosti powaha, ochotně pozdrawowati, kohož potkáš: vmluwnosti, přjwětiwě s nimi rozmlauwati.

24. Ke wssechněm se měg přjwětiwě a ochotně, ale s dobrými toliko obcug. Nebo tak giným se nezosskliwjš, a giné sobě přátely zděláš.

25. S gednĕmi a týmiž nemjwey častého shledánj, ani dlauho o gedné wěcy nemluw: nebo wssech wěcý gest sytost.

26. Zwykey dobrowolným pracem, aby také y newyhnutedlné snássetí mohl.

27. Hleď pilně, aby panowal nad těmi wssemi wěcmi, gimž hanba gest dussi poddánu býti, gakož gsau: zysk, hněw, rozkoš, žalost. Toho tak dogdeš, když sobě za zysk položjš to, odkudžby wjce dobrého gména, nežli zbožj přibýwalo. W hněwu, když takowým budeš těm, kteřjž proti tobě prowinili, gakéžby k sobě mjti chtěl giné, kdyby sám prowinil. W rozkossech, když

když pomysljš, že hanba gest nad služebnjky pánem býti, a žádostem slaužiti. W nesstěstj, když patřé na giných lidj těžkost, rozpomjnati se budeš, že sám také gsy člowěkem.

28. Bedliwěgi ostřjhey swěřeného základu slow, nežli peněz. Nebo powaha dobrého muže gest, tak se chowati, aby geho wpřjmnost hodněgssj byla wjry, nežli přjsaha.

29. Za gedno měg tak dobře lidem zlým neweřiti, gako dobrým se důwěřiti.

30. Tegnostj swých žádnému neswěřug, lečby tak mnoho na tom záleželo, aby w mlčenj zůstaly těm, kdo ge od tebe slyssj, gako tobě, kterýž ge pronássjš.

31. Pohnán gsa wykoney přjsahu pro dwě přjčiny: aneb aby se z hanebného hřjchu očistil: aneb aby přátelům swým z nebezpečenstwj pomohl. Pro penjze pak skrze žádného Boha nepřisahey, by pak to s dobrým swědomjm wyčiniti mohl: aby se některým nezdál býti křiwópřjsežnjkem, giným pak lakomcem.

32. W přátelstwj s žádným newcházeg, leč prwé wyzwjš, gak se k předesslým přátelům swým chowal. Nebo nadjti se máš, že y k tobě neginák, než gako k nim, chowati se bude.

33. Nekwap hrubě nikomu býti přjtelem, pakli w přátelstwj wegdeš, hleď w něm setrwati. Nebo gedna hanba gest, žádného přjtele nemjti, a s přátely často se měniti.

34. Aniž powah přátel swých skussug s swau sskodau: aniž chtěg mjti mysli gegich zhola neskussené. Toho dowedeš, když nepotřebuge něčeho, vdĕláš se gakoby potřebowal, a swěřjš se gim v wěcech swých netegných, gakoby tegné byly. Nebo pronesauli tě, nic na tom neztratjš: pakli tě zachowagj, lépe mrawy a powahy gegich znáti budeš.

35. Wěrného přjtele poznáš gak w nesstěstj žiwota swého, tak w včastnosti nebezpečenstwj. Nebo gako zlato ohněm se zkaussj, tak wjra přátel w nesstěstj se pronássj.

36. Tjmto způsobem neylépe se přátelům zachowáš, když nebudeš čekati ažby tě prosyli: ale od sebe sám, w čas potřeby gegich, pomoc gim včinjš.

37. Za hanbu sobě pokládey přemoženu býti gak dobrodinjm přátel, tak nesslechetnostj a křiwdau nepřátel.

38. Ty přátely sobě libug, kteřjžby negedno vtrpenj s tebau nesli w nesstěstj, ale také w sstěstj tobě nezáwiděli. Mnozý zagisté rmautjwagj se owssem z nesstěstj přátel swých, a nicméně gim sstěstj záwiděgj.

39. Nepřjtomné přátely w dobrém připomjney před přjtomnými, aby se nezdál ani nepřjtomných lehce sobě wážiti.

40. W oděwu milug čistotu a okrasu, ne stkwostnau nádhernost. Nebo w čistotě býwá slussnost a wážnost, w nádhernosti zbytkowé a marnost.

41. Nebuď žádostiw přjliš welkého bohatstwj, ale mjrné vžitky sobě oblibug.

42 Neważ sobě těch, kteřjž toliko po shromážděnj statku dychtj, nevměgjce vžjwati toho což magj. Nebo takowým téměř též se přihážý, co magjcýmu dobrého koně, a nevměgjcýmu na něm gezditi.

43. Hleď netoliko wládnauti statkem, ale y vžjwati ho vměg. Wládne pak gjm, kdož ho nezmenssuge; vžjwá ho, kdož nákladu w potřebě nelituge.

44. Pro dwě přjčiny přischrańug statečku swého, gedno aby wětikau sskodu snésti, druhé aby dobrému přjteli w těžkosti a nauzy geho odkud pomocy mohl. Což se giných potřeb žiwota dotýče, nepřjlissně zbožj žádey, ale na mjrném dosti měg.

45. Přestáwey na tom což máš, wssak při tom hleďey lepssjho.

46. Žádnému bjdau geho očj nevytýkey. Nebo wssickni zaroweň poddáni gsme nesstěstj, a budaucých wěcý žádný předzwěděti nemůže.

47. Dobrým dobře čiň. Nebo poctiwý gest poklad; dobrodinj v člowěka dobrého a wděčného složené.

48. Včinjssli zlým dobře, rowně též se přihodj, co těm, kteřjž cyzý psy chowagj a krmj. Nebo gako psy neméně sstěkagj na ty, kteřjž gim gjsti dáwagj, než na giné, s nimiž se potkáwagj: tak zlj gednostegně hledj vsskoditi dobrodincům, gako y sskůdcům swým.

49. W nenáwisti měg pochlebnjky gako poklada če. Obogj zagisté sskodliwj gsau těm, kdož gim wěřj.

50. Obeřessli sobě ty přátely, kteřjžby we zlých wěcech a nesslechetnostech powolowali: dokud žiw žádného mjti nebudeš, gesstokby se pro wěcy dobré zossklimiti chtěl.

51. Buď přjwětiwý k těm, s nimiž přebýwáš, ne pyssný. Nebo pýchu a hrdost sotwa služebnjcy od panů swých snésti mohau: ale přjwětiwost a wljdnost wssem gest ljbezná a milá. Gsau pak wlastnj powahy přjwětiwosti: nebýti swárliwým, ani newhodným a newrlým, ani we wssech wěcech swého nevstupným: hněwu přátel twrdě na odpor se nepostawowati,

byť

był se pak y bez přjčiny hněwali, ale wstaupiti gim w náhlosti gegich; potom když ge hněw pomine, přátelsky gich potrestati: při kratochwili nebyti přjsným, a při wěcech oprawdowých a pilných newyhledáwati kratochwile. Nebo wždycky bývá nelibé, což se ne w čas a ne w hod děge. Činiti giným dobře, ale ne bez ochotnosti, w čemž ne gedni hřessj: kteřjžto ačkoli propůgčugj se přátelům, wssak to činj newolně a gako s obtjženjm. Nežalowati snadně na druhého, což gest protimyslné: a nekwapiti k trestánj, což k hněwu popauzý.

52. Neylepssj wěc bude wyhebati se kwasům pitedlným: paklik se kdy nahodj při kwasu býti, wywstaň prwé, nežby se opil. Nebo když se mysl člowěka wjnem podrazý, přihazý se gj též co wozu, s něhož wozka aneb forman swržen. Gako zagisté wůz nemagé wozatage a spráwce ledakams běžj: tak mysl člowěka podwrátjc rozum, w mnohé hřjchy a bludy vbjhá.

53. Přemeyssleg o wěcech nesmrtedlných mysli vdatnau: o smrtedlných pak střjdmě, gich vžjwage.

54. Tak lepssj gest vměnj nežli newmělost, z toho poznáš, že z giných činů zlých gakýž takýž vžitek berau ti, kdož ge páchj: sama totiko newmělost sskodu přinássj newmělým. Ne-

nč-

něwadž obyčegně takowj, komuž řečj a slowy vblížili, tomu zase skutkem sskodu nahrazowati musegj.

55. Kterěž lidi chceš sobě přátely zjskati, o těch něco dobrého mluw, aby slysseli ti, kdož by gim to donesli. Nebo začátek přátelstwj gest chwálenj, nepřátelstwj haněnj.

56. Když se oč radjš, ber sobě pominulé wěcy za příklad budaucých. Nebo tak což gest skrytého, neysnáze poznáwá se z toho, což gest na gewě.

57. Dlauho se rozmeyssleg a raď, ale oč se vradjš, to rychle wykoney.

58. Wěz že nic nemůže pogjti wýborněgssjho, gako od Boha sstěstj a prospěch, od nás pak samých zdrawá a dobrá rada.

59. O čemž se hanbjš zgewně a otewřeně mluwiti, a wssak rádby se o to s některými přátely poradil, mluw o tom gakoby se ne tebe, ale giného dotýkalo. Nebo tak y zdánj dobrému přátel wyrozumjš, y samého sebe nepronesess.

60. Ale když vžiti žádáš rady druhého w swých wěcech, pilně prwé ssetř, gak ten sám swé wěcy řjdil. Nebo kdož swé wlastnj zle sprawowal, ten cyzýho nikdá dobře neopatřj.

61. Djm pak neywjce se pohnukneš, aby maudré rady vžjwal, kdy pomyslјš na sskody, kteréž z kwapné wssetečnosti pocházegj. Nebo y tehdáž neywětssj péči a bedliwost mjwáme o zdrawj, když se na těžkosti w nemocech rozpomjnáme.

62. Mrawů krále následug, a žiw buď wedlé přjkladu geho, aby se zdál y schwalowati ge y milowati. Nebo tak dogdeš toho, že y ginj lidé dobře o tobě smyslj, y v krále gistssj milost a přjzeň obdržjš.

63. Poddán buď práwům od krále vstanoweným, ale wssak za neypewněgssj práwo měg geho wůli. Nebo gako ten, kdož přebýwá w městě swobodném, musý ssetřiti lidu obecného: tak kdož se w králowstwj osadil, neywětssj čest králi činiti má.

64. Budessli kdy potažen k obecnému aukadu, žádného člowěka zlého k službě swé a konánj, čehož gest potřebj, nevžjwey. Nebo cožby ten koli prowinil, na tebe toho přičinu wecpagj.

65. Wzdáwage aukad hleď raděgi s wětssj pochwalau nežli s bohatstwjm odstaupiti. Lepssj gest zagisté dobré slowo a pochwala v lidj, nežli weliké penjze a zbožj.

66. Žádného skutku nessleehetného ani nenapomáhey, ani nezastáwey; nebo domnjwalit by se lidé, že y sám to páchaš, w čemž giné páchagjcý wymlauwáš a zastáwáš.

67. Tak se spůsobug, aby nad giné mocněgssj byl, ale wssak žiw buď rowným práwem s ginými, aby poznali lidé, že milugeš sprawedlnost ne z potřeby a nauze, ale z dobroty.

68. Wol sobě raděgi chudobu s sprawedlnostj, nežli zle a nesprawedliwě dobyté zbožj; nebo sprawedlnost tjm gest lepssj nad penjze, že penjze žiwým toliko lidem se hodj, sprawedlnost pak y mrtwým chwálu přinássj: penjze y zlým lidem se dostáwagj, sprawedlnosti pak nesslechetnj žádným způsobem dogjti nemohau.

69. Žádného nenásledug z těch, kteřjž z nesprawedliwých zyská bohatnau, ale wjce sobě waž těch, kteřjž pro milowánj sprawedlnosti sskodu trpj; nebo sprawedliwj, by ničjmž giným nad nesprawedliwé nepředčili, wssak proto dobrau naděgj ge přewyssugj.

70. Gak o giné wssecky wěcy péči měg, kterýchžkoli k wezdegssjmu žiwotu potřebj, tak neywjce pilen buď wtipu a mysli swé; nebo coš neywětssjho w neymenssj wěcy, gest dobrá mysl w lidském těle.

71. Přičiň se, aby tělo měl pracowité a dělné, mysl pak maudrosti žádostiwau, tak aby tělem wykonáwati mohl, což vmjnjš, mysljj pak rozeznati, cožby užitečného tobě bylo.

72. Cožkoli mluwiti chceš, prwé se na to bedliwě rozmysli; nebo mnohým lidem vtjkáwá se gazyk před rozumem.

73. Smeyssleg, že nic z wěcý lidských a časných nenj trwánliwého a stálého; a tak ani w sstěstj přjlissnau radostj plésati, ani w nesstěstj nemjrně se rmautiti nebudeš.

74. Dwogj čas obeř sobě k mluwenj: geden, když gsy něčeho w gisté prawdě powědom, druhý, když o něčem weliká potřeba mluwiti káže; neb w těch toliko přjčinách lepssj býwá mluwenj, nežli mlčenj: w giných wždycky lépe gest mlčeti, nežli mluwiti.

75. Těš se a radug, potkáli tě co weselého, a snásseg trpěliwě a mjrně, přihodjlit se co žalostiwého, ale wssak obogjho nedey ginýmu na sobě znátj; nebo nerozumná gest wěc bohatstwj doma w skrytě chowati, a w myssleni swém každému se otwjrati.

76. Wjce se wyhýbey hanbě, nežli nebezpečenstwj; nebo, gako zlým lidem strasslíwý býwá konec žiwota, to gest smrt, tak dobrým mužům žiwot s hanbau a bezectj.

77. Neywjce o to pečug, aby w bezpečnosti žiw býti mohl. Pakli kdy ten čas přigde, žeby musyl nebezpečenstwj podniknauti, hleď z boge zdráw a žiw wygjti s pochwalau a ctj, ne s zlau powěstj a hanbau; nebo Bůh owssem vložil wssechněm lidem vmřjti, ale dokonati žiwot s poctiwostj a chwálau, toho samým toliko slawným a dobrým mužům wlastně propůgčil.

Nediwiž se pak tomu, že mnohá tato předložená naučenj gesstě k nyněgssjmu wěku twému se nehodj. Nebo ani mně to nebylo neznámé: ale vmysl můg byl, gednau pracý y k nyněgssjmu žiwotu radu tobě dáti, y coby potom na budaucý čas činiti měl, naučenj předložiti. A ty owssem vžitek y platnost tohoto napomenutj snadně poznáš: ale kdožkby vpřjmně a wěrně poradil, ne hned nagjti mocy budeš. Aby tedy nebylo potřebj ptáti se na to v ginýcb, ale aby odsud wssecko, gako z pokladnice, sobě wzýti mohl, ničehož gsem pominauti nechtěl, w čemžkbych vžitečně a platně poraditi mohl. Budu pak welice Bohu děkowati, gestli mne naděge má, kterauž o tobě mám, nezmeylj. Wjdáme zagisté, gak mnozý netoliko wjce oblibugj pokrmy lahodněgssj nežli zdrawěgssj: ale také raděg

winau se k těm přátelům, kteřjž s nimi spolu hřessj, nežli k giným, kteřjžby ge ze zlého wywozowali a trestali. Ale o tobě gá naodpor tomu smeyssljm; powědom gsa y při giném zwedenj žiwota twé bedliwosti a rozssafnosti; nebo kdož sám od sebe schopný gest k dobrému, dosti podobné gest, že ten y giných napomenutj k ctnosti ochotně přigme.

Neywjce pak ponukneš se a zbudjš k oblibowánj dobrých wěcý, když porozůmjš, že se nám z nich neyoprawdowěgssj rozkosse rodj; nebo w leniwosti a powolowánj zlým žádostem y hned za-kosti přidržegi se rozkossj, ale vsylowánj k ctnosti a střjdmosti žiwota vstawičně čistau a trwánliwau rozkoš přinássj. A w ljbostech owssem těla neyprwé se s radostj kochame, potom se rmautjme: z rozkossj pak ctných po zármutku potěssenj béřeme. We wssech pak wěcech ne tak hrubě pamatugeme na počátek, gako čitedlnj býwáme skončenj; nebo w žiwotě swém nadjle wssecky wěcy děláme, ne pro gegich hodnost, ale pro vžitek, kteréhož se z nich naděgeme. Toho pak chcy také aby powážil, že obecným a nýzkým lidem lecacos slussj (neb se na to y hned zmládi wydali, a ten grunt žiwota swého založili), ale wznessenym a slawným neng dopusstěno ctnosti zanedbáwati, poněwadž ginák nemohliby než w pomluwu mnohých vpadnauti.

Wssi-

Wssickni zagisté ne tak se hnewagj na zgewné nesslechetnjky, gako na ty neywazj, kteřjžto chlubjce se ctnostj, w ničemž nad giné obecné lidi nepředčj; nebo poněwadž za zlé mjwáme těm, kdož nás slowy toliko sklamáwagj: kterak za nesslechetné nepoložjme těch lidj, kteřjž žádné částky wážnosti swé po wssecken žiwot nezachowali? Takowj a těm podobnj lidé netoliko sami sobě křiwdu činj, ale y za zrádce sstěstj swého gmjni býti magj, kteréžto dalo gim do rukau dosti zbožj a slávy y přátel: oni pák samy sebe nadytého sstěstj nehodné dělagj. A pokudž slussj člowěku smrtedlnému hledati o wůli nesmrtedlných Bohů, nepochybně za to mám, že gsau toho y na swých neymilegssjch dokázali, kterak dobrým mužům mnoho přegj, a na zlé lidi se hněwagj; nebo Jupiter (gakž o něm poetowé psali a wssickni tomu wěřj) zplodil dwa syny: Herkulesa a Tantala, a wssak onoho z nich pro geho hrdinskau ctnost nesmrtedlnostj darowal: tohoto pro nesslechetnost geho k neytěžssjm mukám odsaudil. Kteřj tedy patřj na ty přjklady, žádostiwě následowati magj počestnosti a ctnosti, a netoliko zachowáwati to, což gsem gá nyní předložil, ale y což neylepssjho gest z poetů se včiti a s pilnostj čjsti, což gsau y ginj maudřj lidé vžitečně včili a psali; nebo gakož wjdáme wčeličky, že se na wssecky kwjtky posazugj, ale z každého což gest neylepssjho wybjragj:

tak

tak kdož žádagj dosáhnauti prawého vměnj, musegj zkusyti wssech wěcý, a odewssud což gim prospěssného zbjrati; nebo y tau pilnostj sotwa budeme mocy porussenj přirozenj swého naprawiti a přemocy.

Konec napomenutj Isokratowa k Demonykowi.

Gistý včený a wážený duchownj Z. byl s několika známými w weřegné zahradě; bylť gest mezy nimi také žid pro swau včenost welmi rozhlássený. Dali sobě několik čjssj kafé přinesti, a Z. kterýž naléwánj kafé na se přegal, shledal, že smetana přilitjm wody do nj welmi řjdká byla. Y dj k djwce, kteráž kafé přinesla, vsmjwage se: „Ay, ay, smetana gest také křtěna!“ Včený žid toho se vchytiw odpowj: „Gakž račte mocy gako Křesťan, a k tomu gesstě gako duchownj, toho slowa křtjti při skutku pod wodu vžjwati?“ „Proč ne,“ dj gemu duchownj Z. „když byla řeč o smetaně, mluwil gsem o křtěnj, kdyby byla řeč byla o dukátjch, bylbych byl owssem mluwil o obřezánj.

Rozmlauwánj
mezy mrtwými.

I.
Žižka a Pelcel.

Žižka. Wjtám tě milý staročechu! wjtám tě do nassj kraginy! Giž dáwno gsem žádného newiděl, s kýmbych promluwiti mohl. Což pak Čechowé wymřeli?

Pelcel. Skoro slawný hrdino! aspoň mrawů starožitných nenagdeš nikde! Gák gsem se na tebe těssil, abych zwěděl, gach gste mužj byli.

Žižka. Zde widjš mne, gak gsem byl na zemi prawý Čech, prawdy ctitel, wssech pletich a podwodů nepřjtel, na těle y na dussi zdráw.

Pelcel. Tak gsem tě z twých činů znal, y sy pomyslil, že takto wyhljžeti musýš; gen že něco diwěgssjho gsem sy tě wyobrazowal.

Žižka.

Žižka. Nenj diwu bratře! Wždyť mně samému hrůzau wlasy wzhůru wstáwagj, když o wassich přjbězých slyssjm; tak hrozného mne wypodobňugj, že potworu ze mne wytwořili. Ty gediný ctiteli prawdy mnes mjrněgssjho předstawil, ačkoli gsy wždycky s prawdau na swětlo nesměl. Wjm proč; wos gsy se běsyl.

Pelcel. Ani mi nechtělo do hlawy gjti, aby muž tak maudrý a bez mraku, který tak gasně a krásně pjsse, a mrawy čisté swému wogsku w srdce wsstjpiti hledj, aby ten wznessený muž gako kat sobě počjnal, a lidi s radostj saužil.

Žižka. Dobře bratře máš! Nebyl gsem krwe žjžniwý wlk, ale člowěk mjrného srdce, ač přjsný; newinným nehnul gsem wlasem, ale winným ničehož nepromjnul. A řekni mi, gakby se diwoká luza gináče řjditi mohla? kterakbych byl gedowaté nepřátely skrotil? ti mne swými ukrutnostmi tak drážďjwali, že mi žluč kypěla, a přjklad hrozný, ač nerád, dáti gsem musyl, aby poznali, že s Žižkau blázniti nesmj. Oni mé bratřj pálili, a gá gako žena měl gsem hleděti, gak se newinnj lidé na rožni smažj, a bolestj do nebe křičj? Oni wesnice bořili, djtky na kusy trhali, a ženám těhotným meče do srdcý wráželi, a gá gsem měl nechati swých sausedů bez ochrany? Zahnaw diwoké sauě

přes

přes hranice rozbořil gsem hnizda mstiwých sow. Proč potom nebylo pálenj, bitj a náŕku? Ze gessteŕy wyplenjw gsem w zemi pořádek a bezpečnost zwedl. Tak milý bratře! byli nassi časowé plni ukrutnostj, zmatenice, ale y mužnosti lidské. Prawda mezy námi panowala, a muž cýtil swého ramena; y maudrost gasná s námi přebýwala, ač pletichářj zmatené hlasy magice swau horliwostj pramen čistý zkalili a bahnem žjzeň hasýwali. Než to gináče nenj; sýra snadno se chytj, s prawdau zápasý temnosti, a mezy psseniců y kaukol se nagde. Wssak nynj mi řekni, gak v wás se darj? zdali wěk zlatý nastal? zdali změniwsse nasse staré mrawy gste ctnostněgssj a maudřegssj? Wěř mi, tak slepý gesstě negsem, abych se hned nad wámi horssil, že gináče než my chodjte; wždyť člowěk gednoho stawu wěčně nosyti nemůže; wssecko proměnám podrobeno gest, zdali ale za to w rozumu a maudrosti prospjwáte?

Pelcel. Nehrubě milý hrdino! Staré přjslowj: čjm dále, tjm hůře, skoro se na nás wyplňuge; wassj mužnosti nenj v nás k spatřenj; muži gako baby žwatlagj, a magjli skutky konati, w kaut se skrýwagj a wětru se děsý. Stálosti nemagj žádné, gako rákosý se pohybugj, kam wjtr tam plášť se obracugj, a w slowjch hledagj ctnosti.

Zizka.

Žižka. Wssecko neni gednomu dáno; my gsme byli srdnatj, oni nás snad maudrostj přewyssugj.

Pelcel. Daleko od cýle! Gakby stjnowé prawé maudrosti sy wážiti mohli? Nemotorné stwůry ge těssj, duchowé, zaklené zámky a čarodějnice gim hryndagj mozky, a zamilowaná zwatlánj k sobě ge wábj, že čitedlné dussinky po horách blaudjce w slzy rozplynau. Gsauk prawě gako děti, gen cukr a med chtěgj gisti, a chleba ani widěti nemohau.

Žižka. Tedy y w maudrosti gsme wás přewýssili? tot snadno gest k pochopenj; lidé na těle y na dussi gsaucé zdráwi pletich sy ne-wssjmagj, ale čistým rozumem potwory plassj. Zdrawé tělo gest základ zdrawé maudrosti; děti a ženy s strassidly se objragj, tedy gste se pěkných časů dočkali; s včenostj gste daleko nedossli; což mrawy, gsauli ty čisté?

Pelcel. Gako kalisstě; z swatého manželstwa dělagj sobě posměchy a russj ge; ó ani mluwiti nechcy, gaké neřády prowáděgj.

Žižka. Co prawjš? Manželstwjby nebylo w uctiwosti? Slyssjmli dobře? Tedy hned w prameni kalj mrawy? tot nemůže býti!

Pelcel. O tom se denně swýma očima přeswědčiti můžeš.

Žižka.

Žižka. Tomu wěřiti nemohu, aby naſſi ſynowé tak zkaženi byli. My v proſtřed wogny a domácý roztržitoſti ſwaté gſme manželſtwa ſſetřili.

Pelcel. Za to gſte muži byli.

Žižka. Běda tomu, kdoby byl nepočeſtnoſtj nakalil ſpolečnoſt! Nynj giž ſe ničemuž nediwjm, darmobych etnoſti v wás hledal, z bahna hnognice prewyſſtiti ſe muſý. Aſpoň ſnad w přátelſtwj gſte ſy wěrni?

Pelcel. Přátel v nás geſt doſti. Kam ſe obrátjš, aulíſné pochlebnjky vwidjš, kteřj med na gazyku noſý, ale mžikem ſe w zůřiwé potwory proměňugj. W nás wſſecko geſt na oko, na pohled čerwené a krásné owoce, ale wnitř čerwiwé a shnilé; na oko gſau lidé andělé, ale po ſtraně čerti, do očjby ti ſlowa ſſpinawého neřekli, wſſak krom očj na tebe dokázegj a zdrawého mjſta nenechagj.

Žižka. Takowj gſme owſſem nebyli. Tohoť ani pochopiti nemohu, gakbych ginák myſliti a ginák mluwiti mohl, gakby den a noc w gednom okamženj mohla panowati. Co na ſrdcy, to na gazyku gſem mjwal, žádného ſe neſtyděl, ſſelmě řekl gſem do očj, že ſſelma geſt, ba y nepřjtele hodného gſem s radoſtj chwálil.

Pelcel.

Pelcel. Nebylbys gim hrubě w hod, abys wssecko swým gménem gmenowal; oni gsau chytřegssj a maudřegssj; tasskářstwj nazýwagj chytrostj, vkrutnost přjsnostj, lichwy a vtiskowánj prohlassugj za dobré hospodářstwj, na podwody se oddali, očže za wassich časů gim nebylo rowných?

Žizka. Aspoň w něčem prospěli; dobře když člowěk se něčeho chápá a nechrnj.

Pelcel. Wys w lenosti gich nepohaněl, žjžnj po zysku, a zlato gest gim Bohem; proto nasazugj žiwotů, zrazugj přátely, poctiwost a newinnost za babské powěry magj; swědomj (smjchu se zdržeti nemohau, slyssjce o něm) toť gest pára a dým, bez smyslu gméno; a ctnost — —

Žizka. Snad y té se posmjwagj? U nás ty neyhorssj potwory se gj klaněli, a ctnostných mužů sy wážili.

Pelcel. Mezy wassimi a nassimi časy milý hrdino! gest weliký rozdjl! Snad nebudeš od nás žádati, abychom gako wy hlupácy byli? Ctnost? Což gest to za můru? U nás ani ceny, ani wážnosti nemá, ta gedině na paussi se hodj; chytrost panuge, a dychtiwost po zlatě wěssla s nj w spolek, ty bohyně wssecky obywatele řjdj. Wy gste byli owssem hrdi-

di-

Synowé, ale my tak zpozdilj negsme, abychom pro marnau bublinu, které sláwa přezděli, parna a mrazy snássseli, my snadněgssjm způsobem dobudem sláwy, my gsme kupečkowé, hleď hrdino! wychytralj kupečkowé, v nás wssecko gest na prodag; co se ti ljbj, kaupiti můžeš: ctnost, newinnost, sláwu y rozum.

Žižka. Kdybych tě gakožto wážného muže neznal, řekl bych, žes rozumu pozbyl.

Pelcel. Myslíž sy, co chceš, prawda zůstane prawdau; mássli penjze, gdi na swět a zkus, zdali lhu; y gistě se přeswědčjš, že ani křiwého slowa mi z vst newyšslo. Chcessli býti krásný, zlato tě nad pannu wyljčj; maudrýli? zlatému trdlu libé se klanj; slowem, zlatem sy wssecko podmaunjš.

Žižka. Kamž pak dali nassi synowé hlawy, že se tak omámiti dali?

Pelcel. Milý hrdino! moda spletla gim hlawy; každý se modně nosyti musý, syce vpadne w lehkost; mnohý nauzy tře, a předce w hedbáwj a w zlatě chodj; gen ssat muže y ženy krásné, přjgemné a sslechetné činj.

Žižka. Nynj se giž nediwjm, že se tak po zlatě shánčgj. Každý by sy rád lásky a wážnosti dobyl; nemáli rozum a ctnost ceny, pročby sy gich dobýwali? wždyť ssaty z nich wy-

twa-

tworj maudré, wznessené a krásné osoby. Do=prawdu lehká práce, bez potu sláwy y slíčnosti dogjti mohau; zlato z nich včinj bohy, poctiwost neplatj, gakéhož gest rozmeysslenj zapotřebj? Ale tau cestau chwátáte k zkáze.

Pelcel. Ba práwě! y gižbychom byli pochowáni, kdyby wenkowsstj obywatelé wassich ctnostj nehleděli, ti nás držj a nassi krew čistj.

Žižka. Prosým tě, přestaň, giž ničehož o wás slysseti nechcy, wy gste nezdárnj synowé wlasti!

Pelcel. Ale za to wljdnēgssj!

Žižka. Předc gednu ctnost do sebe máte; nynj nad wámi nezaufám, y ostátnj bugnosti se opilugj, a znowa krásný powstane národ. Kde wljdnost přebýwá, tam země gest dobrá.

II.

Chudý a boháč.

Chudý. Ssklеb se, a celé dny y noci břjskey, gakobys w trnj seděl; což ani zde nám pokoge nedáš?

Boháč. Ty snadno se můžeš smáti, ničehož neztratiw; ale gá nesstastný člowěk tolik zlata a statku musyl gsem opustiti, a pro swé krásné a zamilowané poklady neměl bych nařjkati?

Chudý. Což wssecken křik ti prospěge? Y gá gsem swých kopyt cyzým pozůstawil; mělbych snad pro ně sy hlawu strhnauti? Ať blázen sy stegská, gá weyskati budu.

Boháč. O člowěče nesmyslný, tyť žádného srdce nemáš!

Chudý. Ba prawě, žes ho na swětě neměl. Darmo chudj w prachu se před tebau winauce a rukama lomjce chtěli swými slzami tě obměkčiti; ty gako skála twrdý nesstěstjm swých sausedů gsy se nepohnul, a y přátelům hladem zemřjti dopustil; a gá na swé ruce wydělaw sy kausek chleba, s syrotky gsem geg dělil; nynj mi sám řekni, nemámli žádného srdce?

Boháč. O přestaň tak nerozumně mluwiti! Čili gsem měl swé krásné poklady proto střádati, abych ge lenochům rozdal?

Chudý. A což spomohly tobě? W zlaté sedě hleděl gsy na swé zamilowané penjze; nynj přissla smrt, a dědicy za tebe weyskati budau.

Boháč. Nastogte, gá se utrápjm! O zlatý poklade, má gediná statosti, mé neysladssj potěssenj, což nynj s tebau se poděge? Snad tě nezbednj dědicowé rozházegj. Protoli gsem tebe zakládal, a hladem mřel, abych s bolestj na gegich hody a radowánky patřil?

Chu-

Chudý. Dobře tak na tebe! Což gsy newěděl, že smrt tě od twého pokladu powolá? Na swětě gsy ničehož neužil a tady se rozpominánjm mořjš, žes nešlechetně žiw byl. Zde o tebe neskogjme, a na zemi lidé se radugj, že smrt tebe zachwátila; ani gediná ljtostná slza twého hrobu neskropj, ani gednau dědicy oplýwagjce rozkossj na tebe newzdechnau!

Boháč. Nastogte, že to prawda gest, že gsem pro newděčné marnotratnjky střádal. O zlaté a milé penjze! má krwawá starosti! gak pogednau a gak hanebně se rozkutáljte! O když gest možné, abych gen gesstě gednau na wás pohleděl, a wás pohromadě spatřil!

Chudý. Cožby ti na plat bylo, abys gesstě gednau k nim se dostal? Tjm těžssj srdce bys měl, nemoha se s nimi rozlaučiti!

Boháč. Aspoňbych penjze schowaw marnotratnjkům utekl.

Chudý. O člowěče kamenný! tedy y po smrti swé srdce na kausek zlata wážeš, a lidem žádné radosti nepřegeš? Na wěru ty negsy politowánj hoden! Wy bohatj dědicowé swého pokladu, buďte maudřegssj a wljdněgssj, než wáš předek; a ty dusse necitedlná y zde zlaté modle se klaň, a dnem y nocy po zlatě žjžni, a žádného nezhljdni! Brjskey a gako čerw plaz se,

se, na žiwot a lechké poklady se rozpomjnage; gá tobě wssecky twé penjze na památ uwáděti a za tebe wepsskati budu.

III.

Žena a djwka.

Žena. Což panenko! gesstě se nemůžeš upokogiti?

Djwka. Gakbych milá matko mohla, když sy zpomenu, co gsem byla, a co nynj gsem.

Žena. K čemu wssecko naříkánj; z pláčem minulých časů nedobudeš, y ginj musyli se swěta, a wykli taky.

Djwka. Snadno se mohli upokogiti, když na zemi užili radostj; ale gá z lůna rozkosse a sladké naděge wytrhnutá musyla gsem do tmawých pustin.

Žena. Rozpomjnej sy giž na to; wždyť gsau wssecky radosti gen pára a dým; a pro ty bys w upěnj a lkánj trwati chtěla?

Djwka. Kdybych gen mohla, gákbych se ráda utěssila, ale mé srdce mi oddechu nedá, gá na swého milého ženicha zapomenauti nemohu.

Žena. A zapomenauti musyš! Maudrý člowěk nemá nemožných wěcý žádati.

Djwka. Když gen na něho wzdechnu, plésám; y sny mé gsau sladké; gakby skutečné radosti neměly býti?

Žena. Obraznost (fantazý) panenko mámj též; ta wssecko ti w růžowé kráse wyobrazuge; ta mladým lidem samé růge a rozkosse twořj; než skutečnost wssecky krásné bubliny plassj, a hrůzau srdce naplňuge.

Djwka. Semnauby gináče bylo; můg milý byl anděl, mé radosti byly gako křissťál čisté.

Žena. Tak wssecky dobré a láskau opogené dusse mluwjte; wssak když wystřjzljwjte, tuk z milostných snů se protrhugete, a lomjte rukama.

Djwka. Mne láska nezaslepila, a předce gsem gen wssudy růže wykwetati widěla.

Žena. W kterých skrytý had na tebe čjhal. O newěř milá panno wnáussjcý kráse! Tak gest gako sslúlwj snowé, na oko anděl, ale w skutku zlý duch.

Djwka. O matko, což mluwjš! Což y mé neysladssj radosti swým gedem zkalitk mjnjš?

Žena. Meyljš se, gen tebe chcy na rozum přiwesti, abys přjlissně po wěcech nedychtila, které se w gednu proměniti mohau. Wsse-

cko,

cko, což příliš gest, škodj, a radosti člowěku kazj. Kdyby lidé radostj hned se nespili, nikdyby w dosti mizerném zármutku nezaufali; nesstjdmost mate gim hlawy, gako tebe láska a sladká náděge zmátly; než smrt wytrhla tě z lůna radostj — —

Djwka. A na milé rozkosse ged wylila.

Žena. Wssetkila ti mnoho slzý a auzkostj. Gako pára byliby sstastnj dnowé wplynuli, a ssediwé starosti gako zyma s mrazy a s chumelicemi bylyby se přihnaly. Tubys byla wzdychala, a s bolestj na garo krásného žiwota pohlédnauc zwolala: Y mne naděge sklamala. Nynj o žádné žalosti newědauc, s potěssenjm hledjš na swůg žiwot, a ženicha milugeš.

Djwka. A wěčně milowati budu.

Žena. Sstastná panno, že řjcy to můžeš! Gaká radost, když lidé swé miláčky čisté gako bez mraku nebe widj, a ge milowati pro gegich ctnost musegj; ale gaké naproti tomu nesstěstj, když dusse toho, na němž s tělem y dussj wisy, nenáwiděti má; ty panno ussla gsy bolesti, a dostis přjgemných radostj naklidila. Vpokog se tedy a setři slzy s twáři swé, a w srdcy se potěš, že s miláčkem čistým co nejdřjwe tady se shledáš.

Wogtěch Negedlý.

Stará Česká literatura.

Mágowý sen.

Dostal se do rukau Pana Rytjře z Neuberka český rukopis, genž někdy w knihowně Petra Woka z Rozmberka, wládaře domu Rozmberského léta 1609 chowán byl; w tom mimo giné kusy se naléžá: Mágowý sen od Hynka z Podebrad, mladšjho syna Girjho krále Českého, w drwém pjsnjch w 4. na papjře giž před rokem 1491 složený. O tomto rukopisu činj zmjnku Martin Kupáč w swém kalendáři hystoryckém na den 10ho čerwence, kdežto Hynkowu smrt připomjná. Od toho času, ačkoli pilně hledán, žádnému do rukau se nedostal; poněwadž ale se často bez nápisu skládanj rukopisů naléžagj, položjme tuto několik werššů počátku a konce, aby se text tohoto rukopisu, w němž několik listů, a sice w prwnj pjsni list poslednj, a w druhé list prwnj schážý, s giným exemplářem srownati a z něho doplniti mohl. Začátek pak gest tento:

Swe-

S welikonocy o tym času
Swět se rodj znowa zase,
Rozličně se obnowuge,
Když se giž mág přibližuge,
Mág ten čas přeweselý,
Nenj takowý přes rok celý,
A gako toho času býwá,
Gessto tehdy wssecko wssudy obžjwá,
Což gest byla zyma umrtwila,
Wssecko a wssudy wsussila,
To mág wssecko zkřjsý zase,
Weselý wessken swět činj o tym čase,
A rozličně se zazelenáwá,
Po wssem swětě roste tráwa,
Po hágjch, po lukách y po zahradách,
Při potocých y při wssech wodách,
A tak wssady po wssem swětě
Hogná zelenost wssady čistě,
Wonného kwjtj a barew rozličných:
Bjlých, čerwených, žlutých, brunátných,
Aniž může člowěk pomysliti,
Co má té kratochwile býti,
Aby tehdáž nenalezl při tom času,
Když mág přigde, přemoha zymu
Rodj kwjtj zelenosti
A dá toho wssemu letu dosti,
A wssecko wssudy znowu plodj,
Obnowuge a obžjwuge swět,
Zyma musý giti před njm zpět. &c.

Konec zní takto:

A protož kdož chce wesel býti,
Ten musý swým neweřiti,
A máli kdo na gewě pěknú ženu,
Nedáwey gj w žádnú cenu,
A wěř gj gako přjteli swému celému,
A člowěku welmi přemilému,
Milúg gi a ona tě také milowati bude,
A žádnýž gi z toho neswede,
Žeť bude do smrti wěrná tobě,
A nedáť tě žádnému zhyzditi sobě;
Pakli kdo ženě swé neweřj,
Ať stáwá s osstjpem v dwekj,
A k tomu ať gj geg w hrsti chowá,
Gesstě dosti činiti má,
Aby ona neučinila,
Coż gest sobě vmysslila;
Protož kdož chce wesel býti,
Ten má swé ženě wěriti,
Aby wida včinil se toho newida,
Wgmeš sobě mnoho smutkú,
A budeš wždycky wesel práwě,
Čině sobě wssudy zdrawie (zdrawj)
Na swém srdcy y w myssleni
Budeš míti vtěssenj,
Na tom swětě welikau rádost,
A na onom Božj milost,
Rcemež wssickni spolu Amen,
Ať nás nežže wěčný plamen.

Jozeff Dobrowský.

W z b e k.

Powjdka Arabská.

Mladý Mollah, gehož gméno Wzbek, z wlasti Jemen, dychtil po maudrosti, a srdce geho hořelo ctnosti. Hořjwal wšak y ohněm prchliwosti, a málo kdy mohl zuřiku geho předegjti. Bolesti želu, neyupřjmněgšj slibowé, neywraucněgšj modlitby newchránily ho, aby opět neklesl. Na žebráka, an ho wytrhl z rozgjmánj, se wšj prudkostj wygel, a w témž okamženj hogně mu udělil almužny; djtě sestřino, ano gedauc okolo něho na holi, náhodau ho bičem do twáři mrštilo, dostalo notak poljčky, a prwé než času nabylo k pláči, do sta hubiček. Krotká, weselá wewerka, kterauž pro wyraženj wychowal, kausla ho gednau, datle gj podáwagjcýho, do prstu Wzbek dal gj tak sylnau ránu do nosu, že mrtwá k nohaum mu padla. Gsa neytěššitedlný nad tjm skutkem, kterého žádné poljbenj, žádná almužna naprawiti nemohla, wzawřel sobě w Mece v pramenu milosti od Allaha odpuštěnj swých hřjchů, a swatau pawězu proti

wnitř-

wnitřnjmu swému nepřjteli wyprosyti. Y wzaw hůl pautnickau putowal k hrobu proroka, gehožto prostřednictwjm daufal neywyšssj bytnost pohnauti k milosrdenstwj. Třetjho dne wečer posadil se žjžniwý a zemdlený na kragi rybnjčka, gegž dwa řadowé gaworů ostiňowali. Y wytáhl z wačku kokosnicy, aby nabral s nápog wody z nádherné krypenice, gegjžto dno [illegible] se býti strakatými wydláženo korály. [illegible] chtě sskořepku dáti k ústům, spatřj w tekaucým křisstále rybičku, modrau gako safjr, a posetau zlatými puňtjky. Na břichu strměly pjchlawé gehličky, podobné trnj, gjmž přirozenj ozbrogilo ratolesti růžowé. Rychle trhl Uzbek natáženau ruku nazpět, krwawé zardění přikrylo lice geho, y řekl napolo posseptmo: „Spanilé zwjřátko! udělalobys mi welikau „radost, ale twé gehličky mohlyby mi w ne„ssťastném okamženj zraniti prst; nepřjtel můg „neyukrutnégssj, prchliwost, mohlaby w srdcy „mém procytnauti; y potkalby tě osud mé u„bohé wewerky, a nadarmobych twé, gako „gegj smrti oplakal.“ Na ta slowa wylil wodu z skořepky y s rybičkau w rybnjk. Y nenadále wystaupj z něho duch; oděw geho modrý gako nebe, a prossitý třpytjcými se hwězdičkami. Uzbeku, řeklo widěnj nebeské, žel twůg mi se ljbj, a důwěra k tobě samému pře-

gižwnj kreř k člowěku polepšenj gest. Gá gsem Anyel, twůg strážný duch, a sstaupil gsem z nebe třetjho, abych ti pomocy poskytl. Milugi, co mohu pro tebe učiniti? Mollah dotknuw se země čelem třikrát, řekl: „Pane, znáš srdce mé, y zlého ducha, genž nad njm panuge. Swapný hněw baurj w wnitřnosti mé, a gen zřjdka, když se baurjm geho wyhnauti mohu. Pomoz mi geg wypuditi, toho syna hřjcha, a zboř trůn, genž sobě w srdcy mém postawil." Y dotknul se duch růžowým swým prstem srdce pautnjkowa, a zmizel. Wzbudel se cýtil gako proměněného, zyma prorazyla srdce geho, a ohniwá w žilách geho krew w led se obrátila. Dossel gsem cýle pauti swé, myslil Mollah sám u sebe. Allah mi dokázal, že u swatého hrobu prorokowa wssemohaucý gest, [illegible]ntowal spolugně, gako přigatý na milost, [illegible]. Ty brzy znamenal, že se s njm weliká proměna stala. Nynj mohl wssecko widěti, wssecko trpěti, ale spatřiwssjmu nesstastnjka neobměkčilo se wjcegi srdce. Ctnosti swatá ctižádost zhasla w něm, a wraucnj saucytowé (sympathye) přátelstwj prolitowali, co mdlj blesskowé, geho uchkadlé žilky. Gessitě se mu dostáwalo syly, aby stawu swého cýtil, a aby se wydal s tesskliwau trudnostj k rybnjku, kdež se mu posel nebeský zgewil. Potřebowal dewjti

dnj

dnj k ogitj ceſty, kterauž byl onehdy za třj dni vſſel. W němém wytrženj poſadil ſe na mjſtě ſwaté a ſplakal. Y ſſtaupil k němu opět duch geho ſtrážný, a přjwětiwým k němu promluwil hlaſem, řka: „Bzbetu, nedali gſem wi, čehož gſy žádal?“ „Dal, Pane,“ odpowěděl Mollah, „ale s prudkoſtj wáſſnj mé „zmizela ſpolu wraucnoſt a wzneſſenoſt duſſe.“ Wěděl gſem to, řekl Seraff, necytedlnoſt nenj ctnoſt, a popudliwoſt ſrdce dar Božj geſt. Y wrátil mu gi duch Angelůw zaſe. Wzbek padna na kolena s nebeſkau pobožnoſtj rozkoſſj řekl: „Chtjm, Pane, ze gſem opět, co gſem „byl. Spáſa tobě, Služebnjče Wſſemohaucýho, „žes ſmal ſe mne treſt mé poſſetiloſti. Než kterak ſwého wnitřnjho nepřjtele přemohu?“ Giž zakryl brunátný oblak Seraffa očjm geho; ale v nohau ſwých nalezl amulet, na němž zlatými čtenami napſáno: Bez boge wjtězſtwj žádného.

Jozeff Rautenkranc.

Mágowá píseň.

(Pro dítky.)

Wjtey nám, Mági!
Když gsy, gsme w rági;
Žiwot plyne w radosti,
Bez wssj žádné starosti.

Sluníčko hřege,
Wětřjček wěge;
Prázdno w celé dědině;
Wssecko žiwj w kragině.

W poli wsse ščastné sázý,
Sýmě w zem házý,
S weselostj pracuge,
Twůrcy wssecko swěřuge.

Obnowila se
Gara moc zase,
Tráwa třásně zelená,
Gablon kwětem čerwená.

Stranowj pučj,
Potůček hučj
Hustolistým křowjčkem,
Obhjwaný slawjčkem.

—

W Zlotině lůně
Plno gest wůně;
Kwjtky trhá djwčička,
Med hledá wčelička.

—

Na obcy gase
Stádo se pase,
Okusywssi getele,
Proskakuge wesele.

—

Po horách, w dolich,
W lesjch a polich
Ljtá ptactwo milostné,
Pěgjc pjsně radostné.

—

Spanilý Mágj!
Y my zde w hágj
Krásný den twůg slawjme,
Rozkossj twých užjwme.

—

Trwey nám stále! —
Zmizjš wssak w malé!
Krátké gsau twé radosti,
Jak kwět nassj mladosti.

—

Přerychle hynau,
Wssak nepominau
Důkazy twé dobroty,
Darowé twé sstědroty.

—

Na polých, ladách,
Y na zahradách
Ostane twá památka
Pro lidi y zwjřátka.

—

Z přjkladu twého
Wzigme swého
Žiwobytj ktwaucýho,
Rychle pominaucýho!

—

Žertugme, hreyme,
Tancugme, pěgme!
Okaussegme radosti
W newinné a mjrnosti!

—

Radost nás sylnj,
Ať gsme wždy pilnj
W dobýwánj maudrosti,
W prospjwánj we ctnosti!

—

Pak milý Mágj!
Budeme w rági,
Hogné zřjc rok po roce
Nassj práce owoce.

—

Tak ſe giž w kwětu
Bohu a ſwětu
Giſtě ljbit budeme,
Cti a ſſtěſtj dogdeme.

Jozeff Rautenkranc.

M o t e y l.

Widjš, Miloſlawe,
Obraz mužſké láſky?
Wiz, gak ſljtá moteyl
Lehaunký co Zefjr
Wſſecko ſličné kwjtj.
Sotwa s gednau kráſau
Porozkoſſil, letj
Wžit druhé, třetj.
Nikde nemá doſti,
Nikde nemá ſtánj.
Gak ti medle wěřit?
Radug ſe, ó Ljno,
Že gſem gako moteyl!
Čželi nám kraš tolik
Zočit bez prodlenj?
Kdy wſſak proſſed wſſecky,
Gegich wnady wſſecky
W kráſném ſgednocenj

Nag-

Nagdu, Ljno, w tobě:
Cak gim nemám prchnaut,
Bych gen tobě žiw byl?
Wěk, čjm wjc gich řjtám,
Tjm ti wěrněgšj gsem.

Miloslaw Rautowský.

Wydawatele tohoto čtwrtletnjho spisu,
w Praze, na koňském trhu w Nře. 840
v zlatého beránka w druhém
poschodj gsau tyto knihy k dostánj:

Smrt Abelowa, prácý a nákladem Jana Negedlého, Doktora Práw, cýs. král Professora ꝛc. w Praze, 1804. za 1 zl. 40 kr.

Dafnys a Prwnj Plawec, swazek druhý z znamenitých Gesnerowých spisů, od téhož, w Praze, 1805. za 1 zl. 40 kr.

Homerowa Iliada, s wýborně rytým obrázkem, částka prwnj, od téhož, w 4. w Praze, 1802. za 1 zl.

Numa Pompilius, druhý král Ržjmský, z francauzského, od téhož, w Praze, 1808. za 2 zl. 40 kr.

Hla-

Hlasatel Český, od téhož, prwnj ročnj běh, 1806, 4 djly, za 3 zl.

Hlasatel Český, druhý ročnj běh, 1807, též 4 djly, za 3 zl.

Hlasatel Český, třetj ročnj běh, 1808, též 4 djly, za 3 zl.

Hlasatel Český, čtwrtý ročnj běh, 1818, prwnj a druhý djl, každý za 1 zl.; třetj djl se tlačj a co neydřjwe na swětlo wygde.

Böhmische Grammatik, von Johann Negedlý, Doktor der Rechte und k. k. öffentlichem und ordentlichem Professor der böhmischen Literatur, mit Tabellen, gr. 8. Prag, 1804. 3 fl.

Labirynt Swěta a Ráj srdce, sepsaný od Amosa Komenského, a po páté wydaný od Jana Negedlého rc. w Praze, 1809, za 1 zl. 40 kr.

Poslednj Saud, od Wogtěcha Negedlého, s krásným obrázkem, w 12. w Praze, 1804, za 30 kr.

Swátečnj a postnj Kázanj na celý rok, od Wogtěcha Negedlého, rc. dwa djly, w Praze, 1807.

Prawopis Rusko-Český, od Jaroslawa Puchmira. 8. w Praze, 1805. za 30 kr.

Nowé Básně wydané od Antonjna Puchmayera, swazek pátý, w Praze, 1814, s wyobrazenjm Pana Kasspara Hraběte z Sternberku, za 1 zl.

Hlasatel Český.

Spis čtwrtletnj

k prospěchu a potěssenj

wssech wlastenců

wydaný

od

Jana Negedlého,

cýs. král. Raddy, Doktora Práw, a cýs. král. řádného weřegného Professora Literatury České na wysokých sskolách Pražských.

Djl třetj.

Čtwrtý ročnj běh, 1818.

S obzwlásstnjm powolenjm Geho Milosti cýsaře a krále Frantisska Prwnjho.

W Praze, v Frantisska Geřábka.

Cytowé

při

welesławném zasnaubenj

Gegj Gasnosti

Ludmily Kněžny z Lobkowic,

Wéwodkyně Raudnické,

s

Geho Oswjcenosti

Prospera Ludwjka,

Wéwody z Ahremberku, z Meppen

a Reklinghausen.

Hlučná gestiť sláwa, kterým hlawy drahé
 Welebnosti záře gasně oswěcuge,
Gegich skutky skwaucý, gegich ctnosti blahé
 Národowé gewj, swět ge oswědčuge. —
Kdo wšak ze wšech sličných ctnostj neysličněgšj,
Lásku k wlasti chowá, djky neywraucněgšj
 Matky wlasti zýská — geho gistě gméno
Gest a bude wěčně slawně welebeno.

Ne gen w České wlasti gestiť oslaweno,
    Cyzokrag y hlásá wzornau počestnostj
Skutky wlastenecké — Lobkowiců gméno
    Dobrodinjm slawné, stkwělé každau ctnostj.
Hrozý wlasti wálka — Českým srdcem bránit;
Kwete wlasti pokog — chrámů Umèn chránit
    Knjžat Lobkowiců wznessené gsauť ctnosti,
    Ctnosti wěkostálé České horliwosti!

W žiwé paměti gest starcy, mladjkowi
    Kněžna Lidumila, na trůnu gak stkwaucým
Matkau byla wlidnau kmetu, rolnjkowi,
    Swými wládla duchem nábožnostj wraucým;
Kde gi bylo, wzesslo slunce Nadlabčanům;
Kwetlo, nauzy pudě, sstěstj Mělničanům,
    Ctnosti gegi po dnes slawj každý w plesu,
    Gméno slawné gewj ohlas hágů, lesů.

Tak

Tak Wás slawná Kněžno Ludmiliny ctnosti
W mladistwém giž wěku wzorně ozdobugj,
Tak y Wassjm ctnostem, Wassj spanilosti
Rádi wssickni srdce — žiwot obětugj.
Wás ctnost newadnaucým sstěstjm obdařila,
Slávau knjžecýho otce oblažila,
Matky srdce. — Wasse krásně wsslechtilo,
Bohu, lidu milá, gste giž Libumilo!

Nebe zwolilo Wás matkau lidu býti,
Ne syc w Cesské wlasti, w Njžezemi ládné z
Krásný gestiž osud, péči o swé mjti,
Sstastný lid ten, kterým ctnost a milost wládne,
Nebe dopřálo Wám muže wznesseného
Chotěm Wassjm býti, sstěstjm býti geho.
Kde ctnost swazek wáže, tam se radost plodj,
Tam se po růžowých blahostezkách chodj.

Wlast

Wlast ach! nasse tesklj — an gi neykrásněgssj
  Perla wzata bude. — K slávě, k blaženosti
Welj tomu osud, by y wzdáleněgssj
  Národowé znali České Kněžny ctnosti.
Jako hwězda gitřnj nad giné se lesskne,
Na blankytu nebes ohněm swým se blesskne,
  Tak y Dcero wlasti! gste Wy perlau drahau
  Lidu, an Wás čeká důwěrnostj blahau!

Žjte drahné wěky w lůnu sstěstj wsseho,
  Wám ge bude plodit každé gitro nowé,
W lásce knjžecýho chotě wznesseného
  Wám ať plynau ssťastně wssickni Wassi dnowé.
Žjte drahné wěky w spokognosti swaté,
W stálokwětném zdrawj, žjte wěky zlaté,
  Nebe doprowázeg kroky w cestě Wassj,
  Tak se splnj wraucná žádost wlasti nassj.

Gistost sladká, blahá, že y w dálekosti
Srdce Wasse wždycky láskau k wlasti wraucý
Pro wlast hořet bude w stegné horliwosti,
Lige w srdce Čechů radost newadnaucý.
Snažné tužbě račte mjsta w srdcy přjti,
Kragany swé, Čechy, na paměti mjti,
Wáš gak oni, slawná Kněžno, wěčně ctjti
Wěčné gméno Wasse budau w srdcých mjti.

Jan N. Stěpánek.

Pautnice.

(z Bürgera.)

Sslo krásné děwče k klássteru,
Byl práwě strassný den.
Když k fortně přisslo, zwonilo;
Čjmž wrátného wen laudilo;
A ten hned přissel wen.

„Pochwálen buď Pán Gežjš!" dj.
„Až na wěky." On řekl.
Co se mu stalo, newěděl,
Když do očj gj pohleděl;
Tak náramně se lekl.

Tu děwče stydliwě se ptá
Swé hladjc kadeře:
„Ach, wassnost milý Panáčku!
„Snad wjte o mém miláčku,
„Zda gest w tom klásstere?" —

„A kterak pak gest milý twůg,
„Mé djtě k poznánj?“ —
„Ach po hábitu sskrablawém,
„A pásu hrozně pichlawém
„Geť snadně k poznánj.

„Pak po zrůstu a po twáři
„Gest sstjplý, milostný;
„Má wlasy rusý, přehezké,
„A oči barwy nebeské,
„Gest wěrný, ljbezný.“

„Mé djtě! dáwnoť ten tam;
„Geť dáwno zakopán,
„Neb na hrobě giž tráwa gest;
„Giž dáwno hnige w rakwi swé,
„Ležj dáwno zakopán.

„Wiz zarostlé to okýnko
„Ole oné sstěpnice!
„Tam bydle kwjlil, stále chřadl,
„Až umřel, a to winau snad
„Swé milé djwčice.

„Sest mládenečků spanilých
„Ho neslo ku hrobu.
„Pak při truchliwém zpjwánj,
„A při srdečném plakánj
„Byl gest dán do hrobu.“ —

—

„Ach, auwe! — tak ge po tobě?
„Gest z tebe zem a kost? —
„Tys winno toho, srdce mé!
„A bys pak bylo z kamene,
„Předc negsy twrdé dost.“

—

„Mé djtě, přestaň plakati!
„Raděz se teď modli wjc!
„Wždyť zdrtjš srdce sauženjm,
„A zrak sy zkazjš kwjlenjm;
„Mlč! bude ti zle sjc.“ —

—

„Ach, Wassnost! nepokládegte
„Mi za zlé ljtost mau!
„On srdce mého poklad byl;
„On ze wssech hochů pro mne žil,
„Genž na tom swětě gsau.

—

„O nechte mě sy nakřikat,
„A wzdychat srdce mé,
„Až dohasne můg kalný zrak,
„A gazyk můg až wyřkne pak:
„Giž dokonáno ge!“ —

—

„Mé djtě, neplač, nermuť se!
„Zle wčinjš sy sye.
„Chceš, řeka ſlz by wzkřjsyla
„Tu růži, giž gsy zrussila? —
„Ta nevgme se wjc!

—

„Wždyk radost ljtá před námi
„Gak lasstowka sem tam.
„Což žalost w sobě zdržugem,
„A na darmo se sužugem?
„Nech býti wsse to tam!“ —

—

„Ach, Wassnosti! — ach, nechte mě,
„Bych hodně kwjlela!
„Wssak mohauc proň wsse trpěti,
„Což můž gen děwče snásseti,
„Bych málo trpěla.

—

„Tak do smrti ho nespatřj
„Giž wjce oko mé?
„Ne, ne! hrob tmawý kryge ho;
„Snjh padá, prššj na něho,
„A nad njm tráwa ge.

—

„Kde čisté, modré oči gste?
„Wy krásná ljce kde?
„Kde pysky, genž gste wonkly
„Gak kwět? — Ach! w hrobě zetlely!
„A gá se trápjm zde!“ —

—

„Mé zlaté djtě, nermuť se!
„Znáš mužské pohlawj!
„Ted gednu nepwjc milugj,
„Pak srdce giným slibugj,
„Gsauc w lásce wrtkawj.

—

„A audy při wššj lásce twé
„Byl w losu wiklawý.
„Neb zdali mladjk newěřj?
„Tak gako w bubnu powětřj
„Gest w slibjch wrtkawý.“

—

„Ach, nercete wjc toho! — Můg
„Té chyby nemjwal.
„Kdož nad něho byl ctnoſtněgſſj?
„Kdo čiſtěgſſj a wěrněgſſj?
„Gen prawdu mluwjwal.

—

„Ach, geſtliže to prawdiwé,
„Že geſt giž ſe ſwěta,
„Tak ſe chcy domu zhoſtiti,
„A celý žiwot ſtráwiti
„Gdauc wždy dál do ſwěta.

—

„Dřjw ale klekna nad hrobem; —
„Gen powězte, kde geſt? —
„Tam od wzdychánj, ljbánj
„A tiſýc mých ſlz kapánj
„Má tráwa záže kweſt." —

—

„Dřjw ſy zde djtě odpočiň;
„Máš wſſecko, co chceš, mjt.
„Slyš, gak ſe bauře wztěkagj,
„Gak krupy ljtě padagj,
„Y kam ted můžeš gjt?" —

—

„Ach, wassnost milý Panáčku!
„Ach, nezdržugte mě;
„Nech ať mě kraupy pobigj:
„Wssak wssecky dessté nezmygj
„Předc prowiněnj mé." —

—

„Ted heysasa! — Ted zůstaň zde,
„A těš se milá má! —
„Má zlatá — do twáři mi hled:
„Ach, znášli fratera giž ted?
„Twůg milý, ach! gsem gá.

—

„Kdyžs mi swau lásku odpřela,
„Gsem tak se ossatil.
„Giž brzoby w to wězenj
„Můg žiwot a mé želenj
„Slib wěčný zatratil.

—

„Ach, do roku mé průby ted
„Mně scházý gesstě den!
„Zdaž gsy ted prawdu wyznala,
„A kdybys mau být žádala:
„Dnes gesstě sselbych wen." —

—

„Djk Bohu! Pryč wsse trápenj!
„Gak přessťastná gsem gá! —
„Ach, wjtám tě můg spanilý!
„Pod, obegmi mě rozmilý!
„Gen smrt nás laučit má!“

Jozeff Rautenkranc.

Garo.

Garo rozdrtilo kruhy
Zamračené vkrutnosti;
Wssecky nebes žiwé pruhy
W zmlazowané spanilosti
Powstáwagj k oslawenj
Plésagjcých wyrazenj.

—

Milosti a krásy schránky
Otwjragj kwětné brány;
Auž se rogj radowánky,
Zwučné háge lid y pány
Rozkossnými zpěwy laudj, —
W radosti že s chutj blaudj.

—

Y my bratřj s chutj w kwětu
  Sladnaucýho žiwobytj
Letme k mladistwému swětu,
  Než se shrne hromobitj,
Jeho krásy požjweyme
Srdečně sy zazpjweyme:

—

Tak stjn krása milostného
  Wěku zmizý s okauzlenjm,
Dokud běhu radostného
  Cestu nebe potěssenjm
Stele swému wywolency,
Ozdob sobě hlawu wěncy!

—

Bžj newinného máge
  Lahodnosti gako djtky,
W lůnu weselého ráge
  Trhey rozkossnosti kwjtky;
Běž, kam maudrost gasná wodj,
Kde y láska diwy plodj.

—

Wywol w blesku plesů žiwých
  K společnosti srdce wěrné,
Abys w bogi wzteků diwých
  Přemohl přjkořenstwj perné,
Abys chodě při maudrosti
Dobyl stálé blaženosti.

Wogtěch Negedlý.

Eduarda Younga

Kwjlenj

aneb

Rozgjmánj nočnj.

Noc prwnj.

O žiwotě, smrti a nesmrtedlnosti.

(Z Anglického přeloženo.)

Zemdleného přirozenj posylo sladká, balssáмowý sne! onť gako swět gen ty rád nawsstěwuge, gimž se sstěstj vsmjwá, nesstastné pak opausstj: rychle na swých lehýčkých perutech pryč letj od lkánj, a spustj se na wjčka očj, gichž žádná slza nemáčj.

Z krátké (gak obyčegně) a nepokogné dřjmoty procytnu: gak sstastnj gsau ti, kteřj se

neprobudj wjce! wſſak y to bylobyv marné, geſtliže ſnowé nepokogj hrobu. Procytnu, probjrage ſe z moře ſnů baukliwých; geſſto troſſkotagjcý duch můg, zauſage, od wlny k wlně ſmyſſlené bjdy, na zdař ſe zmjtal, weſlo rozumu ztratiw. Nynj ge opět nalezl, geſtli to gen změna muk (hořká změna!) krutých w krutěgſſj. Den geſt přjliš krátký pro mé muky! a noc, y w zenytu ſwé tmawé wlády, geſt ſlunečné ſwětlo proti barwě oſudu mého.

Noc, Bohyně černá! s ſwého ebenowého trůnu w bezſkwaucý welebnoſti nynj rozproſtjrá ſwé olowěné žezlo na dřjmagjcý ſwět. Gaká to mrtwá tichoſt! a tma, gak hluboká! aniž oku geſt co ſpatřiti, aniž vchu co ſlyſſeti; ſtwořenj ſpj. Y zdá ſe, gakoby wſſeobecný puls žiwota ſtál tichý, a přirozenj mělo odpočjwánj; ſtraſſné odpočjwánj, předpowjdage geho konec. Y budiž geho předpowjdánj w brzce wyplněno; oſude! ſpuſť oponu; nemohuť ztratiti wjce.

Ti-

Tichosti a tmo! důstogné sestry! dwaugěata nocy staré, gesstо wychowáwáte autlau myssljnku w rozum, a na rozum stawjte rozmysl, (ten základnj slaup prawé welebnosti w člowěku) přispěgte mi: w hrobě wám budu děkowati; w hrobě, wassem králowstwj: tam tělo to padne obětj poswátnau wassj strassné schránce. Ale co gste wy? —

Ty, gesstо gsy zapudil neyprwněgssj tichost, když gitřnj hwězdy náramně se radugjce plésali nad powstáwagjcý zemj; ó ty, gehož slowo z husté tmy rozkřesalo onu giskru, slunce; rozkřeš maudrost w dussi mé; w dussi mé, genž se vtjká k tobě, důwěře swé, pokladu swému, gako lakomec k swému zlatu, když ginj spěgj.

Skrz tuto temnost přirozenj a dusse, skrz tuto dwogj noc sesslіž autrpný paprslek, aby mne oswjtil a potěssil. O wediž mysl mau (mysl, kteráby ráda od swého zármutku se odebrala) wediž gi rozmanitými diwadly žiwota a smrti; a z každého diwadla nadchni gi prawdau neyssslechetněgssj. Neméně nadchni mé

obcowánj, gakož y zpěw můg; wyvč můg neylepssj rozum, rozumem; mán neylepssj wůli wyvč prawostj; a vpewni můg pewný aumysl s maudrostj se zasnaubiti, a zaplatiti gegj dáwný dluh. Nedopusk, aby čjsse pomsty twé wylitá nad tauto nesstastnau hlawau byla wylita marně.

Bige gedna. Neznamenáme časů leč gen z geho ztráty. Že se mu gazyk dáwá, gest maudré od člowěka. Gakoby anděl promluwil, chtjm slawného zwuku. Slyssjmli dobře, tak gest to ohlas vmjráčků mých odlaučilých hodin. Kde gsau? W let před potopau (swěta). Y gestik to znamenj k rychlému wyprawenj se; gak mnoho gest gesstě činiti? Mé naděge a strachowé wzhůru se wzchopugj zbaudiwsse se, a přes vzký krag žiwota wzhljžegj dolů. — A kam? w propast bezednau; w strasslivau wěčnost! gistotně mau! Y můžli mně náležeti wěčnost, vbohému, genž žiw gsem dobročinnostj hodiny gedné?

Gak chudý, gak bohatý, gak chatrný, gak welebný, gak složen, gak podiwný gest

člo-

člowěk? J gak nad podiwenj gest Ten, kdož ho tak včinil? kdož w nassj bytnosti tak podiwné a neobyčegné wzdálenosti w gedno spogil? Zázračnét to smjssenj rozdjlných přirozenj, wýborné spogenj wzdálených swětů! Wýtečný článek w nekonalém řetězu bytostj! Středocestj od Ničeho k Božstwj! Paprslek nebeský, zprzněn a pohlcen! Ač zprzněn a zneřctěn, nicméně gesstě Božský! Temný obraz welikosti neydokonalegssj! dědic sláwy! křehké djtě prachu! pomocy prázdný nesmrtedlnjk! nekonalý hmyz! čerw! Bůh! Trnu sám před sebau, a sám w sobě se tratjm! W domě swém cyzynec, procházý se sem tam duch, vžaslý, zděssený, a swému wlastnjmu se diwjcý: gak rozum se motá! ó gaký diw gest člowěku člowěk! Plésagjcý pln saužený! Gaká radost, gaká auzkost! proměnně přepotěssen a zděssen! Co může zachowati žiwot můg? aneb co geg zkazyti? Andělowa ruka nemůže mne obtrhnauti hrobu; plukowé Andělů nemohau mne wěk zawřjti.

Nok gest wjc než domněnj; wssecky wěcy pozdwihugj se za důwod: ač w tu dobu, co mjrná wláda snu nad mými audy se rozprostřela, dusse má obrazotwornými plesy na kauzedlných luzých proskakowala; aneb temnostj bezcestných lesů truchlila; aneb s přjkré skály na rychlost se swrhnauc, pracně zeleným bahnisstěm plaula; aneb skaljm wzhůru se drala; aneb na lehkých wětřjch se wznássela s podiwnými podobami, diwými stwůrami mozku: předce gegj nevstálý let, ač y scestný, gewj, že gest autlegssj bytnostj než ta sslapaná hrauda; hbitě, duchowně a swobodně se wznássegjc, swého hrubého towarysse pádem srazyti se nedá. Y tichá noc hlásá mé dusse nesmrtedlnost: y tichá noc hlásá wěčný den. K lidskému dobrému nebesa řjdj wsse, co se děge; nesmyslný sen powčuge, aniž pohráwagj nadarmo marnj snowé.

Proč tedy těch ztráty želeti, kteřj negsau ztraceni? Proč blaudj nessťastná myssljnka wůkol gich hrobů w neweřjcým zármutku? Gsauli tam Angelé? Držjmáli, zahrabán gsa w prachu, nebeský oheň?

Žiwi gsau! žiwi oprawdu žiwotem na zemi nerozňjceným, nepochopeným; a s oka milostnosti ligj nebeskau autrpnosť na mne, wětssjm prawem (prawěgi) přičteného k mrtwým. Tok gest pausst, tok gest samota: gak lidný, gak žiwý gest hrob! Tok gest melancholický mrtwow stwořenj, audolj hřbitownj, smutná cypřissů temnosť; krag vkazů, ničemných stjnů! Wssecko, wssecko na zemi gest stjn, wssecko nad nj gest bytnosť; ginák gen zpozdilosť wěřj: gak podstatné wsse, kde změny nebude wjce!

Tok gest paupě bytnosti, temné wlásseničko, vswita nasseho dne, předsynj. Diwadlo žiwota gest gesstě zamčeno, a smrt, sylná smrt giné může srazyti záworu těžkau, tu hrubau překažu hljny odkliditi, a nás nedochůdčata bytnosti včiniti swobodna. To, kteréž nespatřilo gesstě swětla, přjsstj nedochůdče, držjmage w zploditeli swém, gest gen o něco wjc wzdáleno od skutečného žiwota. My nedochůdčaty musýme zůstati, až prorazýme skořjpku, tu oblakowau nás obklíčugjcý ssko-

kjp-

třjpku, a pronikneme w žiwot, žiwot Bohůw, ó rozkossi! w žiwot člowěka!

A předce člowěk, possetilý člowěk! zde zahrabáwá wssecky swé myssljnky; y pochowáwá nebeské naděge bez gedinkého wzdechnutj. Wězeň země, a vzawřjn pod měsýcem, zde wjže wssecky swé žádosti; okřjdlené nebesy, aby k Neskonalému letěly; a dosáhly toho tam, kde Serafjnowé sbjragj nesmrtedlnost s krásného stromu žiwota, v samého trůnu Božjho. Gak hogně zlatých hroznů přesskwostných rozkossj stkwj se w Geho plném paprslku, a zrage pro sprawedliwé tam, kde okamžliwých wěků nenj wjce! kde čas, a sauženj, a náhoda, y smrt zahynau! Y možnélik gest vběhnutjm ssedesáti let wypuditi wěčnost z myssljnky lidské, a vdusyti dusse nesmrtedlné w prachu? Dusse nesmrtedlná, kteráž wssecken swůg oheň wynakládá, wssecku swau sýlu w horliwé zahálce mařj, kteráž něčjm, čjmž přjtomné diwadlo gj zhrozyti aneb potěssiti může, w hluk vwržena gsauc, potěssena aneb zděssena býwá: podobna gest welikému moři, w bauři pozdwiženému, aby pohnulo perem, aneb vtopilo mauchu.

Kamž ta domluwa padá? Mne samého poráži. Gak bylo srdce mé swětem, gako něgakau korau, potaženo! O gak sama sebe ulowala má [illegible]ýcý se dusse! Gak hluboko gsem byl, gako čerw, wůkol a wůkol obalin w měkké myssljnky, kteréž plazjcý se obraznost tkala, až zatemněný rozum mjrnými widkami nesskonalého utěssenj zde celý owinut ležel, aniž roztáhl perutj swých, aby nebe dosáhl!

Widěnj nočnj mohau nám prospěti (gak swrchu gsem pěl): nassi bděgjch snowé gsau zhaubnj. O gakých nemožných wěcech se mi snjlo? (Mohlli sen činiti wjce?) Od ustawičných radostj w ustawičné změně! Od stálých rozkossj na zmjtagjcý se wlně! Od wěčné swětlosti sluneční w baušjch žiwota! Gak bohatě byla má polednj wytrženj mysli skwostnými kobercy malowaných (wyljčených) rozkossj ozdobena? Rozkoš za rozkossj w nesskonalé wyhljdce! až nad zwukem umjráčku smrti, gegjž nepokogný železný gazyk žádá denně swých milionů za pokrm, zděsyw se gsem procytl a shledal

dal sebe ztracena. Kde gsau nynj nádherné ozdoby mé ztřesstěnosti? Pawučinami owěssená chatrč s swau zbořenau zdj hljny křehké gest proti mně králowský palác; pawaučj neytenssj nit gest prowaz proti autlému wazku, kterýž člowěka s pozemskau blaženostj wáže; přetrhneť se každým wětřjčkem.

O blažená diwadla stálého utěssenj! gehož plnost bez mjry, trwánliwost bez konce gest! Wstawičnost blaženosti gest blaženost. Kdybyste, tak oplýwagjce rozkossemi, konce obáwati se mohli, ta hrozná myssljnka pohltila by wssecku wassi radost, y zcelaby zatemnila (odragowala) obyty swětla. Bezpečně sydljte nad těmi kaulegjcými se kaulemi, gichž sskodné wléwánj toho motagjcýho se kolotánj sype smutnau změnu na wssecko, což gest pod nimi. Zde rodj proměny hodina každá; y zřjdka co lepssjho; neboť to neylepssj býwá smrtedlněgssj než obyčegnj plodowé osudu. Každé okamženj má swůg srp, a žene se za přenáramnau kosau času, gegjž daleká rána wywrátj králowstwj z kořene; každé okamže-

nj

nj wytáhne swau malau zbraň w vžssjm okolj sladkých domácých radostj, a poseče neypě-knégssj kwět pozemské blaženosti.

Blaženosti! pozemská blaženosti! — Zpu-pná y marná slowa! Skrytá zrada proti Bož-skému vsudu! Opowážliwé wsáhnutj w práwa nebeská! Obgjmage vkazy, shlédal gsem gen wjtr. O bych byl to rozwážil před mým wrau-cým obgetjm! Kolik střel strachu smrtedlného bylo by chybilo srdce mé!

Smrti, weliká wlastnice wesskerenstwa! twéť gest rozssłapiti králowstwj, y zhasyti hwě-zdy. Slunce samo gen twým powolenjm swjtj; y to gednau s geho okolku strhneš. W prostřed tak mocné kořisti, pročbys wyprazdňowala swůg strannný taul na známku tak chatrnau? pročbys swůg zwlásstnj (částečný) hněw wylila na mne? Nesytá lučisstnice! nemohla-lis na gednom přestati? Twůg ssjp letěl třikrát; a třikrát byl pokog můg vsmr-cýn; y třikrát, než onenno měsýc třikrát swé wyplnil rohy. O Cynthyo! (měsýcy!) pročs tak bledá? Zdali kwjljš swé nesstastné sausedy,

ze-

země? Čili se rmautjš, widauc, an wjr twůg vstawičných proměn překwyssen gest w žiwotě lidském? Gak vbýwá mé wyyůgčené blaženosti! té negisté lahody vsmjwagjcýho se sstěstj! nikoli ctnosti gisty, půwodnj slunečný paprslek prawého vtěssenj.

W gakankoli gsem změněn postawu, mjsto a hodinu; gaki owdowělá gest každá myssljnka wssj radosti! myssljnka, aučinná myssljnka! přjliš aučinná pro můg pokog! krade se zlehka, temnau brankau dáwno prosslého času, při tichu nočnjm, krade se, gako wrah (a tjm také se prokazuge!) blaudj (nesstastná bludnice) w rozkossné minulosti; hledagjc nesstěstj, přewrácené blaudj, a nacházý nynj wssecko pusté; y potkáwá duchy mých odlaučilých radostj, hagné heyno! Željm bohatstwj swého předesslého osudu; kwjljm posyly sladké spálených hroznů; trnu nad blahoslawenstwjmi, kteráž mi prwé tak milá byla; y každá radost mučj mi srdce.

Proč ale kwjljm? aneb proč kwjljm gen gednoho? Zdaž swjtj slunce gediné mně, ge-

gedinkému člowěku? Ossauli andělé wssickni ostatnj? Truchljm za miliony: gestliť to obecný osud; w té podobě, aneb owé, wložil osud matčiny bolesti porodu wssem z ženy zrozeným; gsme rowně tak děti, gako gisté děbicowé muk.

Wálka, hlad, mor, ohniwěwolwé (oheň wywrhugjcý wrchowé), bauřé á oheň, domácý rozbrogowé, vtisstowánj s swým srdcem w trognásobný mosáz obalenýn, obléhagj lidstwo. Obraz Božj, zbawen gsa dennjho swětla, ležj zde w propasti hor, zapomena, že slunce stwořeno bylo. Tam gsau bytosti, nesmrtedlné gako gegich hrdý wládař, vkowány k dřewěným wesslu na čas žiwota; y wokj zyhnuj wlny, a klizegi zaufalstwj. Ginj, pro twrdé pány, zteyranj pod zbranj, w bitwách zohaweni, s polowicý audů swých, žebragj trpký (pepřný) chléb zeměmi gich vdatnostj zachowanými, gestli ge tak tyran aneb geho milostnjk k tomu odsaudj. Nedostatek a nezhogitedlná nemoc (vkrutná dwůgčata!) chopj se nagednau nemilosrdně beznadějného množstwj; a činj vtočisstě z hrobu. Tak wy-

wr-

wrhugj vpěgjcý nemocnice své mrtwé! Gak množý vpěgj o smutné w ně wpusstěnj! Gak mnozý, někdy w lůně sstěstj, co hrdlo ráčilo, se krmiwsse, wzýwagj nynj studenau ruku o autrpnost! a což gesstě hrozněgssjho gest, wzýwagj nadarmo! Wy rozmařilkowé! gessto mučiwým žehřete nawsstěwowánjm wjce z obyčege gsaucým, nawsstiwte zde, a oddechněte sobě od swých kwasů: dente, a podmaňte obžerstwj wládu nad sebau; ale tak weliká gest wasse nestydatost, že se stydjte za to, což gest prawého.

Sstastnj bychom byli, kdyby bolest gediné takowých se chopila! Prozřetedlnost nás chrániti nemůž, aniž ctnost zachowati; nemoc přepadne tu neyčistotněgssj střjdmost, a trest newinu; a powyk pronásleduge základ pokoge neyhustssjmi stjny. Člowěka opatrnost často se obrátj w nebezpečenstwj, a geho stráž padnaucý zamačká geg do smrti. Y sstěstj samo nemůže vhágiti swého gména; y samy žádosti nasse nedagj nám žádosti nassj. Gak wzdálena býwá často wěc, po které neywjce taužjme,

od

od toho, po čem proto taužjme, od blaženosti? Neymjrněgssj běh přirozenj má swé obtjžnosti, a neywěrněgssj přátelé omyslem ranj náš pokog. Bez nesstěstj, co tu nehod? a co nepřátelstwj, bez nepřjtele? Y neylepssjm na zemi dostáwá se nepřátel. Ale bez konce gest list lidských bid, a dřjweby se nám mohlo wzdychánj nedostáwati, nežli přjčin k wzdychánj.

Gak skrowná částka gest wodozemnjho swěta, co člowěk přebýwá! Ostatek gest paussť, skály, pustotiny, zmrzlá moře, a palčiwý pjsek; diwoká bydla potwor, ged, ostnowé, a smrt. Takowý gest země melancholický obraz! wssak mnohem gesstě smutněgssj! ta země gest prawý obraz člowěka. Tak obmezeny gsau radosti gegjho hrdého pána proti prostranné mu království hořekowánj; kdež hluboký nepokog baurj, hlasytá kwjlenj wpěgj, gedowaté wássně hodagj, laupežná trápenj nasse wnitřnosti žžjragj, a hrozýcý zkáza rozdjrá tlamu, aby nás pohltila.

Kdož pak gsem gá, ani sám nad sebau kwjljm? W stáři y w dětinstwj na giných pomocy gest wsseckа naděge nasse; abychom se včili k sobě laskawi býti. Tok gest přirozenosti prwnj a posslednj naučenj, kteréž člowěku dáwá; sobické (zpyssné) srdce zasluhuge muky, gichž cýtj. Sstechetnegssj zármutek potlačuge, wywyssuge nás; a ctnost, gsauc swědoma sobě, vlewuge muky. Negen ctnost, wjce pak prozřetedlnost káže mi dáti té zpupnělé myssljnce ginau drahu; kdo dělj ten zemdljwá také praud swé žalosti. Přigmiž tedy ó swěte! swau mnohopowinnau slzu! gak smutné podjwánj gest lidská blaženost pro toho, gehož mysl může proniknauti w hodinu přjsstj! O ty, kdožkoli gsy, gehož srdce plésá! chcešli, abych přál tobě ssťěstj k vsudu twému? Wjmi, že chceš, hrdost twá toho odemne žádá. Odpusť mi twá hrdost, čehož přirozenj twé potřebj má, prossěssnau dobrau wůli přátelskau. Sstastný bjdnjče! z slepoty gsy sstastný; possetilostj gsa hejčkán k vstawičnému smjchu. Wěz, smjssku! že swým nebezpečenstwjm tak

potěssen gsy; potěssenj twé gest zasljbenj muk twých. Nesstěstj, podobno gsa wěřiteli přjsnému, za swé posečkánj gen tjm wjce žádá; čjnjk bič z minulého sstěstj, aby tjm wjc tebe mučilo, a zdwognásobnilo zármutek twůg.

Lorenco! Sstěstěna lahodj (dwořj) tobě; twé radugjcý se srdce plésá, gessto Sprena zpjwá. Drahé gest mi blaho twé; neměg mne za nelaskawého; nechcy vdesyti, nýbrž gen w bezpečj radosti twé. Nedomnjwey se, že bázeň gest gedině obětowána bauři: měg se na péči y proti vsmě wám osudu. Gest-li nebe strassliwé w hněwu swém? zagisté; wssak y w milosti swé gest přehrozné; milost geho zde gest zkussowánj, nikoli odplata; wolá nás k powinnosti, nesnjmá starostj; můžaby nás rowně tak nepokogiti, gako nesstěstj; wzbuditi k vwažowánj gegich přjčin a následků; y hrůzau nás naplniti w vwáženj k nassj zdssaze; na vzdě bežeti bauři přirozenj, a káratti radosti gaho, abychom obgjmagjce ge, nezaschladili gich; ba, abychom wnadnossj gegich neobrdtili w něco horssjho než w pauhau

bjdn. Zkaužené radosti gsau podobny nepřátelům w wálce domácý, podobny srdečným přátelům rozhořčeným, a s gedowatau zuřiwostj powstáwagj proti nassemu pokogi. Warug se wsseho, což země blaženostj nazýwá; warug se wssech radostj, kromě těch, kteréž nikdý nemohau zagjti. Kdož nestawj na nesmrtedlný základ, ten odsuzuge swé radosti na smrt, byť se zdál ge sebe wjce milowati.

Mé gsau s tebau Filandře! zemřely! twé poslednj wzdychnutj rozplassilo rozkosse; okauzlená země ztratila wsseken swůg lesk. Kde gsau gegj lesknaucý se wěže? Gegj zlaté hory, kde gsau? wssecky gsau ztráweny w nassj paměti; w slzawé audolj smutné! Weliký kauzedlnjk gest smrtew! Ty bjdný, bledý kus zamrzené země, zde w temnosti ležjcý! gaká to změna s tebau od wčerenysska! Swau negmilegssj naděgi (dlauho dobýwaný klenot!) když tak blízkau gsy widěl, ó gak zapálila cti žádost twé hořjcý twáři! cti žádost w stupku welké po cnostné sláwě: gessto w mnisse skryté semeno smrti (lsiwé, zrádný podkopáwačka!) we tmě pra-

pracuge, smálo se twému dobře vsmyšlenému nawrženj a kynulo čerwu, aby tu tak kwetaucý rozkaušal růži, nešwadlau, až opadala; gednoho okamženj laupež!

Lidská prozřetedlnost gest pod wýminkau maudrá; Lorenco! maudrost často se obrátj w pošetilost w prwnjm okamženj, když gegj widka pěkné pracugjcý myšli se narodj. Tak mdlé gest oko naše! Přjtomné okamženj zamezuge naššj wyhljdku; oblakowé, husšj gako ti nad saudným dnem, skrýwagj to negbližšj (okamženj); prohljdáme, prorokugeme nadarmo. Čas gest nám odměřen po částečkách; a každé (částečce), dřjwe než se smjsý s tekaucým žiwota pjskem, gest skrze neporušitedlnau přjsahu osudu zapřisaženo hluboké mlčenj, „Kde Wěčnost počjná."

Podlé zákonu přirozenj, co může býti, může nynj býti; nenj žádné přednosti w hodinách lidských. W srdcy lidském gakážš smělegšš myšljnka může powstati, nežli důwěrnost w zegtřegšj gitro? Kde gest zegtřek? Na onom swětě. Pro přemnohé gestiť to gistě; odpor

nenj žádnému gist; a předce na to snad, na tu náhodu, zlopowěstnau pro gegj lži, gako na skálu dyamantowau stawjme swé hory naděgj; předeme wěčné náwižky, gakobychom ty neoprosytedlné sestry (Sudičky) wypřjsti mohli, a vmjráme, gsauce s autěžkem s hubau čnostmi žiwota.

Y aniž Filander nesmluwil swého rudásse: neměl přjčiny k tomu; wýstraha byla mu odepřjna! Gak mnozý padnau rowně tak náhle, gako nikoli gistě; rowně tak náhle, ač na léta dáwkliwě byli napomjnáni! Chraň se toho neyhorssjho zlého mezy lidskými zlými, chraň se Lorenco! zdlauhawě náhlé smrti. Gak hrozné gest to rozwážené překwapenj! Budiž maudrý dnes; gestliž smysla pominulost tjm odkládati; přjsstj den předestře za wýmluwu nesstastný wčereyssek; a tak pořád dále, až gest maudrost wypuzena z žiwota. Odklad gest zlodějem času; krade nám rok za rokem, až wssickni vběhnau, a zanechá těch welkých důležitostj wěčného odjmu w milost a w nemilost gednoho okamženj. Kdyby to wsak oby=

obyčegné nebylo, zdažby to nebylo diwné? Zeť pak to tak obyčegné, toť gest tjm diwněgssj.

Mezy přepodiwnými lidskými bludy gest tento negpředněgssj „že wssickni lidé gsau chtiwi žiwu býti," a wěčně na prahu porody stogj. Wssickni se kogj tau myssjnkau, že se wěčky nepossinugj; a gegich hrdost přigjmá giž hotowau chwálu na ten gich nápad (diwictwj); aspoň gich wlastnj; welebjc gegich budaucý samost; gak wýborný gest žiwot ten, kteréhož nikdy wjce nepoznedau! Čas, w gich wlastnjch rukau gsaucý, gest possetilosti propitkem; ten pak w cyzau osudu ležjcý pawkogugj maudrosti; wěc ta, kteréž nemohau wspominanti přeskwžiti, za hřbet kladau; nemožné gest possetilosti nemysliwssi se possetilcy; a sotwa maudrost lidská gest totož, aby čiwila wjce. Wssak obkládagjcý člowěka gest samé skiwowinj, a ta po wssecky stupně wěku swého: w nedospělosti wěce odporně učjme chwjlenj w naplněnj wěssenj, w ssedeciwé swědomosti, wystawugjce sami o sebe

zá-

žádagjce gediné, gakožto rozssafnj synowé, aby otcowé nassi maudřegssj byli. W třidcátém roce domýsslj se člowěk, že gest sám possetilec; wj to w čtyřidcátém, a naprawj swůg nedostatek; w padesátém tupj swé hanebné prodléwánj, a žena swůg maudrý úmysl k rozmyssljenj; wewssj té wznessenosti mysli rozmyslj se, y rozmyslj se zase; a y hned tentýž umře.

A proč? protože myslj se býti nesmrtedlným. Wssickni lidé magj wssecky lidi za smrtedlné, kromě sebe samých; sebe samy gen táhdáž, když probudjcý hauře osudu skrz gich poraněná srdce náhlý strach žene; ale srdce gegich raněná, gako poraněné powětřj, y hned se zas zahogj; kudy ssjp proletěl, nelze nalezti sslepěge. Gakož powětřj od rozrážegjcýho křjdla (kudy ptáč letěl) žádného znamenj nenj, a rozdělená wlna žádné stezky dna lodnjho nezachowá: tak umře w srdcých lidských myssljenka smrti. A milostnau ssjzau, kterauž přirozenj wyléwá nad otcem, gež milugeme, wlywáme gi (myslime) w gich hrob.

Mo-

Mohuliž Filandra zapomenauti? Wolby podiwné bylo! O mého plného srdce! — Kdybych mu wůli dal, nedostáwalo by se té neydelssj nocy, byť sebe delssj byla, a ssťiwá nel by poslauchal mého půlnočnjho zpěwu.

Weselého sskřiwana zwučný rannj zpěw budj gitro; neyostřegssjmi ostny horře (žalosti) pobodán gsa w srdcy swém, snažjm seběžjcjmi zpěwy, gako ty sladká Filomelo, wyhnati smutnau temnost, wolage k hwězdám, aby poslauchaly; a hwězda wssak každá gest hluchá k mému zpěwu, a gedině w twém se kochá. Nebudiž pak proto marnáť gsauc zde, kterj hlas twůg přewyssugj, po wěky wzdálené okauzlugjc: obalju se ssjá, wězeň gsa tmy! gak často zpjwám tichým hodinám gegich božské nadssenj, abych vspal swau žalost, a odňal srdce swé horké! Wytrženj gegich we mně dautnagj, wssak ohněm gich nemohu se rozžehnauti. O bych měl božssjch wassich zwuků, Meonowče *) aneb Miltone! gsa tmau, ač

ne

*) t. g. Homer, tak nazwaný buď od Meonye

ne slepokau, gako wy obesstjn! aneb toho *), genž Meonowec naššjm wčinil wlastnjm: On také člowěka zpjwal: nesmrtedlného člowěka gá zpjwám; často wynikne zpěw můg přes meze žiwota; což nynj, než nesmrtedlnost, se mi ljbiti může? O když On byl swůg předmět dále prowedl, když byl dále se pustil po stezce, kteráž wywodj ze tmy w den swětlý! O když se byl wzhůru wznessl na swé plamenné peruti, a byl, w wýsosti, kdež gá klesám, se wznássege, prozpěwowal o nesmrtedlném člowěku! Gakby byl oblažil pokolenj lidské, y zachowal mne!

Jan Negedlý.

---

*) ze země, z kteréž prý pocházel, buď od geho otce, genž prý Meon slaul.

**) t. g. Popa, genž wýborně přeložil Homera w anglický gazyk, a složil také báseň: zkaussku o člowěku, wýbornau.

Podiwný milownjk.

Podle Francauzského Pana d'Arnaud.

Sslechtic Anglický Pan Tomáš Dolsey již měl čtyřidceti let, a gesstě nemilowal. Tau swau necytedlnostj se honosyl, wssemi krásami pohrdal, pewně daufage, že do smrti lásce se nepodrobj. Garnjho času wygel z města na swůg statek, a geda na honbu, stawil se náhodau v skrowného a čistého dworečka, do něho wessed, panu Lucyi spatřil, a do nj se zamilowal. Tato bytka wssecky krásy, které kdy widěl, přewyssila slíčnostj; s swau matkau, zhraliwosti saud, Londýn opustila, a na samotě se skryla.

Dolsey mnoha lásky znamenj, každodenně gi nawsstěwowal, a tak pro ni zahořel, že na wssecky aumysly zapomenul, a gegi ruku žádal. Nepokjdlo ničehož w tom, obrátil se k matce, a y od té odpowěd dostal, že dcera wdáti nechce. Horliwý milownjk nedal se odstrassiti, ale čjm wjce mohl, wjce se snažil, a prosbami y slzami gi obměkčiti hledal. Lucye widauc geho lásku a stálost wyznala že, kdyby se wdáwati mohla, gegj předewssjm wywolila;

lila; wssak že swobodná zůstati musý, a w tom aumyslu nic gi nepodwrátj.

Dolsey poznaw gegj stálosti, přemeysslel, gakáby přjčina toho byla, že tak pewně na swém stogj, a ruky mu podati nechce. Snad, pomyslil sy, vbohá klesla, a nynj swého přestupku litugjc swé dny w samotnosti stráwiti mjnj. Ale nenj možná, aby se čeho dopustila; a kdyby předc swedená byla, měla-liby proto swěta se odřjcy, a w žalosti neustále wězeti? Gák zase s lidmi gj smjřjm.

To sy pomyslíw, rychle se k Lucyi wydal, a gi opatrně swé myssljenj zgewil. „Gaké to „o mně dúmnění Pane máte?“ odpowěděla panna; „buď Bohu chwála, gá y před swě„tem y před Bohem čistá gsem. Mne gedině „nesstěstj potkalo, že wdáti se nemohu a ne„smjm.“ Prawila, a hořké wylila slzy.

Dolsey před nj na kolena padna prosyl, aby geho lásku nezahrdala, a wylewal slzy, a wssecko malowané djwce [illegible] čeho gen srdce laskawé a mrawný poskytnauti může. Lucye se pohnula, a přjčinu swé stálosti mu zgewila, prawjc: „Před několika lety byla gsem nessťa„stná, musyli mi nohu uřjznauti, a nynj mám „dřewěnau.“ „Wssem,“ odpowěděl Dolsey, „dřewěná noha gest [illegible] wěc, ale přes to „wssecko gsy krásná, wěrná, a ctnostná; a při „tom

„protož nezachowalali gste wšech swých přigemnu-
„sstj; w swém srdcy, která gistě milowati bude,
„gak mau srdečnau a wraucý lásku sezná."

Ale Lucye swého w hněwu umyslu, promluwila: „Žena s dřewěnau nohau by se nelibila; a cožgest do manželstwa, když geden druhého se nebogj? Protož nikdy se newdám." Wida horliwý milownjk, že k swému cýli nepřigde, odebral se domů a rychle do Londýna odgel. Zde hned poslal k lazebnjkowi, aby s rozličnými dobrými nástrogi k němu se wydal. Na stole položil šestnáct dukátů, na gedné straně, a na druhé pak nabité ručničky. Lazebnjk přissel. „Wjtám wás Pane!" řekl Dolfey; „máteli dobré nástroge?" „Wýborné!" „Wždy gen maličkost mi zde udělate." Nohu odkrýwage, takto prawj: „Tu nohu mně uřjznete!" Lazebnjk s podiwenjm na něho hledě odpowjdá: „Tu-li? wždyť gest zdrawá!" „Nedělé nic, bez wyptaní s nj pryč!" Lazebnjk nepochybowal, že Dolfey rozumu pozbyl; protož chtěl wen, ale Pan Tomáš mu cestu zastaupil, prawě: „Wy mně neuwyklaugete, bud nohu hned mi uřjznete, a neb — — [illegible] tak nesmyslným býti, ga wám nuceným řjcy — —" „Wám nepotřebugi žádné rady, žádného rozmyšlenj; Gestliže gednau wám poručugi, posle-

chně

„chytte, fice — Zde widjte tři sta kusů dukátů, a tady dwě nabité ručničky, ostatnjho se snadno domyslte.“

Wbohý lazebnjk strachy se třásl, a wida, že giné pomoci nenj, co nepopatrněgi lewau nohu mu odřjzl. „Děkugi wám za wassi práci, že tak lehce gste gi wyplnil,“ promluwil zamilowaný hrdina; „zde wám přidáwám gesstě sto dukátů. Gá daufám, že ochotně mne přenassowati budete, abych se brzy zhogil. Degte mně dělati dřewěnau nohu, a gá se wám dobře odslaužjm.“

Zhogiw se pospjchal k swé milence. „Gesstěli,“ řekl k Lucyi, „panno! na swém slowu stogjte? Nenjli giné překážky, než ta dřewěná noha, abych byl ssťastný?“ „Gá gsem wám Pane Tomássi prawdu powěděla; nenjli to přjčina dostatečná, abych sáma sobě obtjžna byla?“ „Tedy se sgednotjme, a wassjm manželem budu; nebo y gá mám dřewěnau nohu.“ „Bože, co widjm!“ wykřikla wžasnutá Lucye. „Malý důkaz mé lásky.“ Nynj gi student swůg přjběh gegjho prawdu Angličan wyprawowal; Lucya sygi dobrowolně mu w náruči klesla, a Walsen zwolal: „Giž hogné odplaty za lehkau ztrátu gsem dossel.“ A y hned k oltáři přistaupili, a obě dřewěné nohy magjce w manželstwj ssťastnj byli.

Wogtěch Negedlý.

Prawidla k zachowánj zdrawj.

(Podle Funke.)

(Wiz Hlasatele Českého třetj ročnj běh, djl třetj, stránku 380.)

Troge gest půwod nemocý: 1) zděděnj, 2) neobyčegnj přjběhowé, 3) chybný pořádek žiwota.

Zděděné churawé powahy těla, neb skažené ssťáwy nemohl se trpjcý člowěk ob wssem wywarowati; ale možné mu gest swých trápenj skrz pečliwěgssj mjrnost w gjdle a pitj o mnoho polehčiti, a pak aspoň snesytedlného zdrawj požjwati. Sem náležegj také zwláště zanedbanj, kterých wssak nenj docela nemožné zlečiti. Neobyčegných přjběhů, (k. p. když kdo neweda geď polkne), můžeme se častěgi, ale ne wždycky wywarowati. Dobře wycwičený, prozřetedlný, pozorliwý člowěk méně gest w nebezpečenstwj; y žádagj rychlé pomocy; a protož gest každému člowěku třeba naučenj, kterak se má w tom náležitě chowati.

Ale

Ale neyhognėgssj půwod, z kterého neywjc nemocý pocházý, gest chybný pořádek žiwota, a práwě týž také gest, který nám možně býti zamezyti. W giných nemocech, kteréž nepocházegj z toho půwodu, méně hubj a sskodj tomu, kdož zwykl pořádnému žiwotu, a snáze sy od nich pomůže, než tomu, kdo nepořádně žiw.

Chcemeli, pokudž možná, bez tělesných těžkostj žiwot mjti, musýme prawidla pořádného žiwota, kterých dlauhá zkussenost wyssetřila, wěděti a zachowáwati. Nemáme se tjm mýliti, že gsau zdrawj lidé, kteřj dokonce žádného pořádku žiwota nezachowáwagi, neb těch gest buď gen málo, buď gsau neywjc w ssirém powětřj a w pohybowánj žiwi — což gsau dwa půwodowé zdrawj. — Ginák pak gest těm, kteřj konagj swé práce neywjc sedjc a w zawřeném powětřj. Ti musegj tjm pořádněgi žiwi býti, čjm gsau wzdálenėgssj od stawu přirozeného.

Ty wěcy, na kterých zachowánj zdrawj obzwláštně záležj, gsau wůbec tyto: potrawa, powětřj, oddělowánj a wywrhowánj, pohybowánj a odpočinutj, bděnj a spánj, účinkowé dusse.

Gak weliký potrawa w stawu těla působj, učj zkussenost a cýl, k němuž gest určena;

má

má totiž nahražowati nedostatek částek, které se z těla wykuřugj, neb které se giným způsobem každý den tratj; protož přigme tělo za krátký čas přirozenj potrawy, které požjwalo, gessto gegj negtenčj podstatné částky stanau se také částkámi geho. Y w myssleni a mysl působj potrawa, proto že gest dusse s tělem pewně spogena. Národowé, kteřj se neywjc krmenjm z zwjřat žiwj, gsau vdatnj a směljj; ginj, kteřj požjwagj potrawy gen z zrostlin, rozeznáwagj se skrz bázliwost a tiššj citedlnosti. Podobný rozdjl se nalézá mezy zwjřaty, která maso a trawu žerau. Člowěk nenj, gako neywjc zwjřat, gednjm neb málo způsoby potrawy obmezen. Negen wssecko, co dáwá přirozenj k gjdlu, lze mu zwoliti, ale on rozmnožuge y rozličnost krmj gesstě, diwným uměnjm vprawuge, mjsse a skládage. Neyprospěssněgssj gsau mu krmě z zwjřat a z zrostlin w takowé rownosti, aby se z zrostlin něco wjce požjwalo, než z zwjřat. Požjwáli se mnoho masa, působj to shnilost sstáwy a mnohé nemocy; které z toho pocházegj, zwlássť když sebau málo pohybugeme, a málo tělesné práce konáme. Gesstě wjc to činj tuk, který giž z sebe žaludek obtěžuge, a proto že gest těžko ho zažiti, také plodj daremněgssj sstáwu. Proti tomu krmě z zrostlin málo žiwj, když se toliko gich požjwá, a způ-

sobj

sobj snadně kyselinu w žaludku; magj wssak prospěssný, masytým krmjm odporný včinek, že sstáwu ředj, ostrost gj odnjmagj, a shnilosti gj brány, a protož gest spogenj obogj potrawy nassemu přirozenj nepřjhodněgssj. Z toho ohledu gest zwlásst dobře mjrně požjwati čerstwého a zralého owoce. Mezy krměnji z zrostlin a zwjřat gest mléko z ohledu geho powahy a včinku prostředek, a gest tedy neyzdrawěgssj a neywýborněgssj potrawa, a prospjwá w mnohých připadnostech mjsto lékařstwj. Gen w gistých připadnostech, k. p. když gest psotničná hmotnost w žaludku, může sskoditi. Skrze swé zdrawé wlastnosti prospjwá k obecné potrawě mladých děti a zwjřat wůbec, která cycagj.

Mimo powahu krmj také náležj vprawy powážiti. Málo gich gest možné bez vsskozenj zdrawj cele syrowých požjwati. Sem náležegj z zwjřat: mléko a wegce; z zrostlin: owoce a někteřj způsobowé kořenů. Neywjc giných syrowých krmj způsobj w žaludku a w střewjch weliké těžkosti, proto že mágj mnoho powětřj, které se w žiwotě rozwine a zažjwánj překážj. Lidé, kteřj podobně drawým zwjřatům w diwokosti gsau žiwi, nečigj sskodliwých včinků syrowých krmj; ale zdělánjm změněný žiwot chce mjrněgssj potrawě. Vprawa

wa

wa gich záležj wůbec w tom, aby se s částky ohněm, s částky kwassenjm k gjdlu připrawily, a zbytečné powětřj wyhnalo. Že pak powětřj skrz swau mrsstnost (elasticytas) důležitě pomáhá k zažitj, gakž swrchu poznamenáno, tedy se nesmj krmj přjliš sylně zwařiti, aby přjliš mnoho powětřj nepozbyly. Mauka se má wlastně kwassenjm k požjwánj připrawiti. Bez kwassenj činj w žaludku hustý maz, kterého nelze žaludkowé sstáwě dostatečně rozpustiti, a který tenjčké nádobj w okružj zacpáwá, což smrtedlné nemocy působj. Chléb gest tedy tjm zdrawěgssj, čjm se lépe wykwasyl, a čjm se lépe wypekl. Proti tomu maučná kasse, knedljky mohau se gen od osob, které magj sylnau zažjwagjcý moc, a mnoho pracugj, bez ubljženj gjsti. Malým dětem působj, když toho často požjwagj, obyčegně tak nazwanau andělskau nemoc. Bezpečněgi se gim mjsto toho dáwá kasse z žemliček čili hausek.

Auprawa pak potrawy nemá gen toho cýle, aby se způsobila zážiwněgssj a gedlegssj, ale y chutněgssj. Obau cýlů dosáhneme, když přidáme kořenj a soli. Gich popauzegjcý moc powýssj chuti, a posylnj hnutj žaludka a wnitřnostj, také bránj shnilosti. Ale mnoho kořenj, (zwlásstě cyzýho, které gest pro nás přjliš ostré a horké), gest sskodliwé, neb zkazý krew, a

 obli-

sobj snadně kyselinu w žaludku; magj wssak prospěssný, a s masytým krmjm odporný účinek, že sstáwu ředj, ostrost gj odnjmagj, a shnilosti gj bránj, a protož gest spogenj obogi potrawy nassemu přirozenj neypřjhodněgssj. S toho ohledu gest zwlásst dobře mjrně požjwati čerstwého a zralého owoce. Mezy krmiwy z zrostlin a zwjřat gest mléko z ohledu geho powahy a účinku prostředek, a gest tedy neyzdrawěgssj a neywýborněgssj potrawa, a prospjwá w mnohých přjpadnostech místo lékařstwj. Gen w gistých přjpadnostech, k. p. když gest psotnjčná hmotnost w žaludku, může sskoditi. Skrze swé zdrawé wlastnosti prospjwá k obecné potrawě mladých dětj a zwjřat wůbec, která cycagj.

Mimo powahu krmj také náležj uprawy powážiti. Málo gich gest možné bez wsskozenj zdrawj cele syrowých požjwati. Sem náležegj z zwjřat: mléko a wegce; z zrostlin: owoce a některj způsobowé kořenů. Neywjc giných syrowých krmj způsobj w žaludku a w střewjch weliké těžkosti, proto že magj mnoho powětřj, které se w žiwotě rozwine a zažjwánj překážj. Lidé, kteřj podobně drawým zwjřatům w diwokosti gsau žiwi, necýtj sskodliwých účinků syrowých krmj; ale zdělánjm změněný žiwot chce mjrněgssj potrawě. Auprawa

wa

wa gich záleží wůbec w tom, aby se s částky ohněm, s částky kwassenjm k gjdlu připrawily, a zbytečné powětřj wyhnalo. Že pak powětřj skrz swau mrsstnost (elasticytas) důležitě pomáhá k zažitj, gakž swrchu poznamenáno, tedy se nesmj krmj příliš sylně zwařiti, aby příliš mnoho powětřj nepozbyly. Mauka se má wlastně kwassenjm k požjwánj připrawiti. Bez kwassenj činj w žaludku hustý maz, kterého nelze žaludkowé sstáwě dostatečně rozpustiti, a který tenjčké nádobj w okružj zacpáwá, což smrtedlné nemocy působj. Chléb gest tedy tjm zdrawěgssj, čjm se lépe wykwásyl, a čjm se lépe wypekl. Proti tomu maučná kasse, knedljky mohau se gen od osob, které magj sylnau zažjwagjcý moc, a mnoho pracugj, bez vbljženj gjsti. Malým dětem působj, když toho často požjwagj, obyčegně tak nazwanau anděliskau nemoc. Bezpečněgi se gim mjsto toho dáwá kasse z zemliček čili hausek.

Auprawa pak potrawy nemá gen toho cýle, aby se způsobila zážiwněgssj a gedlegssj, ale y chutněgssj. Obau cýlů dosáhneme, když přidáme kořenj a soli. Gich popauzegjcý moc powyssj chuti, a posylnj hnutj žaludka a wnitřnostj, také bránj shnilosti. Ale mnoho kořenj, (zwlásstě cyzýho, které gest pro nás příliš ostré a horké), gest sskodliwé, neb zkazý krew, a

 vbli=

obližuge žilnám. Y cukr sem náležj, gehož nestřjdmé požjwánj obzwlásstně dětem a mladým lidem sskodj.

Neyhlawněgssj pro zdrawj gest určenj mjry krmj, kterých smjme požjwati. Wůbec se má w tom každý dle chuti k gjdlu a dle swé zažjwagjcý mocy řjditi. Ale chuti se nemá vměle (skrz lahůdky) popauzeti, ale má z skutečné potřeby pocházeti. Také musýme gistý nepřirozený hlad, který se skrz kyseliny a giné ostré hmotnosti w žaludku způsobj, od přirozeného rozeznati. Nepřirozený hlad pochází obyčegně z mdloby neb předessle nemocy, (k. p. z zymnice), a když se bez zdrželiwosti a mjrnosti spokogj, znowa nemoc způsobj. Syc určj w zdrawém stawu chut neybezpečněgi prawau mjru w gjdle a pitj; neb nasse přirozenj gest tak zřjzeno, že, když gsme nasyceni, také chut pomine. Kdo toho hlasu přirozenj poslauchá, gest střjdmý; kdo pak po nasycenj gen lektánjm swrchku vst k wětssjmu požjwánj se dá swésti, slowe nestřjdmý. Žaludek přeplněný nezažjwá, gessto krmě w žaludku náležitě se nerozplynau, a počnau se kwasyti, kysati a hnjti. Postem a užjwánjm přjhodného léku můžeme dalssj účinky toho zlého přetrhnauti. Než staneli se to častěgi, a zwyknemeli nestřjdmosti, tedy se zdrawj sskodj, lékowé nic wjce neprospěgj,

a pomalu z toho pogde mnoho rozličných nemocý.

Mimo střjdmost se magj gesstě tato prawidla pamatowati, kterýchž zachowáwagjce zažitj polehčjme.

Neyprw: Krmě musýme rozžwýkati a rychle gich nepolýkati; neb hrubssj částky obtěžugj žaludek, který s wětssj těžkostj swau práci koná, proto že zubowé krmj dobře nerozemlelj, a sliny se s nimi dost nesmjsyly. Přitom gest tedy zas třeba, abychom hleděli zubů zachowati, a slin darémně nemrhali. Zuby dobře zachowáme, hledjce, abychom přjliš horkých, přjliš studených a přjliš ostrých krmj negedli a nápogů nepili; když ráno hned, gak wstaneme, a w poledne a wečer, gak pogjme, ústa čistau wodau wypláhneme, a zuby hubkau wytřeme, a žádným kowowým páradlem nepjcháme. Ostrj kartáčkowé a prássek kazý polití zubů, a pak hnigj a kazý se. Neylepssj prássek na zuby se dělá z upražené neb spálené a drobně ztlučené kůrky chlebowé, mezy kterýž se může drobet ztlučeného bjlého cukru přimjsyti. Tjm prásskem se dá tak nazwaný winssljk (wjnný kámen), který se na zuby sázý, gistě setřjti.

Slina zdrawého člowěka nenj zbytečná neb dokonce sskodliwá sstáwa, kteráby se musyla wywrhnauti, ale prospjwá prawě tak, gako sstá-

sstáwa žaludková, s kterau gmá steyně přirozenj, k rozpusstěnj krmj. Musýme tedy zwykati, abychom gi polýkali, a do žaludka wprawowali, zwlásstě před gjdlem a po gjdle. Protož také wsseckoo, co popuzuge k častému wyplýwánj slin, sskodj zažitj, k. p. tabák kauřiti, což obzwlásstně mladým lidem z giného ohledu sskodliwé gest.

Druhé: Prudké pohybowánj tělem před gjdlem a po gjdle nedá zažjwati; ale mjrné pohybowánj prospjwá. Gesstě wjc se to wyrozumjwá o sylných hnutjch mysli, která gsauce nelibá, při plném žaludku mohau nebezpečné připadnosti způsobiti; weselost a mjrná radost proti tomu posyluge mocy požjwagjcý. K překážkám zažitj musýme také práce ducha počjsti, když se hned po gjdle konagj.

Třetj: Skrz mnoho pitj nedlauho před gjdlem, při gjdle a po gjdle sstáwa žaludková tak se zředj, že ostrosti a rozpausstěgjcý mocy pozbude, a nemůže náležitě k zažitj dopomáhati. S druhé strany také obtěžuge se rozpusstěnj a mjssenj krmj, když se málo pige, činj hustau a ostrau sstáwu, a překážj potřebnému wywrhowánj. Co se řkne pitj wůbec, gest třeba přitom, z ohledu zdrawj, těch prawidel pozorowati, kterých se má při gjdle pozo-

ro-

užjwati, totiž: prawé mjry a powahy nápoge, a stawu těla a mysli, když se pige.

Mjry neb množstwj nápoge, kterého smj člowěk denně požjwati, nedá se určiti, a musy se skrze zwlásstnj připadnosti každého vstanowiti. Wůbec platj zákon přirozenj: nepj prwé, než čiges žjzeň, a nepj wjc, než gest potřeba žjzeň vhasyti. Kdo se od toho vchýlj, gest nestřjdmý, a sskodj swému zdrawj. Nestřjdmost w pitj gest obyčegněgssj než nestřjdmost w gjdle, proto že sylnj nápogowé, (a gen w požjwánj gich se welmi často z mezý wystupuge), pomalu téměř nepatrně smyslu zbawugj, a tudy těla slnost působj.

Dle konce a cýle pitj neygistěgi můžeme powahu zdrawého nápoge rozsauditi. Nápogowé magj z částky žjzeň hasyti, z částky k rozpausstěnj krmj prospjwati, a sstáwu řediti. Z ohledu toho cýle gest čerstwá čistá woda mezy wssemi nápogi neylepssj. Mnozý syce myslj, že tělo zemdljwá, ale bezewssj přjčiny; neb když se studená pige, sylj žilny žaludkowé, a tedy prospjwá k zažitj, a co k zažitj prospjwá, nesluwe mdljcým, ale syljcým.

Ten přirozený nápog woda, kterým wssech cýlů pitj wůbec neydokonalegi dosáhneme, nemá wssak ani chuti, ani žiwjcý a opjgegjcý mocy, protož neywjc lidj pige raděgi giné ná-

po-

poge, kteřj ty wlastnosti magj. Zdá se, že samo přirozenj k tomu požjwánj těch nápogů přjčinu dalo; neb wjce zrostlin a gich owoce wydáwá z sebe, když gest zralé, sladkau ssťáwu, kterau gest třeba gen chytiti a gj okusyti, abychom se dowtjpili, takowau ssťáwu wytlačowati neb wywařowati, a tjm způsobem nápoge uměle strogiti. Sladké ssťáwy z zrostlin, když w ssjrém powětřj postály, samy od sebe kyssj, a přitom se rozwigj gisté částky, které moku udělj ostré budaucý chuti a wůně, a proto po dokonaném kwassenj slowau sylnj nápogowé. Dá se pochopiti a odpustiti, že se tělesnosti wjce ljbj, než samá woda; y mjrné gich požjwánj tělu prospjwá: zahřjwagj žaludek, posylňugj popauzenjm hnutj wnitřnostj, a působj rychlegssj běh krwe; že pak také — někteřj wjc, někteřj méně — žiwjcý částky magj, tedy y proto gsau lepssj než woda. Ale skrz swau chut swodj snadně k nestřjdmosti, a ta gest tjm sskodliwěgssj, čjm sylněgssj gsau, to gest, čjm magj wjce sylice (duchu.)

Rozličnj způsobowé piwa, které se, gakž známo, z zrn obilných wařj, dagj se mimo wodu gesstě neyspjš k obecnému nápogi schwalowati, když gen dobře wykyssj, a negsau přjliš sylná. Pro swau žiwjcý moc prospjwagj obzwlásstně takowým osobám, které tělem těžce pracugj.

Wjna a wjnu podobnj nápogowé rozeznáwagj se od piw skrz tenssj a sylněgssj bytost, která žilny gesstě wjc dráždj, ačkoli dle stářj, dle wlasti, z ohledu sýly gsau welmi rozdjlnj. Při žádném nápogi se nepásse skrze zysk tolik klamu a podwodu, gako při wjně, a protož, (že oprawowaná wjna neywjc zdrawj sskodj) gest nebezpečno gich požjwati. Dobré, sprawedliwé, a čisté wjno zasluhuge owssem chwály, kterau od starodáwna mjwalo; prospjwá k zažitj, sýlj žiwotnj mocy, a dussi obweseluge. Ale pro geho welikau cenu, (aspoň w kraginách, kde neroste), možné gest gen bohatým lidem ho požjwati, a pro geho wábjcý a podwodné drážděnj často se ho k zlému užjwá. Mimo to, že nestřjdmé pitj wjna gako každá nestřjdmost zdrawj zcela zkazý, také gesstě člowěka rozumu zbawuge, a činj geg howadu podobného. Wssecknj sylnj nápogowé rozhřjwagj krew, popuzugj gj k wětssjmu oběhu, a ženau gj, když se gich mnoho pige, tak mnoho k mozku, že mu giž nemožné gest swé služby náležitě konati. To gest staw opilstwj, který mnoho lidj tak miluge, že se schwálně opjgegj, a wsseho, co opogugjcý moc má, k tomu cýli užjwagj. Nenj skoro žádného národu na zemi, kterýby byl opogugjcýho nápoge nenalezl, neb čehož mjsto něho neužjwal. Z rozličných gedowatých zro-

sklin

stkin a gich částek, opilstwj podobný staw magjcých, vžjwali někteřj národowé k tomu koncy: k. p. opium Turcy, a muchomurky Laplendři.

Prospěssnj včinkowé mjrně požjwaného wjna prospjwagj pak wlastně gen zrostlým a zwlásst starým lidem; mládeži spjš sskodj než prospjwá, proto že oběh krwe při nj gest bez toho giž welmi sylný a čerstwý, a že se gj krew welmi do hlawy žene, a wjno tedy snadně krew sskodliwě přehánj; o sskodě, kteráž z toho mrawům pocházý, anjž nepřipomeneme.

Mnohem wjce to wsseckо platj o sylných nápogjch, kteřj se přepalugj, gako o kořalce a wssech způsobjch přepalowaných wodjček. W piwjch a wjnech gsau sylné částky gesstě s mnohými wodnatými a ginými částkami smjssenу, kterými se gich sýla obměkčuge a vmirňuge; než w kořalce gest sylice od giných mjssenin wjce wyčisstěna, a působj tedy také prudčegi w žjly. Když se gj mnoho požjwá, sskrčuge žaludek, a mdlj moc požjwagjcý, gakž gest widěti na těch, kteřj sylně pigj kořalku, že obyčegně málo gedj.

Teplj nápogowé, když se každý den pigj, oslabj wlássenj a nádobj, a způsobj obecnau mdlobu těla, z čehož pocházegj mnohé nemocy. Thé a kafe mimo to, že z cyzých zemj pocházegj, pro swé zwlásstnj wlastnosti neprospjwagj

na=

naſſemu tělu. Wjme, že čerſtwé ljſtj théowé, když ſe wařjcý wody na ně nalige, a pak z něho pige, omráčj a záwrat způſobj, a že této wlaſtnoſti, y když vſchne, geſſtě celý rok zachowá. Zkuſſenoſt včj, že y to neylepſſj thé ſýlny přjliš mdlj. Podobný včinek má kafe, které mimo to krwe zwjránj a třeſenj audů působj. Gen obyčeg a mjrné vžjwánj činj, že ſſkodliwých včinků těch nápogů patrně neznamenáme.

Staw těla a myſli byl třetj čáſtka, které ſe zde mělo pozorowati. Gak nebezpečno geſt, když ſe kdo zahřege, ať to pocházý z hnutj těla neb myſli, hned ſtudeného ſe napiti, nebude žádnému nepowědomo; neb powětrné nádobj wnitřnjch čáſtek, zwláſſtě gicenu, chřtánu a plic, geſt tenkrát welmi rozſſjřeno, a když ſe ſtudeným nápogem nenadále zaſtraſſj a ſkrčj, tedy ſe krew w něm zarazý, z čehož zanjcenj čili zapálenj, wředowé a ſauchotiny pogjti mohau. Tjž náſledkowé pogdau z každého giného naſtuzenj. W té připadnoſti, když gſme z překwapenj této chyby ſe dopuſtili, geſt neylépe, ſylným pohybowánjm neb teplým nápogem způſobiti, aby ſe z wnitřnjch čáſtek opět kauřilo.

Powětřj neméně mnoho půſobj w naſſe zdrawj, gako potrawa. Pořád a wůkol ſe wſſech ſtran nás obkličuge, po rozličných ceſtách

w tělo se wážj, a gest prawý pramen žiwota. Geho hlawnj wčinkowé gsau dycháni a oběh krwe; mimo to dopomáhá také k zažitj, gakž se swrchu připomenulo, a žilen posyláuge. Proto že z ohledu swých wlastnostj na rozličných mjstech a w rozličné časy gest welmi rozličné: tedy nenj možná, aby také včinek w tělo byl wždy stegný. Ty wlastnosti a gich včinky musýme poznati, abychom wěděli, které powětřj gest zdrawé, a které nezdrawé, a pak se nezdrawého warowati, pokud nám možné; neb powahy sšjrého w parnatém oboru gsaucýho powětřj nelze nám změniti; musýme na tom přestati, gak ge dá přirozenj. Ale gestli nassemu zdrawj sskodliwé powětřj gen w gistém okrssku, neb pocházýli z přjčin, které nám možné odkliditi, tedy máme dwě cesty, kterými gich aučinků se wywarugeme a wystřjháme: buď vgdeme z toho mjsta, kde to sskodliwé powětřj panuge, neb ge naprawjme, odklidjce přjčiny, k. p. když se wyplenj welicý lesowé, wysussj smrdutá bahna a t. d. Neysnáze pak můžeme zawřené powětřj w nassich bytech dle ljbosti změniti, a tu gest toho také tjm wjc potřeba, proto že se tu mnohem dřjwe zkazý, než w sširu.

Prwnj wlastnost zdrawého powětřj gest čistota. W přirozenj syc nenalezneme dokonale čistého powětřj; ale toho nenj také třeba, aby

nám

nám dobře bylo; ba, aniby nám neprospjwalo, tak málo, gako rybám čistá pálená woda prospjwá. Na welmi wysokých horách gest powětřj patrně čistěgssj než na rowině, a předce tam bysseme obtjžněgi než zde. Čisté gmenugeme powětřj, když gen nenj parami a ginými cyzými částkami přeplněno, kteréž přeplněnj se brzy očige, a na přech gaksy stiskuge. Páry w wssem pořád létagjcý málo kdy se tak welice rozmnohau, aby sskodily, protože se brzy, když z země wystaupj, zase rozegdau a rozprchnau. Gen tu, kde mnoho hnigjcých těl na některém mjstě pohromadě ležj, nakazý se powětřj gich parami gako gedem. Ale mnohem nebezpečněgssj gest zawřené powětřj. To se zkazý, byť tu ani shnilých par nebylo, (tak gako stogjcý woda w neyčistssjch nádobách), tjm wjce, čjm děle tam čerstwého powětřj nepřicházelo. Čige se to, když se wkročj do prázdného pokoge, kterýž byl zawřjn, a w němž dlauho žádný nebydlil. Zwlásstě přigme powětřj brzy sskodliwé wlastnosti w sklepjch, w zásobných komorách a wůbec w takowých pokogjch, kde gsau wěcy přjliš páchnaucý. Že se to také s nassimi swětnicemi děge, nenj třeba připomjnati. Čjm gsau pokogowé nižssj a menssj, čjm wjce osob w nich bydlj, tjm spjš se zkazý powětřj. Máme přjklady o geho smrtedlných účincých w žalářjch,

ge-

gestliže žalářnj hospodář byl tak vkrutný, a mnoho lidj do těsného bytu zawřel. Welmi mnohé nemoci chudých lidj, z kterých často weliké rodiny w malých swětničkách pohromadě bydlj, nemagj giné přjčiny, než zkažené powětřj, kterého se nalýkagj. Přigdeli gesstě k tomu, že ležj nemocný w takowém pokogi, tedy gest gesstě wětssj nebezpečenstwj gemu, y zdrawým lidem, kteřj gsau okolo něho. Mimo přirozené páry z lidj také se powětřj zwlásst znečistj skrz kauř z olege swětlnic (lamp) neb mazawých logowých swjček, skrz přjlissné w kamnech topenj, řeřawým vhljm, zwlásst když dobře newyhořj, kaukem a prachem, čerstwým kwjtjm a ginými zrostlinami, nasypaným owocem ꝛc. Tak gako se čistá woda po tom pozná, že nemá chuti: tak musý býti čisté a zdrawé powětřj bez puchu. Také to gest znamenjm zkaženého powětřj, když swětlo, (ačkoli gest dobrá powaha swjtjcý wěcy neb hmotnosti), gen mdle w pokogi swjtj. *) Aby se powětřj ne-

*) Powěra předpowjdá z mdlého gasna swětla, které w nemocnicy swjtj, smrt nemocného, a to předpowjdánj se dost často wyplnj; wssak widjme zde, že to přirozenau přjčinau dá se wyložiti.

wyskazylo, musýme neyprw wssecky wěcy, sylně páchnaucý pokud možná, z swětnice a z pokoge spacýho odkliditi, a pak také okna každý den několikrát otewřjti, a čerstwého powětřj tam pustiti. Toho často zanedbáwáme, djlem že potřebnosti toho dosti nepoznáwáme, djlem (w zymě) ze zlé sstetrnosti, aby se tepla neztratilo. Myslj někteřj, že se účinek sskodliwých par rowně tak dobře kaděnjm přetrhnauti může, což pak gest neprawé domněnj, gakž každý snadně pochopj.

Giné sskodliwé wlastnosti powětřj gsau: weliké teplo, zyma a wlhkost. Teplo roztáhne pewné částky těla, a oslabj gez tekuté zředj, hnutj žene, a dopomáhá k wykukowánj. Protož zemdljwá přjliš weliké teplo a činj ljné. Pogdeli z pásu nebe a z počasu, nemožné gest se ho wždy wywarowati, lečbychom neměli w sstjrém nic činiti, a mohli se w chladných pokogjch, w sklepjch a studených láznjch občerstwowati. Nastuzenj se máme při welikém parnu co neywjc chrániti; y musýme proti parnu slunce hlawu přikrýti, a w něm nespati. Kdo gde s holau hlawau w létě na parné slunce, gest w nebezpečenstwj, aby hned žiwota neb paměti nepozbyl, aneb giného zlého na sebe neuwalil. Sedláci we žni welmi často toho zkusý.

Horko z kamen, které zeela w naſſi moci geſt, muſy w zymě welmi mjrné býti, ſyc geſt ſſkodliwěgſſj, než přirozené ſlunečné parno w témž ſtupni.

Zyma ſwjrá pewné čáſtky těla, a hauſtj tekuté, gichž pohybowánj ſe tjm vmenſſuge. Mjrná zyma tělu wjc proſpjwá, než teplo; dáwá mu čerſtwoſt a ſýlu, dopomáhá k zažitj, a polehčuge wſſech giných geho pracý. Y negmnožſſj lidé ſpjſſe přewelikau zymu ſneſau, než rowně tak weliké parno. Ale přjliš prudká a neobyčegná zyma ſewře nádobj neobyčegně, krew a giné ſſťáwy ſe zarazý, a pogdau zapálenj neb zanjcenj, křeče a mrtwice. Kohá nutj geho powolánj takowau zymu w ſſjrém powětřj trpěti, muſý hleděti doſtatečnau potrawau wnitřnj teplo těla zachowati a nahrazowati, (ale nemá toho činiti požjwage ſylných nápogů, kteřj půſobj oſpaloſt a mrtwicy), ſtále ſebau hýbati, a pak hned do horkého pokoge newſtupowati.

Wlhké powětřj oſlabj pewné čáſtky, činj přjliš ljný oběh tekutých, a překážj páře. Wznikne tam, kde geſt na blzce mnoho wlhkoſtj, které zwláſſť při mnohém těle ſylně ſe wykuřugj, a pak dwognáſobně ſſkodj, neb wlhké teplé powětřj geſt mnohem nezdrawěgſſj, než wlhké a ſtudené. Odtud ſe plodj kaſſel,

du-

dussnost, shnilá a žilná psotnice, a mnohé giné nemocy. Ten včinek w tělo magj bytowé, kterj gak náležj newyschli, wnowě obwrženě a bjleně stěny, wlhké prádlo, které se wěssj w swětnicy, kamnowcowé, w kterých se chowá každého dne teplá woda, a t. d.

Oddělowánj a wywrhowánj museyj se pořád djti dle cýle přirozeného a gak náležj, mali býti zdráwj stálé. Neywjc toho, čeho požjwáme, gako zbytečné a sskodliwé po rozličných cestách zase z těla se wywrhuge; když se to nestáwá, pogdau z toho newyhnutedlně mnohý nepořádkowé.

Hrubá a k žiwenj neschopná částka krmj při zdrawém člowěku za čtyřmecýtma hodin neymjň gednau se wywrže; newywrželi se za ten čas, tedy můžeme sauditi, že gest w těle nepořádek. Pak se náležj přičiniti, abychom přjčinu toho poznali, gi zkazyli a potom se gj wystřjhali. Neyobecněgssj přjčina pozdněgssjho wywrženj gest přjliš slabé aneb překažené pohybowánj střew, což buď za mdloby zažjwagjcý moci, neb z nedostatku zewnitřnjho pohybowánj a z tisstěnj žiwota při sezenj pocházý.

Mdloba moci zažjwagjcých má swau přjčinu; často w obecné mdlobě těla, a ta gest obyčegně následek minulých weystupků, nemjrné práce a

gi=

giných nepořádků žiwota. Nenjli přirozenj přjliš přewráceno, může lékař ztracenau sýlu s časky zase naprawiti. Ale wždy gest třeba w té připadnosti welmi opatrně potrawu woliti, a gi mjrně požjwati. Někdy nemoha zažjwánj zas pomine, a pochazý z přeplněnj žaludka. Při nezdrawěgssj lidé některé krmě těžce zažjwagj, a musegj gisté mjry w gjdle a pitj pozorowati, a gi nepřestaupiti. Nezachowáli toho, přičjtáli žaludku wjc než mu možné s to býti, zůstanau w něm krmě nezažité, neb gdau do střew, dostse nerozplynauce, a pak sýla střew nepostačj, aby ge wywrhla. Neřád pomalu ztwrdne, a stane se zácpa. Ta se dá giž často mjrným gjdlem a pitjm, a sylným pohybowánjm těla zrussiti; neprospěgeli to, musýme přirozenj lékařstwjm pomáhati. Kdo pak dá wjckrát k nezažitj přjčinu, ten sobě způsobj stálau nemoc žaludka, a gest potom pořád churawý.

Druhá hlawnj přjčina pozdněgssjho wywrženj, totiž nedostatek dostatečného pohybowánj tělem a tisstěnj žiwota, dá se takto odpornými činěnjm pozbyti. Lidé, kteřj z powolánj mnoho sedj, nemusegj těch hodin, když nemagj co dělati, k leniwému odpočjwánj, ale k prospěssnému tělesnému pohybowánj naložiti. Také se magj wjce než ginj chrániti twrdých krmj a sylného gjdla.

Rowně gako zacpánj gest nebezpečno sskodliwé mnohé wyprázdňowánj neb běhawka; ta pagde skrz neobyčegné drážděnj wnitřnostj, které způsobj křečnj hnutj střewnjho žlabu, a množstwj wodnatých wlhkostj z geho nádobj wylaudj. Přjčiny toho drážděnj gsau nezažité krmě, wsseligaká ostrá sstáwa, k. p. nezralého owoce, zarazený pot rc. Pokudž má přitom přirozenj ten cýl, aby se tělo od drážděcý hmotnosti wyčistilo, potud gest běhawka dobrá; ale nebezpéčna gest, když wjce dnj trwá; tu náležj s lékařem se poraditi. Náhlé zacpánj běhawky činj neywětssj nebezpečenstwj; neb drážděcý hmotnost, která zůstane w těle, padne na giné gesstě autlegssj částky, aby někudy wyssla, a způsobj často welmi těžké nemocy.

Oddělenj a wypusstěnj moče nenj tolika nepořádkům podrobeno; ale gestliže se stanau, způsobj také zlé přjhody, které gest tjže léčiti; neb w žaludek a w střewnj žlab může lékařstwj zrowna působiti, ale ne w nástroge močowé. Obtjžné a malé močenj pocházý někdy z nastuzenj, někdy od kamenů, kteřj se w ledwinách neb měchýři plodj. Přičjtagj plozenj kamenů nečistým nápogům, wápenaté wodě, kyselým wjnům a seyru; také prý gich býwá často přjčinau, když se pořád stogj. Čerwené gahody a thé z semene plané mrkwe má se za welmi dobrý lék proti

 ka-

kamenu. Když komu neymjrně a nedobrowolně moč teče; gest potřeba spěšné pomocy lékařowy.

Neywjc nevžitečných a škodliwých šťáw wycházý nepatrně parau z těla. Gak z swrchku těla, tak z plic wykuřugj se páry, když gest člowěk zdráw, a to wydá za 24 hodin několik liber. Prudkým pohybowánjm a teplem wycházý wjc páry, tak gako odpočjwánj a zyma gi vmenssugj; wssak y zyma (k p. studená lázeň), může, pokud tělo sylj, časem pořádně k páře dopomáhati. Syc musýme se warowati přjčin, které oba odporné včinky působj, gako: přjliš teplého oděwu, peřin, swětnic; nepracowitosti, wlhkého powětřj, a wsseho, co tělo mdlj, neboť mdloba vmenssuge páry. Gesstě wjce se to stáwá nečistotau kůže, která potowé djrky zacpáwá. Častěgssj kaupánj a mytj celého těla gest welmi prospěssné k zachowánj zdrawj. Neynebezpečněgssj gest, když dokonce přestane pára wycházeti, což od náhlé změny zymy a tepla pocházý; někdy yhned vsmrtj. Z zaražené páry plic a zwlásstě prsý pogde ohřiwka (rýma) a kassel, a když se zanedbagj, zanjcenj neb zapálenj, wředowé a sauchotiny. Aby se toho nestalo, musýme zase co neyprwé páře pomocy, což se může státi, djlem teplými nápogi, djlem párnau láznj pro plíce. Pusstj se totiž pára

z te=

z teplé wody gistau nálewkau w požeradlo, čjmž se prsy opět zahřegj. — Přetržená pára žiwota působj žřenj w břiſſe (koliku), běhawku a auplawicy, a z nastuzenj zwláſſtnjch audů pocházýwá pakostnice (dna) a lomota.

Giné hmotnosti a ſſťáwy, které se w těle pDdělugj, magj se gen tehdáž z těla wywrhowati, když se gich mnoho nahromáždj. O nich a o gich užitku bylo při popsánj těla, cež potřebného, powědjno.

K zachowánj zdrawj prospjwá dále potřebné pohybowánj a odpočjwánj. Mjrné pohybowánj, t. g. takowé, při kterém se člowěk do zemdlenj nepotj, gest tělu neyprospěſſněgſſj, ke wſſem geho pracem, k oběhu krwe, a k zažitj ꝛc. neygistěgi a neypořádněgi prospjwá, a y swaly a giné pewné částky sylj. Lidé, gichž powolánj nečinj potřebné, aby tělem pohybowali, musegj předce z lásky k zdrawj každý den několik hodin k pohybowánj tělem w ſſjrém powětřj obětowati. Ale zrowna před gjdlem a po gjdle neprospjwá pohybowánj, obzwláſſtně pak prudké; také musý býti s počátku a k posledku welmi mjrné, protože ſſkodliwé gest člowěku náhlé a sylné pohybowánj po odpočinutj, a náhlé odpočinutj po sylném pohybowánj. Wůbec ſſkodj nemjrnost w pohybowánj sebau, gako we wſſech wěcech, zemdljwá tělo,

a činj ge před časem staré a tuhé. Nejpřirozenegšj způsob pohybowánj gest choditi; ginj způsobowé, k. p. gezditi, laškowati (tancowati), gisté hry, při kterých sebau pohybugeme, gen s tau wýminkau schwáliti můžeme, aby se prozřetedlně a mjrně konali.

W potřebě můžeme někdy místo pohybowánj tělem hlasem mluwiti a čjsti. Nejwjce gest potřeba sebau z mládi často pohybowati. Stářj snese a žádá wjce tělesného odpočinutj.

Máli mjti pohybowánj wšecken dotčený vžitek, tedy se musý w šjrém powětřj stáwati, weselau myšlj a bez práce ducha swjragjcý.

Pracowitost lidská má z ohledu času swé meze. Nesmj se gj bez přestánj konati, ale člowěk potřebuge odpočinutj a spánj, aby se občerstwil. Spánj gest tak třeba člowěku, gako gjdla a pitj, y když ho nenj, nedá se nižádným giným způsobem wynahraditi. Pauhé odpočjwánj bez spánj neobčerstwuge člowěku sýly, neb gen, když se spj, odděluge se bez překážky šťáwa, která prospjwá žilnám gako k potrawě. Nepokogné spánj, když se člowěku mnoho zdá, nedáwá hrubě dokonalé posýly. Noc gest od přirozenj k spánj vrčena. Malé děti, nemocnj a starj lidé smegj a magj také we dne spáti, neb gim gest třeba mnoho posýly.

Zwyknuli pak zdrawý a zrostlý člowěk we dne spáwati, tedy z toho pogde mimo giné zlé, (k. p. že zleniwj, práce obmesská a zanedbá 2c.), neywjc také to, že nemůže w nocy řádně spáti. Gesstě přewráceněgi činj ti, kteřj půl nocy neb neywětssj částku nocy swými pracemi, neb weselostmi a rozpustilostmi ztráwj, a pak dlauho na den spj. Wečernj a nočnj powětřj gest w ssjrém y w swětnicy nezdrawěgssj, než rannj a dennj powětřj; neb w ssjrém wykuřugj se sylně zrostliny po západu slunce, a ta pára gest k tomu gesstě studená, tedy tjm sskodliwěgssj; w swětnicy se pak z lidj přes den nashromáždj, a parnatý obor (atmosféra) se zkazý. Lépe tedy gest, wečer záhy gjti spat, a ráno záhy wstáti, gak procýtjme.

Dlauholi se má spáti, nedá se wůbec určiti; zatjm se zdá, že gest pro zrostlého člowěka w neylepssjm stářj a dobrého zdrawj 6 neb 7 hodin dosti. Z přjliš dlauhého spánj pogdau podobnj, ale gesstě horssj účinkowé, než z nepohybowánj; oslabj mocy těla a dusse, pomáhá přjliš k odělowánj tuku, a činj náchylného k mrtwicy. Do toho wssak také nic nenj, když sobě mocý sen odnjmáme, protože se zemdlj moc žilen, a zdrawj zkazý. Wssecho se musýme warowati, co snu nepokogj. Náležegj k tomu sylné wečeře, prudcý nápogowé, prudká

hnu-

hnutj mysli a t. d. Y nedostatek pohybowánj nedá tisse spáti. Pokog, kde se spj, má býti wolný, suchý a chladný, a we dne geg má čerstwé powětřj prowjwati. Kdo spj w pokogi, kde bydlj, nelze mu obyčegně prospěchu čistého powětřj požjwati. Těžké, hustě nacpané peřiny welmi zahřjwagj, a negsau tak prospěssné, gako lehké rohože; lépe gest těmito tedy zwykati. Na hřbetě ležeti gest z mnohých přjčin sskodliwé. Když spj dwa w gedné posteli, zwlássť když gsau osoby nestegného stářj a rozličné (zdrawé a nezdrawé) powahy těla, může geden od druhého tělesné mdloby a nemocy nabyti. To platj, ale méně, když wjce osob w gednom pokogi spj.

Wčinkowé dusse w staw těla gsau welmi důležitj. Stálé smeysslenj vbjrá mocý skoro gesstě wjc než tělesná práce, a když se přjliš duchem pracuge, pogdau z toho smutnj následkowé, kterj sye z welikých trmácenj a lopot, hladu a bjdy, neb tělesných rozpustilostj a prostopássnostj pocházegj. Gesstě násylněgi působj prudké žádosti a wássně k vgmě zdrawj, k. p. smutek, záwist, nenáwist, hněw, které posledněgssj někdy nenadále smrt způsobj. Y přjgemná hnutj mysli, w gisté střjdmosti, gsau zdrawj prospěssná, sskodná pak, když nenadále a sylně žilnami zatřesau. Máme přjklady, že lidé z ne-

z nenadálé radostné zprávy umřeli. Tak působj také némjrný smjch mrtwicy, gessto syc, když gest mjrný, prospěssně plicemi pohybuge. Y nemocy pocházegj skrz působenj dusse w tělo, y se léčj. Mladého zdrawého, sylného člowěka, který byl gako wogák z swého města daleko weden, napadly sauchotiny z tauzebnosti po domowu, které se nedaly kterým lékem zhogiti, a bylyby ho do hrobu wprawily. K sstěstj zgewil, když naň přicházela possetilá psotnicná horkost, prawau přjčinu swé nemocy, které posawad nikdo newěděl. Tu mu slibil geho lékař, že mu wymůže, aby ssel na dowolenj, když se pozdrawj. Hned mu bylo lépe, a brzy se zhogil, dokonce nic neužjwage. Tak mocně působj dusse w tělo! Tak nebezpečny mohau býti zdrawj wássně mysli!

Gesstě máme některé giné wěcy, které se týkau zdrawj, pamatowati, y ty zde připomeneme.

W oděwu se máme zwlássť dwau chyb warowati: abychom nechodili w přjliš teplém a w přjliš těsném rausse. Přjliš teplé raucho, zwlássť kožessiny pomáhagj přjliš k pocenj, které giž z sebe tělo zemdljwá, a tudy gesstě sskodliwěgssj gest, že dá přjčinu snadně k nastuzenj, které suche lámánj, a giné nemocy působj. Schwaluge pak se k oděnj těla mjsto plátěn-

ných koſſil tenký flanel, proto že pomáhá k mjrné páře, nepůſobě potu, a wlhkoſti lépe wpjwá než plátno, čjmž ſe tedy negen kůže poſtád čiſtá zachowá, ale y zabránj, aby ſe zas pot, wznikneli, do těla newrazyl, a člowěk nenaſtydl. Rozumj ſe, že geſt třeba takowé flanelowé koſſile také čaſto přewláčeti; zwláſſtě prý lidé, kteřj gſau k lomotě (pakoſtnicy) náchylni, proſpěſſných včinků z nich cýtj. — Neywjc pak ſſkodj přjliš teplý oděw ſwrchnjho djlu těla, hlawy, krku a prſy, proto že ſe tam giž z ſebe krew prudce žene, a tudy to hnánj krwe tjm wjce zdrawj ſſkodj. Kožené čepice gſau při mladých lidech přjčinau mnohých nemocý.

Přjliš těſný oděw překážj běhu ſſťáwy, a činj, že nemůžeme ſebau w něm wolně pohybowati, y způſobj tiſſna a tlače čaſto, že ſe někde w těle zanjtj a giné těžkoſti. Chodjme obyčegně w těſných ſſtřewjcých, kteřj negſau wlaſtně podlé nohy děláni, tjm ſy zkazýme nohy, a naděláme obtjžných kuřjch kitj neb ok. Z mnohých ohledů gſau ſſkodny těſné zpodky. Od ljmce, který ſſtřewa tiſkne, zwláſſt gdeli wyſoko až k pupku, pocházý mezy giným také průtrž; nehoda, kterau nynj mnozý trpj. Podobné chyby, které zdrawj rozličně ſſkodj, gſau: pewně malé děti powjgeti, žiwot ſſněrowadly

ſtaho-

sťahowati, krk ssátkem, swazy podwazky nad kolenem, přeskami nohy přjliš pewně zapjnati.

Obecná, ale také zdrawj neywyšš potřebná ctnost gest čistota. Y nasse domácý howada lépe se dařj, když se pilně čistj od prachu a sspjny. To každý wj, kdo těch howad hledj; ale každý sebe tak nehledj, neb wjdáme takowé lidi často nečistěgssj, než howada, kterých hledj. Hlawnj nemocy a ginj včinkowé zarazené páry gsau zlé, které takowá nedbánliwost působj. Zwlássť nohy trpj, když se častěgi nemygj, proto že se gich wjc sspjny chytj než giných částek těla, a také tlustau obuwj se wjce páře bránj. Ale negen zwlásstnj částky těla, nýbrž y celé tělo máme čistě chowati; protož se welice schwaluge od lékařů kaupel w studené neb wlažné wodě. Studená woda gest tak dalece lepssj, že také sylj; mohau wssak připadnostmi teplé kaupele wjce prospjwati. Kaupel w tekuté wodě gest neylepssj, gest pak k nj potřeba weliké opatrnosti strany mjsta, a bylo by k žádánj, aby se wssudy buď lázně zřjdily, neb od policye bezpečná mjsta k kaupeli wykázala. Rowně tak potřebná prozřetedlnost gest, abychom se nekaupali, když gsme zahřiti, ani celého těla nagednau nepohrauzyli čili nepotopili, ale raděgi napřed hlawu a swrchnj částky vmyli, abychom se k dokonalé kaupeli připrawili.

wili. Před gjdlem a brzy po gjdle nenj dobře se kaupati. Pro slussnost se užjwá gistého oděwu k tomu, a pro bezpečnost se kaupáme buď s wjce osobami, neb kde gsau přitom rozumnj lidé.

Tak gako včinkowé dusse wůbec welice působj w zdrawj těla, tak také a zwlásst obraznost (mysl wyobrazugjcý.) Ta způsobj často přewelikě proměny w těle: způsobj nemoc a zas uzdrawj; a můžek dokonce y smrt w gistý čas, když sobě gi zagisté představuge, způsobiti. Když se nástrogowé zažjwánj zemdlj, a když gsau wnitřnosti plné nečistoty, působj mysl wyobrazugjcý obzwlásstně žiwě a sylně. W takowé přjpadnosti smysljme sobě nemocy, kterých dokonce nemáme, a cýtjme se uzdraweny gen skrze pomysslenj, skrze pewnau důwěrnost w lékaře, neb w lék, kterého nám dáwá užjwati. Mnohdykrát byl takowý nemocný zcela uzdrawen skleničkau čisté wody, pilulkami z kůrek chlebowých, kterých se mu s zwlásstnjm pohledem gako gistého léku užjwati dalo. Neydiwněgssj wěc při tom gest, že takowé smysslené nemocy též přjhody způsobj, gakoby z skutečných tělesných přjčin pocházely, a že mohau y usmrtiti. Neywětssj částku (gestli ne wssecku) sympatetyckých a diwných léčenj, genž k powěrečným domněnjm přjčinu dala, způsobila obraznost (mysl wyobrazugjcý).

František Tomsa.

O hospodářstwj.

(Pokračowánj pracý, kteréž každý měsýc při hospodářstwj polnjm konati se magj; wiz Hlasatele Českého třetj ročnj běh 1808, djl čtwrtý, stránku 609tau.)

Měsýc Duben.

I. Jak se má polj a luk hleděti.

1. Kdyby se časněgi, (cožby ale proti wsse-mu prawidlu bylo), nebylo mohlo skrze připadnosti zasýti, žeby gesstě nynj w tomto měsýcy dubnu něco owsa a něco hráchu sýti se mělo, tedy se to má též gistě státi; neb pozdě setý owes tak se nezdařj, ani nesype, gako raně setý.

2. Gečmen se má w teplegssj zemi nynj, w studeněgssj pak třebas až do polowice máge zasýti, a lépe zaworati, než swrchu sýti; gestli stálé powětřj, má se sýti po poledni, protože namokne zrno w nocy wlhkostj. Mezy gečmen se

se musý nasyti getele a s njm zawláčeti, bogj-meli se, že bude suché powětřj. Máli býti wlhké powětřj, gest ho lépe nasyti do zeleného gečmene, když giž zrostl na prst wysoko, a gestli sucho, geg wálcem zawáleti; přigdeli hned po setj déšť, nesmj se ani wálcem wáleti, ani wláčeti.

3. Nynj gest také čas, aby se zasela čočka a wykew, kde gi chtěgj sýti do auhoru.

4. Bylali zem k walcowánj w minulém měsýcy gesstě welmi wlhká, tak žeby se byl dobytek hluboko bořil, a nenjli teď giž přjliš sucho, tak žeby walcowánj gesstě prospěti mohlo, musý se nynj wálcem wáleti, a zwlásstě těch rolj, které se s gara pukagj, a w nichž se sstěrbiny dělagj, kdež tedy studenj wětrowé obnažené kořeny prowjwagj a wysussugj, nesmj se toho zanedbati.

5. Wsseckn owes, který se nynj giž zazelenal, a na tři y čtyři prsty zrostl, musý se giž gestli možná, před desstěm y po dessti, lehkými branami dobře přirazyti. Toho wláčenj, které se schwaluge od zběhlých sedlských hospodářů, nemá se zanedbati.

6. Kdekoli gest giž na osetých a zwláčených garých poljch mnoho a welikých hrud, musegi se hned roztlaucy neb wálcy rozdrobiti.

7. Ti

7. Ti auhorowé, kteřj gsau k zrostlinám neb k ginému vžjwánj vstanoweni, a na které hnůg giž w zymě se wywezl a minulý měsýc zaworal, musegj se nynj přeworati, na kterých se pak něco

8. Brambora neb erteplj nasázý neypozděgi w polowicy tohoto měsýce, protožeby syc pozdě dozráli, a tedyby se gich také pozdě dobýwalo, a tudyby se pak nemohlo pole na podzym náležitě zdělati, kdybychom ho chtěli pro žito, a ne teprw k gara pro gečmen vžiti. Bramborowé se sázegj w rownýc řadech, kteřj stogj daleko od sebe, aby se mohlo mezy nimi worati a zem pluhem přihrňowati. Mámeli nauzy o brambory k sázenj, musýme ge negen rozkrágeti, ale y hodně daleko od sebe sázeti, a pozděgi gich wýstřelky, to gest, mladistwé bylinky rozložiti, zemj na dwa prsty hluboko potrausyti, aby se tak mohl gich požitek rozmnožiti, gessto každý takowý wýstřelek wyrazý kořen.

9. Nynj se worj pořád auhorowé, což pak se musý tak hluboko státi, co může zem pogednau strpěti, by se newyworalo mnoho neaurodné země, a aby se zworali wssickni auhorowé do konce tohoto měsýce, neb neydále do polowice budaucýho měsýce, kterých se nemusý nechati k pastwě owec, (což gest owssem

zlá

zlá přjpadnost, která dobrému hospodářstwj weliee překážj.)

10. Na ten aufhor, kterého gesstě mimo to, co se k zelině a k čočce, k hrachu, k lnu a t. d. vrčilo, užiti chceme, může se nynj nasyti pohanky buď k potřebě, gako aby dozrála, buď a zwlásstě pak, kdyby se snad byl getel newrodil, k pjcy s gečmenem a hrachem pro dogný dobytek, y s wykwj a owsem pro mladý dobytek, a pak to obilj, když na pjď wysoko zroste, za zelena posekati, což se může za léto, gestli pohoda, y třikrát opáčiti.

11. Že snad giž minulo opět ssest neděl od té doby, co se wywezl poslednj hnůg k zelině a ke lnu, tedy se má ten, kterého se po něm nadělalo, wždy prwé starssj wywážeti, co neydřjw rozkydati a zaworati, aby se sluncem, které nynj wjc pálj, newykauřil.

12. Tak se má také bláto, kterého se nawezlo w zymě z rybnjků na hromady, a bláto s sylnic a vlic na rolj dopraviti, a prwé než se sluncem solné částky wytáhnau, rozkydati a zaworati.

13. Ti auhorowé, kteřj se giž zworali, a w nichž gest mnoho peyřj čili peřawky neb trawných kořenů, musegj se, co neyprw vhodj suché powětřj, opět hodně zdělati, zwlásst se

do

do okrauhlosti, neb gak někde žjkagj na kosu, dobrými branami, které magj dlauhé hřebjky, zwláčeti, počemž se má wywláčený peyř pilně wyhrabati, a buď, kde gest nedostatek obroku, domů dopravwiti, wyprati a ztlaucy, a pak s sekaninau neb s řezankau dobytku k obroku dáwati, neb wyweztí na kamenj, které se z getelisst do prostřed wozowých cest wywezlo, aby se po něm pohodlněgi gezditi mohlo; neb y konečně se má k owčjnům na hromady swézti, by přes léto docela wyschl, a w zymě se ho mohlo, když se wssecken owčj hnůg wyweze, owčjmu dobytku neyzpodněgi nastlati.

14. Kdyby nynj gesstě na getelissťjch bylo sebrané kamenj, nebby se snad byl na ně gesstě některý hnůg w zymě newywezl, tedy gest k tomu nynj y giž s počátku tohoto měsýce dubna neypilněgssj čas, dokud getelem neporostau, aby to nesskodilo.

15. Gestli giž teplo, a nenjli se giž mrazů co báti, tedy se může hlawatice zelná a řepná giž ten měsýc, ale neywjc po polednj, když počjná býti chladno, neb když gest zamračjno, a gestli možná, když se má k dessti, na kus k tomu odhodlaného auhoru wssak ale tak počjt přesazowati, aby se gj nasázelo, tak gako bramborů, w řadech daleko od sebe, by se mo-

mohlo w létě mezy nj worati, a pluhem, kterýž má z obau stran dessku, zem k nj přihrňowati.

16. Y gest nynj giž také čas, aby se sela neb sázela mrkew, bjlá řepa čili wodnice, burgundská řepa čili turjn, a listnatá řepa čili mahgold, na té částce auhoru, kde gě mysljme mjti, též y aby se nasselo řepky, chcemeli letnj řepky k olegi mjti.

17. Z pssenice, která nynj roste, musý se též wypljti tráwa k obroku pro dobytek, a w teplegssjch mjstech, kde bugněgi roste, musý se přižjnati neb požjnati, dokud nežene w stéblo. Obé se musý státi záhon po záhonu, a ne, gakžby se zljbilo, aby se žádného záhonu nepominulo a newypustilo.

18. Po prwnj polowicy tohoto měsýce neb k konci ho může se giž sýti len a konopě, přičemž se má mimo giné pozorowati, že se musý naposledy k tomu po malých brázdách wokati, a tak mělce, co gen možná, a že se musý, chcemeli nabyti mnoho a dobrého semene, řjdce, žádámeli, abychom nabyli pěkného a wysokého lnu a nitj, obé hustě sýti.

19. Zrostelli minulý rok setý getel giž až na ruku, musýme geg giž počjti w těch mjstech, která se pro zelenau pjcy určila, a kde bugně roste, sekati, a dobytku s řezankau dáwati,

aby=

abychom na těch mjstech, když totiž wssecken ostatnj getel giž twrdé slaupky má, zas mladý sstawnatý, a tedy na mléko hogný getel nalezli.

20. Luk se nynj musý, když se giž poklidily, wyčistily, a potřebných stružek na nich se nadělalo, dokonce s pokogem nechati; gen se

21. Magj pilně swlažowati, a každý den se má dohljžeti, aby se potřebné stružky přiděláwaly, a běh wody čas po čase, asy za tři neb čtyři dni se změňowal, by se každá takowá lauka, gestli možná, pomalu we wssech gegjch částkách swlažowala. Gen se musý při každém swlažowánj nynj y po wssecky teplé měsýce toho pečliwě pozorowati, aby se neswlažowalo, když počne slunce párně swjtiti, ale gen ráno, wečer, a w nocy, to gest, když gest chladno; a aby se tam, kde teče woda z koryta neb po dřewěných žlábcých, hodil časem owčj hnůg, popel a tomu podobné, by woda, která přes to plyne, pogala s sebau z toho hnogné částky, a dodala ge trawným kořenům.

22. Ten pak přjtel diwoké wody, která hrozý té neb té lauce, když gest w létě litina, že gi podkalj a zanese, musý se nynj záhy odwesti, a tak hrázemi a nadělanými přjkopy

 westi,

westi, aby se žádná hauka zanesti, a aspoň tak welice podkaliti nemohla.

23. Wssecka tráwa, která se určila k čerstwé zelené pjcy pro dobytek, seče a dáwá se nynj giž hodně; to gest, neyprw neylepssj, a pak ostatnj; gen se tu nemá, gako při sekánj getele powoliti, aby se sekalo ginač, než po řadech a po pořádku, ať gest tráwa neb getel wysoký neb njzký; neb to dělá, že roste pozděgi stegněgssj getel y tráwa, a pak se obtjžj zlodějům, že nemohau sekati, zwlásstě w nocy, protože se to pak hned pozná.

24. Že pak lucernský getel, kde se který sege, nynj giž gest hodně wysoký, užjwá se ho teď dokonale k pjcy, a dáwá se s trawau smjssený zwlásstě tažnému dobytku. Gest welmi prospěssné, když se mohau tráwnjky a lucernisstě po každém sekánj, neprssili, od wečera až do rána dwakrát y třikrát po sobě swlažiti.

25. Máme-li mjsta, kde chceme opět nasýtt čerstwého lucernského neb esparsetského getele, můžeme giž w tom měsýcy počjti, ale obzwlásstě rowně tak dobře w budaucých měsýcých až do konce měsýce srpna, wssak s tau opatrnostj sýti, aby se zwolila zwlásstě k lucernu asy 1½ y 2 střewjce hluboká zem, která nenj ani mo-

mokrá, ani kamenitá, které se tedy má prwé zémnjm nebozezem zkusyti; a aby se dobře zdělala zem pro ten obogj geteł, a co mozná, ode wssj trámy se wyčistila.

26. Gesstě pořád se magj chytati krtice, protože ta zwjřata nynj gesstě y s swými mla- dými pohynau; tak gako se musegj kopcowé, kterých nynj krtice nadělagj, pořád rozhazo- wati.

II. O dobytku k tahu, pro vžitek a o owčjm dobytku.

1. Tažný dobytek, který nynj musý sylné pracowati, musý se dle toho také krmiti, y musý mjti při pilných pracech wždy potřebný čas k žránj y k odpočinutj, zwlásstě se má ná- ležitě napágeti.

2. Gak vhodj w delssjch dnech teplegssj powětřj, gest prospěssné pro dělnjky gako pro tažný dobytek, aby počali raděgi raněgi swau prácy, a k desáté hodině zas přestali, a wečer tjm děle pracowali, než aby pracowali w par- né polednj hodiny. To gest pro wlastnj, a srozuměliliby se s nimi, a tjm se nic nezamesská, y pro tažný dobytek poddaných hlawnj prawi- dlo we wssech parných letnjch měsýcých, které

wiſi. Před gjdlem a hrzy po gjdle nenj dobře ſe kaupati. Pro ſluſſnoſt ſe vžjwá giſtého oděwu k tomu, a pro bezpečnoſt ſe kaupáme buď s wjce oſobami, neb kde gſau přitom rozumnj lidé.

Tak gako včinkowé duſſe wůbec weliče půſobj w zdrawj těla, tak také a zwláſſt obraznoſt (myſl wyobrazugjcý.) Ta způſobj často přewelikě proměny w těle; způſobj nemoc a zas vzdrawj; a můžek dokonce y ſmrt w giſtý čas, když ſobě gi zagiſté předſtawuge, způſobiti. Když ſe náſtrogowé zažjwánj zemdlj, a když gſau wnitřnoſti plné nečiſtoty, půſobj myſl wyobrazugjcý obzwláſſtně žiwě a ſylně. W takowé přjpadnoſti ſmyſljme ſobě nemocy, kterých dokonce nemáme, a cýtjme ſe vzdrawený gen ſkrze pomyſſlenj, ſkrze pewnau důwěrnoſt w lékaře, neb w lék, kterého nám dáwá vžjwati. Mnohdykrát byl takowý nemocný zcela vzdrawen ſſkleničkau čiſté wody, pilulkami z kůrek chlebowých, kterých ſe mu s zwláſſtnjm pohledem gako giſtého léku vžjwati dalo. Neydiwněgſſj wěc při tom geſt, že takowé ſmyſſlené nemocy též přjhody způſobj, gakoby z ſkutečných těleſných přjčin pocházely, a že mohau y vſmrtiti. Neywětſſj čáſtku (geſtli ne wſſecku) ſympatetyckých a diwných léčenj, genž k powěrečným domněnjm přjčinu dala, způſobila obraznoſt (myſl wyobrazugjcý).

František Tomſa.

O hospodářstwj.

(Pokračowánj pracý, kteréž každý měsýc při hospodářstwj polnjm konati se magj; wiz Hlasatele Českého třetj ročnj běh 1808, djl čtwrtý, stránku 609tau.)

Měsýc Duben.

I. Gak se má polj a luk hleděti.

1. Kdyby se časněgi, (cožby ale proti wsseemu prawidlu bylo), nebylo mohlo skrze přjpadnosti zasýti, žeby gesstě nynj w tomto měsýcy dubnu něco owsa a něco hráchu sýti se mělo, tedy se to má teď gistě státi; neb pozdě setý owes tak se nezdařj, ani nesype, gako raně setý.

2. Gečmen se má w teplegssj zemi nynj, w studeněgssj pak třebas až do polowice máge zasyti, a lépe zaworati, než swrchu sýti; gestli stálé powětřj, má se sýti po poledni, protože namokne zrno w nocy wlhkostj. Mezy gečmen se

se musy nasyti getele a s njm zawláčeti, bogjmeli se, že bude suché powětřj. Máli býti wlhké powětřj, gest ho lépe nasyti do zeleného gečmene, když giž zrostl na prst wysoko, a gestli sucho, geg wálcem zawáleti; přigdeli hned po setj déšť, nesmj se ani wálcem wáleti, ani wláčeti.

3. Nynj gest také čas, aby se zasela čočka a wykew, kde gi chtěgj sýti do auhoru.

4. Bylali zem k walcowánj w minulém měsýcy gesstě welmi wlhká, tak žeby se byl dobytek hluboko bořil, a nenjli teď giž přjliš sucho, tak žeby walcowánj gesstě prospěti mohlo, musý se nynj wálcem wáleti, a zwlásstě těch rolj, které se s gara pukagj, a w nichž se sstěrbiny dělagj, kdež tedy studenj wětrowé obnažené kořeny prowjwagj a wysussugj, nesmj se toho zanedbati.

5. Wssecken owes, který se nynj giž zazelenal, a na tři y čtyři prsty zrostl, musý se giž gestli možná, před dešťěm y po dessti, lehkými branami dobře přirazyti. Toho wláčenj, které se schwaluge od zběhlých sedlských hospodářů, nemá se zanedbati.

6. Kdekoli gest giž na osetých a wywláčených garých poljch mnoho a welikých hrud, musegi se hned roztlaucy neb wálcy rozdrobiti.

7. Ti

7. Ti auhorowé, kterj gsau k zrostlinám neb k ginému vžjwánj vstanoweni, a na které hnůg giž w zymě se wywezl a minulý měsýc zaworal, musegj se nynj přeworati, na kterých se pak něco

8. Bramborů neb erteplj nasázý neypozděgi w polowicy tohoto měsýce, protožeby syc pozdě dozráli, a tedyby se gich také pozdě dobýwalo, a tudyby se pak nemohlo pole na podzym náležitě zdělati, kdybychom ho chtěli pro žjto, a ne teprw s gara pro gečmen vžjti. Bramborowé se sázegj w rowných řadech, kterj stogj daleko od sebe, aby se mohlo mezy nimi worati a zem pluhem přihrňowati. Mámeli nauzy o brambory k sázenj, můsýme ge negen rozkrágeti, ale y hodně daleko od sebe sázeti, a pozděgi gich wýstřelky, to gest, mladistwé bylinky rozložiti, zemj na dwa prsty hluboko potrausyti, aby se tak mohl gich požitek rozmnožiti, gessto každý takowý wýstřelek wyrazý kořen.

9. Nynj se worj pořád auhorowé, což pak se musý tak hluboko státi, co může zem pogednau strpěti, by se newyworalo mnoho neaurodné země, a aby se zworali wssickni auhorowé do konce tohoto měsýce, neb neydéle do polowice budaucýho měsýce, kterých se nemusý nechati k pastwě owec, (což gest owssem

zlá

zlá přjpadnost, která dobrému hospodářstwj welice překážj.)

10. Na ten auhor, kterého geště mimo to, co se k zelině a k čočce, k hrachu, k lnu a t. d. vrčilo, vžiti chceme, může se nynj nasyti pohanky buď k potřebě, gako aby dozrála, buď a zwláště pak, kdyby se snad byl getel nevrodil, k pjcy s gečmenem a hráchem pro dogný dobytek, y s wykwj a owsem pro mladý dobytek, a pak to obilj, když na pjď wysoko wzroste, za zelena posekati, což se může za léto, gestli pohoda, y třikrát opáčiti.

11. Že snad giž minulo opět šest neděl od té doby, co se wywezl poslednj hnůg k zelině a ke lnu, tedy se má ten, kterého se po něm nadělalo, wždy prwé staršj wywážeti, co neydřjw rozkydati a zaworati, aby se sluncem, které nynj wjc pálj, newykauřil.

12. Tak se má také bláto, kterého se nawezlo w zymě z rybnjků na hromady, a bláto s sylnic a vlic na rolj dopraviti, a prwé než se sluncem solné částky wytáhnau, rozkydati a zaworati.

13. Ti auhorowé, kteřj se giž zworali, a w nichž gest mnoho peyřj čili peřawky neb trawných kořenů, musegj se, co neyprw vhodj suché powětřj, opět hodně zdělati, zwlášť se

do

do okraulosti, neb gak někde zjkagj na kosu, dobrými branami, které magj dlauhé hřebjky, zwláčeti, počemž se má wywláčený peyk pilně wyhrabati, a buď, kde gest nedostatek obroku, domů dopravovati, wyprati a ztlaucy, a pak s sekaninau neb s řezankau dobytku k obroku dáwati, neb wywezti na kamenj, které se z getelisst do prostřed wozowých cest wywezlo, aby se po něm pohodlněgi gezditi mohlo; neb y konečně se má k owčjnům na hromady swézti, by přes léto docela wyschl, a w zymě se ho mohlo, když se wssecken owčj hnůg wyweze, owčjmu dobytku neyzpodněgi nastlati.

14. Kdyby nynj gesstě na getelisstjch bylo sebrané kamenj, nebby se snad byl na ně gesstě některý hnůg w zymě newywezl, tedy gest k tomu nynj y giž s počátku tohoto měsýce dubna neypilněgssj čas, dokud getelem neporostau, aby to nesskodilo.

15. Gestli giž teplo, a nenjli se giž mrazů co báti, tedy se může hlawatice zelná a řepná giž ten měsýc, ale neywjc po poledni, když počjná býti chladno, neb když gest zamračjno, a gestli možná, když se má k dessti, na kus k tomu odhodlaného auhoru wssak ale tak počjt přesazowati, aby se gi nasázelo, tak gako bramborů, w řadech daleko od sebe, by se mo-

mohlo w létě mezy nj worati, a pluhem, kterýž má s obau stran dessku, zem k nj přihrňowati.

16. Y gest nynj giž také čas, aby se sela neb sázela mrkew, bjlá řepa čili wodnice, burgundská řepa čili turjn, a listnatá řepa čili mahgold, na té částce auhoru, kde se mysljme mjti, též y aby se nasselo řepky, chcemeli letnj řepky k olegi mjti.

17. Z pssenice, která nynj roste, musý se teď wypljti tráwa k obroku pro dobytek, a w teplegssjch mjstech, kde bugněgi roste, musý se přižjnati neb požjnati, dokud nežene w stéblo. Obě se musý státi záhon po záhonu, a ne, gakžby se zljbilo, aby se žádného záhonu nepominulo a newypustilo.

18. Po prwnj polowicy toho měsýce neb k konci ho může se giž sýti len a konopě, přičemž se má mimo giné pozorowati, že se musý naposledy k tomu po malých brázdách wokati, a tak mělce, co gen možná, a že se musý, chcemeli nabyti mnoho a dobrého semene, řjdce, žádámeli, abychom nabyli pěkného a wysokého lnu a nitj, obé hustě sýti.

19. Zrostell minulý rok setý getel giž až na ruku, musýme geg giž počjti w těch mjstech, která se pro zelenau pjcy určila, a kde bugně roste, sekati, a dobytku s řezankau dáwati,

aby=

abychom na těch mjstech, když totiž wssecken ostatnj getel giž twrdé slaupky má, zas mladý sstawnatý, a tedy na mléko hogný getel nalezli.

20. Luk se nynj musý, když se giž pokljdily, wyčistily, a potřebných strużek na nich se nadělalo, dokonce s pokogem nechati; gen se

21. Magj pilně swlažowati, a každý den se má dohljžeti, aby se potřebné strużky přiděláwaly, a běh wody čas po čase, asy za tři neb čtyři dni se změňowal, by se každá takowá lauka, gestli možná, pomalu we wssech gegjch částkách swlažowala. Gen se musý při každém swlažowánj nynj y po wssecky teplé měsýce toho pečliwě pozorowati, aby se neswlažowalo, když počne slunce parně swjtiti, ale gen ráno, wečer, a w nocy, to gest, když gest chladno; a aby se tam, kde teče woda z koryta neb po dřewěných žlábcých, hodil časem owčj hnůg, popel a tomu podobné, by woda, která přes to plyne, pogala s sebau z toho hnogné částky, a dodala ge trawným kořenům.

22. Ten pak přjtok diwoké wody, která hrozý té neb té lauce, když gest w létě litina, že gi podkalj a zanese, musý se nynj záhy odwesti, a tak hrázemi a nadělanými přjkopy

westi, aby se žádná sauka zanesti, a aspoň tak welice podkaliti nemohla.

23. Wssecka tráwa, která se wrčila k čerstwé zelené pjcy pro dobytek, seče a dáwá se nynj giž hodně; to gest, neyprw neylepssj, a pak ostatnj; gen se tu nemá, gako při sekánj getele powoliti, aby se sekalo ginač, než po řadech a po pořádku, ať gest tráwa neb getel wysoký neb njzký; neb to dělá, že roste pozděgi stegněgssj getel y tráwa, a pak se obtjžj zlodějům, že nemohau sekati, zwlásstě w nocy, protože se to pak hned pozná.

24. Že pak lucernský getel, kde se který sege, nynj giž gest hodně wysoký, užjwá se ho teď dokonale k pjcy, a dáwá se s trawau smjssený zwlásst tažnému dobytku. Gest welmi prospěssné, když se mohau trawnjky a lucernisstě po každém sekánj, nepřssili, od wečera až do rána dwakrát y třikrát po sobě swlažiti.

25. Nemáli mjsta, kde chceme opět nasyti čerstwého lucernského neb esparsetského getele, můžeme giž w tom měsýcy počjti, ale obecně rowně tak dobře w blížautých měsýcých až do konce měsýce srpna, wssak s tau opatrnostj syti, aby se zwolila zwlásst k lucernu asy 1½ y 2 střewjce hluboká zem, která nenj ani

mo-

mokrá, ani kamenitá, které se tedy má prwé zimnjm nebozezem zkusyti; a aby se dobře zdělala zem pro ten obogj wěcek, a co možná, ode wssj trawy se wyčistila.

26. Gesstě pořád se magj chytati krtice, protože ta zwjřata nynj gesstě y s swými mladými pohynau; tak gako se musegj kopcowé, kterých nynj krtice nadělagj, pořád rozhazowati.

II. O dobytku k tahu, pro užitek a o owčjm dobytku.

1. Tažný dobytek, který nynj musý sylně pracowati, musý se dle toho také krmiti, y musý mjti při pilných pracech wždy potřebný čas k žránj y k odpočinutj, zwlásstě se má náležitě napágeti.

2. Gak wchodj w delssjch dnech teplegssj powětřj, gest prospěssné pro dělnjky gako pro tažný dobytek, aby počali raděgi raněgi swau prácy, a k desáté hodině zas přestali, a wečer tjm děle pracowali, než aby pracowali w parné polednj hodiny. To gest pro wlastnj, a srozuměliti se s nimi, a tjm se nic nezamesská, y pro tažný dobytek poddaných hlawnj prawidlo we wssech parných letnjch měsýcých, které

trpj wýminku gen při neypilněgšjch hospodář-ských pracech, gako k. p. we žni, když se klidj obilj a když se klidj seno, a powětřj se hrubě měnj.

3. Nynj se magj, když gest powětřj giž lewněgšj, dymnjky we wšech chljwjch, y okna we dne otewřjti, aby naběhlo wšudy dobytku hodně mnoho čerstwého powětřj, a chljwy prowálo.

4. Dobytek pro užitek, kde se nekrmj do-bytek gen w chljwě, užjwá nynj giž celé pa-stwy, a gest třeba gen s počátku měsýce, do-kud se dost nenapase, aby se pokrmil doma ře-zankau a trawau.

Prwé než se wyžene, musý se mu wyči-stiti tlama samýtrem a ztlučenými sážemi; ne-smj se nikdý wyhnati docela lačný, a nikdý, když gest mlha; anobrž má se mu někdy dá-wati, když žere docela čerstwau pjcy, chléb s solj a s ztlučeným galowcem.

5. Každý dobytek musý gen pomalu zwy-kati čerstwé pjcy, a sprwu se musegj mu dá-wati $\frac{2}{3}$ suchého obroku s $\frac{1}{3}$ čerstwé pjce; dru-hý týden $\frac{1}{3}$ suchého obroku s $\frac{2}{3}$ čerstwé pjce, a pak teprw třetj týden gen samá čerstwá pjce. W parné dny se musý chowati dobytek doma, a teprw, když se ochladilo, musý se wyhnati na pastwu.

6. K rozmnoženj sprwu wzácné čerstwé pjce se musý tráwa, mladé bodláčj z obilj, pak zahawky, kterých wssudy hogně a záhy roste, sbjrati a přiwzýti.

7. Pozděgi má se giž vžiti lucernský getel k čerstwé pjcy, a wykázaná k tomu částka obyčegného getele, třebas gesstě kwetl, wssak s tau opatrnostj, aby vbogj tento getel, dokud gest mladý, wždy s dobrau částkau obyčegné tráwy se smjsyl; každý getel, který se přiwezl mokrý, teprw oschl, než se gjm krmj, a aby po každém geteli dobytku po několik hodin pjti se nedáwalo; aniž aby se dáwala pořád gedna tráwa, ale co možno wždy giná, aby se dobytek na žádné nepřežral.

8. Čerstwě nasekaného getele se nesmj, když se wozý domů, nikdý na weliké hromady složiti, leč se často prowjwá; neboť se brzy zapařj, a pak dobytku vbližuge, čehož se má y při obyčegné tráwě dobře pozorowati. Neylépe gest vrčiti půdu neb podlahu pro čerstwau tráwu, zwlásstě pro čerstwý getel, která gest dole prázdná, tedy powětřj má, a na kterau se složj čerstwá pjce, aby se nemohla zapařiti.

9. Y kde se krmj dobytek gen w chljwě, dáwá se dobytku gen pomalu, neyprw ⅓, pak ⅔ čerstwé pjce, než mu se dáwá celá čerstwá

pjce;

ycice; pak se musý dále we dne, pokud gest chladno, w oboře nedaleko chljwa, na stinném mjstě na zelině a w čerstwém powětřj, w parné pak hodiny w chljwě chowati; a newyženeli se každý den, aspoň za dwa dni do čerstwé, gestli možná, do tekuté wody, a často za den se napágj.

10. Nynj gest přepilný čas, aby se krawy oběhnauti daly, by se neypozděgi telily měsýce ledna, protože se pozděgssj telata tak dobře k ostawenj nehodj.

11. Pak gest nynj také, že gest chladno, neylepssj čas, dáti mladé beyčky, z nichž chceme mjti woly, wyřezati.

12. Owčj dobytek se nynj zcela pase, protože se mohau y bahnice s swými gehňaty, kterà gsauce teď sylněgssj počjnagj sama žráti, dále hnáti. Gen nesmjme, gestli wlhké powětřj, owčjho dobytka w dolinách, ale máme geg gen po wrssých pásti, a nikdý ho, když gest mlha, wyhnati, ale teprw potom, když zmizela slunce mlha a rosa. W té přjpadnosti se dá

13. Dobytku, prwé než se wyžene, něco žráti; čehož se má při bahnicých každý den pozorowati, aby čerstwé trawy přjliš lakotně nežraly, a tjm gehňatům swým auplawice nezpůsobily.

14. Gestli sspatné a mokré powětřj, lépe gest owce doma chowati a krmiti, než wyhnati; y musýme gich nechati na pastwu w parné dni, nemohauli se pro wzdálenost domů hnáti, aspoň na stinném mjstě, a gestli možná, někde u rybnjka, aby sobě odpočinuli.

15. Tam, kde nenj k steliwu dost slámy, neb kde gsau pole k hnogenj přjliš wzdálená, žeby bylo třeba s welikau ztrátau času tam hnůg wozyti, může se tam owec mezy ljsy zawjrati, když se počnau teplegssj nocy. Neyprwy se to činj s méně citedlným galowým dobytkem, pak na konec toho měsýce s bahnicemi. Wůbec neobližuge zyma owčjmu dobytku, ale mokro, kudy wjtr wěge.

16. K posledku neb w polowicy toho měsýce, nenjli se co báti tuhé zymy a ostrých wětrů, musýme owčj dobytek čistě proplawiti, gessto pak lépe gest ge zmýti, a pak, když dobře oschl, geg střihati, nechowámeli owec gednostřižných, t. g., které se gen gednau za rok střihagj. Wlna, která se dala do pytlů, hned se wážj, protože se může tenkrát gegj tjž neyčistěgi a neywpřjmněgi wrčiti, gessto pozděgi gest, dle toho, gakž gest mjsto, kde se chowá, suché neb wlhké, buď ke sskodě prodawače menssj, nebo ke sskodě kupce, wětssj wáha, a obé přinássj sskodu gednomu neb druhému.

17. W tom měsýcy a před střjži se běhagj skopcy z beránků, při čemž se musegj gehňata pečliwě wybrati, to gest, s pěknau a hustau wlnau k chowánj, s hrubau neb řjdkau wlnau k prodági a k zabitj, chcemeli syc mjti dobytek s pěknau wlnau.

Částky roku w Syberyi.

Teplo gest žiwel, w kterém wssecko se dařj, rowně gako zyma wssemu zrůstu bránj. W neyzadněgssjch kraginách země na půlnoc, kdež téměř wěčná zyma panuge, nenj ani gara, ani podzymku, nýbrž nesmjrné parno, aneb nesmjrná zyma, a w létě děge se zrůst zrostlinných plodin přenáramně rychle.

W Syberyi rozpausstj se snjh dne 23ho čerwna.
Docela rozpusstěn gest snjh dne 1ho čerwence.
Pole gsau celá zelená . . dne 9ho čerwence.
Zrostliny a byliny gsau w auplném zrůstu . . . . . dne 17ho čerwence.
Zrostliny a byliny kwetau dne 27ho čerwence.
Wrody země dozragj . . . dne 2ho srpna.
Zrostliny a stromowé tratj ljstj dne 10ho srpna.
Padá snjh . . . . . . dne 18ho srpna.
Snjh a led trwá od 18ho srpna až do 23ho čerwna.

Římská Literatura.

(Z Kornelia Neposa.)

Cymon.

Cymon Milcyadowic Athenský měl přepeprný začátek w mládj. Nebo když geho otec wložené pokuty lidu wyplatiti nemohl, a pro tu přjčinu w žaláři skonal, y Cymon w wězenj držen byl, a nemohl wedlé zákonů Athenských propuſſtěn býti, dokawadž peněz, na nichž byl otec pokutowán, nesložil. Wzal sy pak za manželku sestru swau newlastnj, gménem Elpinicy, ne tak z lásky, gako z wlastenského obyčege. Nebo Athenſſtj směgj dcery z gednoho otce za manželky pogjti. Gegjho sňatku gsa žádostiw gakýsy Kallias, ne tak wzneſſeného rodu, gako bohatý, kterýž w rudnjch horách welikých peněz nadělal, gednal s Cymonem, aby mu gi dal za manželku; dosáhneli toho, že zaň penjze složj. Když on takowým předneſſenjm pohrdl, prohlásyla se Elpinice, že nepřipustj, aby Milcyadowec w wězenj

possel, a mohauc tomu zabrániti, že se za Kallia wdá, splnjti, co sljbil. Takowým způsobem gsa Cymon wyswobozen, brzo neywyšssj hodnosti dossel.

Neb měl wýmluwnosti dost, srdce přesstědré, a welikau zběhlost gak w práwjch měststých, tak y w vměnj wálečném, proto že s otcem od malickosti we wogssté žiw byl. Pročež y měsstanstwo w swé dostal mocy, y v wogska w neywětssj wážnosti byl. Neyprwé gako wůdce v řeky Strymonu 1) weliké zástupy Thráků zaplassil, město Amssipolis 2) spořádal, a poslal tam w osadu deset tisýc Athenčanů. W Mykali 3) opět přemohl a zagal Cyperské a Fenycké 4) lodstwo dwau set lodj; a téhož dne ro-

1) Strymon řeka mezy Thrácyj a Lacedemonyj, nynj řečená Istar, teče od půlnocy k polednj do moře Egyptského, a dělila někdy Macedonyi wlastnj od Macedonye připadlé, kteráž prwé byla djl Thrácye.

2) Amssipolis znamenité město w Macedonské kragině Edonis nad Strymonem.

3) Mykale, místo to, kde leželo, newj se; snad někde na okragku Cyperském.

4) Fenycye, azyatycká kragina podlé wýchodnjho břehu středozemnjho moře. Obywatelé gegi se stkwěgi w přjběžých swěta na wěčné časy

cowné ſſtěſtj na pewné zemi měl; neboť zagaw lodj nepřátelſké hnedle wywedl z lodſtwa zástupy ſwé, a přehroznau ſýlu gednjm autokem porazyl. Po kterémžto wjtězſtwj, nabyw weliké kořiſti, obrátil ſe domů, a ponewadž některj oſtrowowé pro nátiſk ſpráwu wedaucých giž byli odpadli, wěrné vtwrdil, odpadlé pak, aby ſe k poſluſſenſtwj nawrátili, přinutil. Scyrus 5), na kterémž toho čaſu Dolopowé 6) by-

čaſy pro ſwé wělmi důležité nálezy, pro ſwau přičinliwoſt, včenoſt, pro ſwé kupectwj a plawectwj. Pocházeli z Kananegſkých. Gich měſto Sydon bylo giž za čaſů Jozue mocné. Gich vzká země byla hornatá, a horſké leſy gim poſkytowaly djwj na lodj a ſtawenj. Oſtrowowé, gako pewná země, byli poſyti měſty přebohatými, kteráž téměř gedno měſto býti ſe zdála; a ſýdlem byla pilnoſti, ſlawných fabryk a djlen. Hlawnj a neyſlawněgſſi měſto bylo Tyrus; z oſtatnjch znamenitěgſſi Aradus a Trypolis.

5) Scyros, geden z Sporadſkých oſtrowů w Archypelagu k půlnocy proti Theſſálii, nynj Scyro.

6) Dolopowé byli někdy mocný národ w Theſſálii, měwſſe také w radě Amfiktyonů mjſto a hlas. Bydleli nad řekami Apidanus, nynj Epidano, a Enypeus až do rowiny Farſalſké, kteréžto měſto nynj Farſa ſlowe; z gegich hlawnj měſto bylo tuſſjm Melitea, nynj Melicya.

hydkeli, že se twrdossignégi chowali, wyprázdnil, wyhnaw staré držitele z města y s ostrowa, a pole mezy swé spoluměsstany zdělil. Thásowké 7) bohatstwjm zhrdlé swým přjchodem zkrotil. Z těch kořistj hrad Athenský okrássen byl po té straně, která gest proti polednj.

Pro kterézto wěcy když gediný w obcy na neywyšs se stkwěl, vpadl též w záwist, gako otec geho, y ostatnj wůdcowé Athenských; neb prostředkem střepin, což oni ostracismus gmenugj, desýtiletým wyhnanstwjm potrestán byl. Kteréhožto skutku záže Athensstj než on pykali; nebo když gsa ducha zmužilého, záwisti newděčných měsstanů se vhnul, a Lacedemonsstj Athenským opowěděli wálku, y hned následowalo taužen} po geho známé vdatnosti. A tak po pátém roce wyhnanstwj do wlasti zpátkem powolán byl. Že býwal v Lacedemonských pohostinu, saudě za lepssj, aby oni y spoluměsstané geho wespolek gednau wolj se srownáwali, nežli aby se potýkali branj, samowolně se odebral do Lacedemona, a wygednal mezy dwěma neymocněgssjmi obcemi pokog. Brzy na to do Cypru s dwěma sty lodj gako wůdce wyslán byl,

7) Tházus neb Thasus ostrow w Egegském moři v Thrácye. Zde rostl Jsmarus, neykrásněgssj wjno řečé. Bylo tu také mnoho zlata a mramoru.

byl, a wjtězyw nad wětssjm toho ostrowa djlem, vpadl do nemocy a vmřel w městě Cycyum. 8)

Athenssťj ho netoliko we wogně, ale y w pokogi dlauho pohřessili. Nebo mage na rozličných mjstech statky a zahrady, tak sstědrý byl, že w nich nikdý nevstanowil strážce k hljdánj owoce, aby nikomu nebylo překáženo okusyti z geho wěcý, coby chtěl. Wždycky za njm ssli slaužjcý s penězy, aby, kdyby kdo geho pomocy potřebowal, měl hned co dáti, aby odloženjm nezdál se odpjrati. Často, když potkaw náhodau někoho spatřil chatrně oděného, dal swůg wlastnj wrchnj oděw. Každého dne se tolik v něho strogilo, že které nepozwané spatřil na trhu, wsseckу sezwal; což včiniti ani dne neopominul. Nikomu swé wjry, nikomu pomocy, nikomu swé mohowitosti neodepřel. Mnohé obohatil, a rozličné chudé vmrlce, kteřjž nepozůstawili zač by se pochowali, na swé autraty pohřbil. Při takowém se chowánj nelze se w tom neymenssjm diwiti, když y žiwobytj geho bezpečné, y aumrtj bolestné bylo.

8) Cycyum, nynj Chytry, z neyznamenitěgssjch měst polednjho ostrowu Cypru mezy městy Salamis a Paffos. Tu se narodil Zeno, zakladatel mudrcké sekty Stoické.

Lysander.

Lysander Lacedemonský zůstawil po sobě powěst nabytau wjce šstěstjm nežli vdatenstwjm. Nebo že Athenčany s Peloponneskými šestnácytmý rok wálčjcý dodělal, známo: gakým ale způsobem to wywedl, neznámo gest. Nebo ne vdatnostj wogska geho, nýbrž rozpustilostj nepřátel se to stalo, kteřjž, že nebyli na slowo poslussni wůdců, roztaulánj gsauce po poljch, a opustiwsse lodj, w moc nepřátel přissli. Načež se Athensstj Lacedemonským wzdali. Tjmj wjtězstwjm gsa Lysander nadchnut, poněwadž y prw wždycky bauřliwý a směly byl, tolik sobě dowolowal, že geho winau Lacedemonsstj v Řeků w neywětssj nenáwist padli. Nebo když Lacedemonsstj tu přjčinu wogny namjtali, aby přjlissnau Athenských zkrotili panowitost, Lysander lodstwa nepřátelského v řeky Egos 1) se zmocniw, giného nic neobmýsslel, než aby wssecky obce w swé mocy držel, při čemž se stawěl, gakoby to pro Lacedemonské činil. Nebo wypudiw odewssad ty, kteřjž přáli Athenským, wybral w každé obcy deset mužů, kterýmž neywyšssj správu a mocnost nadewssjm odewzdal.

1) Malá řeka w Thráckém Chersonesu v města Sestos.

wyhal. W počet těch žádný nebyl připuštěn, leč kdož buď v něho pohostinu býwal, aneb přjsahau slwrdil, že s njm držeti bude.

Po vstanowenému we wssech městech desýtimužowém aukadu wsse se dálo na geho pokynutj. O gehožto vkrutenstwj a zpronewěřilosti dost gest gednu wěc pro přjklad přednesti, abychom wyprawowánjm rozličných o něm wěcj čtenářů neobtjžili. Wracege se z Azye gako wjtěz, a obrátiw se k Tházu, proto že tato obec Athenským obzwlásstně wěrná byla, tak gakoby ti neysylněgssjmi přátely bývali, kteřjž prwé vstawičnj nepřátelé byli, chtěl gi zwrátiti. Widěl ale, žeby, neskryge w tom swé wůle, Thásowé se rozprchli, a swých wěcý vchránili. a)

a) Zde přepisowatel Neposůw omylem několik řádků přeskočil. Polyénus to prázdné mjsto takto doplňuge w knize I. kap. 45. „ Y „swolaw Thászké do chrámu Herkulesowa, „měl k nim řeč neypřjwětiwěgssj a neylaska„wěgssj. Slibiw gim odpusstěnj wsseho, co „se stalo, hleděl gim bázeň odnjti, a wolal „samého Boha chrámu za swědka prawdy a „vpřjmnosti slow swých. Wssickni přjtomnj „dali se takowými sličnými sliby a welikými „přjsahami přemluwiti, a kdož se byl pro „strach skryl, opět wyssel na gewo. Než po „několika dnech kázal dáti znamenj k wsse„obecnému pokřiku, a na wzdor swým řečem „a slibům wssecko dal posekati."

Pročež 3) ten njm vwedený desýtimužowý auřad spolužměsstané geho zdwihli. Kteraužto vrážkau gsa roznjcen, vmjnil krále Lacedemonské sklíditi. Poznáwal ale, že mu toho bez pomocy Bohů včiniti nelze, poněwadž Lacedemonsstj w obyčegi měli wssecko wěsstbám předkládati. Neyprw se tedy snažil, aby Delfickau wěsstbu vplatil. Když mu to nesslo, pokusyl se o Dodonskau. 4) Y tu byw odmrsstěn, řekl,

3) Y tu něco přeskočeno, gak Nykless do knihy saudj. Scházý tu přjčina, pro kterau spráwa desýtimužů opět zrussena byla. Nebo žeby tomu přjčinu dala geho vkrutnost k Theázským, widj se býti proti spogenj celého toho wyprawowánj.

4) Dodona slawné město w Epiru s wěsstbau, kteráž w Rečých z neystarožitněgssjch byla. Dewkalion ge po weliké potopě wystawěl. Leželo pod horami Stymsskými v paty hory Tomarus, gegižto pramenowé pole městská a lauky owlažowali. Kragina geho byla aurodná, a na lukách geho nalézala hogná stáda dostatečnau pjcy. Za swau slávu a bohatstwj děkowalo cyzým, kteřjž přicházeli k wěsstbě o radu. Jupiterůw chrám w sýně geho byly plny soch a darů se wssech končin swěta sem snesených. Wedlé chrámu byl swatý hág, w němž stál prorocký dub. Nedaleko chrámu byl pramen o poledni denně wysychagjcý, o půlnocy plný wody, do kteréhož wstrčená hořjcý pochodně zhasla, a blýzko swrchku wody opět se

sama

řekl, že učinil slib, kterýž má Jupiterowi Ammonowi 5) wykonati, domnjwage se, že Afry-

sama zňala. Totéž se prawj o horjcým pramenu tři mjle od Grenoblu w francauzské zemi. Wěšstbu zwěstowali kněžj, pak y tři kněžiny, a sice wšem národům, kromě Beotských, kteřj sy gen od kněžj prorokowati dali. Ti kněžj se gmenowali Tomuři, kněžiny Tomury. Prorokowali podlé šustotu listj a wětwj prorockého dubu, aneb z hučenj preyštjcýho se pramene, aneb z zwuku powěšených okolo chrámu do sebe dorážegjcých medenic, aneb z trwánj zwuku měděné nádoby přidělané na gednom slaupě při chrámu, na kterauž s druhého slaupu bič z třj kowowých řetjzků s knoflikem na koncy, držený od dělaného djtěte při wánj wětru dorážel; aneb z wytažených cedulek neb kostek z nádoby. Čjho ducha tato wěštba byla, poznati můžeme z gednoho wygádřenj se Athenským. Znjt takto: „Tak prawj kněz Jupiterůw Athenským: „Nezachowali gste času oběti a nawštjwenj „chrámu. Pošlete co neyrychlegi wyslance „k chrámu, at mimo určené od lidu oběti „Jupiterowi gesstě dewět k prácy polnj hodných wolů, a při každém dwě owce přinesau. At také přinesau Dyaně měděný stůl, „wola, a giná zápalnj howada.“ Za cýsaře Augusta giž ta wěštba tratila wjru.

5) W wnitřnj Afryce ležela kragina mezy pustými nepřjstupnými pjsečnými rowinami aurodná

Afrykány snadně vplatj. Když s tau naděgj přigel do Afryky, kněžj Jupiterowi welmi geg oklamali. Nebo netoliko nebylo lze gich vplatiti, ale poslali také posly do Lacedemona, kteřjby Lysandra obžalowali, že vsylowal kněžj chrámu vplatiti. Z té neprawosti obwiněný a vsudkem saudců propusstěný byw poslán Orchomenským 6) na pomoc, zabit gest od Thebán-

a na stromowj hogná, gjžto bylo gméno Xerolybia. Tu, prý, se Jupiter Bachusowi žjznj hynaucýmu w podobě beranj wygewil, a vkázal mu zázračný pramen. Na památku toho dobrodinj wystawěl mu chrám, dal ho wyobrazyti s rohy beranjmi, a nazwal ho Jupiterem Ammonem. W tom chrámě měl Jupiter wěsstbu, kteréž nezwěstowali kněžj slowy, ale toliko znamenjmi, kteráž na sobě okazowali. Ta wěsstba byla wssudy rozhlássena; obzwlásstně byla Lacedemonským v wážnosti, kteřjž také božstwj Ammonowo ctili. Alexander přitáhl také do toho chrámu, a byl tu nepochybně z auplatku od kněžj za syna Ammonowa prohlássen.

6) Orchomenus město, a někdy také slawná obec w Beocyi. Byl tu chrám Bachusůw, a neystarssj chrám Milostenek w Recých. Nedaleko toho chrámu byla studénka, w které se, prý, Milostenky každého dne kaupaly. Nynj slowe Orkomeno.

dánských v Haliartu. 7) Gak prawdiwě o něm saudili, byla důkazem řeč, která se po smrti w domě geho nálezla, w njžto radj Lacedemonským, aby zrussjce mocnost králowskau, geho ze wssech za wůdce k wedenj wálky zwolili; wssak tak složená, že se zdála srownáwati se s wolj Bohů, o kteréž, spoléhage na swé penjze, nepochybowal, že gi na swé straně mjti bude. Tu, prý, mu složil Kleon Halikarnasský.

Nelze také na tom mjstě opominauti skutku Farnabáza Satrapa králowského. Nebo když Lysander gakožto správce lodstwa mnoho dal důkazů vkrutenstwj a lakomosti, a domeysslel se, že se ty wěcy spoluměsstanům geho pronesly, požádal Farnabáza, aby dal Efforům o něm wyswědčenj, gak sslechetně wálku wedl, a s společnjky nakládal; a aby tu wěc obssjrně wypsal, že mu weliká wjra dána bude. Ten mu to ochotně přisljbil; y napsal list náramný mnohými slowy, w němž ho na neywenš wychwaluge. Kterýžto když Lysander přečta schwálil, Farnabázus mezy pe-

če-

7) Haliartus, z neystarssjch a neyznamenitěgssjch měst w Beocyi, bylo od Rjmanů w wálce s Perseusem zbořeno. Liv. 42, 63.

čtenjm giný ſtegné welikoſti, že nebylo-lze ho rozeznati, zapečetěný podſtrčil, w němž byl ſe wſſj obſſjrnoſtj lakomſtwj a zproneweřiloſt geho zhaněl. Když ſe Lyſander odtud domů nawrátil, wyprawiw činy ſwé v neywyšſſj wrchnoſti gak byl chtěl, odewzdal na ſwědectwj liſt daný od Farnabáza. Kterýžto když dawſſe Lyſandrowi za wyſtaupenau Efforowé přečtli, gemu ſamému k přečtenj podali. A tak ten neopatrný ſám ſwým žalobnjkem byl.

Jozeff Rautenkranc.

Giſtá wadiwá žena, genž ſwému muži welikým břemenem byla, prawila gednoho dne gemu, práwě když ſy ſukno gakéſy barwy na pláſſť wybjral, která ſe gj nelјbila.: „Hle! „tyť ſy wždycky to neyhorſſj wybereš!“— „Arcyť,“ odpowj gj muž, „a toť gſem obzwláſſtně gako ženich dokázal.“

Rozgjmánj
o některých stránkách praktycké Filozofie.

Přjstup.

Žiwot člowěka gest nepřetržená páteř přerozmanitých činů. W prawé prawdě bez přestánj gedná člowěk, a byť y chtěl, nic nedělati, nenjť s to. Neb y když prázdnj a zahálj, wlastně gedná, gmenowitě nenamáhá se, a w tom sobě ljbost něgakau a pohodlj strogj.

Ačkoli pak člowěk nemůž než gednati, máť wssak na swobodě, gednati tak neb ginák. Swrchowaná bytnost, kteráž to tak zřjdila a opatřila, že y bezděky gednati musý, alespoň to postawila w mocy geho, že gednánj swé sám zprawowati, a z rozličných činů některé sobě obrati a obljbiti může.

Swobodenstwj toho wssickni lidé zegména vžjwagj, s tjm toliko rozdjlem, že gedni těch, ginj oněch prawidel w gednánj swém se držj.

Kte-

Kterážto prawidla zavgalali se w mysli člowěka, a tak hluboce w nj wkořenila, že w gednánj swém stále gimi se zprawuge, řjká se o něm wůbec, že charakter, čili zwláštnj swau powahu má.

Dokudž se člowěk pewně na něčem neustanowil, dokudž nemá stálé powahy, nýbrž wrtkawý gest, a gednak toho gednak onoho se chytá: nepožjwá prawého pokoge w mysli swé, nýbrž vstawičně w trapném gest kolotánj.

Z toho gest patrné, že každý ta prawidla, ku kterýmžby při wssech skutcých swých obracel zřetel swůg, záhy zbjrati a w mysli vwozowati má, aby sobě zponenáhla zwláštnj powahu swau vzpůsobil.

A wssak y na tom dosti nenj, máli gen kdo něgaká pewná prawidla. Neywjcek záležj na tom, aby ta prawidla byla prawá a dobrá. Nebo gsauli bludná a zlá, tedy gest w prawdě bjdným a nesskastným člowěkem. Wstawičně po něčem tanžj, ale žádost geho nebýwá vkogena; vstawičně něčeho hledá, ale nenaléžá; těžek gest sobě, a těžek gest giným; stawj blahoslawenstwj swé na hubenstwj a trápenj tisýců, a hle — to blahoslawenstwj geho domnělé toliko gest, an srdce pusté a prázdné zůstáwá, a tytýž se swjrá a nepokogj.

Tau

Tau přjčinau každý, nechceli se w nebezpečenstwj vwesti, nechceli býti swým a giných lidj trapičem, newyhnutedlně o to pečowati má, aby se při objránj sobě gistých prawidel na celé žiwobytj swé — nepřebral. Má ge hned při počátku, dřjw než ge wkládá w mysl swau, bedliwě a pilně ohlédati, wážiti, rozbjrati a skaumati.

Anobrž y když sobě giž wywolil gistý spůsob gednánj, když giž má zwláštnj powahu swau, náležité gest, aby se často zastawil na cestě swé, a oprawdowě se tázal; „Kam tě „wede cesta twá? K čemu wlastně směřugeš, „po čem taužjš, čeho wyhledáwáš? Gakých „k tomu vžjwáš prostředků? Gakých se wůbec „prawidel w gednánj swém držjš? Co ti gest „w žiwobytj twém swaté, wzácné a drahé? „Dobréli a prospěšné, že práwě tak a negi„nák smeyšljš a gednáš? Nebylolibý lépe, a„bys tu neb onu nawyklost, neb dokonce celý „žiwota spůsob proměnil?“

A to zagisté každý nelehkowážný člowěk tak dlauho činiti má, pokudž cele nenj vgištěn tjm, že hlawnj a základnj prawidla žiwobytj geho prawá a dobrá gsau.

K předůležitému pak rozgjmánj tomu napomocen gest ten filozofie djl, kterýž se práwě proto, že se na skutečné gednánj naše

wzta=

wztahuge, wůbec praktyckau filozofij nazýwá. Tuto se předněgssj stránky gegj pokládagj.

I.

Člowěk gest k ctnosti y neprawosti způsoben (fähig.)

Člowěk gestiť twor ze wssech neydůstogněgssj. Giž widitedlná a čitedlná stránka geho, totiž tělo, tak wýtečná a krásná gest, že na wystawenj, řád a swázanj audů těla, a na zwlásstnj každého powolánj bez welikého vžasnutj pomysliti nelze.

Ale wssak daleko wznesseněgssj a vsslechtilegssj gest to, co w tom těle, gakožto w přjhodném stánku swém obýwá, a což wůbec nazýwáme — dussj.

Coby wlastně ta dusse byla, nelze wyslowiti, a tau přjčinau se prawj, že člowěk sám sobě gest nepochopitedlný, sám sobě pohádkau. Cokoli o dussi wjme, wjmeť to gediné z powažowánj aučinků, kteréž prowozuge. Poněwadž pak to, co působj, dělá, neb aučinek něgaký pronássj, gmenugeme mocý, (mocnostj, Kraft) protož také rozličné působenj, dělánj a aučinkowánj dusse rozličným mocem, w nj se zdržugjcým, připisugeme.

Kla-

Klade se pak obecně pět rozdjlných mocý dussnjch: Moc činná, moc mysliwá, moc cytliwá, moc žádostiwá, wůle neb moc woljcý. — Z powažowánj mocý těch zřegmě se poznati může, že člowěk gak k ctnosti, tak y k neprawosti gest způsoben, že owssem ctným a neprawým býti může, ačkoli nepochybné gest, že z přirozenj swého wjce k dobrému než k zlému se klonj.

1) Moc činná (Kraft zu handeln) gestiť ta, kterauž člowěk gak w sobě tak mimo sebe rozličné proměny způsobiti může. Tak w přjkladu může audy swými hýbati, a těch k proměněnj něgaké giné wěcy vžjwati.

To, co swědomě (mit Bewußtseyn) působj, slowe geho čin neb skutek — actio humana. A naproti tomu ačkoli dělá neswědomě a bezděky, w přjkladu, když gda cestau rozssiapne čerwa, to se wůbec skutek člowěka (to wěz, obmezeného) gmenuge. We sskolách to zwykem podesslo řjkati — actio hominis.

2) Moc myslíwá (Denkvermögen, Urtheilskraft) gestiť ta, ku kteréž náležj wsseцko, což se wůbec moc předstawugjcý, smyslnost (Sinneskraft), obraznost (Einbildungskraft), paměť, vm, rozum, o-

stro-

strowtipnost, dûmyslnost, hlubokohlednost, a t. d. gmenuge.

Moc myslivvá obecně y poznáwagjcý mocý (Erkenntnißvermögen) se nazýwá, poněwadž cýl a konec, ku kterémuž směřuge, žádný giný nenj, nežli poznánj prawdy.

Gestliže tomu, což twrdjme, w skutku tak gest, gakž to twrdjme, tedy se vsúdek, neb průpowěd naše gmenuge — prawda.

Někdy se owssem w vsudcých swých meylime, čemuž domácý každého zkussenost včj. Neb často se přihazý, že to, co gsme wčera za prawé pokládali, dnes zase odwoláwáme, a od zdánj swých vpausstěgjce k giným přistupugeme.

Wssak ale w některých připadnostech poněkud, w giných pak naprosto vgisstěni a vbezpečeni gsme, žeť nikoli neblaudjme. Některým wěcem odpjrati nám téměř (fere) ani možná nenj, v přjkladu, že přjmá linye mezy dwěma puňktjky ze wssech gest neykratssj, že každému člowěku gednau gest vmřjti, že přirozený oheň pálj, a t. d.

Y to, na čem wssickni lidé gednomyslně se snássegj, a což wůbec wyřčenj zdrawého rozumu gmenugj, gistá a nepochybná prawda gest. Tak v přjkladu o tom, že gest geden Bůh, nikoli pochybowati

nel•

nelze. Nebo wssickni naprosto lidé na okrssku země, ačkoli sÿc z strany božstwj rozdjlné, a často podiwné wěcy wěřj, a wssak w tom se wssickni srownáwagj, že gest něgaká swrchowaná bytnost, kteráž swět tento se wssj plnostj geho včinila, a geg řjdj a zprawuge.

Z počtu těch vsudků, w kterýchž se lidé málo kdy meylj, gsau vsudkowé praktyčtj, to gest, vsudkowé takowj, w kterýchž se wyslowuge, že se něco činiti má, neb nemá, v. přjkladu: Mluw prawdu, stůg k slowu swému; děti magj rodiče swé milowati; nepřekážegme, by se prawá oswjcenost nezmáhala; wrchnost vměti má rozkazowati, poddaný pak poslauchati.

Z strany vsudků praktyckých toto znamenegme:

a. Coby wůbec nebo w zwlásstnj některé přjpadnosti činěno býti mělo, to owssem wypowědjti a wyswětliti se může, v. přjkladu: že nemáme lháti, to gest, přjčinau býti, aby někdo k swědectwj nassemu něco za prawdu přigal, čehož my sami za prawdu nemáme.

Coby wssak slowce — máš (to wěz, to neb ono činiti) wlastně znamenalo, toho wygádřiti nelze. Nebo ponětj (Begriff) w slowu tomto zawřené, gedno z gednoduchých gest, kte-

kteráž se wyswětliti neb částečně rozebrati nedagj.

Gsau wssak alespoň některá slowa nápodobného zněnj (synonyma) w přjkladu: To slussj, to náležj; to gest prawé a dobré; to powinni neb dlužni, k tomu zawázáni gsme, to gest nasse powinnost, a t. d.

b. Gelikož poznáwagjcý moc dusse to, co wůbec činiti máme, oznamuge, praktycký rozum, a ten zase, gelikož njm každý o wlastnjch činech swých saudj, swědomj se nazýwá. Řjká se w přjkladu: Rozum nám wyměkuge, abychom mjrně a pokorně sobě wedli; mé swědomj mně prawj, abych sy posměchu a potupy toho člowěka newssjmal.

c. Wsudek, zawjragjcý w sobě slowce: Máme, zawázáni gsme a t. d. slowe — zákon (Gesetz), praktycký zákon, mrawnj zákon, powinnost, rozkaz neb wyměřenj praktyckého rozumu, a dle Kanta, kategorycký imperatiw, čili neobmezené, na wýmluwy, wýmjnky a rozpaky nedbagjcý přikázanj.

Wlastně se wssak mezy slowem — powinnost, a slowem — zákon, tento rozdjl činj: Slowo zákon znamená obecnj praktycké usudky, w přjkladu: Každý člowěk se

má

má včiti práwě poznáwati, gak maudře Bůh wssecko řjdj; nikdý se nemá lháti; zdrawj swé bedliwě a pilně opatrowati máme. — Slowo powinnost na to, co we zwlásstnj někteřé a vrčité přjpadnosti činěno býti má, se wztahuge, v přjkladu: Mám nynj dáwati pilný pozor; máš dnes mlčeti; ten nemocný má vžjwati těchto léků.

3) Moc cytliwá (Kraft zu empfinden) záležj w tom, že ljbosti neb neljbosti gemni gsme, to gest, cýtiti můžeme, coby libé a přjgemné, aneb nelibé a nepřjgemné bylo.

Cytowé, kteřjž w nás na rozličném stupni žiwosti w srdcy člowěka wznikagj, mnohotwárnj gsau. Hlawněgssj gich způsobowé gsau:

a. Tělesnj cytowé, kteřjž se zarozugj z gistých w těle způsobených proměn, v přjkladu: z požjwánj pokrmů; z wůně do chřjpj wstupugjcý; z patřenj na mjrné neb prudké swětlo; z wrážený w vssi rozličných zwuků; z nagedenj a napogenj; z lechtánj; z vraženj wnitřnjch neb zewnitřnjch audů; z odpočjwánj neb namáhánj těla; z nastuzenj neb zahřitj; z wolného oběhu krwe; z dobrého způsobu zdrawj, a t. d.

b. Cy-

b. Cytowé, kterjž se myslíwau neb předstawugjcý mocý dusse probuzugj; gacýž gsau:

a. Cytowé, kteréž obraznost budj, když budto něco minulého neb přjsstjho před oči stawj, aneb sye tworná smyssleny předmjtá. Skrze přjbuznost a swazek rozdjlných předstawenj (per idearum associationem) se často dřewnj (někdegssj) libj neb nelibj cytowé wzbuzugj, v přjkladu při paměti na smrt přjtele, na powodeň, na wálku, na léta mladosti, a t. d.

b. Cytowé, kterjž wznikagj, an se rozum wesměs s něgakým přemyssPowánjm objrá, an nám něgaká nowá wědomost přibyla, an se nám vdálo k poznánj něgaké prawdy přigjti. Pochybowánj zwlásstě o důležitých wěcech náramně trapná cýtěnj w nás wzbuzuge.

c. Estetyčtj cytowé, které wěcy krásné, spanilé a wznessené, aneb mrzké a ossklíwé zplozugj, v přjkladu: Pěkná kytka, wýtečný zrost člowěka, otewřená twář newinného, zdárné básně, harmonycká hudba, krásné stawenj, vsslechtilý obraz, řemeslná socha, pěkná kragina, hwězdnaté nebe, blýskánj a hromobitj, a t. d.

d. Ná=

d. Náboźnj cytowé, kteřjž se w nás rozwinugj přemyšlowánjm o Bohu a geho nekonalých wlastnostech — wssemohaucnosti, nesmjrné maudrosti, dobrotě, swatosti, a t. d.; gakož y rozgjmánjm o ostatnjch stránkách náboženstwj, w přjkladu: o angeljch, o žiwotu na onom swětě, a t. d.

c. Praktyčtj cytowé a to sycez

a. Cýtěnj, z naplněnj žádosti některé, w přjkladu: z nabyté cti a mohowitosti, z milowánj giných, z wčiněné pomsty, a t. d. se rodjcý.

b. Mrawnj cytowé, kteřjž z powažowánj a plněnj neb přestupowánj mrawnjch zákonů w srdcy nassem wznikagj. K těm náležj zwlásstě: wnitřnj s sebau samým spokogenost, staudnost, žel a ljtost.

Tuze žiwá a prudká cýtěnj, buďtež přjgemná neb nepřjgemná, wůbec hnutj mysli (affectus) slowau, gakož w přjkladu gsau: Radost, weselost, zármutek, tesklíwost, naděge, strach, hrůza, malomyslnost, zaufalost, a t. d.

Wsse, co libé a přjgemné gest, w obecnj gméno — blaženost, (blahost, blahoslawenstwj) se pogjmá. Čjm tedy kdo hogněgi přjgemných cýtěnj w každém okamženj má, tjm blaženěgssj gest.

4) O některých skutcých neb činech smyslj-me, že prowedemeli ge, tedy sobě buďto hned, neb aspoň w prodleném čase ljbost negakau způsobjme. Byk pak očekáwanj ljbosti té gisté neb pochybné a omylné bylo, nicméně před-stawenj toho činu neb skutku cosy wlastnj-ho, a žádným slowem wyložitedlného, w nás působj. Nazýwáme to žádost, a ta zwlásstnj moc dusse nassj, kterauž něco wyko-nati žádáme, slowe obecně moc žádostiwá (das Vermögen, die Fähigkeit zu wünschen.)

Některých wěcý člowěk přirozeně žádá, to gest, sama přirozenost ho pudj, a k tomu nakloňuge, aby toho neb onoho žádostiw byl. Takowá přirozená puzenj neb náklonnosti gsau v příkladu: Žádost, wždy ně-co činiti; žádost, žiwobytj swého chrániti a pro-dliti; tělesnost (Sinnlichkeit) neb žádanj a wy-hledáwanj toho, co tělu ljbost negakau působj; tauženj po společnosti; sympatye neb gednočite-dlnost, láska a autrpnost; žádost wěcý pěkných a vsslechtilých; zwjdawost; žádost cti; žádost gměnj, a t. d.

Poněwadž pak člowěk obecně k tomu z přirozenj swého se nese, a toho žádá a wy-hledáwá, co libé a přjgemné gest, summa ale wssého libého a přjgemného blaženostj slowe: řjká se wůbec, že člowěk gednu hla-

wnj

wnj přirozenau žádost má, gmenowitě tu, aby byl blažený. Ostatnj žádosti, nechať se gakkoli gmenugj, w té gediné, gako paprsskowé w centrum swém, se sbjhagj, a zwlásstnj toliko způsobowé gegj gsau:.

Prudká něčeho žádost, zwlásstě gestli trwánliwá, wůbec wássnj neb náružiwostj se gmenuge. Ryjká se w přjkladu; Ten člowěk gest wássniwý hráč, wássniwě miluge gazyk mateřský.

5. Wůle neb moc woljcý (Wille, Willensvermögen, Wollkraft), záležj w tom, že člowěku možná gest, ustanowiti se, aby něco činil. Gelikož pak wždy ginák gednati může, nežli gedná, a ničjm naprosto, ani žádostmi a náružiwostmi swými, ani gakau gi-nau zewnitřnj mocý připuzen býti nemůže, aby práwě tak a neginák gednal, neb aspoň gednati obmýsslel, wůle geho swobodná se nazýwá.

K plněgssjmu toho wyrozuměnj nechť toto slaužj:

a. Wssemu, co člowěk činj, stogj za základ něgaké předstawenj.

b. Předstawenj ta gsau dwogjho způsobu: *a*. předstawenj ljbosti, z něgakého skutku pogjti magjcý, nebo *b*. předstawenj toho, že

skutek něgaký powinný a náležitý gest, neb nenj;

c. Někdy skutek libý, neb ljbost slibugjcý spolu také mrawnjmu zákonu přiměřen gest, a tu člowěk nemůž, než geg předsewzýti, neb wmjniti sobě, geg prowesti.

Někdy ale práwě to, co libé gest, neb libé se býti zdá, a čeho žádostiwi gsme, proti mrawnjmu zákonu čelj, a to, co s týmž zákonem se srownáwá, potýká se s tjm, čeho žádáme.

W této přjhodě na oko widjme, an nám možná gest, ten neb onen skutek sobě obrati, a wůmysl geg wzýti. A práwě tato možnost neb způsobilost wůle nassj wlastnjm gménem swým swobodnost (swoboda, swobodenstwj, zwolnost, Freyheit des Willens) se nazýwá.

A tak tedy zřegmé gest, že člowěk gest tworem swobodným, že njm žádná tegná moc newládne, kteréžby odolati nemohl, že nenj gako kámen neb bylina, kteréž zauplna w mocy přirozenj gsau, že nenj gako giná zwjřata země, kteráž slepě wnitřnjch puzenj následugj, nýbrž že gediné na něm, na geho swobodné wůli gest, aby to neb ono činil neb nečinil, aby buď to, čeho žádá, neb to,

co

co mu swědomj wyměřuge, konal, neb konati sobě w vmysl bral.

Gestliže se na tom vstanowugeme, co mrawnj zákon neb powinnost poraučj, a to syce pro to samé poručenj, a z žádného giného ohledu, tedy wůle neb vmysl náš prawý, dobrý, ctný (ctnostný) neb dokonce swatý se gmenuge. — Tak nápodobně y člowěk sám, gehož vmysl aspoň z wětssjho djlu ctný a dobrý gest, dobrý, ctný a sslechetný slowe, ta pak wlastnost, skrz kterauž takowým člowěkem gest, wůbec mrawnj dobrota, mrawnost, sslechetnost neb ctnost se nazýwá.

Na druhau stranu, kdo na mrawnj zákon žádného zřenj nemage sobě toliko ty činy objrá, a k tomu se vstanowuge, co se mu libé býti zdá a čeho žádostiw gest, o tom se prawj, že wůle neb vmysl geho zlý, neprawý, nectný, nemrawný, hřjssný a nesslechetný gest. Čj vmysl na wětssjm djle zlý a neprawý gest, ten y sám zlý, neprawý, hřjssný, nesslechetný, a tato wlastnost geho (in abstracto) zloba, hřjssnost, nesslechetnost neb neprawost se gmenuge.

A gakož ten, kdo naprosto w ničem proti swědomj swému negedná, wůbec swatý slowe: takby se ten, kdoby wědomě a chtě

 při-

přikázanj rozumu přestupowal, a toliko žádosti swé za prawidlo gednánj swého měl, člowěkem ďábelských vmyslů gmenowati mohl.

Co se slowa — hřjch — dotýče, wěděti slussj, že se tak obecně každý zwlásstnj zlý skutek, neb gednokaždé zwlásstnj mrawnjho zákona přestaupenj gmenuge.

Y to znamenati třeba, že se gméno — ctnost — gesstě w dwogjm smyslu vžjwá. Gedno, znamená wsseck o napořád mrawnj dobré neb zlé gako w ideálu. A w tom rozumu se we sskoláck řjká, že gest wlastně gediná ctnost a neprawost, gakož y vmysl, obecně k zlému neb dobrému obrácený, toliko gediný gest. Druhé, slyssj se na zwlásstnj způsoby mrawnjho dobrého neb zlého. W tom smyslu se vžjwá, když se prawj, že v přjkladu, vdatnost, pokora, střjdmost a t. d ctnosti; pýcha ale, lakomost, chlipnost, a t. d. neprawosti gsau. Rjkáli se pak: kdo gedné ctnosti neb gedné neprawosti do sebe má, máť do sebe ctnostj wssech a neprawostj wssech, — tedy se tjm nic giného nemjnj, nežli vmysl obecně k dobrému neb zlému se wztahugjcý.

Ze wsseho, což až posud nawrženo, patrně se widj, že člowěk k ctnosti y k neprawosti gest způsoben. Nebo

1. Mage moc činnau, může wesměs gednati.

2. Mage praktycký rozum a swědomj, může wěděti, gakby w každé přjpadnosti gednati měl.

3. Mage moc cytliwau a žádostiwau, může po tom, co libé gest, dychtiti.

4. Mage swobodnau wůli, může buď to, co za dobré vznáwá, anebo to, k čemu chtiwost a žádost má, sobě obrati, a w skutek vwesti, a tak tedy buď ctným nebo neprawým člowěkem býti.

5. Někdy se mu owssem rozličné překážky w cestu stawj, tak že toho, co na mysli vstanowil, buď to dobré nebo zlé, na mjstě postawiti nemůže. W té přjpadnosti se wůle, čili vmysl za skutek přigjmá.

6. Staloli se pak něco mimo geho wůli, tedy se mu to ani za zásluhu, ani za winu nepřičjtá, byť to samo w sobě sebe lepssj neb horssj bylo, to gest, s mrawnjm zákonem na neywyššj se srownáwalo, neb gemu neywjce na odpor čelilo. Deyme v přjkladu tomu mjsto, žeby se w té neb oné pochybné přjhodě zmýlil, a tak z omýlenj něco včinil, což samo w sobě chwáleno býti nemůže. Gestliže gen k něčemu dobrému směřowal,

a to,

a to, co před sebe wzal, za něco dobrého měl, tedy ho předce za ctného člowěka počjtáme, a práwě ho ctjme tak gako toho, kterýž, co w prawdě dobré gest, y poznáwá, y k tomu směřuge. A naproti tomu žádný dokonce za ctné lidi nepokládá, nýbrž gakožto nešlechetnjky a zlosyny potupuge ty, kteřjž zlé vmysly magjce, to gest, k swým toliko žádostem prohlédagjce, proti zaměřenj swému a gako náhodau něco konagj, což samo w sobě dobré gest.

A tak tedy pochybowati nelze, že člowěk nenj gako ostatnj žiwočichowé zemsstj, kteřjž w prawém rozumu ani dobřj, ani zlj býti nemohau, nýbrž že gako ge w giných wěcech znamenitě přewyssuge, tak obzwlásstně w tom nad nimi předčj, že sy sám prawidlo wssechněch skutků swých obrati, a buďto ctnosti aneb neprawosti přjdržeti se může.

II.

Člowěk gest k ctnosti powolán.

Dwě wlastně cesty má člowěk před sebau — cestu neprawosti a cestu ctnosti. Třetj neb prostřednj cesty mezy těma dwěma se nenalézá, a protož každý z dotčených dwau gednu, chtěg neb nechtěg, sobě obrati musý.

Ga-

Gakož pak w skutku wjdáme, an wssickni zegména lidé, gedni tau, druzý onau kráčegj. Rjkáli se wssak druhdy (někdy), že kdosy wlastně žádnau z těch dwau rozdjlných cest nestaupá, to gest, že nenj ani dobrý ani zlý, tedy se tjm nic giného nemjnj, nežli že buď k ctnosti a neprawosti schopen nenj, gako v příkladu djtě, nepožjwagjcý rozumu, — aneb že se často poklesá, a w dobrém dostatečně vtwrzen nenj.

Ačkoli pak člowěk připuzen gest, gednu z předložených stezek nastaupiti, nicméně kterauby nastaupiti chtěl, to na něm záležj. Neb nadán gest swobodnau wůlj, záležegjcý w tom, že ze dwau rozdjlných wěcý, totiž dobrého a zlého, sobě obrati neb oblibiti může tu neb tamtu.

Z toho wssak gednomu každému zniká ta předůležitá a mnohowážná otázka: „Geli ti „swobodno, a můžešli sobě wywoliti buďto „cestu neprawosti nebo cestu ctnosti, kteraužpak sobě wywoliti máš?" A blaze, třikrát blaze tomu, kdož otázku tu bedliwě wážj a přemjtá na mysli swé, a pokudž sy gj nezodpowj cele, žádného sobě pokoge nedáwá.

Wssak ale prawá na tu znamenitau otázku odpowěď nenj zawinutá a těžká, nýbrž snadno a gako sama od sebe se podáwá. Každý zagisté

přj

při dost malém přemyšljowánj vplně se vgistiti může tjm, že ho něco k ctnosti — ne sice žene a pudj, nýbrž zřetedlným hlasem wolá. Ano w prawdě — k ctnosti gest powolán člowěk, neywýtečněgssj z žiwočichů zemských. Mák se cele wynaložiti na to, aby ne na oko, nýbrž w skutku, ne poněkud, nýbrž tak dobrým a sslechetným byl, gakž gen může: žádná se ctnosti geho meze newytýká, leč gedině — možnost. A protož geli gen tak dobrým, gako gsau ginj, a mohllíby snadno lepssj býti, nežli gest, tedy giž tjm samým gména a poctiwosti sslechetného člowěka se zbawuge.

Než snad gest to, co gsem nynj napowěděl, prawdě odporné, přehnané a nad náležitost přjsné a twrdé? snad alespoň w skrytě a podtagj sobě powolowati a rozkossj požjwati neprawosti dowoleno? — — Čtiž každý kratičké pogednánj to, rozwaž důwody, a pak sudiž sám. Předložjmť neyprw, že člowěk k ctnosti gest powolán, pak potom několiko proti tomu odporů přiwedu y odwedu.

A.

Obecné každého člowěka powolánj gestiť ctnost.

1. Prwnjm a owssem dostatečným důwodem té ze wssech neydůležitègssj prawdy, byť pak k němu žádného giného nepřistaupilo, gest wlastnj gednoho každého swědomj. To zagisté netoliko wyměřuge, co w každé přjhodě dobré gest neb zlé, nýbrž welj též, aby každý oňoho se chopil, toho pak na neywyšssj se warowal. Pakliť sy kdo newssjmá přjkazu toho, a gedná mu na odpor: tudjžt ho saudj, přjkře se naň domlauwá, anobrž gakožto přewrácency a bjdnjku načitě mu zlořečj.

Toho pak wnitřnjho saudu a obwiňowánj žádný vgjti, žádný toho wssech, y neyskrytègssjch skutků swých, swědka a saudce nègak vchlácholiti, porussiti neb mocý a násylјm k mlčenj přiwesti nemůže.

Nacházý se sice, že pohřižowánjm se w rozkosse tělesné a wycházenjm z sebe samého w chumelenj swěta na čas gako potlačeno býwá swědomj, tak že nemůž zřetedlně slyssán býti hlas geho. Wssak ale naswědčuge zkussenost, že se člowěku často sťýsstě w hluku swěta, a že syt a přesyt gsa rozkossj a ljbostj těla k sobě

samému přicházý. An pak sobě samému gest nawrácen, tožk — ozýwá se w něm hlas swědomj, a bez přigjmánj osoby geg saudj.

A kde gest medle ten člowěk pod nebem, gesstoby o sobě twrditi směl, že žádného swědomj nemá? Geli kde takowý, tedy gest raněn slepotau, a nemá lidského srdce w prsých swých; pročež y newlastně člowěkem gest, ale politowánj hodnau potworau — howadem w lidské twárnosti. Wssickni zagisté ostatnj, což gich koli k walné pospolitosti lidské náležj, wssickni tomu naswědčugj, že magj swědomj, a to že gim netoliko wnuká, což prawého a dobrého gest, brž y přjsně welj, aby ho poslussni byli, a rozkazy geho wssemu ginému předkládali.

Poněwadž pak sám Bůh člowěka swědomjm opatřil, práwě se řjká, že geg sám Bůh k ctnosti powolal.

2. Ale wssak negen wážným a přjsným hlasem swědomj wolá Bůh člowěka k ctnosti, nýbrž y skrze powlowná wábenj zwlásstnjch některých žádostj a náklonnostj na cestu gegj ho wede.

Každá žádost a náklonnost člowěka slepá sice gest z přirozenj swého, a w wlastnjm rozumu ho ani dobrého, ani zlého nečinj. Než to nepřipadá k předmětu nassemu, nýbrž toho gediné wyssetřiti gest třeba, mohloliby se z přiro-

rozených náklonnostj člowěka sauditi, žeby k ctnosti, ne ale k nepravosti byl powolán. Na čež odpowjdám, žeť owssem může. Neb geli zřegmé, že rozdjlná puzenj (Trieb) a náklonnosti, kteréž dobrotiwý stwořitel wložil w srdce geho, wjce ctnosti než neprawosti gsau přjhodné, a že se tjm samým wjce k oné nežli k této klonj a chýlj: gestiť podobné, an (immo) nepochybné, že se ctnosti přjdržeti má. Či na odpor tomu smyssliti máme, že člowěk k neprawosti gest powolán, protože se gj srdce geho hrozý, a nic se k nj tažena nečige? Nikoli zagisté, nýbrž mnohem rozumněgi gest, smyssliti, že k čemu gest přirozeně náchylněgssj, k tomu y w prawdě powolán gest.

Widjť se ale na oko, an přirozené žádosti a náklonnosti člowěka takowé do sebe magj powahy a wlastnosti, že ho k ctnosti činj náchylněgssjho, a gakžkoli zasmussilj saudcowé mrawů mnoho o půwodnj zkáze a porussenj člowěka a weliké geho klopotnosti k zlému bágegj, nicméně gisté gest, že ho srdce geho s přitwořenými sobě cyty a pudy (puzenjmi) k dobrému wnadj, a co něgakými milými swazy k němu přitahuge.

Ty zagisté náklonnosti, kteréž ctnosti přjhodny gsau, gako samy od sebe a dřjwe se rozwjnagj nežli ty, kteréž člowěka k zlému přiwo-

wozugj, a pokudž kdo zlých mrawů a obyčegů na sebe newzal, ošklivá a mrzutá se mu zdá býti neprawost.

Žádný nenj, aby gsa sobě swědom wšlechetilého skutku, obzwláštnjho a bezmjrně sladkého potěšenj z toho neměl, a wzbuzena se necjtil k častému opětowánj ho. A na druhau stranu, každému strašliwě znj káranj swědomj, a žel a ljtost, kteráž každého zlého skutku následuge, přebolestné cýtěnj gest, a k wywarowánj se podobných činů mocně ponauká.

Proč nám dáno cýtěnj studu? proč se rdj ljce naše, když gsme něco nenáležitého nedjm spáchali, nýbrž gen pomyslili? Pro nic giného, než abychom tjm snáze zachowati mohli čistotu a newinnost srdce, a wnitřnjm y zewnitřnjm pokušenjm tjm statněgi se brániti. — Proč nám těžko na bjdného a ztrápeného hleděti, proč nad njm slzý oko naše, proč nám přistwořeno měkké, a útrpné srdce? Proto, abychom dobročinnj byli, a ochotnj k spomáhanj trpjcým. — Proč nám milá a drahá gest wlast? Proč nám nenj gednostegné, gak maudřj a poctiwj lidé o nás smeyšlegj? Proč nás těšj pospolitost? Proč taužjme milowati a milowánu býti? Proč nám množstwj giných takowých pudů a náklonnostj tak hluboko w srdce

wštj-

wssštjpeno a wryto? Proto gediné, abychom k plněnj gednak těch gednak oněch powinnostj byli ochotněgšj, neb aspoň sobě oblehčowali břjmě gegich.

A tak tedy na gewě gest, že zdárná mysl člowěka přirozeně k dobrému se nese, a že nápadně k ctnosti gest powolán.

3. Že tomu tak gest, že nikdý w dobrém vstáwati nemáme, ano žek nuzně toho gest potřebj, abychom swatý zákon ctnosti stále před očima měli a njm se řjdili, o tom se y tjm přeswědčiti můžeme, žeby syc ginák netoliko zwláštnjm lidem, alebrž hned celé rodině lidské bylo přigjti na konečnau zhaubu a zkázu.

Co se zwláštnjch lidj dotýče, mát geden každý proč, vpřjmě a wěrně o to pečowati, aby byl ctně a šlechetně žiw. Neb kdožkoli prázdni gsau čestných vmyslů, a ginák sobě wedau w obcowánj swém, nežli zákon ctnosti welj: wyraženik gsau z přirozeného brku, a přebjdný gest způsob srdce gegich. W tomž zagisté nenj žádný mjr a pokog, brž samý rozbrog, tesklivost, swjránj a kolotánj. Zlé swědomj ge neustále bode a hryze, a co nesnesytedlné břemeno obtěžuge, tak že shrbeni a sehnuti gsauce k zemi, nikdá očj k nebi pozdwihnauti nemohau.

Gsau

Gsau tolikéž w vstawné bázni a strachu, aby zločinstwj gich nepřissło na gewo, a nevkázalo se, gaké zásluhugj hanby a potupy.

Ty a takowé přjčiny nedopausstěgj gim, aby owoce mrzkých činů swých w pokogi vžiti mohli, a swrchowaná sprawedlnost, bdjcý nad společnostj lidskau, působj, že ti, gessto každau chwjli hotowi gsau wessken swět obětowati zwůli a rozkossi swé, prw než dospjwagj černj vmyslowé gich, samy sebe hubj a potjragj.

A deyme tomu mjsto, žeby se geden člowěk, kterýž se ctnosti odčetl, a swé toliko rozkosse a ljbosti za práwo a zákon sobě vstanowil, zachowati, a w gakémž takémž způsobu sstěstj vdržeti mohl: společnost zlosynů by nikoli dlauho netrwala.

Tu zagisté geden w cestě stogj druhému, každý swého toliko wyhledáwá zysku, a k dosaženj geho wssech ostatnjch gakožto prostředků vžjwati, a gich swé rozkossi obětowati se neostýchá. An pak wssickni nápodobného gsau aumyslu, a každý naměřenj swého wywesti vsyluge, zřegmé gest, že se wssickni wespolek zahubiti musegj.

W prawé prawdě — kdyby měla vtuchnauti ctnost na okrsslku země, wetaby bylo po lidské rodině. Zahynutj a konec ctnosti by byl též konec a zahynutj wesskerého lidstwa.

Po-

Pokolenj zwjkat, y neyljtěgssjch, owssemk sebe zachowati mohau, gakžkoli každé slepých toliko puzenj a ljbostj swých následuge. Neb maudrý tworce meze wytekl mocem a diwokým žádostem gegich, a že gim neyděljl rozumu, tjm opatřil to, že žádné gich pokolenj nikdý za swé neweznie.

Při lidech gest wsse na giné mjře postaweno. Tit obdařeni gsau rozumem, a tudy gsauce důmyslnj, wssecko mohau, což gen chtěgj. Z čehož následuge, že chceli člowěk býti zlým, přestrasslíwé a hrozné gest stwořenj. Možná mu gest, tisýce tisýců gedem zprowoditi se swěta, z kořen wywrátiti slawná měsla, popleniti celé kraginy, a k pokynutj swéma psotu a hubenstwj ssiroko daleko rozprostřjti. Přjliš mocný gest člowěk, a neobmezený w aučinkowánj swém. Nic ho zkrotiti a od konečného sebe a pokolenj swého zahubenj odwrátiti nemůže, leč gediné ctnost, gestliže se dobrowolně uwodj pod powolowné gho gegj.

A rozby se neměl podrobowati zákonu gegjmu? Mělby sobě něco wýsse mjti poručeno, nežli gi? Mělby býti zlým a neprawým? Odstup to daleko!

4. Čtwrtý důwod k prokázanj toho, že člowěk při wsselikém gednánj swém gediné k ctnosti zřenj mjti má, gestit ten, že lidé

z wět-

z wětssjho djlu zákonem gegjm se řjdj, a počet zlých daleko menssj gest počtu dobrých. Neb z toho gest zřetedlné, že wssickni ctnost za prawé powolánj pokládagj.

Počet zlých a nesslechetných lidj se často neprávě zwelicuge. Obzwlásstně ti poctiwost giných w podezřenj a pochybnost vwozugj, kteřjž se samy nepoctiwé býti wědj. Mnj zagisté, že ten hřjch, gjmž sami zprzněni gsau, y při giných se nalézá, a protož y pochybný stjn a twárnost hned za gistý důwod magj, že bližnj též neprawosti otrokem gest, kteráž gimi samými wládne. Z toho pak gde, že sy počet druhů a spolu včastnjků neprawosti swé wětssj dělagj w mysli swé, nežli w skutku gest, zwlássstě když nepatřj na ty, kteřjž té neprawosti owssem prázdni, a odpornau ctnostj ozdobeni gsau: Neb gistá prawda gest, že se žádná neprawost na okrsslku země nenalézá, kteráby wětssj částku lidstwa osedlanau měla. By pak gakkoli weliké bylo množstwj přjdržegjcých se gj, tedy předce daleko wětssj gest počet těch, gessto na odpor smeyssllegj a gednagj. Gak v přjkladu řjdcý gsau opilcy a lháři v přirownánj k střjzliwým a prawdomluwným!

Což pak o zwlásstnjch ctnostech twrditi se může, to y při ctnosti wůbec swé mjsto má. Neb z letopisů pokolenj lidského průwodné gest,

že

že ctnost po wssecky časy a v wssech národů w poctiwosti gmjna byla. Potupilby gistě a náramně zlehčil rodinu lidskau ten, kdožby twrditi směl, že ctnost nikdý wážena, milowána a konána nebyla, a že lidé od gakžiwosti neli we wssech smyslech a skutcých swých, tedy aspoň na wětssjm djle ne podlé wyměřowánj a rozkazů swědomj, nýbrž zyskem swým a žádostmi swými se zprawowali.

Kdyby tomu bylo tak, tedyby způsob pokolenj nasseho k politowánj byl. Neb předceby gen ctnost prawé powolánj nasse zůstala, a my odbogugjce nezměnitedlnému zřjzenj tomu, naporádbychom se trápiti a saužiti musyli.

Než blaze nám, že na hrozném omylu gsau ti, gessto poctiwost společenstwj lidského w podezřenj vwodj. Nebo ctnost nenj cyzý, nenj pohostinu na zemi. Gednak (téměř) každý aspoň vpřjmý aumysl má, dobrým býti, a wětssjm djlem w skutku dobrý gest. Nebo tehdážk se toliko zpausstj a zapomjná na powinnost swau, když mu pro ni něco přjliš twrdého a nesnadného podniknauti gest, anebo když ho w náhle wyskytlá wássen zdrawého smyslu a saudu zbawuge. A hle — y když se zmýlil a poklesl w tom neb onom, tudjž (hned) toho pyče a lituge, a snažj se naprawiti chybu swau.

Sprawdowých zlosynů a bezbožnjků, kteřjžby se při studené krwi na tom vstanowili, že swědomj swému na odpor gednati, a we wssech wěcech toliko k swému pohodlj a zysku směřowati chtěgj, — gest a bylo welmi málo. Mohauk se počjsti za odrodilce a prawé potwory w pokolenj swém.

Gestliže pak gisté a nepochybné gest, že sy lidé wůbec ctnosti wysoce wážj a k nj obracugj zřenj swé, tedy to neymocněgssjm gest důwodem, že každý z nás k ničemu nenj powolán, než k gediné ctnosti.

5. K předloženým až potud důwodům y ten se připogiti může, že wssickni maudřj a rozumnj lidé gednomyslně na tom se snássegj, a wýslowně twrdj, že člowěk wlastně proto od stwořitele swého postawen gest na tento swět, aby z gednoho stupně dokonalosti mrawnj na druhý se wznássel.

Gest to zagisté podiwenj hodno, že gessto lidé w giných wěcech přerozdjlných smyslů gsau, an (ano) y o zwlásstnjch powinnostech často odporná zdánj magj, w tom nicméně, že ctnost gest obecné wssech lidj powolánj, w tom samém wssickni se srownáwagj. Proběhnauce knihy wssech gak starožitných tak y nowěgssjch

spi=

spisowatelů, taužprawdu bychom wssudy skoro nalezli potwrzenau, a ginák a ginák wyswětlenau.

A nad to wýsse — otjžemeli se kohokoli z obecného lidu, držellibyctnost za hlawnj zákon a powolánj člowěka, tedy nám, porozumjli syc, nač se ho wlastně ptáme, dozagista řekne, žeť o tom nic nepochybuge, anobrž podiwj se, že gsme se ho na wěc tak zřetedlnau a gistau otázati směli.

Prawda syce gest, že mnozý zapjragj, žeby člowěk k držen se ctnosti zawázán byl. Než gacý to medle gsau lidé? Gsau to z částky zawilj hřjssnjcy, gessto nechtjce vpustiti od obwyklé zloby swé, raděgi sebe a giné ssálj a mámj tjm, žeby ctnost byla pauhá báseň a smyssleňka; gsau to při neymenssjm lidé pyssnj a hrdj, genž se neyraděgi proti swětlým a patrným prawdám na odpor stawj, a obzwlásstně k tomu se znáti stydj, což wssickni ostatnj wěřj, a za swatau prawdu pokládagj; z částky to gsau lidé mdlomyslnj, gessto ctnost za něco nemožného magj, a syc w naskytagjcých se pochybnostech gak se zprawiti neuwědj.

Y toho powážiti třeba, že ačkoli někteřj o ctnosti nevážně smeyssleli, a odporowali tomu, žeby gi každý na neywyšssj sobě poru-

ženu mjti měl: nicméně žádný wýslowně a zřegmě gj nepotupil, nýbrž za potřebné saudil, gednak mlčenjm o nj, gakožto o něčem sspatném a nedůležitém, gi zlehčiti, gednak wtipným ljčenjm rozkossj, gichž neprawost poskytá, gi zatemniti a zprotiwiti, anebo syc chytře a obmyslně černý vmysl swůg pronesti.

B.

Než prospěssné bude, seznámiti se s hlawněgssjmi namjtkami a odpory, gichž protiwnjcy dobrého wymyslili, a k očisstěnj o obraně swé vžjwagj.

1. Neyprw namjtagj nepřátelé ctnosti, že člowěk žádného swědomj nemá. „Ten hlas, o kterémž prawjte, že se wnitř w srdcy wassem ozýwá, a zřetedlně wám toto činiti, onoho vtjkati welj, ten hlas — řkau — nic nenj gjného než ssálenj mysli, gelikož y swobodná wůle, kterauž to swědomj wasse stogj, pauhé mámenj gest. Člowěk při wssem, což myslj, cýtj, welj a činj, tak gako zwjře, zrostlina a kámen, nuzně potřebných a nižádným během proměnitedlných prawidel následuge. Poněwadž sobě ale wsseho toho, což aučinkuge, powědom gest, tedy se domnjwá, že gedná swobodně, a že gen na něm záležj, aby práwě tak a neginák gednal. Z toho se

widj,

widj, že (negsa sobě wolným) žádných powinnostj nemá, a geho swědomj že nic nenj, než předpchwácené domněnj. Pročež se y zbytečně traudj a stěžuge, an k přjkazům geho nestogj. Že swědomj něco domnělého a swodného gest, a wsseliké powinnosti že w prwotnjm wywčowánj a wedenj nassich pěstaunů, w zamysslenjch wssetečných panownjků a tyranů lidských, w zřjzenj zemském a w giných přjpadnostech swé kořeny magj, to y z toho vzawřjti se může, že se lidé w tom, coby náležité a powinné bylo, nesrownáwagj, a co tito pokládagj za dobré, to onino za zlé a welmi nesslechetné magj." —

K swrženj toho wsseho na dwě wěcy odpowědjti třeba: Gedno na to, že swědomj sſálj; druhé na to, že lidé o rozdjlných powinnostech stegně nesmeyssllegj.

Člowěk gest obdařen swobodnau wůlj. Tjm ho vgisstuge ne něgaký dlauhý a matný řetěz sskolských zawjrek, při čemž se owssem často blaudj, nýbrž wlastnj bezprostřednj cýtěnj, kteréž wždy pauhá a nepochybná prawda gest. Paklit zagisté y toto wnitřnj cýtěnj klame a sſálj, tedy nic dokonce nenj, cožbychom mjti mohli za prawé a gisté.

Než toho odpornjcy ani nedotýkagj, nýbrž vkazugj toliko, čjm to gest, že se swobodné

býti domnjwáme, že totiž při wssem gednánj swém wědomi sobě gsme, že gednáme. A wssak neprohlédagj k tomu, že sobě y myssleni a cýtěnj swých wědomi gsme, a předce neprawjme, žeby tak gako giné činy nasse skutek swobodné wůle byla.

Gestliž pak člowěk swoboden neb zwolen, tedy hlas swědomj nenj žádné ssálenj mysli, nýbrž tjm samým, že nám w gedné a též přjhodě tak y ginák gednati možno gest, wyměřowati nám může, gakbychom wlastně gednati měli.

Co se tkne druhé polowice přiwedené namjtky, že totiž lidé o wsselikých powinnostech rozdjlná zdánj magj, z toho nenásleduge, žeby se swědomj za něco domnělého, a wsselike powinnosti za náležky lidské klásti měly. Neb prawá přjčina rozdjlnosti této hledati se má we dwau giných wěcech. Buď se totiž lidé w ustanowowánj toho, coby dobré a náležité bylo, meylj, gakož žádný nepře, že se mýliti mohau, — anebo přjpadnosti, podlé kterýchž swědomj ukazuge, coby činiti náleželo, rozdjlné gsau. Kdyby ti lidé, gessto za ussléchtilý skutek počjtagj to, což u nás hřjchem gest, w nassich okolnostech postaweni byli, widělo by se, aniby gednali nápodobně nám. Ostatně pochybowati nelze, že domněnj těch owssem přehnané gest, kte-

kteřj; prawj, žeby sy lidé w vstanowowánj powinnostj swých tuze odporowali. O některých ctnostech a neprawostech po celém okrsslku země geden a týž smysl gest.

2. Ctným býti gest člowěku přetěžké, anobrž hned nemožné. Což gest, prý, platno, že swědomj wolá: To čiň, toho se střez — an tomu dosti včiniti nelze? Člowěk se přirozeně nese k tomu, co gemu milé a přjgemné gest; a mohutného puzenj toho, wsseligak se wygewugjcýho, nigakž se zhostiti nemůže. Kdyby byl k ctnosti powolán, tedyby mu zagisté tolik a tak prudkých puzenj a náklonnostj, odporugjcých tomu, co swědomj wyměřuge, nikoli wsstjpeno nebylo.

K wywrácenj odporu toho tato odpowěd buď:

Činiti to, co zákon ctnosti welj, někdy owssem těžké gest, obzwlásstně těm, kteřjž gednau neb wjcekrát giž padli. Nebo ti, předstawowánjm sobě rozkosse, kteréž při prwnjm a druhém vssinutj se s prawé cesty okusyli, snáze y k třetjmu wýstupku pokaussjni býwagj.

Ale wssak protiwnjcy ctnosti ty a takowé těžkosti rádi přepjnagj, aby se tjm nějak očistili a přisstřeli zlobu swau. Neb kdo gen oprawdowě ctným býti chce, a pro-

střed-

střehlá, k tomu slaužjcých, ochotně vžjwá, nenalézá mnoho překážek na cestě swé, a na kteréž přicházý, ty snadno přemáhá. Ano tudjž takowau milostj ke wssemu dobrému se rozněcuge, že se mu každý hřjch na neywyšssj osskliwý a protiwný býti zdá.

A deyme tomu mjsto, žeby stjžné bylo, wždy wěrně státi ku powinnosti swé. Následugeli z toho, žeby totéž bylo y nemožné? Newčjli wsseobecná hystorye, newčjli domácý každého zkussenost, žek lidé mohau ostřjhati wýpowědj a rozkazů swědomj, gen když chtěgj?

Z strany toho, že člowěk puzena se čige wyhledáwati toho, co mu pohodlné a libé gest, neb co ho oblažuge, powážiti slussj, že zákon ctnosti proti tomu nečelj, ano že ctnost ku prawému a trwánliwému sebe oblaženj neywjce napomáhá. Toliko to welj zákon gegj, aby se obecné dobré předkládalo osobnj blaženosti. Čjmby obecné dobré ztenčeno býti mohlo, toho se nakrátce warowati máme, neohljžegjce se na to, budeli to se sskodau čili s zyskem nassjm.

Ostatně prawda sice gest, že rozdjlná puzenj a wsseliké náklonnosti, kteréž wloženy gsau w srdce nasse, žádnau mocý z něho wyjti se nemohau. A wssak nemagj z něho nikolj

wy-

wynáaty býti. Neb gestliže gich prawě wzděláwáme a vžjwáme, netoliko ctnosti naššj neodporugj, nýbrž nápomocny gi gsau.

3. Odbogníci ctnosti y tjm gi zlehčiti a zteněiti vsylugj, že twrditi směgj, ano se mrawnj zákon na wssecko, což člowěk před se béře, newztahuge. „Nenjk — prawj — nenjk wssecko zákonu ctnosti podrobeno. Nemá se člowěk gen podlé toho řjditi a zprawowati, což dobrého gest, nýbrž y podlé ginýh zákonů, sobě předložených. Hystoryk v přjkladě toliko čisté prawdy ssetřiti, básnjk pak gen k tomu, co pěkné, libé, weliké a wznessené gest, zřenj mjti má. Hledjli kdo gediné toho, co se s mrawnjm zákonem srowná, ten gedná pobočně. Prawě a dokonále wzdělaný člowěk giž gako ctitel ctnosti, giž gako polityfus, w obyčegjch a způsobech swěta zběhlý, sobě počjná, a podlé powolánj swého, a rozdjlných přjpadnostj a okolnostj giž těch, giž oněch prawidel se držj.“

Co se týče odporu toho, na oko se widj, že kdožkoli geg přiwozugj, sami newědj, co sy wlastně myslj. Neb kdyby sy to, což twrdj, gasně předstawiti uměli, tudjžby na to přissli, že sy sami na odpor nastupugj, gistjce o rozumu nassem, že což nařizuge, totéž zapowjdá.

Ten zagiſté obecné nic giného newyměkuge a neporaučj, nežli to, co wſſeobecnému dobrému proſpjwá. A práwě w tom podſtata ctnoſti a ſwrchowaný zákon mrawnj záležj. Kdo tedy prawj, žeby ctnoſt nebyla wſſewládná, a na wſſecky zpoſta činy naſſe ſe newztahowala, nic giného neprawj, než že rozum náš welj obecné dobré ztenčowati a hubiti. Gak hrozný to hle neſmyſl!

Než mohloby ſe řjcy, že rozmnožowánjm obecného dobrého wſſecky powinnoſti naſſe neſtogj, a že mimo ně geſſtě drahně giných powinnoſtj máme, geſſto ſe z giného pramene prýſſtj.

K tomu odpowjdám, že weliký nerozum geſt, dáwati mjſto rozdjlným powinnoſtem, geſſto nemagjce obecného pramene, weſpolek ſe potýkagj. Kdoby to za prawé a maudré pokládal, y tu zpráwu země, w kteréž množſtwj odporných ſobě panů wládne, za prawau a maudrau přigjtiby muſyl.

Wſſak ale každý, kdo gen poněkud přemyſſlowati umj, zřetedlně poznáwá, že nenj možná, aby člowěk něgaké powinnoſti měl, kteréžby z gednoho a téhož pramene nepocházely. Tolikéž zřetedlně poznáwá, že hlawnj zákon, wſſecky napořád powinnoſti naſſe w ſobě zawjragjcý, žádný giný nenj, než zwelebowánj

wsseobecného dobrého, a cokoli tomu na odpor stogj, že wlastně powinnostj slauti nemůže.

Z toho wsseho zřetedlné gest, že každý člowěk podlé zwlásstnjho powolánj swého zwlásstnj sice powinnosti má. Hystoryků v přjkladu ginych prawidel držeti se gest nežli básnjků. A wssak půwodně žádného rozdjlu mezy powinnostmi gegich nenj, poněwadž každý na zwlásstnj cestě k gednystegnému koncy směřowati má. Hystoryk má smětlým a důkladným wypisowánjm stalých přjběhů spolu lidem swym tak prospjwati, gako básnjk ljčenjm wznessených a pěknych obrazů. Oběma vkládá meze, w nichž se držeti magj.

A tak tedy gediná ctnost gest, k njžto wssickni zřenj swé mjti, a gegjmžto zákonem, nic ho nenatahugjce, zprawowati se magj. Kdo se gj pak cele podrobiti zpěčuge, a w něčem gj sobě newssjmá, neprawěť owssem, ale a hanebně gedná; v přjkladu básnjk, genž sice plynuté, zwučné a ozdobné, ale galowé, plané neb dokonce plzké a sic w přjčině obsahu sskodliwé básně pjsse; neb polltykus, gestliže se gwénem — polityka — mrzutá ljcoměrnost, pochlebenstwj, a wtipné swého toliko vžitku wyhledáwanj rozumj.

4. Negedni konečně mínj, že sice hlawnj a přednj péče člowěka ta býti má, aby byl ctným. Smyslj wšak, že se na maličkosti, protj zákonu ctnosti čeljcý, ohljžeti nenj třeba. Kdo každé tauutj mysli, každé slowo, každý nepatrný skutek na mrawnj wážky klade, ten, prý, gest politowánj hodný tesklíwec (skrupulant), a zbytečně se traudj w mysli swé.

Kdo w prawdě ctným býti žádá, mát y na maličkosti pilný pozor. Neb dobře mu wědomé gest, že často gediné neopatrné slowo, gediné wšetečné wyhlednutj, gediné nečisté pomyšlenj a giné maličkosti přjčinu a podnět dáwagj k neyošklíwěgšjm neprawostem a hrozným wýstupkům.

Wj tolikéž, že člowěk, obmezeného gsa rozumu, lecos za nepatrnau maličkost má, což w skutku welmi zlé a záhubné gest, a třebas y toho nebylo, že se y malými poklésskami swědomj pošskwrňuge a urážj. Pročež se netolíko hrubých hřjchů waruge, nýbrž wšeho naprosto šetřj, což y poněkud k zlému se podobá.

Proto wšak nemá držán býti za tesklíwce. Neb gméno to wlastně gen na ty se wztahuge, gešto každé maličkosti tak bedliwě pozorugi, že důležitých wěcý šetřiti nemohau. Kdo ale

wěr=

wěrně o to pecuge, aby se w ničem dokonce nad swatým zákonem ctnosti nezapomněl, a protož wssecko, cožby k zlému přjčinu dáti mohlo, ten ne tesklivým, alebrž swědomitým člowěkem slauti má.

Swědomitě pak každý gednati má. Nebo ctnost gest wlastnj a prawé powolánj člowěka, a kdo tomu odpjrá, hrozně a přeſſkodliwě blaudj.

(Pokračowánj bude následowati.)

Wincenc Zahradnjk,
kaplan biskupa Litoměřického.

Wlast.

Láska k wlasti rozpaluge žjly,
Ostřj rozum ducha šlechetného,
Z maudrosti a namáhanj sýly
Rostau blesky města nádherného,
Zem se w ráge, lidé w Bohy měnj,
S hor y polj kyne potěssenj;
Wznessený muž w lůnu rozkossnosti
S wytrženjm na kwět wlasti hledě
Ducha pne, a srdce ssjřj cedě
Z plesů žiwých medy blaženosti.

Kdožby

Kdožby patře krásy na kwetaucý
Na perutech lásky newystřelil?
Slyše andělského zpěwu wraucý
Zwuky s rozmilými nepodělil
Cytů lahodiwých gemné lásky?
Newywolal sladjcými hlásky
Kwětu krásy wnadné k požjwánj
Zpěwů sladkých, rozkossného swěta?
Mládenec co růže w slávě kweta
Letj rozkossemi k milowánj;

Widj w sadě pannu, krásy bleskem
Wřelý duch se na mžik ohromuge;
Sýlu trogj, přjkořenstwj třeskem
Z wln se nehod k djwce wysslehuge,
Na mladnaucý krásu hledj s chutj,
Strach a láska, wztek a užasnutj
W srdcy křižuge se roznjceném,
Tělo klesá, duch se wypjnage
Proletuge nemožnosti krage,
Kauzlj ráge w swětě oswjceném.

Hory

Hory zlaté, weselosti moře,
Růže newadnaucý, wěčné plesy
Na kynutj swého ducha twoře.
Krásu neygasněgssj pod nebesy
W kůru wjtězného zpěwu wede,
K oslawency sláwa s nebes gede
K přiwjtánj newjdané krásy;
Andělé se kořj, srdce chladné
W plamen sslehá, sluncem krásy wnadné
Dyrchugj spanilosti kásy.

W růžonesném chrámě rozkossnosti
Bohyně mu sladnaucými hlásky
Wygewugjc cyty newinnosti
Ohlassuge wěčnost čisté lásky;
Muž se w moři radowánj topj,
Duch mře rozkossj, giž z mdlob se schopj
K činům, wřelosti swé obřj mocy,
Střela nebytnosti přeháněge,
Diwy kauzlj o milence pěge,
Twořj z bjdy rozkoš a den z nocy.

Žena

[illegible] dawěl rozmilému ſſlyšj
Lichotiwé láſkau nawrhánj,
Hořauciho ſrdce plamen hladj,
S [illegible] wěda k pozjwánj
Skutečnosti, kráſy rozwinuge.
Ducha něžného, a [illegible] luge
Powěſti pozemſkému rozhorlenci z:
Wešel hlubj do giſkřjcých očj,
Ach! tu rozkoš neiwyprawnau točj,
A ſe wſſj korunuge wěnčj.

Kráſa wěhdná z bublin blaženosti
Neſtižené, z kwětu wytržená
Strogj miláčkowi w domácnosti
Hody ſladké prawých potěſſenj,
S ljbeznostj wtip a maudroſt pogj,
Rozum čiſtj, ſrdce těhké hogj
Rozhkwagje weſelosti kwjtky,
Z radoſti ho do radoſti wede,
Wyhaſſuge zpěwem ſtrachy bledé
Oſſetřuge gako autlé djtky.

Muž se dobrau ženau blahem cýtj,
Milencem zplodj radowánky:
Ach! gak rozkoš s geho očj swjtj,
Gestli z hognosti a štědry schránky
Wykládage kwěty srdce zblaží.
Obr zázraky se twořit snaží,
Pro spanilé dítky, pro milenku
Hory seze, w moře stupj, swětem
Střeží, aby wýbornosti kwětem
Před přátely poctil milostenku!

Jako w mági wyskakugj z plodné
Země lúna kwjtky sperkowané:
Tak y w slawě rogj sstěstj swodné
W bytu lásky plesy milowané;
Přátelé se pewnj, krásy mladnau,
Wěrnosti a lásky cyty sladnau,
Sady rozkoš, pole zlato rodj,
Rozum otwjrage wěků sklady
Rozwinuge spanilosti wnady,
W chrám y blaženosti maudrost wodj.

Rás

Náge w časnu kwětau, tuk se mraky
Lidohubné wogny zatahugj;
Wzhlédni swěte zkostlý na zázraky,
Které wlastencowé wywozugj!
Roztomilé ženy, krásné djtky,
Hognosti a blaženosti kwjtky
Má hrom wztekn bez ljtosti střjti.
Muž se djwá na swé s obljbenjm,
Giž se laučj se swým potěšenjm,
Pro žiwoty lew se bude bjti!

Kde gste záwistiwj protiwnjcy
S satany a pekelnými hromy?
W smrt se, newinnosti zástupnjcy
Wstřelj pro swé milowané domy.
Hřměte! držte! na swá milé hledj,
Pro miláčky s rozkošj krew cedj;
Lačte peklo! mužj tran se praudem
Ohně, wjrem sjly s chutj brodj,
Peychu nezmoženau w propast shodj,
Wogny třesk ni nehne wlasti audem.

Kak se láska k wlasti rodj z lásky
Domácý, a swětem sege diwy;
K Božským činům newinnými hlásky
Pudj krása duchy na podiwy.
Nemožnost se láskau k wlasti zmůže,
Z bludu maudrost, z trnj wygdau růže,
Města zkrásý zlatem hrdá čela,
Zpěwy hrdinstwj y sladké city
Zbudj wtěhnau lid až w ragské byty,
Kde se předků sláwa Božstwjm skwěla.

O mé wlasti! studno neyčistěgšj
Rozkoše a prwnjch radowánek!
Kwěte krásy, slunce neyjasněgšj
Sláwy, maudrosti a wtipu schránek
Hrade neymocněgšj! tobě swětjm
Ducha swého, pro tě w muky letjm,
Abych wyrwal z wěku přjtomnosti
Krásu nehynaucý, aby sláwa
Zehragjcým zášstjm zklesslá práwa
Dotřela se w prwnj welebnosti;

Aby

Aby Božstwjm maudrost Jaroslawa,
Láska Karla otce oslawila,
Přemyslowa, Libussina hlawa
Twořjcj se w srdce mnohá wryla,
Čechy ctěl, nezmožené sjly
Ohněm mečné slávy nadmul žjly,
Letěl, kam mu mužný Girj kroky,
Střelil s Lobkowic kde s Řeky plésá,
Záwist hanebnosti necjtné klesá,
Wztek se zchcawosti newyznjtj.

Widjm diwy! Čech již slávau wladne,
Na Lumjra hledě ducha swjne,
Moc se obkj, přjkořenstwj sladne,
Lenost srdce k Božstwj napomjnká;
Náge wymetagj, bludy hasnau,
Smilau maudrostj a prawdau gasnau,
Počjná s podjwenjm do Čech patřj,
Wssudy řád a prawost s ctnostj wládne;
Kdož ty diwy wytwořugj řádné?
Láska čistá, wlastencowé bratřj.

K nebi

K nebi bratřj! k nebi z mokaniny
Zemských maličkostj! běh se ssjřj,
Sláwa zwe, a slunce na planiny
Nesmrtedlné, kam duch wšech mjřj.
Střely zžjragjcých swětel slehů,
Plameň swjragjcý w žilách běhá,
W hlawě blesk se rozsstěluge w plody,
Srdce těsné trhá k Božstwj chrámu,
Baukémi a přjkořenstwjm w prámu
Mužnosti se wnutj do swobody.

W rági swobody a sláwy wěčné
Na kráse se Ideálnj zhljžj,
Kde mu plesy zwučj nekonečné,
Čest a krása prawá ducha wjžj;
Kde sy otwjrage budaucnosti
Lůno, twořj syny zdárných ctnosti,
Tma se s očj tratj, w gasnu widj
Wywyšsené wlasti swětlau sláwu,
Tuk se koře wssemocnému práwu
Božstwj rozkoš newjdanau klidj!

Wogtěch Negedlý.

Stará Česká Literatura.

Wypsánj o králowně Semiramidě Babilonské, manželce Nyna krále Asyrského, y o zahradě wisuté, w Babiloně mistrowsky wystawené.

Semiramis Nyna welikého Asyrského krále manželka, po smrti manžela swého, aneb gakž ginj pjssj, že byl ssipkau postřelen, vwázawssi se w králowstwj, čtyřidcetj a osm let králowala, aneb ač měla syna, gménem Nyna, kterémuž králowstwj dědičně náleželo, ale nemagjc za wěc bezpečnau, tak znamenité panstwj djtěti pustiti, ale sama gakž byla mysli zmužilé a vdatné, wymyslilwssi chytrostj ženskau lest takowau, poněwadž zřetedlně a zgewně panowati nesměla, vkazowala a wydáwala se za swého syna Nyna, gakoby mládencem byla. Neb syn y máti postawy byli prostřednj, řeči lahodné, a obyčegi wespolek sobě podobni.

A protož raucho mužské na se wzala, a gako muž se nosyla. Rozkázawssi aby wssecken lid,

lid, podobným k gegjmu, rauchem se odjwal, a to proto, aby se takowého raucha nowého k negaké zástěře vžjwati nezdálo. Takowými počátky lidi sklamáwagjc, za syna Nynowa držána byla. A tak skrz to welebnosti a důstogenstwj králowského dosáhla. Potom wěcy weliké prowozowala, gichžto welikosti domnjwagjc se, že wssech lidj nepřjzeň a nenáwist k sobě přemohla, na ženské zahálenj se oddala, wssem pohlawj swé zgewila, s njmž se prwé tagila, a nic se proto nestrachowala, gakož gi pak to důstogenstwj králowského neodňalo, ale gesstě wjce wssech o gegj statečnosti podiwenj rozmohlo, že králowna netoliko ženy, ale y muže statečnostj přewýssila.

Tato žena měla w sobě mysl tak wysokau, že muže swého statečnostj a činy slawnými přewýssiti vsylowala. Neb wyzdwihla město Babilon, weliké a znamenité, aneb gakž ginj powjdagj, prwé od Nymroda na poli Senaar založené, rozssjřila. Zdmi welmi wysokými a tlustými cyhelnými, pjskem, smolau a klegem wespolek spogowanými, welmi ssiroce a daleco obehnala, swolawssi odewssad zednjky a řemeslnjky, a sprawiwssi giné wssecky wěcy k tomu náležité. Toto město po obogj straně řeky Euffrates leželo, kteráž prostředkem skrz ně ssla. Zdi w swém okrssku wůkol obsahowaly třista a sses

desáte

desáte honů, w nichž wěžj mnoho, wysokých bylo. Zdi tak tlusté byly, že šest wozů podlé sebe na nich giti mohlo. Zwýšši byly třidcýti a dwau noh. Wěžj bylo we zdi půl třetjho sta w počtu, gichžto wysokost a šjrokost s tjm znamenitým a nákladným stawenjm zdj se srownáwala. A poněwadž okolo města gezer mnoho bylo, nezdálo se za potřebné z té strany wěžj stawěti, z které strany bylo od sebe nedobyté. A když zdi městské w gednom roce dokonala, udělala most přes řeku kde neyauže šla, pěti honů zdýlj, založiwši grunty k piljřům w hlubokosti weliké na dnu, uměnjm mistrowským, geden od druhého dwanácti noh podál, kamenj na špalky železné klásti, a olowem wespolek ge spogowati dala, k piljřům neb slaupům rohy a uhly welmi mocné a sylné přidáwala, aby autok wody od nich rozdwogowán a přemáhán byl, a tak před mocý oplýwagjcý wody ze wšech stran aby bezpečně stál. A most, kterýž třidcýti noh zdýlj byl, spogila cedrowými, cypřišowými a palmowými trámy welikými. Po obogj straně řeky wedla zed tři sta a šedesáte honů zdýlj, kteráž se s městskými zdmi na tlustosti srownáwala. Zámky králowské po obogj straně mostu dwa wystawěla, aby se město na pohleděnj wětšj zdálo, a aby gako bassty při městě byly, gegichžto prostředkem řeka Euffrates skrz město na

po-

poledne stála. Zámek králowský na západ ležjcý, w prwnjm swém okršlku obsahowal šedesáte honů, wysokými a nákladnými cyhelnými zdmi wystawený, w němž byl druhý wnitřnj okršlek, na gehožto zdech, gesstě měkých a neztwrzených, mnozý obrazowé rozličných a diwných žiwočichů, podlé podobenstwj a způsobu přirozenj gégich, byli wytisknuti. W tom druhém okršlku byl gesstě třetj okršlek, kterýž wůkol třidceti honů obsahowal, a zámek w sobě zawjral, wyzdwihla w nich také tři brány, w nichž okrasy rozličné z mědi postawila. Tento zámek byl krásněgssj, než onen druhý, kterýž z druhé strany řeky ležel, byl také y wětssj. W prostřed města chrám Jupiterowi dala postawiti, wysokosti předziwné, w němž mudrcy Kaldeysstj běhu hwězd šetřjwali.

O zahradě wysuté, w Babiloně wystawené.

W Babiloně také byla gedna zahrada wisutá, tak předziwně a mistrowsky udělaná, že mezy sedm diwů swěta počtena byla, a někteřj pokládagj, žeby tuto zahradu Semiramis udělati dala. Ale Diodorus pjsse, žeby měla býti přistrogena od něgakého Syra, kterýž potomně králem byl učiněn, k ljbosti geho kuběně, kteráž to gsauc rodem z země Perské, a žádost magic zelené a rozkossné lauky na horách widěti, muže

dotče-

dotčeného na to nawedla, aby skrze nějaké mistrowstwj a vměnj zahradu wlasti gegj podobnau dal vdělati. Tato zahrada byla čtwerhraná a každá strana zdýlj byla dewjti set a ssedesáti noh, a ssjřj čtyr set a osmdesáti. A na gednom stawenj postaweném na druhém, zdála se co na nějakých horách wysokých ležeti, tak že na ssjř a na dál bylo daleko z nj widěti. Sklepowé klenutj na zemi stáli, kterjžto wssecku tjž zahradu dotčené na sobě zdržowali, na nichž wždycky gedni na druhých na weyš sklepowé stawěni byli.

A neywyšssj sklepowé, na nichž dno zahrady leželo, padesáte loket zweyssj byli. Dno této zahrady takto bylo vděláno: trámowé kamennj ssestnácti noh zdýlj, a ssjřj noh ssesti, pořádně kladeni byli. Na tom kamenj kladeno bylo trtj weliké babilonské, a asffaltem neb klegem babilonským wespolek spogowáno.

Na tom dále kladeny byly cyhly, dwognásob wápnem skrze spogowané. A tyto cyhly přikryty byly olowem, aby žádná wlhkost na sklepy neprocházela. K tomu byly přjprawy, do nichž woda ssla a pryč tekla, na to mnoho země na weyš bylo nasypáno, což se za dost zdálo k sstěpj welikému, a w té zemi mnoho sstěpj rozličného nasazeného stálo, že se weselo a mjlo na ně djwati bylo.

Ně-

Některé ssstěpj pět set noh na wýš se wztahowalo, a tak dobré owoce dáwalo, gakoby sye na prawé zemi stálo. A kdož z daleka na tu horu patřil, zdálo mu se, gakoby na negakém skalj les widěl. Sklepowé pak dotčenj mnozý pod tauto zahradau ležjcý, tak gedni druhým weliké swětlo dáwali, že w nich stanowisstě králowská býwala. Mimo to wody zhůru do zahrady wedeny byly, a zahradu swlažowaly.

Slawnj skutkowé králowny Semiramidy.

Walerius Maximus o této ženě pjsse: Když dne gednoho w čase pokogném, podlé obyčege ženského a zwyklosti země té, s swými pannami swé wlasy rozčesáwala, a do wrkočů zapletala, stalo se, že nedoplétessi wlasů polowicy, to gj za nowinu přinesseno a oznámeno bylo, gak Babilonsstj od nj odpadli a odstaupili, kterážto zlá nowina tak gj protimyslná byla, že hřebeň zawrhla, a s hněwem wstawssi, co wlasů nedopletla, w uzel zawázala, rychle wogsko weliké sebrala, a to přemocné město Babilon oblehla, a prwé swých wlasů doplesti nechtěla, až Babilonu skrz dlauhé sužowánj mocý dobyla. Na swědectwj skutku tak statečného dala postawiti w Babiloně ženský obraz weliký z mědi slitý, po gedné straně s wlasy rozčesanými, a po druhé do wrkoče zapletenými. Též také kázala

z hor

z hor Armenských kámen geden, půldruhého sta loket zdýlí a čtyřmecytma loket ssjřj, wytesati, kterýž na mnoha wozých k řece Euffrates přiwezli, a po wodě do Babilona ho dodali a na silnicých wyzdwihli. Wssem na něg patřjcým wěc k podiwenj byla weliká, kterýž mezy sedm swěta diwů položili.

Též w zemi Medské zahradu předdiwnau udělati, a podlé nj kámen sedmnácti honů zwýšj postawiti dala, na němž obraz gegj byl wytesán, a giných sto obrazů, kteřjž gj daky nesli.

Přitom literami Syrskými na něm napsati kázala: Semiramis kámen tento wytesala, a ted postawila skrz prácy a djlo swých poddaných. Dále w zemi Egbatánské na Sarcyské hoře wěčné po sobě památky nechala, neb skrz wysoké skalj a geskyně k městu Egbatanys welikým a znamenitým nákladem cestu rownau bližssj udělala, a potom když se tauž cestau do Egbatanys přibrala, zámek při něm králowský krásný wewelmi nákladně wystawěla.

A tak w zemi Medské ty wěcy wywedssi, do země Perské a giných w Azyi ležjcých kragin se brala, nad nimiž gest panowala, a wssudy skrz hory a skalj cesty proděláwala, aby pocestnj snadno mohli procházeti, a w rowinách náspy wysoké wyzdwihowala, na nichž gednak hroby wůdcům mrtwým, gednak města stawěla.

Z přj-

z příčiny té až do tohoto nynějšího času, po wšj Azyi mnoho takowých sstepěgj a památek se nalézá, a slowau skutkowé Semiramidini. A tak wssecken Egipt a zemi Libitskau protáhssi a na wětssjm djle gi sobě podmanjwssi, k Jupiterowi Ammonskému se brala, aby se na bohu tom doptala, kdyby vmřjti měla. Potomně dlauho w pokogi žiwa gsauc, vmjnila pro swau wěčnau poctiwost a památku nějakau chwály hodnau wálku předsewzýti, a slawného wjtězstwj dosáhnauti. Protož zpráwu magjc o národu judském, že wssech giných neywětssjm, a země že gest vsslechtilá a welmi hogná, s wogskem swým na zemi judskau se obrátila. A času toho w Judyi kralowal král Staurobates, kterýž měl wogsko welmi weliké a slonů k bogi welmi vžitečných mnoho.

Semiramis pak tjm gsauc nižssj, že slonů neměla, wymyslila na to mjsto slony nástrogné, toliko k strachu Judským, kázala zbjti třikrát sto tisýc wolů, a maso dáti dělnjkům, a kůže kázala ssjti k podobenstwj slonů prawých, kteréžto potom wycpané gsauce sehem, zdály se býti prawj slonowé, neb wnitř dala zassiti welblauda, a člowěka kterýž na něm sedě k a geg sprawowal.

A tak tjm způsobem dwě létě stráwiwssi, na třetj léto nesčjslný počet lidu w králowstwj

Baktryanském sebrala. A konečně k tomu strogila a naučila, že se těch přistrogených slonů nebáli. Staurobates král Indský slyše o tak znamenitém wogenském proti sobě wyprawenj, snažowal se moc králowé Semiramis přewyššiti, a tak wssecky wěcy wáleční mage pohotowě, posly k Semiramidě králowně k němu se přibližugicý possal, a z toho gi trestati kázal, že gsauc tak žádostiwa peychy, ani čjm od krále vražena, swéwolně wálku proti němu wyzdwihla; s tjm doloženjm, gestliže gi přemůže, že gi dá oběsyti. Semiramis takowému poselstwj se smégic, odpowěděla, řkauc: že nebudau mjti spolu činiti slowy než skutkem; protož vdělawssi most přes řeku řečenau Indus, a stráž na obau kragjch vstanowiwssi, wssecko swé wogsko přeprawila.

Předcházeli přistrogenj slonowé, kterýmiž Semiramis strassiti nepřjtele chtěla, ale to se nedlauho tagilo; nebo diwjce se Indssti kdeby tak mnoho slonů králowna wzala, někteřj časem nočnjm z gegjho lidu zagatj tu wěc prozradili. Protož král w swau sýlu daufage, a lid swůg o takowých přistrogených slonjch zprawuge, s wogskem swým proti Asyrským wytrhl, w prwnjm zástupu wozy a lid gjzdný král postawil. Semiramis swé připrawené slony napřed poslala, a tak počawssi se potýkati,

králowský lid gízdný přemohla; neb koňowé králowští, ač se prawých slonů nebáli, wssak tauto nowau podobau a čichem nezwyklým gsauce přestrassení, na wětssím djle padli. Semiramis s swým neylepssím lidem tohoto wítězstwj následugjc, Indské na útjkánj obrátila, tedy se král hnul s lidem pěssím, před njmž slonowé ssli. Prawj slonowé potkáwagjce se s připrawenými, daleko napřed měli, a Asyrské welmi mordowali. Potom když Asyrssti utjkali, král potkaw se náhodau s králowau, ssjpem gi ránil, a málo se chybilo, žeby gi byl gal. A tak wssickni Asyrsstj k utjkánj gsauce přinuceni, od Indských gich následugjcých welmi zamordowáni byli, až se přes řeku zase přeprawili; tedy nawrátiwsse z obau stran sobě wězně, králowá Semiramis do země Baktryánské se zase nawrátila.

Omyl.

Na stránce 338 w řádce 4té s počátku
místo: rozstotagjcý
čti: trystotagjcý se.

Hlasatel Česky.

Spis čtwrtletnj

k prospěchu a potěssenj

wssech wlastenců

wydaný

od

Jana Negedlého,

cýs. král. Raddy, Doktora Práw, a cýs. král. řádného weřegného Professora Literatury České na wysokých sskolách Pražských.

Djl čtwrtý.

Čtwrtý ročnj běh, 1819.

S obzwlásstnjm powolenjm Geho Milosti cýsaře a krále Frantisska Prwnjho.

W Praze, u Frantisska Geřábka.

Pozdrawenj Maryanſkých láznj

při

prwnjm gich po mnoha letech ſpatřenj,

od

Jozeffa Wogtěcha Sedláčka,

kanownjka Teplánſkého, doktora filozofie, a profeſſora matematyky, pak gazyka a literatury řecké a čeſké na filozofickém učenj w Plzni.

Pſáno w Maryanſkých láznjch, 5. září, 1819.

Ljbám tebe, země ſwatá! — lůno diwů wěčných!
Patero an léčjcými praudy lidſtwo pogjš,
Dechem božſkým neduhy a nemoc těla hogjš,
Tebe w ſláwozpěwu hláſám — gménem Čechů
wděčných. 1)

Tebau nemá nám být wina newděčnoſti dána,
(Gakož bědowal tam wěſſtec w Karolowých
warech,
O gegichžto nikdo čeſký nepěl geſſtě darech)
Gakbys nebyla ſnad w Čechách Čechům
darowána. 2)

Tebe, sjdlo Maryanské! maudrý Karel pěstj
Pro blaho a slávu země nadssen duchem wraucým,
Gegž wlast wděčná korunuge wěncem wěčně
stkwaucým,
Gehož k welkým činům pudj maudrost, ctnost,
a sstěstj.

Diwy, které přirozenost w stkewách země plodj,
Které we wssech částkách swěta porůznu se děgj,
W kolo osudu swau mocnost newstále legj,
W gednom wesměs Maryanském audolj se rodj.

W něm, anž sotwa dwadcetkrát sto kroků
wůkol čjtá,
Patero se diwných praudů z hlubin wnitřnjch
line,
Každý we swém způsobu nám k vzdrawenj kyne,
Nad nimi se celé moře parnatostj smjtá.

Wůkol kolem mjrné hory wichrům přjstup bránj,
Krytě syrnau vhlopůdau djlny mocý skrytých,
Ohražené hustým lesem gedlj wěkowitých
Wěčné wládne diwotworných syl tu kolotánj!

Na patě hor polednjch se Hamelika wine,
W vtěsseném zblunkotu se přes oblátek spausstj,
Spěchá s bratrem západnjm se spogit w temném
hausstj,
S njmž pak na polednj stranu k Aussowicy plyne!

W kautě sewerowýchodnjm w bauřliwém se gelu
Nesčjslný počet zřjdel do čisterny deře,
Průchodissti do lázeňských obytů se beře,
Zdrawj nazpět přinássege wesskerému wěku.

Tok ten, až až smysl třne, že sebe smrt dýmá,
Gého parau vssknut pták y čtwernoh žiwot tratj,
Člowěku gen wolno gj k swé spase vžjwati,
Z člowěka swým mjrným teplem smrtný nesswar
snjmá. 3)

Tok praud Maryanský! gemuž wděčnost bohu-
milá
Od kapličky Matky Božj názew swatý dala,
Tutéž množstwj odhozených berlj zanechala,
Kterých nawrácenjm zdrawj pozbyt ny stamu
byla.

Odtud na poledne wzdálj sktopadesát kroků
Ambrozyanka se prewssti: — elizenské zřjdlo!
Mocnosti w něm dobročinné rozbily swé sjdlo,
Tu se slabým připrawuge sjla w bugném toku!

Praud ten skwostné zábradlj a báně ozdobuge,
Gjmž ho chránil Ambrož proti žiwlů zůřiwosti,
Předzwjdage geho slawu w gemné budaucnosti,
W kteréž gako nápog Božský na lid aučinkuge.

Nedaleko odtud w tomto utěssenem rági
W prostřed co hwězda praud se Karolinin třpyti,
W němž gest Bohem přáno w Čechách tentýž nektar mjti,
O němž staří wěsstcowé tak diwné wěcy bágj.

Nápog práwě kauzedlný! gjmž slabota se sylj,
Genž to gméno drahé matky země zasluhuge,
Gméno, kteréž každý národ ctj a zwelebuge,
Které zbožnit wděčným srdcem každý Slowan pjlj4.)

Nad njm pne se hrdá báně na podwlakách pewných,
Tam gsau wssech těch lidomilů obrazowé stkwaucý,
Kteřj planau pro to swaté mjsto láskau wraucý,
Tam se mnohá obět stane cytů pro ně gewných.

W sewerozápadnjm koncy K ř i ž o w k a se stawj.
Nádhernými wikýři a podwlakami stkwělá,
O njž vmka Tewtonská giž mnohotwárně pěla,
W njž se Mátě přirozenost sama w sobě slawj. 5)

Nad njm zlatá socha křjže na znamenj slaužj,
Že tak gako křjžem byla milost swětu dána,
Zaslaužj táž woda pro swé ctnosti tak být zwána,
Po njž kmet y ginoch, bohatý y chudý taužj.

Zde giž mnohý, an giž o swém vzdrawenj zaufal,
Malau částkau pohřjžené wody nabyl zdrawj,
A giž nynj pramen křjže w hlučném plesu slawj,
Nebyl w křjži oklamán, an we křjž wraucně daufal.

Gaký wedle diw! gak přenesmjrná láska Božj!
W praudu sesslém — genžby brzo w nepaměť
byl přissel,
Nowý Maryanských láznj hlasatel ted wyssel,
Prozřetedlnost — Kolowratkau — zdeyssj
diwy množj.

—

Kolowratkau! gaký slawný názew tok ten
sslechtj,
Názew! který w každé české srdce radost lige,
Gjmž se každý, kdo gest Čechem, přeblaženým čige,
Názew! proň ted Čecha ctj y ti, kdož njm být
nechtj.

—

Tauž, co Křižowka, wssak zwýssenau se sylau
třpytj,
Gako Frantissek, swau ctnostj wssecky pře-
wyssuge,
Z té též přjčiny ted pramen Kolowratský
sluge
Na památku muže, genž nám přjkladem swým
swjtj.

—

Gako w prawdu, tak y w dchu, a w syrné
wyhlozemi
Maryanské audolj swau mocnost prowozuge,
Zastaralé bjdy z těla mocně wypuzuge,
Wegde w boy, a swjtězuge zlými nadewssemi.

Tady lomoty a ran, zde záwratu a křeče,
Dny a bozce, palčiwosti, pokažené sstáwy
Z přeplněnj possle strasti, churawost se zbawj,
A co za sebau ten půwod bolestného wleče.

Tady nesswár těla, ssťkánj, lámanj a mdloba,
Nezažitost, mrtwice, a bolest hlawy mjgj,
W každé krůpěgi sy zdráwj neduziwcy pigj,
Tady wzegde malatnému sstastná zase doba.

Tady, kde gest pomoc možná, nabude se gistě,
Koho wlna wnitř y zewnitř zcela nezahogj,
Gednak zem a pára sladkau naděgj geg pogj,
Gem kdo wkročj, každý zwolá: Bůh gest
w tomto mjstě!

Tam též ty se Čechu odey — tam se Bůh k nám
blj̄žj,
Tam se prawým otcem Čechů Wywyssenec stáwá,
Tam se gemu od wssech žiwlů wěčná sláwa wzdáwá,
Tam se samo dobročinné nebe k Čechům njžj.

Kde lid ze wssech končin swěta vzdrawenj hledá,
Tam twůg Karel o Tebe též otcowskau má péči,
Tam twůg neduh přjrodau a vmělstwjm se léčj,
Odtud bez vlehčenj ti Najada gjt nedá.

Tam též dokaž, že co Čech sy wděčným srdcem
wážjš,
Co zem Česká pro twé dobré w hlubinách swých
twořj,
Gegjmž praudům cyzozemec s wážnostj se kořj,
Tam též dokaž, že gsy Čech, a njm se býti snažjš!

Tam y w Českém zwuku ať se bjla Tworcy děge,
Kde se w každém hlaholenj ples a radost gewj,
Kde nás cyty probjhagj, o nichž Řečech newj,
Tam ať básnjk diwy Božj w Čechách wěčně pěge!

Wyswětlenj.

1) Preyſſtěninowaté wzdrawugjcý prameny Maryanſké takowé giž powěſti po weſſkerém wzdělaném swětě dosáhly, w tolika gazycých, w tolika nowinách, časopiſech a obzwláſſtnjch knihách popſány byly, že ani nelze pochopiti, proč ſe až doſawáde ani té neymenſſj zpráwy w žádném českém ſpjſku o nich nenaléza, tak gakoby to, co ſe na německých obywatelů země české půdách podiwného a ſlawného děge, českogazykowých kraganů ſe netýkalo. Gſau Maryanſké prameny w západnopůlnočnj částce Plzeňſkého krage, bljže weſnice Auſſowice, od Prahy 16, od Plzně 6, od Teply 1 mjli wzdálený, na panſtwj kláſſtera Teplánſkého. Mjsto to pozůſtáwá ſamo w ſobě w ſkrowném, w okolku aſy dwa tiſýce kroků obſahugjcým, newelmi wyſokými gako o wěnec ſe kraužjcými horami obraubeném audolj, které téměř wětſſjm djlem bařinatau, a z zetlelých zroſtlin, (gež preyſſtěninowaté páry w černau zem, od Němců Moor, od Ruſů zyb nazwanau, obrátily), pozůſtáwagjcý půdau obalené, huſtým leſem wěkowitých gedlj a borowic obeſyty gſau.

Gen k polednj ſtraně toto audoljčko geſt otewřeno a ſylnicý opatřeno, která garnjho a letnjho čaſu neſčjſlným počtem ze wſſech ſtran ſem putugjcých churawců wſſeligakého způſobu naplněna geſt.

W tom

W tom tak krowném audolj se pět rozličných preyssténinowatých vzdrawugjcých pramenů nacházý, mezy nimiž gediný za lázeň slaužj, gmenowitě: 1) praud Maryanský, od kaplićky Marye Panny, w tom audolj se wynacházegjcý, tak nazwaný, w kteréžto kaplićce množstwj odhozených berlj na památku od těch zanecháno gest, kdož na wozých a na berljch do Maryanských láznj přissli, a zaspět bez berlj a docela vzdraweni se nawrátili. Ostatnj pramenowé slaužj za nápog vzdrawugjcý a posylňugjcý, gmenowitě: 2) Ambrozyanka, posylňugjcý kyselka, genž od Ambrože Ssmidta, komendátora kanonye Teplánské k koncy předesslého stoletj gména toho nabyla, genž gj bánj krásnau a zábradljm opatřil. 3) Karolinka, týmiž, wssak o něco mocněgssjmi, wlastnostmi se honosýcý kyselka, tak nazwaná od Gegj Gasnosti nyněgssj cýsařowny Karoliny. Na klenutém stropu báně, kteráž praud ten krássj, gest od znamenitého maljře Fuchsa mistrně wyobrazeno, gak Geho Wzneffenost Neywyšssj Pan Purkhrabj králowstwj Českého Gegj Gasnosti Cýsařowně wyreysowaného Maryanského audolj podáwá, a o dowolenj, by nadřečený praud Karolinka slauti směl, žádá. Obrazowé nyněgssjho o tyto lázně neyzásluhilegssjho opata Karla Reitenberğra, pak neméně zasluhilého Teplánského lékaře doktora Jozeffa Nehra a

gi=

ginhch wjce, připogeni gsau. 4) Křižowka, neyznamenitěgssj a k wzdrawenj neywjce přispjwagjcý praud, od zlatého na báni postaweného křjže tak nazwaný, která nad tjm praudem w prostřed nádherného slaupořadj a wikýřů hrdě se wzhůru pne.

Křižowka skoro tytéž, co horký Karlůw Nowowar wzdrawugjcý ctnosti a wlastnosti do sebe má, mimo to gesstě tu přednost, že se bez ztráty swých wlastnostj y do těch neywzdáleněgssjch mjst zawážeti dá, čehož s horkým Karlowým Nowowarem podniknauti nelze. Roku 1818 přes 70,000 džbánů Křižowky do cyzých zemj odprodáno bylo, roku 1819 ke 200,000.

Posledně 5) podotknutj zaslaužj Kolowratka, praud, genžby brzo nepozorliwosti předků byl zassel, kdyby maudrost wznesseného wlastence Čecha Pana doktora Reuša ho byla newyssetřila. Tento učený wlastenec klasyckau knihu w německém gazyku o těch lázných wydal, a prwnj ponawrhl, by řečený praud se Kolowratkau nazýwal, na památku muže o rozssjřeněgssj známost, aučinnost, a wznik těchto lázni neyzaslaužilegssjho. nasseho zbožněného neywyššjho správce země, Pána, Pana Frantisska hraběte z Kolowratu, Gehož pauhé gméno giž každého wlastence Čecha sladkým cytem pogj, Gehož památka v českého národu wěčně wěkůw nesmrtedlná ostane, s Gnjmž se nowá doba a

wěk

wěk sláwy české začjná, a Gehožbychom y wssech Geho ostatnjch spanilých ctnostj, gimiž gako obr wsseckny syny Čechye předčj, mlčenjm opominuli — gediný dwa giž slawný skutkowé: 1) národnj české Muzeum, kteréž o žiwot ducha, 2) Maryanské lázně, kteréž o uzdrawenj těla pečugj, potomkům nassim w neygasněgssjm blesku a podobě předstawj. Toť gsau dwa Geho, wěkům wzdorugjcý, památnj slaupowé, gakýmiž sotwa který smrtedlnjk se honosyti může!

Za starých časů gmenowal se tento praud Haná woda, z čehož pozděgi w německém gazyku gméno Schlangenwasser powstalo. Wlastnosti a aučinkowé Kolowratky gsau tytéž, gako Křižowky, wssak w mocněgssj a sylněgssj mjře — několik sklenic pohřjženo bezewssj bolesti čistj žaludek, nesčjslný počet nemocý uzdrawuge, a tak řjkage diwy plodj — o čem gak powěst, tak každý lékař swětlau a důkladnau zprávu dagj.

Mimo to na tomtéž Teplánském panstwj w okolj asy 2 hodin ke 200 chutných a zdrawých kyselek sčjsti se může.

2) Prwnj zprávu o Maryanských praudech dáwá nám wznessený český hystoryk Pawel Stránský. Pozděgi ze spisů Balbinowých dozwjdáme se, že tehdáž gesstě swobodný Pán Joachym Libssteinský z Kolowratu, Pán na

Rabensstaině a w Libkowicých, požjwánjm nynějssj Křižowky vzdrawen, a pak cýsař Rudolff II., pitjm Maryanských kyselek a kaupánjm se we wodě od tamtud z Maryanského praudu wzaté, docela od kruté dny oswobozen byl.

To wssak bezewssj pochybnosti gest, že Maryanské wody teprw od roku 1780 za Teplánského opata Hekmana hraběte z Trautmansdorfu, pak komendátora Teplánského Ambrože Smidta, opatů: Raymunda Hubla, a Jana Zlatoustého Pfrognera k rozssjřenégssj a znamenitégssj známosti gsau přissly, a teprw za nynégssjho přezaslaužilého opata Karla Reitenbergra s přičiněnjm a pod ochranau nynégssjho Neywyšssjho Pána, Pana Purgkrabjho takowé sláwy dosáhly, gakéž sobě sotwa které w swětě w tak krátkém čase wydobyly.

Letossnjho roku bylo tam giž 22 dobře spořádaných prostranných, s 3mi ponebjmi, stkwostným náčenjm opatřených domů, ano tak řjkage paláců pro hosti wsseliké třjdy připrawených; budaucý 1820 rok zase 9 podobných stawenj, na nichž se se wssj snažnostj pracuge, přibude, a tak tedy 31 důkladných a pohodlných obydlj k přigetj hostj připraweno bude.

Letossnjho roku giž přes 600 rozličných hostj s celými rodinami se tam wynasslo.

Gest

Gest to tedy zagisté k podiwenj, že žádný český spisowatel o nich až posawáde žádné zmjnky neučinil. Nechceme tedy, aby kdo přjčinu měl w Màryanských láznjch na nás Čechy sobě stěžowati, gako se to tam w Karlowých warech stalo, kdežto se na gednom kamenu mezy přemnohými cyzokragnými y český následugjcý, od wýborného giž w Pánu zesnulého Čecha, Pana práwnjho doktora Antonjna Pawlowského složený nápis nalézá:

„Ware Karlůw, dare České země!
„Tebeť chwálilo giž každé plémě
„Na barweném kamenj;
„Že tě Čech kdy prozpěwowal,
„Nápisem tě oslawowal,
„Nenalézám znamenj.
„Což gen cyzozemce uzdrawugeš?
„Wlastenců swých nezžiwugeš?
„Či tu gesstě nikdý nebyli?
„Mnozý, řekneš, giž tu gméno Čecha měli,
„Což pak byli němj, neb zde oněměli?
„Mluw swůg gistě wssickni ztratili.
„Ware, když tak účinkugeš,
„Tolik neduhů když uzdrawugeš
„Mocý diwotworných pramenů:
„Pomoz Čechům od němoty, a pak shledáš,
„Čeho nynj po skalinách darmo hledáš,
„Popsaných moc českých kamenů!

3) Pá-

3) Pára neb po polsku plyn (Gas) z Maryánské wody se wywinugjcý w prawdě má tutéž wlastnost, gakauž ona slowútná psý geskyně (Grotta del Cane) bljž Neapole we Wlassjch, do sebe, že pták y čtwernoh w gisté dálce k nj se přibližugjcý w okamženj se zalkne a zahyne.

Sylau této Maryánské páry před několika lety y geden pacholjk, an se neprozřetedlně k tomu praudu sklonil, zaražen a zachwácen byl. Ale téstéž páry vžjwagj lékařowé s zwlásstnjm prospěchem pod názwem parnatých láznj (Gasbäder) w Maryánském audolj k vzdrawenj člowěka, gelikož tu páru po trubicých do gistých lazebnjch nádob vwodj, do kterých nádob když se člowěk třeba we swém obyčegném oděwu, posadj, w kratičkém čase neobyčegného welmi přjgemného tepla pocýtj — kterým se rozličnj neduhowé z těla wyháněgj. Tutéž mocnost co ta pára má skoro wssecka syrnatá vhlozem, kterau tamnj hory obaleny gsau — a kterú gak na hoře řečeno po německu Moor, po rusku zyb sluge. Zem ta, když se rozetře, w teplé wodě připrawj, obložená přes nemocný aud, geg poznenáhlu vzdrawuge.

4) Že Gegj Gasnost cýsařowna Karolina neyhlubssj wážnosti a lásky slowanských národů zasluhuge, mohlibychom nesčjslnými přjklady Gegjho wlastenského smeyssljenj dokázati.

Ostatně Pan Libjn gednau za rok s celau sskolau do sssjrého pole wytáhl, a strávil s nj celý den buď w hágečku, aneb na některém z okolnjch wrssků. Stalo se to každého roku na gaře, w měsýcy mági. Ten den, na který do pole wyběhli, byl sskolnj mládeži skutečnau slawnostj; y dali gj také gméno: garnj slawnost. Tauzebně očekáwal každý žák, čekala každá žákyně toho garnjho swátku, a skákali radostj, když přissel. Každé djtě přineslo něco k gjdlu, aneb penjze na mléko, některé také y wjna. Na tom mjstě, kdež se ten den swětil, rozdělaly několik ohňů; wařilo, peklo, gedlo a pilo se na zdrawj. Žácy a žákyně toho dne sami kuchařili, a strogili sobě hody pod spráwau panj včitelowé.

Prwé než se na to mjsto wydali, táhli na giné, gehož pan Libjn wyhledal, aby posázeno bylo. Ten hodný včitel měl totiž za prawidlo, že giž z mládj něco pro potomky včiniti musýme. Kdyby nassi předkowé, prawil gednau k žákům, pro nás nic nebyli včinili, gak zle by s námi bylo! Wy, mé milé djtky! w swém autlém wěku arcy gesstě s to negste, abyste pro ty, genž po wás budau, mnoho včinily. S něco wssak předce giž gste. Kdyby každý z wás rok po roce gen dwa stromečky sadil, aspoň poněkud o dobré potomků se postará. Když se pak tito w stjnu stromů

wá-

wámi wysázených chladiti, aneb owoce gegich požjwati, aneb dřjwjm gegich hřjti se budau, gistě poděkugj těm, kteřjž ty stromy wysadili. Rádbych, aby sskola nasse měla určité mjsto, gežby náležitě osazowati mohla. Až posawád mi se nepowedlo, abych takowé mjsto pro nassi sskolu obdržel. Gsau ale okolo nassj dědiny mjstečka, která nikomu nepatřj; takowá pomalu posázhme.

Toho předloženj se wesskera sskolnj mládež uchopila; a ta myssljnka, aby něco pro potomstwo učinil, zanjtila gednoho každého. Od toho času sslo se každé garo toho dne, na kterýž garnj slawnost se swětila, na některé nezwzdělávané mjstečko, zpjwagjce Wogt. Negedlého pjseň: Podte djtky! zbjrat kwjtky*), a každé djtě sadilo aspoň geden stromek. Tak powstali po wssech stranách hágečkowé, na kteréž každému, kdož koli tau kraginau putowal, bylo až mjlo se podjwati.

W tom mjstě, kdež pan Libjn gako učitel mládeže prospjwal, byl také žiw Pan Chotětowský, weliký přjtel djtek. Mnoho let strávil na dalekém statku; nynj ale se zase sem wrátil, a měl z přičiněnj Libjnowa neywětssj

ra-

*) W Hlasateli Českém třetjm běhu, djlu prwnjm strana 106.

radost. Přissed sem na podzym, slyssel celič-kau zymu mnoho mluwiti o garnj slawnosti sskolnj mládeže; y byl welice žádostiw, také se na ni podjwati. Včitele tak hodného zwáwal k swému stolu, mnoho se s njm wyrážel, a welikau čest mu prokazowal. Rjkáwal: Mu-žowi, který z nassich djtek lidi dělá, a k gegich budaucýmu sstěstj základ klade, náleži wssecka poctiwost; onk pro gich prawé dobré wjc činj-wá, nežli rodičowé sami.

Čemu se Pan Chotětowský neywjce radowal, bylo: že wěrný včitel Libjn wssecek se mládeži obětowal, nepohledáwage za to zna-menitých vžitků zewnitřnjch. Měl plat malý, s njmž wystačiti nemohl. A předce pracowal we sskole se wssj láskau a radostj. Podlé geho přjbytku bylo pusté mjstečko. To okopal, a v-dělal z něho zahrádku. W té zahrádce wypěsto-bil semenj, gež pak prodáwal. Stržené penjze byly mu dobrau pomůckau w hospodářstwj. Nic méně předce trpěl s tolika hodnými, ne-zodpowjdatedlně od obcý přehlédnutými včiteli; cýtil se někdy starostmi o žiwnost vžjčena, kte-réž ale pokaždé zahnati hleděl, kdykoli mezy swé žáky a žákyně wstaupil.

Gakkoli Pana Chotětowského Libj-nowa zysku nechtiwá přičinliwost těssila: pře-dce ho to w srdcy bolelo, že tak hodný zaslau-žilý včitel za swau prácy a mrzutost, kteréžto

zá-

žádný včitel od sebe zcela wzdáliti nemůže, tak skaupě placen gest, a nauzy třjti musý. Promluwil o tom s duchownjm pastýřem té osady; ale y ten sy se wšjm práwem na swůg bjdný staw ztěžowal. Y geho péče o wyžiwenj tlačila.

Můg Bože! prawil Pan Chotěťowský, proč pak musegj práwě ti neyhodněgšj, neyzaslaužilegšj mužj se nužowati, gešto mnohý hlupák, který swětu ničemným toliko břemenem gest, hognostj oplýwá, a geště aušměšně na takowé muže zhljžj, gimžto ani hoden nenj prach s obuwi setřjti. Toť tak v nás nemůže zůstati! musý to ginák býti!

Pan Chotěťowský hleděl tak tu wěc zawesti, že se, když se garo přibljžilo, neyznamenitěgšj audowé obce shromáždili. Wšickni měli welikau k němu důwěrnost; nebyť byl zkušený, wybraušeného mozku, wážný muž. Prohlásyl k shromážděným, žeby rád we wěcy důležité, která mu tuze na srdcy ležj, s nimi se poradil; že daufá, že se dokážj býti dobrými, šlechetnými lidmi. Otázku geho: zdali s přičiňowánjm swého duchownjho pastýře a školnjho včitele wšickni cele spokogeni gsau? — wšickni gednomyslně ztwrdili, a každý se dal do hlasytého wychwalowánj obau dwau mužů.

Kto chwále z celého srdce přiswědčugi, prawil Pan Chatětowský. Než tjm wjce by se mělo očekáwati, že tak hodnj a zaslaužilj mužj, gako gsau náš duchownj pastýř, a včitel, za swau práci potřebné odměny dostáwagj. Milj bratřj! coby z nassich dětj, coby z samých dospělých bylo, kdyby wěrnj dussj nassich pastýři a včitelowé základu k dobrému w člowěku nerozwjgeli, kdyby newzděláwali rozumu a nesslechtili srdce, kdyby nás newedli k tomu, což krásného, sprawedliwého a vsslechtilého gest, a k tomu, genž bydlj na nebesých, a nasse osudy řjdj? Milj bratřj! zdiwočili, až k howadu snjžilibychom sebe. Než wizme, kterak tak weliké zásluhy těchto mužů odpláciyme? Kupcy dáwagj swým služebnjkům, a řemeslnjcy swým towaryssům darmo obydlj, strawu a tolik mzdy, aby bezewssj starosti žiwi býti, a když dobře hospodařj, gesstě něco naschrániti a odložiti mohli. Kterak pak my se w tom zachowáwáme k swému duchownjmu spráwcy a včiteli, kterjž nám wjce gsau nežli krámsstj a towarysši? Milj bratřj! bolj mne to, že to řjcy musým: necháwáme s nauzý zápasyti těch, genž by wždy gasného ducha mjti, a časnými starostmi ne tuze obtjženi býti měli, necháwáme starostj o vžjwenj vmdleti, a nutjme ge, aby w mnohém strastném okamženj litowali,

li, že se stawu tak new děčnému, ga-
kaž gegich gest, oddali? — Den po dni
drahota roste; kupec, řemeslnjk, y ten nádennjk
wyšssj cenu swého zbožj, aneb swé práce, a
proto mohau; čjm wjc wydáwagj, tjm wjce
přigjmati. Naproti tomu musý mnohý ducho-
wnj pastýř a učitel neywětssjm djlem na tom
platu přestáwati, kterýž za starodáwnjch, lacy-
ných časů ustanowen byl. Mnohým giž w o-
něch časých nebyl dostatečný, tjm méně můž do-
stačowati w těchto drahých časých! Dostalilt kde
přjdawku, tak se předce nesrownáwal s rozmá-
hagjcý se drahotau. Y takowé dary, gimiž
gim lidé za starých, lepssjch časů, wděčnost swau
na gewo dáwali, nynj gim pořád skaupěgi se
přinássegj, gesstoby nynj se wssjm práwem
zdwognásobněny býti měly. Milj přátelé! ge-
stli se giné obce duchownjm y sskolnjm včitelům
swým tak newděčny býti chtj, nasse takowá ne-
buď! Gestiť nasse powinnost, abychom zewnitř-
nj staw nasseho duchownjho Otce, gakož y na-
sseho hodného včitele Libjna zlepssili, aby oba
swé těžké powinnosti s radostj čiuili, a ne s
wzdycháujm.

Wssickni přjtomnj swolili; widělo se tolika
ko mnohým býti těžké, aby nassli prostředek,
gimžby se k takowému zlepssenj platu potřebné
summy opatřily.

Milj

Milj přátelé! prawil Chotkowský; chudj nassi obce nemagj ničjm přispjwati; gest nás ale tolik mezy námi, gimž Bůh přes potřebu nadělil. Neywjce gich wydáwagj welmi rádi kolik zlatých na mnohau pominutedlnau radost: y pročby také sobě malým přispěnjm k nawrženému zlepssenj stawu nassich včitelů nezgednali rádi takowé radosti, kteráž zagisté čistssi a trwánliwěgssi gest, nežli neywjc těch radostj, po kterých dychtj. Mábych rada byla, abychom poslali možným w obcy krátkau srdečnau nabjdku k přispěnj do záduſſi a do sskolnj pokladnice. Každý ať se prohlásý, mnoholi chce ročně k zlepssenj platu nassich včitelů přispjwati? Daufám, že se každý rád podwolý.

Předloženj to wůbec bylo schwáleno; a nabjdka na obec hned složena. Pan Chotkowský podepsal se hned s nemalau summau, kterau každého roku platiti sljbil. Ostatnj následowali geho přjkladu, a téhož dne sessla se summa znamenitá. Skoro wssickni mohowitj horliwě a dle možnosti k tomu předsewzetj napomáhali; y chudj obětowali dobrowolné pomůcky. A tak y tu se okázalo, že mnohé wěcy možné, a k wywedenj lehké gsau, když se to gen náležitě zawede, a když gen dobrá a stálá wůle gest.

Sarnj slawnost se giž rychlými bljžila kroky. Libjnowi žácy a žákyně s welikým

gi

gj čekali taužením, a skákali, wejskali radostj, když milý wčitel den ustanowil, na který se držeti měla. Ten den před nj shromáždili se nejznamenitěgšj audowé obce, aby o to rokowali, gakby se ty penjze, kteréž se na onu nabjdku obcy wčiněnau sešly, rozděliti měly: y wysnesli se, aby roční plat duchownjho pastýře o dwě stě zlatých, a wčitelů o sto tolarů zwegšen byl, a za ostatek aby se založila a budaucně rozmnožowala školnj knihowna.

Pan Chotětowský mimo to o to se postaral, aby tato garnj slawnost byla gak náležj weselým swátkem školnjm. Kaupil pro školnj mládež buben, dal vdělati krásný praporec, a darowal gj geg. Děti newěděly co radostj dělati.

Plnj radosti sešli se wšickni žácy a žákyně w určitý den w domě školnjm. Dle wětšjho počtu hlasu brzo zwolili bubenjka a praporečnjka. Po skončeném wolenj bubenjk zabubnowal, praporec se zdwihl, a radostně táhla mládež školnj z městečka, prowázena množstwjm djwáků, gimž toto diwadlo nowé a milé bylo.

Nejprwé táhli k tomu mjstu, kdež každý žák stromeček sadil. Když se ta chwalitebná práce wykonala, táhlo se k hágečku, kdež se garnj slawnost obyčegně swětila. Když se k němu přibljžili, podiwili se nemalo, spatřiwše

ně-

několik stanů, které Pan Chotětowský a giný přátelé sskolnj saukromj rozbiti dali. Gesstě wětssj ale byly to diwy a radowánky, když se z gednoho stanu ozwaly wlasské bubny a polnj trauby. S hlučnau hudbau byla sskolnj mládež slawně přigata, a radost gegj wystaupila na neywyšss, obzwlásstně když ze stanů ne gen Pan Chotětowský, ale y mnozý z neyznamenitěgssjch audů obce s swými panjčkami wystaupili, a celé žákowstwo přiwjtali.

Radost byla wsseobecná. Když wssecko w potřebný pořádek vwedeno bylo, byli duchownj pastýř a včitel do gednoho stanu pozwáni. Pan Chotětowský držel k nim we gménu obce krátkau řeč, w njž gim za gegich snažnost o dobré obce a mládeže co neysrdečněgi poděkowaw, prosyl, aby y budaucně o dobré welkých y malých pečowali, a gim oznámil, že obec za swau powinnost vznáwá, aby plat gegich od dnesska zlepssila. Pan Chotětowský mluwil tak wážně a srdečně, že wssicknj okolo stogjcý nemalo pohnuti byli.

Duchownj y včitel odpowěděli na řeč Pana Chotětowského s pohnutým srdcem. Co dosawad byli včinili, byla prý gegich powinnost, kterauž y budaucně se wssj swědomitostj plniti budau; ostatně že ge to přenáramně těssj, že obec dobrau wůli gegich poznáwá. Y děkowali také obcy za to, že gich chce zwenssenjm

ným platu trápjcých starostj o obžjwu ochrániti, a do stawu takowého postawiti, aby powinnosti swé s tjm weselegssjm duchem plniti mohli. — Přjtomnj audowé obce srdečně tiskli oběma ruce, wsseho gim dobrého žádagjce. O gaká to radost, gaké sstěstj, když mezy obcý a včiteli gegjmi duchownjmi y sskolnjmi obapolná láska a wděčnost panuge! Tuto včiteli náboženstwj a mládeže radost pracowati; tu se vgjmá sýmě dobrého, gež rozsýwagj, a wsseckö vssiechtilé, gež sstjpiti a rozssjřiti vsylugj.

Weselé žákowstwo oddalo se nynj zcela kratochwili a radosti. Včiniwsse krásu tancowali při hlučné hudbě do kola, zpjwagjce Milosslawowu pjseň mágowau: Wjtey nám mági! *) hráli rozličné hry, při nichž se tělo hodně pohybuge, a hbité a způsobilé činj, wyprawowali sy powjdky, četli z některé knihy kratochwilné kausky, dáwali sobě otázky a pohádky, wedli wognu, dobýwali pewnostj, a drželi saud wogenský nad odběhlcy a řediteli pewnostj, kterj prý se nebránili gako poctiwj mužj.

O poledni zazněly polnj trauby — na znamenj, aby se přjtomnj k weselému hodowánj shromáždili. Sedlo se za ssesti dlauhými stoly. Kaž-

*) Wiz w Hlasateli Českém, w třetjm běhu, 4. djlu strana 575.

Každý žák dostal také skleničku wjna. Připjgelo se také, a při každém připjgenj zněl trub zwuk, a bubnů zwuk. I bylot to, obzwlásstně malickým hostem diwadlo slawné.

Rowně tak weselé strávilo se odpoledne. Několika žákynjm napadlo, že milého včitele owěncugj. Ostatnj děti radostně přiswědčily. Rozběhsse se tedy po hágečku, hlédaly konwalinek a giných kwětinek, co gich nagjti mohly. Pak honem wily kytky a wěnce. Gsauce hotowy, táhly w slawném processý k stánu, kdež byl včitel. Děwčata ho owěncowala; hossi mu podali kytek, a gedno děwče promluwilo při tom několik slow wděčnosti a lásky.

A tak vplynul ten den w neyradostněgssjm požjwánj, a w neypřjgemněgssjch kratochwilech. Pan Chotětowský dal tu hostinu na swůg náklad připrawiti, a y tak dokázal, že gest prawý přjtel sskoly a djtek. Prwé než táhli k městečku zpátkem, včinil Pan Chotětowský mládeži a gegjmu wýbornému včiteli nowau welikau radost. Prohlásyl totiž, že gistý kus země, gegž nedáwno kaupil, sskole na sstěpnicy daruge, za to nic wjc nežádage, než aby žácy a žákyně wždycky hezky pilni byli. Děti weyskaly a skákaly radostj, a Pan Chotětowský přigal za tak krásný dar ty neywraucněgssj, neysrdečněgssj djky. Těm wssak dobrodinjm, kteréž mládeži otčiny swé prokázal, neby-

lo

ko gesstě konce. Prwé než se wydali domů, dal gesstě přednesti swazek knih, a rozdal ge mezy děti, které neweděly radostj co počjti. Hlasytě chwálily dobrodince swého, a skoro ho na rukau nesly.

Nynj zabubnowal bubenjk. Praporečnjk postawil se s praporcem, gegž wěncy obwěsyly, před zástup; y táhli, každý zelenau ratolistku w rüce, mezy vstawičným prowyskowánjm, prozpěwowánjm a poskakowánjm až do městečka, kdež zazpjwawsse gesstě na rozlaučenau mágowau pjseň, od domu sskolnjho wesele se rozessli. Kolik neděl se pak o té krásné garnj slawnosti rozpráwělo. Každý chwálil Pana Chotětowského dobročinnost ke sskole, a přjklad geho mnohé pohnul, že pro tak vžitečné zřjzenj také něco včinili.

Téhož gesstě roku začalo se to mjsto wysazowati, gež Pan Chotětowský sskole byl darowal. Že bylo weliké, rozdělilo se na dwa djly; geden byl vrčen pro sstěpnicy, druhý pro kwětnicy a zelnicy. Každý žák, každá žákyně dostali w něm po záhonku, gegž poseti mohli, čjmž chtěli. Neywjce děwčat sázelo na swých záhoncých kwětiny; hossi okurky, keřichu, turky, tykwe, melauny, a t. d. Když děti několik hodin w sskolnj swětnicy poseděly, pilně se včiwsse, ssel s nimi včitel časem do zahrady, kdež se podjwali, gak wssecko na záhonech stogj. W

prá-

prázdných hodinách se w zahradě rylo, sylo, sázelo, pielo, zbjralo, klestilo, raubilo, trhalo, řezalo, kopalo. Děwčata měla neywětssj potěssenj, když včitele kwjtjm obdarowati mohla. Hossi pak přináššjwali panj včitelowé okurky a giné zeleniny, které sami byli wypěstili. A to měly děti za neywětssj radość. Y Panu Chotětowskému přináššjwaly kwětiny a zeleninu z zahrady swé, a byly welice potěssény, když dary gegich milostně přigal.

Druhý djl zahrady byl pomalu wysázen stromy. W prostřed sadili ljpu — Panu Chotětowskému ku poctě, a řjkali gj Chotětowka. Každý žák, y každá žákyně směli sy wysaditi dwě třessničky, a owoce gegich tak dlauho za swau wlastnost powažowati, gak dlauho do sskoly chodili. Gaká to byla wssem radost, slyssjcým na gaře, že giž mnozý stromkowé kwetau! Wssickni se tam hrnuli, aby ty kwetaucý stromečky spatřili. Když pak se prwnj owoce okázalo: tu byly teprw radowánky! když třessně vzrály, dalo každé djtě, na gehož stromu které wisely, neykrásněgssj z nich, a tak se sebral prwnj taljř překrásných třessnj. S těmi se wydalo několik wyslaných hochů a děwčat k Panu Chotětowskému, a podali mu gich gakožto maličké oběti z wděčnosti, což ho srdečně těssilo.

Po

Po roce napadlo Panu Libjnowi, že uwede nowau sskolnj slawnost. Chtěl totiž wssecky třessně w sskolnj zahradě s swými žáky gednjm dnem očesati, a ten den dětem swátkem včiniti. A tak se skutečně stalo. Když třessně vzrály, vstanowil Pan Libjn den, na kterýž se česati měly. Y táhlo se s bubnem a praporcem do zahrady, kdežto tuto weselau pjsničku zpjwali:

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!
Krásné třessně česeyme,
Mzdu swé práce zbjreyme!
Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Děwčata.

Gak gsme dobře činily,
Že gsme gádra sadily!

Hossi.

Wyrostly z nich prautečky,
Z prautečků pak stromečky.

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Krásné třessně česeyme,
Mzdů swé práce zbireyme!
Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Děwčata.

Gak gsme se gjž těssily,
Když nám rauby chytily!

Hossi.

Gak nám tlaukla srdéčka,
Zřjcým prwnj kwjtečka!

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!
Krásné třessně česeyme,
Mzdu swé práce zbireyme!
Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Děwčata.

Kdo teď bude litowat,
Že zde musyl pracowat?

Hossi.

Dobřeť stromky klestiti,
Před zymau gich chrániti.

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Krá-

Krásné třessňě česeyme,
Mzdu swé práce zbjreyme!
Heysa, weselé,
Milj přátelé!

Děwčata.

Dobřeť zem gim zkopati,
Hausenky z nich zbjrati.

Hossi.

Že gsme kůru čistili,
Hle, gak nám se zdařily!

Wssickni.

Heysa, weselé,
Milj přátelé!
Krásné třessně česeyme,
Mzdu swé práce zbjreyme!
Heysa, weselé,
Milj přátelé!

Děwčata.

Hle teď hognost třessniček!
Gak nám kynau z wětwiček!

Hossi.

Kdoby nechtěl pracowat,
Když se pak můž radowat!

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!
Krásné třessně česeyme,
Mzdu swé práce zbjreyme!
Heysa, wesele,
Milj přátelé!

Děwčata.

Kdo chce hogně česati,
Musý s chutj dělati.

Hossi.

Že se každý k prácy znal,
Dobrý Bůh nám požehnal.

Wssickni.

Heysa, wesele,
Milj přátelé!
Krásné třessně česeyme,
Mzdu swé práce zbjreyme,
Wděčně, wesele,
Milj přátelé!

Nynj se dalo wssecko do česánj owoce. Každé djtě dalo něco swých neykrásněgssjch třessnj, a pak ge několik wyslaných žáků a žákynj doneslo Panu Chotkowskému. Nato wčini-

niwsse okolo Chotěłowky krásu, tuto gesstě zpjwali pjseň:

Giž gsme práci dokonali,
Hogně třessnj načesali,
Wzali mzdu swých pilnostj;
Zem y strom se odměnily:
My pak bychom winni byli
Černau newznalostj?

—o—

Rodiče nás w péči magj,
Učitelé wzdělávagj,
Dobrodinci wzbuzugj,
Abychom gich radost byli,
Wlasti někdy poslaužili,
Wěrně o to pracugj.

—o—

Buďte nám wždy přjkladowé,
Wssechtilj stromečkowé,
W wděčné užitečnosti!
Gako my chcem krásně kwěsti,
Owoce chcem hogně nésti
Maudrosti a mrawnosti!

Potom se wyráželi několik hodin newinnými hrami, mezy nimiž každý swé třessně strávil, gestliže gich — gakož se od mnohých stalo, — swým rodičům, aneb menssjm bratřjm a sestrám domů s sebau newzali. Tuto slawnost nazýwali třesskowau slawnostj.

Po

Po roce přisſla k ſlawnoſti garnj a tkeſſňowé také geſſtě ſlawnoſt bramborowá. Djl totiž zelnice každý rok byl poſázen brambory, které na podzym gednjm dnem wykopali. Y tenkrát táhla ſſkolnj mládež s bubnem a praporem do zahrady, neſauc s ſebau koſſjky, lopaty a motyčky. S pléſánjm wykopáwali brambory, a házeli do koſſjků. Gſauce hotowi, nadělali, poněwadž zahrada wzdálena byla, ohnjčků, a pekli a wařili brambory a zemčata, gež pak weſele ſtráwili. Někdy také wzal duchownj paſtýř a Pan Chotkowſký podjl na ſlawnoſti té, při nižto obyčegně ſe zpjwala Miloſlawowa pjſeň o bramborjch:

Chwal ſy, kdo chce, krmě panſké,
Paſſtyky a cukrowj;
Nechž mu kuchař z země Franſké
Skwoſtné gjchy hotowj.

—o—

Nechť mu gjdla kořeněgj
Kwětem nebo muſſkátem;
Nechž mu pečeň naſtrogegj
S mudrowaným ſalátem.

—o—

Wſſak mu nic wjc nenaſtrogj,
Nežli trochu vtrýchu;
Brzoť w něg ſe nemoc wrogj,
Bauř mu wznikne we břichu.

—o—

Brzo nebude gjst mocy
Ze sta krmj gedinau;
Dna ho bude we dne w nocy
Trápit každau hodinau.

—o—

Gá sy chwálit nepřestanu
Naše sprosté brambory,
Gá gen gegich držjm stranu,
Wšechněm mlsným na wzdory.

—o—

Když se prácy vnawjme,
Oheň sám nám kuchařj;
Hrnec zemčat postawjme,
Až se sama vwařj.

—o—

Nebo nám ge popel žhawý
Vpeče gak kaštany:
Mámeť potom pokrm zdrawý,
Neměnjmeť s zemany.

—o—

Nač zwěř kwjtjm ozdobowat?
Zůstaneť předc smradlawá;
Nesmjmť zemčat okrašlowat:
Pěknáť gsau, y woňawá.

—o—

Radostné to podjwánj,
Když ge horké laupáme,
Chutné gest pak polykánj —
Ani neoddycháme.

—o—

Že tak mlsným nechutnagj
Nadjwanj holubi,
Gako nám když zemčat dagj? —
Prásſjt ſe nám od huby.

—o—

Když ſe nimi naſytjme,
Gak nám po nich weſelo!
Krwe ſobě nezkazýme;
Hodně běřem na tělo.

—o—

Držte, mlſnj, na paſſtyky!
Gá radč držjm ſ brambory.
Nechcy zdrawj z apatyky! —
Žiw buď Drak*) wám na wzbory!

Až doſawad ſe w té ſſkole tyto tři ſſkolnj ſlawnoſti ſwětj, a až doſawad gſau w tom městečku hodnj muži, kteřj, gako Pan Chotěkowſký, na zwelebenj té ſſkoly neywětſſj podjl berau.

Jozeff Rautenkranc.

*) Frantiſſek Drake, Angličan přineſſ prwnj brambory do Ewropy z Ameryky léta Páně 1585. Užitečnoſt wſſak gegich poznala ſe wůbec w Ewropě teprw wěku oſmnácté-ho, w němžto ſe gich hogněgi, y w naſſj Čeſké zemi ſázeti začalo.

Stará Česká Literatura.

Renuntiatio Mundi,

to gest

Wýhost Swětu.

Kterýmž geden z vtrápených, skrz prácata swěta prohnaných, kolotánjm rozličným zmatených, a wssak do centrum milosrdenstwj Božjho giž zase vwedených, a Bohu na wsseckn geho wůli cele oddaných, nehodných Gežjsse Krysta služebnjků, odewssech nepobožných, zemstwjm čenichagjcých, a w tělesných žádostech pohřjžených swěta synů, zgewně se odděluge.

Od Jana Amosa Komenského.

(Přetisstěno podlé Amsterodámského wydánj.)

Křesťanskému, Bohu milému pokolenj, těch kteřjž práwě slowo žiwota poznali, trpěliwost swatých přigali, a od nečistot swěta bez posskwrny se ostřjhati w vmysl wzali, milým swým wěrným bratřjm, a duchownjm přátelům, gá před očima wssech lidj bezbožnému, bláznjwému, přewrácenému swětu wýhost dáwagjcý, winssugi mi-

milosti, pokoge, a maudrosti, od Boha Otce swětel, a Pána nasseho Gežjsse Krysta, kterýž nás wykaupil od přjtomného zlého wěku, podlé wůle Bohu u Otce nasseho, gemuž buď čest, a požehnánj, na wěky wěků, Amen.

Pozorugte nebesa, a mluwiti budu: posslyš y země řečj vst mých. Ach poslyš a popatř ty wždycky přjtomný Bože, ty přelaskawý milý bratře, Gežjssi Kryste! Ach gak se žalostně bezbožný swět k tobě má! gak twé přenesmjrné lásky přewráceně užjwá! gak řjdcý welebnost Božstwj twého, sladkost milosrdenstwj twého, mocnost působenj twého, poznáwagj! gak wssecko co žiwo w zlém se hmýžý a čmýrá!

O kdo to smrtedlným lidem k obrazu twému stwořeným dá, aby saudili, co a gak slawnj gsau v wnitřnostech swých, co a gak mrzcý a bjdnj w zewnitřnostech swých! a že zewnitřnj člowěk, russjcý se na každý den w žádostech swých, mrtwen býti musý, aby wnitřnj žiw byl.

O ty studnice maudrosti, Bože můg a Otče můg, wůdce mladosti mé (Gerem. 3. 4.) gá teď sem, poznáwám, wyznáwám, mluwjm, a pjssi, (a oswědčugi před nebem y zemj, angely y lidmi) srdečně a wděčně, sobě ku potěssenj, a tobě k wěčné slávě a poctiwosti, že gá ne sám sem prohlédl, abych widěl a poznal marné a nebezpečné cesty bjdných synů lidských: ale žes

ty

ty slowem a duchem swým mne oswjtil, abych ge spatřil; tys se mne dotekl, abych se gich zhrozyl; ty mnau spět trhl, abych se od nich odwrátil; ty mně sladssjho cosy vkázal, abych sobě wssecken ten marně nadutý, pyssný, slepý, hluchý, osskliwý, swět, zossklíwil. O slawný Bože, ó sladký Bože, ó newymluwný Bože, čjm se odměnjm milosti twé, za toto tak diwné dobrodinj, kteréjs mně nenadálému, nezaslaužilému, nehodnému služebnjčku swému, tworu swému, trupli swému, prokázal? Ay zamlauwám, zasnubugi, oddáwám se tobě na wěčnost, k službě twé, k lásce twé, k milosti twé! A na proti tomu odpowjdám se, odřjkám se, zhosskugi se, nynj y na wssecken čas žiwota swého, swěta bezbožného, geho žádostj očj, geho pýchy žiwota, wssech ničemných marnostj geho, gichž odpowědným nepřjtelem býti chcy a slibugi, skrze milost twau; y sám w sobě, gakožto wěrný bogownjk Krystů wssecko to mořiti, y při giných (gak mnoho mi milosti propůgčjš) tagně y zgewně, hlasem y pérem vdatně bořiti, kazyti, rytjřsky, mocý a duchem twým, wybogowáwati, přemáhati, a wjtězyti, y koruny slávy očekáwati.

Podiž tedy sem na swětlo mrzutá potwora, spotwořený swěte, ať tě gak krásný gsy, spatřjme. Slyš swěte! ty swěte gsy weliká satanowa peleš; pyssného lucypera pyssný hrad;

na=

nadutého Belzebuba, plný modlářstwj chrám; nečistého swodnjka Asmodea nečistý domek; hltawého Plutona a Mammony nenasycené pastwisstě; wražedlného pekelného laupežnjka, tisýcy kemeslného podwodnjka, lsti a lži plná sskola; nezřjzených žádostj dráždidlo; a tak dussj lidských za bjdné marnosti tržisstě; lep těla; wdice dusse; zaufalosti nástraha; zatracenj wnada; praud wssecko zachwacugjcý; wjr do sebe wssecko wchumláwagjcý, gezero nečistoty, moře nepokogů, a propast zahynutj. Nebo w tobě na skrz panuge modlářstwj, epikuregstwj, saducegstwj, rauhánj, zapomjnánj na Boha, pokrytstwj, pýcha, nesprawedlnost, wraždy, wzteklost, hněw, záwist a nenáwist, nečistota, sodomstwj, opilost, bugnost, laupeže, krádeže, nátiskowé, křiwdy, podwodowé, fortelowé, lsti, lži předùwné, nelitostiwost, ukrutenstwj, newěry, pomluwy, klewety, sočenj, čjhánj nesčjslným způsobem gedněch na druhé, na žiwoty, na statky, na poctiwosti: summau we wssech stawjch swobodné přestupowánj přikázanj Božjch, zgewně neb tagně, pokrytě neb prostopassně, bez studu a bázně Božj, bez ostýchánj wssech giných twarů, ach nastogte! Toť gest weliký ten plný směsyce Babilon, z něhož wygjti wssechněm, kdo spaseni býti žádagj, powinné. Směsyce prawjm diwná zmatků a zpletků gest we wssech stawjch: zamotánj a zapletenj takowé wssého wssudy, že

ani

ani počátku, ani konce, ani prostředku, žádného newiděti. Začni a examinug duchownj, swětské; mladé, staré; wrchnosti, poddané; rodiče, djtky; kněžj, posluchače; včitele, včedlnjky; mistry, žáky; saudce, saudjcý se; wěřitele, dlužnjky; prodawače, kupce; pány, zemany, měsstany, řemeslnjky, sedláky, chalupnjky, podruhy, nádennjky, chodce; manžely y swobodné; muže y ženy; mládence y panny; starce y děti; bohaté y chudé ꝛc. Nagdeš, ach nasstvgte, že nikdež při wssech těch žádné oprawdowé pobožnosti a wraucnosti; žádné wnitřnj Božj bázně nenj. Nenj ani prawa, ani sprawedlnosti; ani rady, ani rozumu; ani lásky, ani přjzně; ani studu, ani bázně; ani mrawů, ani počestnosti; ani vctiwosti, ani nábožnosti; ani pilnosti; ani bedliwosti; ani swornosti, ani řádu; ani w slawjch wjry, ani w činech mjry; ani w bjdách čitedlnosti, ani w potřebách vkimnosti; ani sobecné pokory, wssicknì wssechněm činj na wzdory: žádného rozmysslenj, a na nápravu pomysslenj, každý w swých nawyklostech vprkem běžj, gako kůň w běhu swém.

Ach bjda, ach žalost!

Pro vitio virtus crimina nunc patitur.

A má w tom Bůh zaljbenj mjti? ó nikoli, nikoli; nýbrž hněwá se na bezbožné každý den. Střely swé nabrausyl, posadil se nad po-

to-

topau: On gest kterýž rozpustilé starého swěta obywatele powodnj zatopj, hyzdné a howadné Sodomany ohněm zažjtj. Zatwrdilé, slepé, powěrné Egiptany čerweným mořem, wlastnj gegich bezbožné krwe zatopj: modlářské, pyssné, lakomé, laupežné Babilonské, s bezbožným gegich hnjzdem wywrátj.

Na proti tomu pak swé Noéle w koráby, swé Loty w gesky ni, swé Izraelity w zemi Gesen a na paussti, swé Judské v prostřed podwrácenj, gak zachowati wěděti bude. Tak že y v prostřed tonaucých bezbožnjků bezpečni budau; y prostřed Egiptských temnostj gasnýma očima swětlo spatřowati budau: v prostřed Belsazarowých kwasů střjzliwj zachowáni budau; aby hleděli na skutky Božj, a djwali se na zahynutj bezbožných.

Protož ty, ó wěřjcý a křesťanská dusse Hospodinu se těš, a on dá tobě žádosti srdce twého: a wywede sprawedlnost twau gako swětlo, a newinu twau gako poledne. Nynj mnoho trpěti, a na wsse strany s satanem bogowati musyš: ale blaze tobě, wystogjssli ten bog dobře! Wystogjš pak, budešli w sýle Božj státi a bogowati. Nebo on dj: daufeyte, gá sem přemohl swět. Děkugi tobě můg wjtězy Kryste, žes za mne přemohl: y gáť přemohu w tobě. Děkugiť, žes mi falessný ten, larwami obestřený a vljčený swět poznati, a geho se zhostiti

dal.

dal. Deyž mi také prosým ať mocý a pomocý twau, spolu s ginými twými vpřjmými (ač nemnohými) proti němu bogugi: a nedopausstěg, abych každodenně s njm, dokud gde gsem, zacházege, a gako s smolau se obýrage, nakazyti se, a znowu pokáleti, měl: nýbrž abych přjkladem twým mezy Faryzey sedage, gedowatým střelám pokussitelů a posměwačů opatrně wyhýbati vměl, a z cest twých nikam se neuchylowal. Ny vmyslu gsem Bože můg wssecko sobě pokládati za sskodu, pro wywýssenost známosti Krysta Gežjsse mého: a ztratiti wssecko pro něg, a mjti za legna, gen abych geho získal. Wztekey se swěte y peklo, gak chcete, nedbám nic: Stwořitel můg gest Pán můg, Otec můg: Syn Božj gest bratr můg, towaryš můg: rág gest wlast má, nebe dědictwj mé. Co mi do tebe swěte, bjdný swěte, lopotný swěte, slepý swěte, k zatracenj běžjcý swěte? Gá pak Gežjssi Kryste gsem a zůstáwám služebnjk twůg, syn děwky twé: nalož s služebnjkem swým podlé milosrdenstwj swého, nauč mne vstanowenjm swým, dey ať se za tebe nestydjm w pokolenj tomto zlém, ale vdatně stogjm w tobě:

Desino nunc meus esse, tuus cupio esse Jehova.

Styx, Caro, Munde, vale: sum Domini eja mei!

Cedi-

Cedite, nil quicquam in me juris habebitis unquam.

Sat ſcio me hujus Heri praesidio incolumem.

A protož přeč trubači a záſtupowé hlučjcý! waſſeho piſku, ſkřehotu, hluku, nedbám, ani gemu vſſj wjc nepropůgčjm.

Piſſtala ſladce wznj, když ptáčnjk ptáčata wábj:

Odſtupte odemne činitelé nepráwoſti, nýbrž náſtrahy nepráwoſti? Hoſpodin geſt můg podjl, mé dědictwj, hrad můg, ſkála má, ſýla má, ſwětlo mé, ſpaſenj mé, ſtrážce můg, ochránce můg, alios ignoro Patronos, on geſt má ozdoba, má koruna, mé ſlunce, má ſláwa, mé wěčné dobré. Nechlubjm ſe lidmi, a ničjm giným: w ſamém Bohu mém geſt chlauba má. Nebo kdo chce maudrým býti, ten buď bláznem, aby včiněn byl maudrým. Poněwadž Bůh maudré ſwěta lapá w maudroſti gegich, a nadute vměnjm dáwá w přewrácenoſt ſmyſlu.

Takowých neſčjſlných marnoſtj, a newyžitečných ſnažnoſtj ſwěta, naučil ſem ſe z miloſti Božj nedbati, mnohotwárných zaměſtknánj od prawdiwých činů we wſſem ſwém žiwotě a powolánj oddělil ſem, a oddělowati ſobě vložil: nic na to nehledě, že na ſebe ſmjch a žertjčky marného ſwěta obrátjm: gakž ſem počátky toho w počátečnjm ſwém obrácenj negen pochytil, ale

y wystál. Wjmi o tom že kde Bůh můg djlo swé milosti při mně rozmnožuge, satan také djlo zlosti proti mně ztužj. Wssak milost Božj wjm že swjtězý we mdlobě mé. Bylli sem komu trnem w očjch, vstupugi: zawazelli sem komu, vprazdňugi: zastěňowalli sem komu, ay odsloňugi: bylli komu žiwot můg těžký, ay vmjrám y gemu, y swětu, y sobě sám, abych Bohu žiw byl. Chwála buď wěčná Bohu, žeś sobě toho na mne bláznjwý, wzteklý, střesstěný swěte nedowedl, aby mne sobě podkasal, nástrahami swými zmámil, ljbostmi zgjmal, zwyklostmi swázal, a obyčegem zhowadilé té směsyce žiwu býti nawedl: nýbrž ani toho, abychř způsobem Placentýnů, a pochlebných fatkářských kazatelů, polsstářů podkládati, a nekagjcnostj twých wymlauwati, pomáhal. Tollat te qui non novit: Nech se s tebau zapletá kdo tě gesstě nepoznal: mé oči oswjtil Bůh můg, tak že sobě za neynesnesytedlněgssj pokutu pokládám na swětě sláwy něgaké swětské vžjwati: neb se gj dotýkati, a wolјm tisýckrát vmřjti (z milosti Božj) nežli se gednau k tobě swěte nawrátiti. Kochánj mé Krystus, kochánj milé, kochánj wděčné, kochánj wěčné, kochánj takowé, gemuž ty swěte, a tebau opogenj nesstastnj lidé, nerozumjš.

Tobě Pane Gežjssi buď chwála, z něhož gde wjtězstwj mé! Ne gá sem se wychwátil z wjru

ru toho, ale twá milost: ne gá sem se wymotal z labiryntu toho, ale twá maudrost: ne gá sem se dobyl z okowů těch, ale twá wssemohaucnost: tys rozwázal pytel můg.

Ne žebych giž dosáhl, neb giž dokonalý byl: ale že snažně běžjm, abych dosáhnauti mohl, tak gakž od tebe giž dosažen gsem, zapomjnage na to co pominulo, k tomu pak což předemnau gest chwátage, k cýli odplaty swrchowaného powolánj Božjho w Krystu Gežjssi (Filip. 3.).

Ay gaks ty maudrý, opatrný, a prozřetedlný, swěte! že w čas mornjho nebezpečenstwj nakaženým mjstům wyhýbati včjs, před nimi se, a chudé lidi před sebau, zawjráš, s welikým nemilosrdenstwjm. Pokolenj gesstěrčj, kdo wám vkázal gakbyste nákazy těla wyhýbali, nákazy pak dusse w smrdutém swěta sspitáli, mezy gitřjcými se gedowatými, smrtedlnými, hřjchů pryskýři a hljzami, kteřjž tělo y dussi w wěčné zatracenj přiwodj, postawenj gsauce, těm žádný wyhýbati nechce? nýbrž lahodjte sobě wespolek, hladjte, a gedni druhým flastry powrchu kladauce sspáljte se, a gedni za druhými wěčnau smrtj mřete? O mizernj Gidássowé, kteřjž se ljbánjm wespolek zrazugete! ó hlaupj Adamowé a Ewy, kteřjž sobě tu předce žiwot, kde smrt gest, slibugete! nesstastný kdo se zwyklými těmi wassimi trossty krmj! bjdný, slepý, k zahynutj chwátagjcý člowěk ten.

Ne-

Nebo komu dábel a swět slibuge, ten gest gistě oklamán. Koho swět a dábel ctj, tomu gistotně zahanbenj nastáwá. Kdo se swětu ljbati a od něho milkowati dá, tomu se k nemilosti Božj gistá cesta strogj. Protož dobře swatý muž dj: Ničeho co sobě swět za zwlásstnj pokládá, nežádey: nechť gest tobě swět vkřižowaný, a ty gemu. A tak máš, vpřjmý křestane, swětlá znamenj činů swých w swětě? Co swět nelibuge, co hanj, čemu se protiwj, to libuge Bůh, tomu napomáhá Bůh, to obracý k sláwě swé Bůh. Nech swět repce, nech mumle, nech ssilhawě hledj, nech hrozý, nedbey, ohroz se, posylni se, gdi gaks započal, nezapomjnage toliko wzdychati, a wolati: čas gest aby se přičinil Hospodine: nebo lidé zrussili zákon twůg. W swětě býti musýme, ale nemusýme s swětem gha táhnauti; gakž Krystus, Mogžjš, Jozeff, Danyel ꝛc. přjkladem swým vkazugj. Nebo swět w zlém ležj wssechen: proto, že gest peleš lotrowská, hospoda diwoké zwěři, w njž hospodářem gest lžiwý, lstiwý, wražedlný, podwodnjk satan.

Protož w tomto dáblowém hostincy, bezpečně sobě počjnati, owssem messkati se, darmo: nýbrž bdjti, ohlédati se, a gak se komu gitřnj záře milosti Božj zablesskne, hned wyskočiti, a gádrně k nebi (bezpečnými Božjmi cestami, w stráži, a průwodu angelů kráčege) pospjchati

 slu-

slussj; to gest ten běh pobožnosti. Mezy tjm nech sobě w tom ďáblowu hostincy synowé Belial powolugj, wýskagj, heyskagj, a pássj co chtj, až nenadále gedni za druhými, a naposledy wssichni spolu potopau hněwu Božjho přikwáčeni gsauce, a vwinněni na saudu Božjm, gakožto rukači milosrdenstwj Božjho, k mukám wěčným oddáni budau. Naproti tomu pak náš nebeský ženich, swé wěrné pautnjky přiwjtage z očj gegich slzy wsseliké setře, po dlauhé prácy vstalé občerstwj, do stánku nebeského a přjbytku Otce swého vwede, a gim odpočjwati, radosti a potěssenj wěčného vžjwati, káže.

Přiď Pane Gežjssi a neprodléwey!
Powstaň, aby saudil zemi!

Gistý sedlák mage saud ssel k saudcy, a aby geg sobě we swé při naklonil, darowal mu nowý kočár. Geho odpůrce se to dowěděw též se odebral k saudcy, a co neywážněgi při swau gemu včiniw poručenu, dal mu w dar dwé krásných konj. Když k rozsudku přisslo, ztratil saud ten, od něhož kočár pocházel. Y řekl zarmaucený: „O woze! woze! ty negdeš dobře.“ Načež mu saudce odpowěděl: „Přjteli! wůz nikam ginam nemůže gjti, než kam geg konj táhnau.“

Radost.

Slunce w obžiweném hági
Budj radost plésagjcý,
Slawjčkowé w zdrawém hági
O rozkossi zpjwagjcý
W mladé krásy kwětu
Wygewugj swětu,
Plésem zděssenému,
Že se radost w letu
Bljžj k chrámu swému.

Roz=

Rozkoſſe a kráſy djtky
  Bleſkem ozdobugj těla,
Po kwetaucým ſadě kwjtky
  Wonné korunugj čela,
Gak ſnjh kwětné ſtráně
Gewjc mocnoſt Páně
  Chutné wůně třeſau,
Skály ſtkwělé báně
  Hrdě k nebi neſau.

Gako ſſipky mladjkowé,
  Starcy obžiwenj mágem
Gako bugnj gelenowé
  Probjhagj žiwým hágem;
S chutj k nebi hledj,
Slzy ſladké cedj,
  Že zde blažj radoſt,
W ljnu kráſy ſedj
  S wěkem ſněžným mladoſt.

Kráſa

Krása gjmagjcý ſkáče
Gak bleſk po kwetaucý zemi,
Krása ſwodná krotj dráče,
Wede způrce rozkoſſemi;
K nj ſe láſka pogj,
Rány w ſrdcy hogj
Zbité diwokoſtj,
Radoſt wraucý trogj,
Wljdnau ſſwitornoſtj.

———

Zenich chwátá pro neweſtu
W chrám y rozkoſſe y kráſy,
Wýhoſt hrdému daw měſtu
Na kwět blýſkagjcý řáſy
Hledj mile wenku,
K ſrdcy miloſtenku
Wina gj ſe ſwětj,
Že y pro milenku
Střela w oheň wletj!

Na doſt

Radost weyskagjcý z očj
　　Giskřj twora rozkossného,
Radost cyt y rozum ztočj
　　Milownjka blaženého,
Radost, sstěstj sege,
Žiwot wěčný lege
　　W rozpálené žjly,
Wůnj z nebe wěge,
　　Dbřj k činům sýly.

Radost krásau pokropuge
　　Pohled tworů obžiwených,
Růžemi y wysazuge
　　Twáři panen wyssňořených,
Hrůzy budaucnosti
Bleskem přjtomnosti
　　Lahodiwé skrýwá,
W rági blaženosti
　　Mednau rozkoš sýwá.

Radost z sywých kolotánj
  Wytrhuge k plésu rody;
Otec wede k pozjwánj
  Roztomilé do swobody,
Plésagjcý zenku
S newiňátky wenku
  Gako kněžnu slawj,
Z kwětin pro milenku
  Wonný hágek stawj.

Krása modrawého nebe,
  Gasnost slunce ziwjcýho
Wytrhuge k Božstwj tebe
  Ducha diwy twořjcýho.
Hořjk wygewenec;
Když mu pocty wěnec
  Synek obětuge,
Milka oslawenec,
  K srdcy přitiskuge.

W moři blaženosti plyna
Láskau rozpaluge twáře,
K prsům rozmilé swé wina
Gewj swětu v oltáře
Lásky nekonečné,
Patře na srdečné
Cyty zdárných djtek,
W řeči Bohu wděčné:
Gá gsem sstěstj kwjtek!

———

Radost wnadné přjtomnosti
W diwotworném wytrženj
Wede w kwětné budaucnosti
Dussi čistau do blaženj,
Kde gen lásky kwěty
Ozdobugj swěty,
Newinnosti záře
Blažjcými lety
Barwj lidem twáře.

Mlčj, cýtj sladkost lásky,
Z cytů w moři plowagjcých
Ducha sladnaucými hlásky
Budj milků skákagjcých
Zpěwy lahodiwé
K weselosti tkliwé;
Z radosti se w radost,
Z praudu lásky žiwé
W rozkoš házý mladost.

———

Tak y ducha pozdwihuge
K nebeskému rozgjmánj,
Lahodnostmi naplňuge
Rozkossného požjwánj
Radost nezkalená,
Srdce nezkrocená
Hladj lásky medem,
Kráčj nezhrozená
K cýli wzteku gedem;

Spjna nepřátely drawé
Okem sladké newinnosti,
Lotry žene k cestě prawé
Bleskem wljdné ſſlechetnosti,
Zásstj wěčné bořj,
Duchy pyssné kořj,
Plassj bledau lenost,
Slunce swětem hořj,
Wýssj přirozenost.

Otewřete dusse čisté!
Srdce wábným wyraženjm,
W letu blaženosti gisté
Spjte ducha potěssenjm!
S růžowými čely
Letjk gako střely
Plésů okauzlenj,
Bděte, byste wgely
S nimi do blaženj!

Wogtěch Negedlý.

Sſtěſtj.

Nechcy ſſtěſtj ſwodné
S tebau ſpolku mjti,
Po ceſtě twé ſſkodné
S rozkoſſnjky gjti,
Darmo kauzljš nebe,
Nechcy ſſtěſtj tebe!

—o—

Ozdob milownjky
Kráſau, ctj a zlatem,
Zakrý vkrutnjky
Pochlebenſtwj ſſatem,
Oſwěk hrdin čela,
By ſe w ſwětě ſtkwěla.

—o—

Ať ſe w požjwánj
Hrdě wypjnagj,
W diwém potjránj
Swěty roztřjſſtagj,
Peyſſe ſtrhneš rohy,
W chlapy ſnjžjš Bohy.

—o—

Dnes ſy w zlatě chodj
  Okem ſmrtjc pány,
Zeytrá bjda wodj
  Wyljčené wrány,
Poſměch wos ſe rogj,
Sſtaſtným peklo ſtrogj.

—o—

Gako woda plyne,
  Tak twé wnadné čáry,
Rozkoš milkům kyne,
  Za nj letj máry,
Lidu ráge twořjš,
Y ge w płodu bořjš.

—o—

Byš y chtělo nebe
  Na zemi mi zdjti,
Nechcy ſſtěſtj tebe
  Za Bohyni mjti,
Žiw gſa při ſkrownoſti
W zlaté ſaukromnoſti!

Wogtěch Neg

Maudrá láska.

(Podlé Anglického.)

Běla gako růže kwete,
Diwy kauzlj newinnostj,
Srdce gjmá, hlawy plete
Sladkau zpěwu ljbeznostj.
Ať sy powěst kragem zwonj,
Že swět krásau zwelebuge,
Gestliže mne nemiluge,
Co mi, co mi do nj?

Běla čistá gako nebe
Maudrostj swé řeči sladj,
Wtipem bystrým starce tebe
Gako mládenečka wnadj.
Ať sy powěst kragem zwonj,
Že gi maudrost ozdobuge,
Gestliže mne nemiluge,
Co mi, co mi do nj?

Běla gako anděl bjlý
Oslazuge newinnosti,
S chutj lidem každé třjdy
Dopomáhá k blaženosti.
Ať sy powěst kragem zwonj,
Že se za lid obětuge,
Gestliže mne nemiluge,
Co mi, co mi do nj?

———

Mneli wolj milostenka,
Chcy gj žiwot s dussj wzdáti,
K ginýmli se sklonj ženka,
Bez hoře se budu ptáti:
Co mi, co mi swěte do nj,
Gestliže mne nemiluge;
Srdceli mi obětuge,
Žiwot dám y pro ni!

Wogtěch Negedlý.

Edwarda Younga

Kwjlenj

aneb

Rozgjmánj nočnj.

Noc druhá.

O času, smrti a přátelstwj.

Hraběti z Wilmingtonu připsána.

(Z Anglického přeloženo.)

Když kohaut zazpjwal (zakokrhal), plakal on, — proražen gsa onjm okem, kteréž na mne, kteréž na wssecko wzhljžj: onau mocj, kteráž tomu půlnočnjmu strážnému zwučnau trubau, na způsob té, kteráž mrtwé wzbudj, probuditi kdže dusse z dřjmánj k myssljnkám nebeským. Námliž také plakati? Y kdež

gest statečnost? A gestli statečnost pozbyta, kdežk gest člowěk? Známk wýmjnky, pod kterýmiž spatřuge (člowěk) swětlo; kdož se narodj, gest wlistowán (zapsán na wognu); žiwot gest wogna; wěčná wogna s psotau. Kdo gi neylépe snássj, zasluhuge to neyméně. — Při giných wsak předmětech prodljm. Lorenco! nechať obrátjm swé myslinky k tobě, a twé, k rozgjmánjm prospěti mohaucým; prospěti tu, kdež neywětssj twá gest potřeba. K rozgjmánjm, y gakožto k prawému zrůstu z drahého Filandra prachu. Onk, tak, ačkoli mrtwý, gako přjtel tobě gesstě prospěssen budiž. — Y k gakýmž rozgjmánjm? O podiwné ceně času, o smrti, o přátelstwj, a Filandrowu posledniim skonánj.

Když těch předmětů tak podotknu, aby twé zýskali ucho, anižby srdce twého pozůstawili nepohnutého; ten dobrý čin těssilby mne! y wyobrazylby na mé černé mračno Irys (duhu), a z zámutku wywoláwalby stráwu. — Željšli Filandrowa osudu? Wjmk, že to prawjš; y zdažli též prawj žiwot twůg? Ten želj mrtwých,

twých, kdož žiw gest podlé gich žádosti. Kdež gest skrblost, lakomost s časem, (ó slawné lakomstwj!) kterauž nám myssljnka smrti wnuká, gakož rozhlássené laupeženstwj nám nasse zlato činj milegssj? O č a s e! swětěgssj než zlato; těžssj břjmě, než olowo, pro blázny; y pro blázny, kteřjž za maudré gsau g m j n i. Které okamženj gest člowěku propůgčeno, aby z něho počtu nesskládal? Kolik l e t se promařj, že se m a u d r o s t i gegjho dluhu nezaplatj? Y gsmeť bohatstwj swé na dny wssecky dlužni té wýplatě. Pospěš, pospěš, čjhá na tebe, gestiť za dweřmi ošýdelná smrt! Uchwátjli tebe gegj sylná ruka, žádný smjr newyprostj wězně. W ě č n o s t i nevprosný řetěz pewně tě wjže; a pomsta žádá auplného doplatku.

Gak gsem se hrozyl onehdy na kragi propasti! gak vpěl onehdy žiwot po swém poslednjm vtočissti w zaufalstwj *) Že č a s gest

*) Skladatel těchto nocý vžil w nebezpečné nemocy swé pomocy anglického znamenitého lékaře M j d a, kterýž geg z nebezpečenstwj smrti wytrhl.

můg, ó Mjde! tok tobě dkkugi; rádbych tebe obdařil wděčnostj; ale wtip můg gest mdlý, aby žádosti mé přinjl zadost; můg nestatečný zpěw gest smrtedlný, léčenjm twým nezhogitedlný. Přigmiž můlšž — tak nevmře s mým zpěwem.

Čehož žádá nemoc twá, Lorenco? Nikoli Eskulápowy, nýbrž mrawné pomocy. Máš to za bláznowstwj, přjliš časně maudrým býti. Mladost nenj bohatá na čas; anobrž gesstě y chudá. Wydáwey geg gako penjze, sstetře; neplač ani okamženj, leč gim kaupjš, zač stogj; a zač stogj, ptey se smrtedlných posteli; tyť mohau řjcy. Wydáwey geg gako žiwot, weráš a odpjrage; gsa s autěžkem swatau nadegj wssšlechtilegssjho času přjsstjho; času wýsse směřugjcjho, wždy blíže welikého rýsse a koňre lidj a angelůw; ctnosti wjce Božské.

Gestliže nasse powinnost, maudrost, sláwa, zysk? (Tyk gsau nebem dobrotiwým nerozlučitedlným swazkem swázány). Y pohrdáwámeť gako bydlitelé wětwj, když garnj slunce obžiwuge? Kratochwilenj panuge, člowě-

ka

ka přewelká žádost; hráti gest žiwu býti: y gestliť pak ta hřička také, vmřjti?

Prawjš, že kázi, Lorenco! Toť připauštjm. Což ale, kdybych geden, kázanjm tebe z obzjmoty probudil? Kdožť potřebuge kratochwil w plámenu potýkánj? Neniž to zrada k dušši nesmrtedlné, když nepřátelé gegj w zbrogi gsau, a wěčnost má býti kořistj? Budauli hřičky obweselowati, když lékowé zhogiti nemohau? Když žiwotnj moc odtýkágj, když žiwota okauzlugjcý stanowé blesk swůg potracugj, očjm nasšim znenáhla mizegjce (gako země a města s swými třpytjcými se wěžemi vbohému roztroskotanému korábu, náhlau bauřj w moře vwrženému, a w brzce tam zhynauli magjcýmu) budauli nás hřičky potěšowati? Nikoli! Trůnowé pak budau hřičky, y země a nebe se nám zdáti gako prach na wáze.

Kupugemeli čas? — Ztrátu geho draze kupugem. Čjm wymlauwá Lorenco swé přemilé weselosti? Wymlauwá ge mnohými mezerami času; welikým hlasem předstjrá stěbelné tjtěrky na žiwota obecném stawu zplýwa-

wagích. Od kohož pocházegj ty mezery a tjtěrky, než od tebe? Ani mezery, ani tjtěrky přirozenj nemá, aniž mjti mnělo. Ctnost, aneb aspoň úmysl ctnosti, budiž wždycky twůg; toť zahladj twé hořekowánj pogednau; toť nedopustj w skutcých ani tjtěrky, ani mezery w času; toť zwětssuge, naplňuge, nesmrtedlňuge wssecko: toť gest to blažené umčnj wssecko obrátiti w zlato; toť gest dobrých srdcý přednost, wyzdwihnauti králowský poplatek od neychudssjch hodin. Nesmjrné přjgmy! Každé okamženj platj. Nenjli nic wjc než úmysl w mocy twé; tak úmysl twůg pewný gest rowen skutku; kdož činj to neylepssj, což geho okolčnosti dopustj, činj práwě, gedná sslechetně; angelé by nemohli wjce. Nasse zewnitřnj gednánj gestiť owssem podrobeno obmezenosti; ale wssech wěcý o to nenj, aby myssljnkau wládly; ostřjhey dobře myssljnky swé; nasse myssljnky budau slyssány w nebesých.

O předůležitosti času, po wssecky wěky, ač mnoho a horliwě mudrcowé dotjrali, předcek

dceř se gesstě toho nenarodilo člowěka, kterýžby náležitě hodinu wážil. „Ztratil gsem den." — Knjže, an tak sslechetně zwolal, byl-by byl cysářem bez swé koruny; Řjmským ne-rcy, anobrž y Pánem pokolenj lidského; mlu-wil, gakby gest byl wysslán od pokolenj lidské-ho. Tak wssickniby mluwiti měli; tak ro-zum mluwj we wssech. Od tichého sseptánj toho Boha w člowěku gsaucého, proč utjkáme k bláznowstj; proč utjkáme k ztřesstěnj, aby-chom se oswobodili od sstěstj, w gehož gsme držanj? Čas gest to neyswrchowaněgssj! — Čas gest wěčnost; těhotný wssjm, což wěč-nost dáti může; těhotný wssjm, což archan-děly weselé činj. Kdož mařj čas, ten potlaču-ge w porodu moc nádwětrnau, gjž gedině se nečinj klaněnj.

Ach! gak nesprawedliwý k přirozenj a k sobě samému gest myssljnek prázdný, newděčný, nestálý člowěk! Gako děti zwatlagjcý nesmysl-nosti při swých hrách káráme přirozenj pro pjď přjliš krátkau; a tauž pjď přjliš krátkau hanj-me gako přjliš dlauhochwilnau; mučjce wyna-

lezawost, vnawugjce wssecky prostředky, abychom prodléwagjcý okamženj na rychlost odmrskali a se odkotáleli (sstastné zbawenj!) od sebe samých. Uměnj, bezmozkowé uměnj! náš roztelký wůdce (neboť přirozenj hlas newdyssený pawolalby nás zpátkem) žene nás trystkem k propasti smrti z smrti, nassj negwětssj hrůzy a smrti, tak hroznégssj činěné. O gaké to pohádka nespůsobné! Prázdnost gest práce z, odrážj kola s nassého wozu; gak těžko gest nám wlécy žiwota břjmě! blažená prázdnost gest nasse klatba; gako Kaynowa klatba, činj, an blaudjme; po wssj zemi blaudjme, chychom vssli toho tyrana, myssljnky. Gako Atlas vpěl pod swětem, tak my vpjme pod hodinau. Woláme negbližssj kratochwili o slitowánj; negbližssj kratochwile w zástawu klade nasse pole; chatrné nepohodlj! Sotwa wězenj gsau nám trpká, gen když nás wězenj od promrzelého času wyswobodj. Y předce, když smrt laskawé poskytuge nám pomoc, nazýwáme gi vkrutnau; léta se sběhnau w minuty, wěkowé w léta. Dalekohled gest

pře-

přewráceny. Oku člowěka nedbawému (kterýž swau possetilostj se klame), čas se přibližugjcj skrýwá za sebau swé peruti, a zdá se, an wěkem swým gsa zemdljn se plazj; pozorugeš hy, když gest pominul; cožž pak gest widěti, než že ssiroké peruti geho rychlegssj gsau nežli wětrowé? Y wssickni lidé, w tuhém odporu, plnj ljtosti, hrůzau užasly, křičj nad geho přerychlým letem.

Zanech nepřátelům swým těch bludů, a těch zlých; spráwedliw gsa k přirozenj, skaumey gich přjčinu a gich léky. Dobrodinj nebes negsau ssetrná; nasse wydánj gsau neskonalá; přirozenj nenj skaupé; lidé gsau mrhači. Mrháme, y neužjwáme času swého; dycháme, y nežigeme. Čas promrhaný gest bytost; užitý čas gest žiwot. A pauhá bytost mučjwá člowěka, genž k žitj gest stwořen, a potlačuge břemenem nesmjrným. A proč? protože čas gemu propůgčen byl k užjwánj, nikoli k mrhánj; času gest rozkázáno letěti; s baukj, s praudem, a s hwězdami rychlost swau držeti, a nikdy na člowěka nečekati.

ki. Užjwánj času mělo mu býti potěssenjm, mrhánj trápenjm; aby swého bludu cýtil, kdyžby ho newiděl: a cýtě, aby se vtjkal k prácy pro swé zhogenj, nikoli, překwapě se, w zahálce aby pro pohodlj se roztřjsstil. Žiwota starosti gsau potěssenj, nebem k tomu vstanoweny; kdož žádných nemá, musý sy ge vdělati, aneb bjdným býti. Starosti gsau zaneprázdněnj, a bez zaneprázdněnj gest dusse na mučidlu; na mučidlu odpočjwánj, genž dussjm neywjce gest odporné; pohybowánj gest gich wsseckа radost.

Tuk se tedy ona pohádka wygewj: tehdáž čas gest mukau, když člowěk gest possetilcem. Zůřjme, zápasýme s náwržkem welikého přirozenj; protiwjme se Božstwj; a vzawřjno gest, že kdož se protiwj geho wůli, swé wlastnj odpjragj. Odtud pocházý náš nepřirozený rozbrog s sebau samými; neswornost nassich myssljnek; nasse wnitřnj wálka. Pudjme čas od sebe, y žádáme ho zpátkem; mrháme léta, y milugemek žiwot; pokládáme žiwot za dlauhý a za krátký; hledáme, y střežeme se

smr-

smrti. Tělo a dusse, gako wadiwý muž a žena, spogeny gsauce spolu se wadj, a předce nerády se rozlučugj.

O tmawj dnowé marnosti! Gak bezchutnj, dokud zde prodléwagj! a gak strasslíwj, když pominuli! Pominuli? Nikdýž nepominau; y když gsau minuli, stjhagj nás gesstě; duch každého odlaučilého dne obcházý, usmjwage se gako angel, aneb sskaredě se gako wzteklice. Ani smrt, aniž žiwot nás těssj. Když čas minulý, y čas wdržený gsancý, obadwa nás mučj, což nás tedy těssiti může? To, což Božstwj k potěssenj ustanowilo, čas užitý. Člowěk, kterýž poswěcuge swých hodin statečnau přičinliwostj a počestným umyslem, pospolu odgjmá osten žiwotu a smrti; kráčj s přirozenjm; a stezky geho gsau pokog.

Poznals nassich bludů přjčin a léků: poważ nynj y času přirozenj, půwodu, důležitosti, rychlosti, y welikého zysku, kterého nabudeš, přispjsse sy s geho během.

Čelo-

Celotělesný člowěk, nemoha času omakati, widěti, powažuge ho za nic. Nic kromě času nenjž skutečně člowěku wlastnjho; wssecko giné náležj sstěstj — čas gestiž Bůh. Neslyssellis nikdý o wssemohaucnosti času? Pro nás, aneb proti nám, gaké diwy můžež činiti! y chceš; pauhým lhostegnjkem býti pohrdá. Nikoli, na takowé wýmjnky nebyl poslán čas (nebeský cyzynec!) w swém důležitém poselstwj k člowěku. Nikoli, Lorenco! W hodinu od dáwna určenau, od wěčnowěkých wěků zragicý, w tu památnau hodinu podiwného porodu, když swrchowaný Pán, k wýplewu gsa hotow, a těhotný přirozenjm, w mocy swé powstaw, wywolal stwořenj (neboť tehdáž se narodil čas) Božstwjm tisýce swětů protýkagjcým; nebylť na takowé wýmjnky, od welikých dnů nebes, od tagemné kaule starožitné wěčnosti, čas odstřižen a pod nebestwj swržen; nebestwj, kteréž ostřjhá ho w geho nowém obydlj, wyměřugjc geho hnutj točjcými se kaulemi, těmi hodinami Božského stroge. Hodiny, dnowé, měsýce a léta, geho děti, těkagi

ga,

gako nestřjstné peruti wůkol něho: anobrž gako peřj nestegná twořj swá weliká křjdla, rychle co letjcý plamen blesku, aby cýle swého doletěly, swého starého odpočinutj dosáhly, a k wěčnosti, matce swé, znowu se připogily; y we swé neměnitedlnosti se vsadily, když swětowé, kteřj nynj w krage gegj se sčjtagj, z stežegj wypáčeni (gak hlasné osudu znamenj zawznj) letem se swrhnau w časoprázdnau noc, a směsycy, z kterýchž gsau possli.

Proč spěchátu (gesstě) pobádati? Proč lehkostmi nowě okřjdlowati swých krátkých, kratičkých dnůw přjliš kwapný let? Wjšli, co činjš, aneb co gest činěno? Člowěk ujjká před časem, a čas před člowěkem; přjliš w brzce w smutném rozlaučenj musý se to dwogj vtjkánj skončiti. A pak kdež gsme? Kde, Lorenco! gsau pak twé weselosti? twé nádhernosti? — Připustjmé tobě, w stawu ne nesstiastném; w ssládaném rubáššj pod wjtězným oblaukem twého mramorowého náhrobku. Máli y smrt swé tjtěrné marnůstky? Paklj může

y žiwot nastočiti swau perautku (petowku); a w gegi se blysstěti duze.

Wy krásooděnky! wy lilia země nassj! wy lilia mužatky! kteréž ani nepracugete, ani předete (gakby lilia, sestry wasse, činiti mohly,) ač negste tak maudré gako Ssalomaun, mnohem pak stkwostněgssj na wzezřenj! Wy mazánkowé, gessto ničeho nemůžete snesti, sami na neywenš nesnesytedlnj gsauce! pro kteréž zymnj růže musý kwésti, a slunce na lwu horaucegssj paprslek pogjti; wětřjček co Sedwábj libaunký gesstě libaunčegi dychati, aneb pohanky býti; a ginj swětowé posylati wůně, kremě a pjsně, y myssljnky a ssaty tkané na cyzozemských stawjch. O wy Lorencowé nasseho wěku! kteřjž máte gedno okamženj bez wyraženj za bjdu newčiněnau pro mdlého člowěka! kteřjž hlasem woláte po každé tjtěrce, genž tělesnost třesstj; po chřestech a nápogjch rozličného způsobu, po proměně rosstilostj, po podložených radostech, abyste prowedli swého nemocného skrz omrzelau délku krátkého zymnjho dne — rcete, mudrcy! rcete, odpowědnice wtipu!

wtipu! rcete, snáčowé weselých snů! gak chcete přetráwiti wěčnau noc, kdež takowých pomůcek se nedostáwá?

O zrádné swědomj! gessto se zdá spáti na růžjch a myrtách, gsa vspáno zpěwy Syreninými; gessto se zdá, držjmage nad aukadem swým, kwapjcý bythtiwosti wolnau pustiti vzdu, a nás podati plaché rozpustilosti, zpátkem nepowolaných, nepozorowaných; — Hle, z pozadu swé tegné stáge zchytralý vdawač poznamenáwá každau chybu, a napisuge swůg strasslivý denjk hrůzau. Negen hrubý widitedlnýk čin zamčssknáwá geho péro; ale y nadwětený duchownj swazek obraznostj skaumá, bdělý nepřjtel! Strasslivý zwědač poslauchage naslechá sseptánj nasseho táboru: zpytuge počjnagjcý zámyssly srdce, y vkrádá nedochůdčata nepravosti. Gakož wsselaupeznj lichwáři skrýwagj swau dlužnj knihu před wsseprohezkwými dědicy: tak přepřjsným prowjgenjm nakládá swědomj s námi mrhači necenného času; negsa pozorowáno; poznamenáwá každé okamženj zle wynaložené; w listy trwánliwěgssj, než w

listy

listy mkdi pjsse nasse celé přjběhy; kteréž smrt w každého bledého zločince wlastnj vcho čjsti a saud prohlassowati bude; prohlassowati wjce swětům než tomuto; a wěkowé nesskonalj ge budau w lkánj a vpěnj opětowati. — Lorenco, takowý gest ten spáč w srdcy twém! takowá gest dřjmota geho; takowá y geho pomsta za radu zawrženau; takowý twůg budaucý pokog! A mjnjšli gesstě, že můžeš maudrým býti přjliš časně?

Ale proč nad časem tak marnj zpěw můg? O tom welikém předmětu držj sskola dobrotiwé přirozenj, aby samo swé wyučilo syny. Každau noc vmjráme, každé gitro znowu se rodjme: každý den žiwot! A budemežli zabjgeti den každý? Gestli geg tjtěrky zabigi, tak gistě neprawost geg vssmrtiti musý. O gaké hegna zabitých křičj o pomstu na nás! Čas zahladiti gest sebewražda, kdež wjce než krew gest wylito. Čas vbjhá, smrt doráží, vmjráčkowé wolagi, nebesa zowau, peklo hrozý: wssecko se žene; w vsplizgest wssecko; wjceť než stwořenj pracuge! — Pracuge wjce?

A gestli cos w stwořenj, což, v prostřed toho wsseobecného baurenj, okřjdleného kwapu, a horaucý syly, ospale zýwá? — Člowěk spj; y člowěk sám; y člowěk, gehož osud, osud newrátitedlný, celý, posledni, nestonalý, na wlasu wisýcý, wětřičjčkem zatřesený, nad propastj okamženj trne; spadne! a člowěk, pro něhož wssecko giné gest w zbaurenj; člowěk, gedina přjčina té geg obklicugjcý baure! A onť předce spj, gakoby ho baure vkolébala w spánj. — Léta zahoditi? Zahoď králowstwj, a buď bez hany. Chop se okamženj; nebe gest na gegich perutech: snadbychom sy někdy žádali gednoho okamženj, když swětům se bude nedostáwati peněz, aby ge kaupili. Kaž dni, aby stawil, kaž mu, aby gel zpátkem s swým wozem, minulau dobu opět přiwedl, a danau hodinu wrátil. Lorenco! wjce než zázraků žádáme; Lorenco! — ó kyž wčereyssky můžeme včiniti přjsstjmi!

Tak gest rozpráwka člowěka bdjcýho; hoře dychtj po tom, což tebe tjžj. A zdaž gest geho dychtiwost marná, Lorenco? Niko-

li; toho wjce než zázraku gest nám Bohem propůgčeno. Dnessek gest wčereyssek se wrátiwssj; wrátiwssj se s plnomocenstwjm zrussit, smjřit, powýssit, ozdobit, y nawrátit nás na skálu pokoge. Nedeyž mu aučastným býti osudu geho předchůdce; aniž, na způsob geho starssjch bratřj, gako possetilcy vmřjti. Máli se w dýmu wykauřiti? máli kauře se rozprchnauti a nás gesstě hlaubēgi possktwrniti? Mámeli býti chudssj wylitau hognostj, y nesstastnēgssj nebes milostiwostj?

Kdež naleznu geg? Andělé! prawte mi, kde? Wy znáte geg: gest blj̈zek wás: okažte mi ho: mámli widěti paprslky, an s čela geho se třpytj? čili následowati geho sslepēgj od rodjcých se kwjtků? Wasse zlatá křjdla nyni wznássegjce se nad njm poskytugj ochrany; nyni tēkagj schwalugjce toho blaženého syna prozřetedlnosti! osudu pána! genž wážný gsa nezáwislý od zeytřka; gehož práce dokonána gest; genž wjtězoslawj w minulém; gehož wčereyssk owé hledj na zpět s vsmjwánjm; nikoli, na způsob Partha, ho nerani vtjkagj-

ce;

ce; ten obecný, wssak hanebný osud! Minulé hodiny ranj nás, gestliže ne swau winau, aspoň autěkem swým, když pössetilost zamezý nasse wyhlídnutj hrobem, když wssecko čytenj budaucnosti omráčeno, wssecken Božský oheň pro wěčnost vhasly, wssecka chut k skutečnosti zmrtwělá; wssecko obcowánj s nebem wyzdwiženo gest; když nasse swoboda vkowána; nasse žádost zcela bezkřjdelná gest; když wssecko, cožby wzhůru wznésti se mělo, gsauc w tmawém wězenj tělesnosti, k zemi se sklánj, plaze se w prachu; když každý weliký a slawný zámysl swržen; každá božská schopnost zhowaděla; když až po srdce zahrabánj gsme w zřjceninách swěta; swěta, koho wjru dussi, nesmrtedlných dussj, wznessených, andělských dussj, ohněm okřjdlených, aby dosáhly dalekého nebe, a wjtězoslawily tam na trůnech, kteřj nebudau želeti swých směněných panownjků, než ze země gsaucých; nadwětrnj tiť, genž padli. Takowá pocta, ó člowěče! náležj člowěku.

Kdož sám sebe ctj, pohrdá swětem. Neboť což, weselý přjteli! gest tento erbyowěssený (oerbowaný) swět, kterýž wywěsý smrt

w gedné wěčné nocy? w nocy, kteráž nás za-tmj w poledním paprslku, a zawalj myſſlenj naſſe při hodech w rubáš. Žiwota maličké diwadlo gest pahrbečjček, cquly wyšší nad hro-bem; tjm domowem člowěka, w němž množ-stwo bydlj: ohlížjme se wůkol; čtěme gich ná-hrobky; wzdycháme; a wzdychagjce usýnáme; a gsme, čehož gsme plakali; kwjliti, aneb kwj-lenu býti, gestiť osud náš!

Gestli smrt wzdálena? Nenj: bylať giž nad tebau; a podala giště oprawdowěgšj swé poslednj ránu. Ty hodiny, kteréž před málem se usmjwaly, kdež nynj gsau? Bledé y ſſkaredé gsau myſſljnce! pohřjženy, wſſecky pohřjženy w té weliké hlubině, kteráž nic newywrhne! a, u-mjragjce, málo sláwy odkázaly tobě. Ostatnj gsau na odletu: gak rychlý gest gich let! Giž zhaubný běhlý oheň se znal; gen okamženj, a swět gest pro tebe do powětřj wyhozen; slunce gest tmau, a hwězdy prachem.

Přemaudrék gest mluwiti s naſſimi minu-lými hodinami; a gich se tázati, gaké poselstwj gsau byly nebi přinesly; a gakby byly mohly

při-

přinesti wděčněgssi prawu. Gich odpowědi srownáwagj, což lidé zkussenostj nazýwagj; geť gest maudrosti přjtel, gestiť gegj neylepssj přjtel; neujli, gestiť neyhorssj nepřjtel. O směř gek laskawá zkussenost wolá: „Zde nic nenj, což by gako nic neważilo; čjm wětssj gsau nasse radosti, tjm wjce poznáwáme gich marnost: a nesstěstjm gsme včeni k zaufalstwj.“ Y gestiť negen tak, nýbrž musý tak býti. Kdož toho newj, byť y nebiwec byl, gest předce djtě. Pustiž od země ruku wraucýho žádanj, zdwihniž kotwu, a wyhledey negakéhos sstastněgssiho prau-hu (pásu) nebe.“

Což gsy tak pohřjžen (proboren), že nemůžeš wybřjsti, aniž nachýliti myssljnek swých k přjsstjm diwadlům? Gessto minauchým žiwota dechem, wzhůru wywáni gsauce ze země, tak lehce gako letnj prach, w powětřj na okamženj záwratiwě těkáme, y zase spadneme; spogjce se s nemotorným (hrubým) hmotem, wsslapenau zemi (půdu země) množjce, a spěgjce, až země samé nebude wjce; gessto pak my (gako mrawency, gichž malý swět roz-

čoken byl), s hrozným vžasnutjm z zřjcenin ze-
mě wylezáme, k posslednjmu osudu muk aneb
radosti powstáwagjce, gak to člowěka wlastnj
wolenj (dohledač nebes!), gak to člowěka de-
spotická wůle, snad gedna hodina, (ó gak
wssemohaucý gest čas!) vložila; nemáli tu kaž-
dá wýstraha dáti náramný pohluk? wýstra-
ha mnohem menssj, než ta, když srdce od srdce
se odtrhuge, krwácegjcý nad mrtwým poswá-
tným! Nemáli každý slunečnjk (ručička, oka-
zowatel hodin slunečných) zarazyti nás okolo-
gdaucý, s hrůzau předzwěstuge, gako ona po-
psaná stěna, kteráž při půlnočnjch čjssjch
zpupného Assyra zbledila (zděsyla), před má-
lem nadutostj a wjnem wysoce hořjcýho? Gako
ona, slunečnjk mluwj, okazuge na tebe, Lo-
renco! wáhawého, aby wstal od hodů. „O
člowěče, králowstwj twé laučj se od tebe; a,
gak dlauho trwá, gest prázdněgssj než můg
stjn." Tak gest geho tichá řeč: y netřeba to-
bě swolati swé mudrce, aby wyložili, což mjnj.
Wěz, gako při onom Medowi, gest osud w
twých zdech; tážeš se: gak? odkud? na způ-

sob

sob Belshazara gsa poděssen? Člowěka po-stawa zawjrá w sobě gisté semeno smrti; žiwot žiwj wraha: newděčnjk! zroste gegj wlastnj krwj, a pak swau chowačku zžjře.

Ale zde, Lorenco! podwod ležj; gako slunečným stjnem žiwot se měřj, takt gest mu také žiwot poduben: žiwot chwátá puňkt od puňktu, ač se zdá tisse státi. Schytralý prchák gest spěssný krokem; přjliš subtylné gest pohybowánj, abychom ge widěti mohli; y hrnéčko gest po hodince člowěka, a my se odebrali. Wýstrahy okazugj nasse nebezpečenstwj; sluneční hodiny čas: gako tyto nepotřebné gsau, když slunce zasslo, tak y onyno, když swětlegssj rozum nesw jtj. Rozum měl by sauditi we wssem; w rozumu očjch kráčj přerychle ten nehnutedlný stjn. Ale takowé gest nasse tjženj k bludu, tak náhylná gsau srdce nasse nám wsseptati, čehož žádáme, že to y mudrce pozděgi gest, než se hledj; Wilmington gde wáhawěgi než slunce; a wssickni lidé se meylj we swém času dne; y stárj samo. Čerstwé naděge každau hodinu se rodj na swrasskalých brázdách.

zdách. Tak znenáhlá gest žiwota skłonitost (skłánění), že oči swé zawřeme, myslíce gi býti rowinau. Máme pěkné dni w zymě za gáro; a obracýme požehnání swé w ged. Poněwadž člowěk často musý spočjtati wěk, kterého cýtiti nemůže, sotwak wěřj, že gest starssi swými lety. Takž, w neypozdněgssj žiwota wečer, chowáme w zásobě sklamawost naděge gistau, abychom ostatek korunowali; sklamawost naděge na hodinu sobě slibowanau.

O těch, a těm podobných wěcech, gak často gsme rozmlauwali, Filandře! Ty, gehož dusse byla mrawná gako Zagatelůw gazyk, a sylná wssecho se zmocniti včenj, kteréž gména gest hodno; gak často gsme rozmlauwali o tom do západu letnjho slunce, chladjce wássně swé při očerstwugjcým wětřjčku potoku! Gak často zahřjli a zkrátili gsme zymnj wečery přátelskau půtkau, genž wykřesala skrytau prawdu, kteráž neylépe se nalézá, tak gsauc hledána; kteráž vzawřenému paustennjku gest vpeypawěgssj! Myssljnky se rozwinugj, gdauce přes pysky; čisté běžj nit; gestliže nic, tedy se zahodj, aneb

scho-

schowá, aby se swázal nesmysl pro pjseň; pjseň, k krogi neužitečnau; kteráž zprznj obraznost, neposwátnau wássen roznjtj, sezwánégjc swé ctitele k Cytheřině swatyni.

Wjšli, Lorenco! co přjtel obsahuge? Gako wčely smjssený nektar (med) ssagj z wonných kwětin: tak lidé z přátelstwj ssau maudrost a potěssenj: dwogčata swázaná přirozenjm, gak mile se odlaučj, umrau. Nemáš žádného přjtele, aby duchu swému opatřil wýtok? Zdrawý rozum bude skogatý. Zamčeným myšlinkám nedostáwá se powětřj, y zkazý se gako balijky neotewřené slunci. Kdyby byly myšlinky Wssecko byly, sladká řeč bylaby nám byla odepřjna; řeč, myšljnek průwod (průwodisstě)! řeč, y myšljnek znamenisko! Myšljnky gsaucý w dolu, mohau gako zlato aneb truska wygjti; když w slowa gsau bity (raženy), tuk známe gich skutečnau cenu. Gsauli prawé (berné), schowey ge k swému přjsstjmu užjwánj; zjskagj tobě užitek; snad y sláwu. Čjm wjceť myšljnky sdělugeme, tjm wjce gsme w gich držení; učjce, učjme se; a dáwa-

wagjce, podržugeme sy porody rozumu; gsauli němé, přigdau w zapomenutj. Řečj se rozdmychuge náš duchownj oheň; řečj se hladj naſſe myſlná zbrognice, w ozdobu se wyhlazuge, a brausy k vžjwánj. Gaké množstwj ležj w včenostj a ctihodných swazcých gako w poſſwě až k gilcým pohřjženo a zazerzawělé; kterébj byly mohly dogdauce ostřj se třpytěti čerstwými paprſkty, kdyby se byly zrodily w řeč; kdyby zrozeny gsauce ſſťastně, byly zdědily gen půl gazyka swých matek? Směna myſſljnek, gako střjdagjcý se rána wln se potýkagjcých, rozrazý včenau pěnu, a čistj stogatau laužj ſkaumatele hlaubagjcýho.

Zdažli w přemyſſlowánj gest gegj hrdé vtočiſſtě? Toť gest práwě tak chudé, gako hrdé, nenjli obcowánjm chowáno. Syrowá myſſljnka probjhá se plaſſe w poli přemyſſlowánj; obcowánj, včjrna ſkrocuge gi vzdau náležitého obmezenj; a sokowstwj ostruha poſkytuge vtěſſené násylnosti, kteráž soky w hrůze držj. Obcowánj činj způsobné k samotnosti, gakož cwičenj těla k prospě-

ſſné-

ssnému odpočinutj. Bez geho naučenj třessti přemyšslowánj; a possetilec přirozenj gest přewýssen possetilcem maudrosti.

Ačkoli maudrost gest bohatssj než Peruanské doly, a sladssj než sladký ambrožyálnj aul; což giného gest nežli prostředek k blaženosti? Nedosáhneli gj, gestiť wětssj possetilec než possetilstwj; melancholický possetilec, bez geho chřestačeк. Přátelstwj, prostředek k maudrosti, hogně poskytuge dwagého konce (cýle), který maudrau činj maudrost nassi. Přirozenj, z horliwosti pro lidské přátelstwj, odepře aneb wdusý nesdělenau radost. Radost gest přiwážený zbožj; radost gest směna; radost se wyhybá samokupčitelům (monopolistům): žádá dwau; hogné wrody! nebem sázené! nikoli od gednoho trhané. Přátelé nassi gsau potřebnj pomocnjcy, aby dodali towaryssnému člowěku prawé chuti sebe samého. Paprslek gasný weselosti, an plně na nás samy w linyi padá, gest mdlý na potěssenj; přesylnéť potěssenj pogme se odraženjm, odražené weselosti rozžhau prsy.

Ne=

Nebeſká blaženoſt, gſtaupiſſ kdyš na wſſtjwit země, ohledáš Bohyně gednu ſwatyni, a gediné gednu, kteráž gj náhradu vtěſſenau včinj za nepřjtomné nebe — ſrdce (ǒltáro) přjtele, kdež ſrdce s ſrdcem ſe potká, obwzlaſſtně gedno druhému libau podhlawnicý gſa k Božſkému odpočinutj. Chraň ſe přetwářilce: w plamenu wáſſně rozpuſtjt ſe ſrdce; wſſakž gako led ſe rozpuſtj, aby y hned twrděgi zmrzla. Prawá láſka pauſſtj kořen w rozumu: nepřjteli wáſſně; ctnoſt gediné námi pohybuge na čas žiwota: činjmě gj křiwdu welice — pohybuge námi na wěky. Mezy přátelſtwj nepěkněgſſjmi vrodami geſtiť ctnoſt neypěkněgſſj vrodau, kteráž rozžjtjc ſe ohněm ſokyně, ſočiwě žene w záwodu ſwém. O miloſtný rozbrog! lahodná paucka! Toť přiwede přátelſtwj k geho polednjmu ſtupni, a dá mu ſworujě wěčnoſti.

Z přátelſtwj, kteréž přečká mé předeſſlé předměty, z ſlawného přečkatele ſtarého čaſu a ſmrti! Z přátelſtwj, toho kwjtku nebeſkého ſemene, nabýwagj mudrcowé neyſlad-

ſſiho

kého ssčstj země, wyšssj maudrosti korunowané radosti vsměwawau.

Ale pro kohož kwete ten elyzeyský kwjtek? Y wně nagde geg, kdož geg v sebe samého chowá. Odpusť mi, Lorenco! což láska má wybjrá, láska počestná, a neostychawá, se zasskarediti. Ač wýbor posseтilosti se připogoge (140) k welikým panům, žádná nelepne twrdossjgněgi než ta posseтilá důmjnka, že poswátné přátelstwj gest gegich snadnau kořisstj; že pokynutjm zlaté wnady aneb okauzlenjm wysoce vrozeného se vsmánj lapiti se dá. Welicý páni a namluwalky wyhazugj swé milostné vsměchy po giných srdcých, pewně držjce swá wlasstnj; y my neméně swá, když nás tak wnadj. Pokladnjcy sstěstj! Mocnosti bohatstwj! Mázeli zlato zýskati přátelstwj? Nestydatá naděge! Tak dobře mohlby pauhý člowěk anděla zploditi. Láska, y láska sama gest půgčkau za lásku. Lorenco! potlač hrdost, aniž se naděg w někom přjtele nalezti, leč kdož byl nalezl přjtele w tobě. Wssickni sy libugj gi zýskati; málo kteřj chtj gegj zaplatiti

cenu;

cenu; a toť činj, že přátelé na zemi gsau takowj zázrakowé.

Což kdybych (osměle se dále o tak nedůtkliwém předmětu) tobě ukázal, že přátelstwj gak anglické, tak drahé gest, a lehkými porušenjmi vmřjti může? Pokrýwawost ge poranj; nedowěra (podezřiwost) ge zahladj. Raď se o wssecky wěcy s přjtelem swým; ale poněwadž přátel neroste zhusta na každé wětwi, aniž každý přjtel gest nepokažen w gádře: tedy neyprwé poraď se sám s sebau o swého přjtele; zastaw, rozwažug, skaumey; aniž prudký w wolenj, aniž podezřiwý k zwolenému; rozmysle se newrtkey; suď před přátelstwjm, pak důwěř se až do smrti. Krásněť gest to pro twého přjtele; wssak mnohem wznessenègssj pro tebe; gaké vsslechtilé nebezpečenstwj pro neywyšssj cenu zemskau! Přjtel gestiť hoden wsseho nebezpečenstwj, w kteréž vpadnauti můžeme. „Chud gest bez přjtele Pán swěta: swět wzdáti pro přjtele, gest zysk."

Tak zpjwal (andělé slyssj toho anděla zpjwati! andělé sbjragj z přátelstwj půl swé radosti)

ſti) tak zpjwal Filander, když přjtel geho obcházel w ichoru ſſkwoſtném, w té vſſlechtilé krwi Bacha, brunátného Bůžka radoſtného wtipu, weſelým čelem, a pořád ſe vſmjwagjcým okem. Pil, dlauhého zdrawj a ctnoſti žádage přjteli ſwému; přjteli ſwému, genž ho geſſtě wjce roznjtil, geſſtě wjce nadchl. Přátelſtwj geſt žiwota wjnem; ale nowé přátelſtwj (nebylo! geho takowé) nenj ani ſylné, ani čiſté. O! kdež geſt gaſná plek, ſrdečná teploſt a pozdwihugjcý duch přjtele, kterýž po dwadcet let po mém boku zrál; w němž wſſecky kwaſnice nepprawoty (falſſe) dáwno na dně ſe ſſadjly; w gehož duſſi wſſecky towaryſſné ctnoſti, gako křiſſtál čiſté, ſe zdwjhagj, y vſmjwagjce ſe zdwjhagj! Zde teče nektar; paprſſkuge w oči naſſe; geſtiť chuti pochautný, a čiſtý z ſrdce. Přerozkoſſná blaženoſti pro Bohy; na zemi gak řjdká! na zemi gak ztracena! — Filandra nenj wjce!

Mnjšli, že předmět opogj zpěw můg? Gſemli přjliš horaucý? — Přjliš horaucý nemohuť býti. Milowal gſem ho welmi; nynj

pak

pak gég milugi wjce. Na způsob ptáků, gichž krásy polauskryté vmdljwagj, až, když na křjdlech se wznesli, gegich skwaucý peřj roztažené se blyssti modrem, zelenem a zlatem; na způsob gich gak se třpytj blaženosti, odtud letjce! Filander odletěl odtud; letěl wzhůru, gestli kdy dusse se wznesla. Kdyby byl (ten orličj duch!) ó kdyby byl pérko pustil, když letěl! pakbych byl psal, cožby přátelé podlebugjce chwálili; maudřj nepřátelé snássel; sokowé sotwa zatratili; a Zoilus prolhutil (na čas prodlaužil.) Wssak což mohu, musým činiti: byloby bezbožné zhasyti paprslky na nebi rozswjcené, a vwrcy w temnotu geho skwaucý skonánj. Diw! předmět neypohnutedlněgssj, neywznessenégssj, pro člowěka neydůležitěgssj měllby spáti neprozpěwowán (newelebem zpěwem)! Y předceč spj, negsa probuzen wtipem, pohanským ani křesťanským; k hanbě důwtipu. Člowěka neywyšssj trymff! člowěka neyhlubssj pád! smrtedlné lůžko sprawedliwého! nenj až do nynjčka gesstě od smrtedlné ruky odestřjno; zasluhuge Bozskau: andělé nechť to popi-

piſſi, andělé, wſſudy, t. m. při něm gſaucý, tagj na ſtráži cti a nadeſſi.

Smjmliž gá ſe zopowážiti? Gſi ta nebe-paláce; tj ſlawná ſjdla, w nichž muchewníſt odplá; — a předce ſe hrozjwá gako duſſe ſe hnagj padi na pronikuutedlnau temnotau wěčných powětrných; aneb w ſtraſſliwém ſtjnu gakýchſi nezřjmenných zjgewenj (zbořenin); aneb rozgjmage při zbledlých ſwjčedlnických (lampičkách) mnohé cewe ogjrach prach w hrobech, w těch auzkých domcých vbohých nepochlebowaných trauk! aneb při poſwěceném plamenu půlnočnjho ohně. Geſtiž to nábožnoſt přiwáſe gjti rozgjmánj — a wěčného trwaj, w chrámu předſtawku ſwého. Geſtli to gyho ſmrtedlné lůžko? Nenj: geſtiž geho ſwatyně; pohledněteź naň ſám, an prawý w Boha ſe zpowjdá.

Komůrka, w kteréž nábožný člowěk poſſle ſwůg oſud, geſt nadána nad obecnau ceſtu ctnoſtného žiwota, gſauc zceli w okrſſlku nebeſkém. Pochněte, neposwěcencý! aneb přibližte ſe s vctiwoſtj, přigměte požehnánj, a klaněgte ſe tomu náhodnému poſſtěſtánj, kteréž ve

wrhlo w tu W e r ch e ſ d u wěſſi hemoc; geſtliže tjm ſe neuzdrawjte, zaufegte nad ſwým zhogenjm. Neſſok z ně přibýwá důwod nepokatedlný; lážko ſmrtedlné geſtiť odkrytá ſrdce. Zde ſpuſſj ſwau lerwu (Maſkoſſku) uzemdlené pokrytſtwj, tam wiſtrpné na diwadle w přetwařowánj žiwota! Zde ſkutečnoſt a neſkutečnoſt gſau gednoſtegné. Zde widjte č l o w ě k a; widjte geho ſylnau podporu w nebe; geſtliže bez wady ctnoſt geho, gakož S i l a n d r o w a byla nepřjwodnj! Nebť neřeknú poſlednjho okamženj, pozuáwač ſwých přátel z této ſtrany ſmrti; wyſlýwáge ge člowěku, mauřenj tiché, wſſak pronikawé mocny nepráwoſti zmatek; a ctnoſti pokog.

Nechť gakkoli kraſſy chlubný hrdina hrage, předce gen gediná c t n o ſt má welebnoſt w ſmrti; a wždy wětſſj, čjm wjce ſe tyranka ſſkaredj. S i l a n d ř e! na tebe ſe záříwě ſſkaredila. „Žádné wýſtrahy nedáno! Nectnowý oſud! Náhlý pád od žiwota polednjch radoſtj! Odtrženj odewſſeho, což m i l u g e m e! odewſſeho, což g ſ m e! Bezpokogné lážko muk! Pohřjženj twa-

wé

wé nad domněnj! Mdlého přirozenj ſtrach! Zděſſenj ſylného rozumu před tmau neznámau! Slunce zhaſſeno! práwě ſe otwjragjcý hrob! a ach! to poſlednj, poſlednj; což? (mohaulí to ſlowa wypravviti? myſſljnky toho doſtihnauti?) to poſlednj — mlčenj přjtele!“ Kdež gſau ty hrůzy, kdež to vžaſnutj, gichž tento ſtraſſliwý záſtup ſſel (ſſlých), z kterých každé gediné giž wſſy, od člowěka žádáwá? — Měl gſem geg za člowěka až do nynjčka.

Ztroſkotaninami přirozenj, přemoženými auzkoſtmi ſmrtedlnými, gaký paprſlek radoſti, gaká nadlidſká pokognoſt prorážj, podobně hwězdám tau půlnočnj temnotau ſe probjragjcým? Kdežk mdlý ſmrtedlnjk? vbohý opowržený červjk? Nikoli, nikoli w ſmrti, ſmrtedlnjk nenj k nalezenj. Geho chowánj ſe geſt odkaz pro wſſecky, bohatſſj než Mammonůw pro geho gedinkého dědice. Swé těſſitele těſſj ſ weliký gſa w zahynutj, s neodpornau wzneſſenoſtj podáwá, nikoliž newzdáwá ſwé wzneſſené duſſe; a ſkonáwá (ſhodne ſe) s oſudem ſwým.

Gak gsau srdce nasse hořela w nás při tom diwadle! Odkudž pocházý ten srdnatý skok přes meze člowěku wyměřené? Geho Bůh ho podporuge w geho poslednj hodině! Geho poslednj hodina přinássj čest geho Bohu! Člowěka čest pokořugj se nebesa nazwati swau wlastnj (cti). Wzhljžjme; pláčeme; smjssené slzy žalosti a radosti! Wžasnutj prorážj! Nábožnost wyrážj w plamen! Křesťané se klaněgj! a neweřjcý (newěrcy) wěřj!

Gakož wysoká wěž, aneb wysokého wrchu čelo podržuge slunce stkwaucý s weyssky swé, gessto wstupugjcý páry a sstupugjcý stjnowé mlhau a temnotau pohřižugj audolj prostranné: takž žádnau negsa obestřjn (obmlžen) báznj, negsa otemnjn zaufalstwjm, Filander welebně wyzdwihuge swau hlawu w tu hodinu černau, kteráž wsseobecnau hrůzu sype na njzkau planinu neslawného dawu (množstwa): sladký pokog, a nebeská naděge, y pokorná radost božsky oswěcugj geho wznessenau dussi; w zhynutj paprsskugj, a korunugj ho pro nebesa nesdjlnau zářj, blesskem!

Jan Negedlý.

Strassidla.

W gistém městě w Čechách w S*** sausedé pořádnj a dosti rozumnj gsauce, žádné chyby do sebe neměli, kromě, že na čáry a na strassidla wěřili. We wssech wěcech zdrawým rozumem saudili; wssak gak na pověry přisslo, hned rozum se sebe složiwsse prawě gako staré ženy, a malé děti sobě počjnali. Tito mrawnj obywatelé ani karbanu, ani pitj nehledělj, ale střjdmě žiwi gsauce, po swé práci se dohromady scházeli, a buď čtenjm, aneb rozmlauwánjm se wyraželi. Gednoho dne na podzym, když pospolu byli, přihodilo se, že okolo desáté hodiny na wečer pocestný gako wyzwenutý mezi ně wrazyl, a na [illegible] sedl. Dlauhau chwjli wywalenýma očima na ně hleděl, a chtěge mluwiti, nemohl ducha popadnauti. Wssickni, gak swého starého známého poznali, a na geho strach patřili, k němu přistaupiwsse se uchotně ptali: Cožby ho tak strassliwého potkalo, že celý wyděssený, a gako bez sebe sedj, a ani slowa z úst wypustiti nemůže? Pocestný strachy třesa se po swětnicy se ohljžel, gakoby někoho hledal, a gedno se ukázal; pak přigda k so-

dě, a ničehož newida takto promluwil: „Buď Bohu chwála, že lidi gsem napadl, a wssecka hrůza se mne spadla! tak gako skála mi na srdcy ležela, že gsem nebyl s to ani sy oddechnauti, ani swých smyslů nabyti. Buď Bohu chwála! nynj gsem opět okřál, že wás milj sausedé widjm, a s wámi mluwjm. Ach! dnes mne ukrutné nesstěstj potkalo; dnes gsem myslil, že smrti z rukau neugdu. Wyssel gsem z Přjbrami dost pozdě, a přigda do Hakowic gsem omrkl. Giž k klekánj dáwno odzwonili, a předce gsem chtěl až sem dorazyti; pročež wydal gsem se s Bohem na cestu, a wesele kráčel. Žádná hrůza mne neobessla, až k rybnjčku přicházým, kde strassjwáwá: zde mi wssecky potworné přjběhy na mysl napadly, a strachem gsem skostl. Tuk myslým sy, kdyby y tebe něco přestrassilo! a hned se mi studený pot na čelo lige, a leknutjm trnu, gakoby ledowá ruka mi na záda sahala. Giž ani se ohljdnauti, ani slowa z úst wypustiti nechcy, a skrčený gako zmoklá slepice se ubjrám, a k rybnjčku blijžjm, a na láwku wstaupiti mám. W tom cosy we wodě splechtá; smrtedlné auzkosti na mne doléhagi, zyma mne rozmrazuge, wlasy wzhůru wstáwagi, a ruce y nohy se třesau. Newěda hrůzau co sy počjti, ohljžjm se, a ničehož newida zase okřjwám, a smělegi sy oddychám, a radostj plesám, že prwnj měsjc wycházj, který mně cestu uka-

zowati bude. Nastogte! radost mne přessla, neboť zárowen s měsýcem wycházý z wody y strassliwý obr, a polem při mém boku sy wysslapuge, a mne swau potwornostj na smrt děsý. Hrůzau gsa bez sebe utjkati chcy, a gako přimrazený stogjm, a nemohu s mjsta se hnauti. W potu gen plowu, a tjm wjce se hrozým, wida, že y můg pes se bogj, a mně se pod nohy pleta kwičj. Nabyw drobet smyslů, zmáhám se, oči zawjrám, a co mohu ducha popadnauti, utjkám. Y autěk nic mi neprospjwá; neboť ukrutný obr semnau zárowen běžj. Pro Pána Boha! co sy počnu? wzdychám, a zastawugi se, a y obr se stawj. Tuk se strasseně modljm, a wssecky swaté na pomoc wolám, a se křižugi, a krokem gdu, a y obr gako gá polem krokem kráčj. Giž newěda sy ničehož wymyslitj, a za to mage, že wypršela má posledni hodina, připrawugi se k smrti, a gen se, gsa celý wystrassen, pěšinkau wláčjm. W mé neywětšj auzkosti Pán Bůh se nademnau smilowal, a zlého ducha mne zbawil. Neboť přigda ku kaplicce, widjm, že měsýc se tratj, a obr do rybnjka skáče. Tuk okřjwám, nohy na ramena beru, a k městu gen pádjm. Gak gsem se ustrassil a udychtil, wssicknj widjte, a až dosawad hrůza mé audy rozmrazuge."

Pra-

Prawil, a wssickni sausedé skoro gako wy-gewenj na něho hleděli, a mnozý giž strachy měli slyssjce přjběh powjdati. Patře na ně, rozumný Jakub promluwil: Gák se wám o-prawdu milj sausedé! smáti musým, že práwě gako malé děti strachy se třesete, slyssjce gen o strassidle rozpráwěti!

A snadbychom se měli vbohému pocestnému posmjwati, odpowěděl Jan, geho smrtedlných auzkostj očitj swědkowé gsauce? Gen na něho pohlédněte, že gesstě nynj se tetelj, a nesměle po swětnicy ohljžj, a zakleného obra strachuge; gak mu teprw musylo auzko okolo srdce býti, když swýma očima na zlého ducha patřil, a smrt před očima widěl. Ocbyste y wy ginače zpjwal, kdybyste na geho mjstě byl! ocby wám do smjchu nebylo, ocbyste se nawčil Pána Bo-ha znáti, a třásl se, ažby wám zuby hrůzau gechtaly. Ba wěru s duchy nenj žádného žer-tů! Gáťbych se gim pro celý swět neposmj-wal; neboťbych sy mohl něco vtržiti, cožbych nerád widěl; můg žiwot gest mi milý, a proto obutý do wody nepůgdu.

Jakub. A snad milý sausede oprawdu tak mluwjte?

Jan. Snadbych zde ssasskowal, kde mo-gi smyslowé o prawdě mne přeswědčugj? Což pak gste sám nasseho vstrassenélo pocestného ne-wi-

widěl, aneb geho hrozného o strašidle powjdání neslyssel?

Jakub. Z takowého strašidla nemám žádného strachu; nenjli ginych, tak se nesmjme báti!

Jan. Ay, ay sausede! gsteli pak při zdrawém rozumu, že rozprawjte, co wám slina na gazyk přinese? Wždyk pak nás wssecky hrůza obessla, když gsme přjběh wyprawowati slysseli; cožby se bylo stalo, kdybychom toho potworného obra swýma očima byli widěli? Snadbychom byli strachem pomřeli!

Jakub. Hle! sám wyznáwáte, kamby nás nerozumný strach zawedl. Bázeň na muže nesluššj!

Jan. Wa prawě že ne; ale cožbychom swýma očima neměli widěti?

Jakub. Widěti máme prawdu, a ne páru a stjn. Tak y náš pocestný gen stjn widěl, a proto že se w prawdě nepřeswědčil, hrůzau skoro o žiwot přissel. Což myslite, kdaž ho strassil, a tolik auzkostj mu nahnal?

Jan. Kdož giný než zakletý duch?

Jakub. O Jenu! Zdaliž může člowěk ducha očima spatřiti?

Jan. Owssem že ne; ale snad těla na sebe wzal!

Jakub. Čjm dál, tjm hůře rozprávjte. Však giž poznáwám, že dnessnj strach wám celau hlawu zpletl. Můželi tělo od čerwů strávené, geli mi řeknete, můželi to spráchniwělé tělo z hrobu wstáti?

Jan. Což tedy pocestného strassilo?

Jakub. Nic giného, než geho wlastnj stjn. Když v rybnjčka na láwku wstaupil, wyssel měsýc, a w tom okamženj y stjn nasseho pocestného z wody wystaupiti musyl. Běželli pocestný, y stjn s njm zaroweň běžel, zůstalli státi, y obr wlastnjch nohau nemage, stál. Když ku kapličce se bljžil, ztratil se měsýc, a s njm y stjn zmizeti musyl.

Jan. Ale že obě do wody skočil, gakž to wyložjte?

Jakub. Tok se pocestnému zdálo: Neboť bázeň ho zmátla, že strachy newěděl, na kterém swětě stogj. Tak gest, když muži gako malé děti se bogj; potom arcy widj, čehož widěti nemagj. Ten hrůza a nerozumný strach obry, draky, a giné strasslivé potwory tworj.

Frantissek. Mluwte sy, co mluwte, gá sy strassidel wymluwiti nedám, a na ně gako na Boha pewně wěřjm.

Jakub. Snad ge často widjwáte, a proto tak mužně gich hágjte?

Fran-

František. Gesstě gsem newiděl žádných, a widěti nechcy; než slyssel gsem o nich podiwné přjběhy.

Jakub. Ku podiwu, že wás swého přjtele nenawisstjwila, abyste o nich zcela se přeswědčiw, budaucně na hrdlo o ně se zastal.

František. Gen se neposmjwegte, wssak na posměwáčky přicházý pohroma; snad wás gesstě někde něco, chraň Bůh! za wasse ausměssky roztrhá, aneb vdusý. Což gste neslyssel, gak duchowé lidem na záda sedagj, gak pocestné do wody swáděgj, a ge nebezky kampagj? Což gste neslyssel, že mnohý strassidly o žiwot přissel? Megte se na pozoru, aby y wám za wasse posmjwánj neodzwonila!

Jakub. Nestaregte se o mne, ty časy gjž pressly, kde gsem se stjnů děsjwal. Gindy gsem owssem y gá widjwal, což mne dosti wystrassilo.

František. Hledte! widěl strassidla, a předc na ně wěřiti nechce. Toť gest vkrutná zaslepenost!

Jakub. Ta zaslepenost se wám gesstě hroznégssj bude zdáti, až wám wyložjm, co se mi s strassidlem přihodilo. Tedy poslysste, a mého powjdánj se zhrozte. W mých mladých letech zdržel gsem se v swých přátel do nocy; byli gsme pospolu weseli, že nám čas mimo na-

dá-

dánj utekl. Již se smrkalo, když gsem se na cestu wydal. Gsa wšak pak slyssjm cosy za mnau ssustěti.

František. Pán Bůh s námi! Hle to nebyly žádné žerty.

Jakub. Na wěku ge wěc. Neboť to ssustěnj mi tolik strachu nahnalo, že wlasy mi wzhůru powstaly, a zwuk mne rozmrazyla. Hrůzau hlawu gsem ztratil, že gsem sy ani poraditi nemohl, gakobych před sebe wjdal. Wyl gsem w prawých cestys zpátkem se mi nechtělo, protože za mnau to ssustělo, a tu prwnjch byl strassidlu do tuhau wydl. Proto dal gsem se do běhu, gakoby mne zlý duch nesl, abych gen strassidlu utekl; ale můg běh byl marný, poněwadž to gesstě wjce ssustělo, a ustawičné bauřewj mohlo dussi ze mne wystrassiti. Ůstalli gsem státi, y tehdáž gsem ničeho newyhnul, protože gsem stále za mnau ssustěti slyssel. Teprw žádné pomocy neweda, gsem se zhrozyl, a swatoswatě přisahal, že přigduli domů zdráw, do neydelssj smrti se na cestu w nocy newydám.

František. Hleďte! tenkráte gste ginač než dnes mluwil! Aren doma se nechá len cos hubau prohoditi, ale do pole, do pole w nocy s wámi, ač že ginau zpjwati budete.

Jakub. Skoro dobře máte; gen dále poslysste, co se mi dále přihodilo.

Fran-

František. Snad wás to nekrhalo?

Jakub. Něco takowého se mi zdálo, aspoň mi do smjchu nebylo. Giž gsem se y swětem laučil, mysle, že domowa neuwidjm, a s swými milými přátely se neshledám. W tom nejhorssjm zmatku, gakby mi něco řeklo: Sáhni sy na hlawu! Sáhl gsem na wlasy, a sswistěnj přestalo.

František. Tuk gste sy opět oddechl; Pán Bůh wás předce milowal.

Jakub. To wěřjm; nebo gsem strassidlo chytil.

František. Pro Pána Boha! Což wás neusstřtilo?

Jakub. Gak widjte, že na Strassidlo gsem držel w hrsti; což myslite, kdo bylo?

František. Bezpochyby zakletý duch!

Jakub. Krásně gste vhodl! Má pentle w copu bylo to strassidlo.

František. Prosým wás, nedělegte sy z nás bláznů, něco giného muselo to býti; gak by pentle strassiti mohla?

Jakub. Giž skutečně strassila. Nebo wjtr wál, a pentle se pohybowala a sswistěla. Kdybych byl mandřeassi byl, nebylbych takowých strachů poznal.

František. Widjte, widjte! kdožby řekl, že y pentle strassiti může.

Jakub.

Jakub. Ne pekle, ne jakénj duchowé, ale powěry a bázeň nás strassj. Od dětinstwj nic giného neslyssjme, než pohádky o strassidlech; gestli potom djwu, že magjce hlawu takowými bludy naplněnau, wedne y w noci strassidla widjme, a nemotornými stwůrami se děsyce radosti swého žiwota zakalugeme? A kdo gsau ta strassidla, která nás na smrt wyděsugj? Nasse powěrami pomatená hlawa, co nasse smysly mámj, a diwné potwory twořj. Co ta nám před očj stawj, toho se držjme, zdrawého rozumu, a zdrawých smyslů neužjwáme, a protož wssecko naopak widjme. Kdybychom swýma očima hleděti chtěli, ačbychom žádných strassidel newiděli, z bůhdarma se neděsyli, a rozumem se řjdjce gakožto mužowé opatrně pokračowali. Byť nám sprostj lidé mluwili, co mluwili, mybychom gim newěřili, přeswědčeni gsauce, že ducha spatřiti nemůžeme; mybychom swau zkussenostj shledali, že gen nerozumnj lidé sami se strassj a powjdačkami starých žen na smrt strachy se mořj; mybychom wypátrali, že častěgi podwodnjcy tupé a bázliwé dusse ssálj, aby swého cjle dossli, a w zmatenjm podwedených obywatelů swého zysku wyhledáwali. Kdybychom rozumem wedeni gsauce žádného widěnj se nelekali, zrowna na ně dokročili, a poznali, že strassidlo nic giného nenj, než mámenj smyslů, aneb hrubý nástrog nesslechetných podwodnjků;

my-

abychom sami se o nicemnosti strassenj přeswěde-čili, gako gá gen náhodau gsem se přeswědčil, že pentle mne strassj. Tak pokračugjce ussetřili-bychom sobě mnoho strachu, požjwali radostj tohoto swěta bezewssj hrůzy, a milowali Boha, gakožto swého laskawého a dobrotiwého otce.

František. Wyť owssem w něčem do-bře máte; ale gá předc strassidlům newěřjm, a nechcy s čertem žádného spolku mjti. Ba wě-ru musý strassiti; wždyť — což pak gste nesly-ssel, že náš polesný za žjwa strassj?

Jakub. Tokby bylo! Tenkby nás mohl arcy poučiti.

František. Plné město gest toho; než lidé nechtj s barwau wen, a gen do vssj sobě sseptagj, že náš Bartoš wčera w lese ho widěl. Ssel cestau, a na nic zlého sy nepomyslil, když nagednau za sebau klusati slyssel. Ohlídl se, a Pán Bůh s námi! polesný celý ohniwý gel na swém wraném koni. Ubohý Bartoš zůstal, gakoby země se před njm otewřela.

Jakub. Což ohniwý polesný newymlel drobet nassemu sausedu?

František. Smějte se gen, smějte, ne-wěřjcý Tomássi! S wámi oprawdu mnoho ne-nj. Kdo wj, coby mu byl udělal, kdyby se byl pozdržel; ale sstěstj bylo, že —

Jakub.

Jakub. Že kohaut zakokrhal, a nebo že poledne zwonili, a ohniwý polesný wlekl se zmyku a gako pára w powětřj zmizel!

Frantissek. Pěkně zmizel! Slyssel w lese sekati; tuk se wám rozhněwal, a zlostj očima gjskřil, až hrůzau wssecko mřelo, a gako rozkacený satan po hlasu gel, aby zloděge chytil. Myslým, že s tjm člowěkem nebylo dobře.

Jakub. Gesstě gsem nesslyssel hodinky; nemusylk polesný tuze strachu mu nahnati.

Frantissek. Wy se pořád posmjwáte; ale měgte se na pozoru, ať gednau čert na swého netehne. Kdybyste ho byl zjwotně widěl, gakž rozlobený se wztěkal, gak mu gako ssádolné wstáwaly a ssčely wlasy, gak se wssech stran oheň z něho sslehal, a horjcý kůň dupal, až země se třássla, nebyste gináč mluwil?

Jakub. Pěkně a hrozně gste strassidlo wyobrazyl! A té powjdačce wy wěřjte?

Frantissek. Gako Pánu Bohu.

Jakub. Že člowěk může za žiwa strassiti?

Frantissek. Wždyť slyssíte, že náš polesný ohniwý gezdj, a za žiwa strassj!

Jakub. Arcy že zloděge strassj. Proto že swau powinnost swědomitě wykonáwá, a lesu hubiti nedá, lidé nessłechetnj roztrussugj nemotorné powjdačky o něm. A wy milý sausede! takowým bachorám wěřjte, a nepoznáwáte,

že

že nepřátelé geho to smyslili, aby ho w hlaupo-stwu potupili? Diwná wěc, že gesstě sám sebe newiděl, a nebo že ginj lidé ho nespatřili. Gák dosti často lesem chodjm, a předc gsem nikdy na nic nepřissel; ne gen we dne, ale y w nocy tam býwám, a předce mne zlý duch swau přjtomno-stj nepoctil, ani žádného strachu nenahnal, a-bych budaucně takowá wssetečka nebyl. Y wy častěgi do lesa chodjte, a předc gste ohniwého polesného newiděl; řekněte mi ale proč?

František. Protože k každému mocy nemá!

Jakub. Na prawě, že šjn žádné mocy nemůže mjti; gakož y k nassemu Bartoňowi neměl, poněwadž ohniwého polesného newiděl. Neboť zasslechna tu rozprawku, hned gsem se ho doptáwal, zdali skutečně to strassidlo spatřil; a onť se na to do hlasytého smjchu dal, y mi gistil, že ničehož newiděl. Z geho wyznánj patrně poznáwáte, že ta powjdačka hlaupý po-wod gest, a že otrhačnj lidé staré ženy mámj, které hned strachy omjragj pohádku slyssjce, a dále swým kmotrám wyprawugj, co slysseli y neslysseli, a při každém wyprawowánj něco přidáwagj, až powjdačka w potworu zroste. A takowý půwod wssech pohádek o strassidle máte. Buď sprostj lidé skutečně myslj, že něco widj, a nebo ge ssibalowé ssálj. O takowém ssálenj něco wám powjm. Wjte, že Pán w Dr* mno-

ho luk má. Pacholcy gemu na nich w nocy pásáwali, a weliké sskody činili. Pán mjwal ten zwyk, že w nocy nemoha spáti do polj chodjwal, a lauky přehljžjwal. To nočnj chozenj nelibilo se pacholkům, protože nesměli na lukách pásti. Aby gim wjce nepřekážel, wystrassili ho z polj.

Frantissek. Toť byli propadenj ssibalowé! Gakým pak způsobem mohli tak rozumného pána omámiti?

Jakub. Tjm neylehčegssjm, gako wás ohniwým polesným; wzalit turky, wybrali gádra, wykezali oči a nosy, a dali do každého swjčku, a čekali, až Pán do polj přigde. Pán přichazý, tuk honem rozswěcugj swjčky, stawěgj turky na hlawy, gdau z lesa wen, a hwjzdagj. Pán se ohljžj, a widj, gak welicý mužj s ohniwými hlawami zrowna na něho mjřj. Pán widá, že pořád k němu se bljžj, rozwažuge, coby ta swětla se heybagjcý byla? Hrůza ho obcházý, a začjná mu auzko okolo srdce býti; křižuge se, a zakljná zlé duchy; než ani zakljnánj, ani křjže mu nic neprospjwagj. Čjm dále, tjm wětssj hrůza ho obkličuge, a hlawu mu mate, až neweda sy strachy co počjti, se na autěk dáwá. Od té doby nechodil do polj, a nehljdal luk, a pacholcy bezestrachu na lukách pássli. Což tomu ssdlenj řjkáte?

Frank.

Frantissek. Chytře to nastrogili.

Jakub. Bylali to strassidla?

Frantissek. Kdožby lidi za strassidla měl!

Jakub. A hle! předc Pán na swém zámku wěřil, že strassidla widěl; pacholcy se neodwažowali, aby mohli w pokogi pásti, a on tjmto widěnjm we swé wjře vtwrzen byl. Tak se wětssjm djlem we swětě děge!

Frantissek. Gakoby, co gednau se stane, wssecko podlé toho se musylo státi. Poslysste tedy y wy něco giného ode mne, co se nedáwno na Sl. přihodilo, a gistě, že zde žádného podwodu newypátráte. Když Pán statku o masopůstě w Praze byl, strhlo se w zámku weliké bauřenj. Kdo okolo ssel, slyssel hudby, zpěwy a skákánj; wogácy diwně přistrogenj djwali se z oken, a lidem se posmjwali. Žádný w zámku nezůstáwal, a předce w nocy bylo obywatelů plno. Ta diwná přjhoda donesla se y k zpráwcy; který gsa rozumný muž vgistil, že wssecko skaumati bude.

Jakub. Slussná wěc, tak neysnáze wyzpytowal, že obywatelé podwodem mámeni byli.

Frantissek. Počkeyte, až wypowjm, tuť něco giného zwjte. Zpráwce wyssel w nocy wen, a widěl a slyssel, co wssickni sausedé widěli a slysseli. Aby se ale o prawdě docela přeswědčil, wybral dwa neysmělegssj podruhy,

a rozkázal gim, aby celau noc w zámku hljdali, a wsseho bedliwě pozorowali. Hljdači srdnatj nocleho wali na zámku w prádle. Gak se rozednilo, celá wes se sběhla, aby zwěděla, co hljdači o strassidlech wyprawowati budau. Ale nastogte! gak se vlekli, když oba mrtwé nalezli. Bezpochyby ge strasslivoj wogácy vsskrtili, aby budaucně duchů neskaumali.

Jakub. Oprawdu musým se wassj staré a pewné wjře smáti; wyť gste podporau zaklených duchů. Gen s cesty newykročte, a gako pewný a sylný hrdina v wjře stůgte, a byť wás pálili, aneb řezali, zmužile křičte: Na strassidla wěřiti budu! Y gá gsem o tom přjběhu slyssel; což k tomu řeknete, gestli wám geg ginák a prawdiwěgi wyložjm?

Frantissek. Wyťbyste chtěl nás na wrch střechy wywesti, kdybychom gako ossjčkowé strausseně za wámi kráčeli; wssak y my máme hlawy, a vmjme rozeznati, coby prawda, a coby blud bylo.

Jakub. Buďte sy maudřj třebas gako Ssalomaun, gá předce gen zdrawým rozumem se řjditi budu. Co widjm, to widjm, a žádný mne nepřemluwj, abych wida strom řekl, že bjlau a rohatau ženu widjm. Ničehož nemohu spatřiti, než co tělo má, a z těla mi žádný strach negde. Pročež cožkoli o strassidlech slyssjm, za sskalstwj to pokládám, třebas y způ-

so-

sobu neznal, gak podwodnjk swé mámenj wywodj. Nebok nepřirozeného se nemůže nic státi; z ničehož nemůže něco býti, ani z kamene člowěk, ani ze stromu powstati zwjře. Kámen zůstane kamenem, a strom stromem, byste se Bohem dokládali, že kámen se w člowěka proměnil, a strom w zwjře. Wsseho, co ssibalstwjm zapáchá, se sstjtjm, a žádným bachorám newěřjm. Y wassemu powjdánj nemohu vwěřiti, poněwadž y zde ssibalstwj nacházým. Y gá gsem o tom přjběhu ale docela ginač slyssel, pročež wám geg wypowjm, abyste rozhodli, na které straně gest prawda. Snad wssickni budete wěděti, že Sl. . . čtj sedláci nebyli welicý přátelé swého pána, protože gim lecos na wzdory dělal. Y pan zpráwce ho nerád měl, poněwadž mu častěgi ruce přehljžjwal. Zpráwce y sedláci žádali srdečně, aby pán zůstaw w Praze domů se newracel. Giž sy wssecko wyložiti můžete, kdo to strassenj nastrogil. Pán to hned wypátral, a zpráwce ze služby wypowěděl, gak o té wěcy zpráwu dostal; a tjm dokázal, že chytřegssj než pan zpráwce byl.

Frantissek. To wssecko gest dobře; ale gak to wykrautjte, že hljdači zůstali mrtwi, a lidj gich dozagista žádný nevsmrtil.

Jakub. Také nebylo zapotřebj, aby ge kdo vsmrtil. Hljdači nocleh owali na prádle, kde bez toho wlhko bylo; do pecy naložili hodně

ka=

kamenného vhlj, aby se wyhřjli, a zahořeli na hlawy. Hle! zde máte wssecky swé diwy pohromadě.

František. Milý sausede! mluwte sy co mluwte, gá sy strassidel wymluwiti nedám, co wjm, to wjm, a se přemluwiti nedám, byť zde na sta mudrců stálo. Co? aby žádných strassidel nebylo, a tolik lidj se pohádkami podwedlo? Toť gest nemožná wěc! Wy geště gste mnoho neslyssel, protože tak zatwrzele proti strassidlům bogugete. Snad y to wám powědomo nebude, co se nassemu Ssimonowi přihodilo? Tedy wězte, že mu vkrutná žena po wečer w cestu wkročila, a tak ho we wodě zkaupala, a w blátě zmáchala, že nemohl ani na nohau státi.

Jakub. Bezpochyby wjno byla ta strasslivá žena, co mu tak hlawu zmátla, že ho zkaupala, a zmáchala, až nemohl na nohau státi. O takowých strassidlech denně slýcháme.

František. Ne tak sausede, ne tak! Wy nám wždycky gako auhoř chcete wyklauznauti, když wás do klepet dostanem. Oprawdu při dobrém rozumu widěl vkrutnau a strasslivau ženu; tak skoro až do nebes dosahowala, z siroké hlawy swjtily gako hwězdy weliké oči, w lewicy nesla mossnu, žeby čtyry korce do nj se wessly, w prawicy hůl gako sosnu sylnau a dlauhau.

Jakub.

Jakub. Ay ay! tenť musyl smrtedlné auzkosti mjti, že sy tak dobře pamatowal, gak wyblížela, a nehoďila se do gegj mossny wesslo. Sskoda, že ho do swé mossny nestrčila, aspoň by nebyl zpletl wám hlawy!

Wawřinec. Wy nechcete wěřiti tomu, co saused nynj o strassliwé ženě wyprawowal; to wssecko nic nenj; mému strycy se něco hrozněgssjho přihodilo, zdali tomu za wjru dáte? Onť ssel práwě w poledne okolo studánky, a na gednau wyssel mu naproti bezhlawý Františkán. Tu gste, prý, měl widěti, gak mu srdce strachem skákalo, a wlasy wzhůru wstáwaly, když tu potworu spatřil, gak hlawu pod paždj nese, a gemu po boku kráčj.

Jakub. Snad dobrý Františkán wěda, že wáš strycz hlawy nemá, gemu gi přinesl, aby hlawu na krk sy wsadil.

Martin. Wy gste prawý neznaboh, že ničemuž nechcete wěřiti, a nám gesstě se posmjwáte; zdali pak tomu, což skutečná prawda gest, uwěřjte, že T—cký zpráwce po smrti až podnes celý ohniwý chodj, a ač porád wodu ze studny wážj, předce žádné wywážiti nemůže? Gděte, a ptegte se na to pacholků a děwek, kteřj ho widěli, swýma očima, gako gá zde wás, widěli, a ti wám prawdy y přjsahau potwrdj!

Prokop. To wssecko nic nenj, co wy prawugete, gá wjm strassliwěgssj přjběh, který

mi

Tak musyli y wssickni bezhlawj w hospodě býti, protože swého sauseda nezastali.

Frantissek. Wy omssem tady se posmjwáte; ale kdybyste na gegich mjstě byl, ožbyste gináče zpjwal, a o zastánj nemluwil; zalezlbyste do kauta, a děkowal Pánu Bohu, že duch wás na pokogi nechá, a wěřilbyste, že může člowěka wzýti.

Jakub. Wy gste mne swými powjdačkami přeswědčili! Nynj ať někdo mi přigde, a řekne: že strassidel nenj, na kterdy s njm půgdu. Tolik hodnowěrných mužů twrdj tu prawdu gistými přjběhy, že y mi pochybowati nelze. Wy gste mi nahnali strachu, že ani newjm, kde hrůzau stogjm; wssak gá wám gi splatjm, a přjběh hrozný wám powjm, až se na wassem čele pot smrtedlný wylige, a srdce auzkostj ztrne. Tedy slysste, a mého powjdánj se zhrozte!

W gistém Anglickém městě scházelo se čtyři a dwadcet sausedů gednau w týhodni dohromady, aby pospolu howořili, kaukili, a pili. Každý z nich měl swé určité mjsto, a gegich představený drobet wegs, než ostatnj, seděl. Geden z nich giž dáwno byl nemocen, a geho mjsto zůstalo prázdné. Gednoho času towaryssi shromáždiwsse se, ptali se wespolek, gakby s nemocným bylo? Aby prawdu zwěděli, ssli někteřj k němu, wssak w okamženj se zase wrátili, a

swým

swým společnjkům wypravowali, že saused vmjrá, a nocy nepřečká. Wšickni na chwjli se zarazyli, a pak gen o swém towaryšši mluwili.

O půl nocy, právě w ten čas, když strašidla chodjwagj, dwéře se otewřely, a podoba nemocného, kterého oplakáwali, mezy ně wešla, na prázdné mjsto se posadila, a ani slowa nemluwjc seděla. Wšickni hrůzau se třásli, a ani úst neotewřeli. Podoba tak dlauho seděla, že žádný na gegj přjtomnosti pochybowati nemohl; pak se zdwihla, a wážně pokogem kráčegjc dweřmi zmizela. Za hodnau chwjli geden z towaryššů promluwil: Kdyby gediný z nás tu podobu widěl, žádnýby mu newěřil; než my gsme wšickni gi spatřili, pročež musý to gistá wěc býti. Pomalu y ostatnj mohli mluwiti, a tu přjhodu nastokrát opětowali; pak se hrůzau wzgemeni rozešli.

Druhý den ráno wyptáwali se na nemocného, a slyšeli, že o půl nocy zemřel. Tuk se přeswědčili, že hned po swém skonánj se gim zgewil. Tato přjhoda rychle se po městě roznesla, a žádný, ani neměřjcý o nj nepochybowal. Cožby také bylo prospělo, aby o přjběhu pochybowali, který tři a dwadcýti prawdiwými swědky potwrzen byl? Darmo se někteřj na přirozený zákon odwoláwali, že duch se zgewiti nemůže; tolik hodnowěrných swědků dokázalo, že zde se wegjinka stala.

Hle, milj sausedé! zde máte ten přjběh; nynj mi řekněte, můželi nad něg co prawdiwěgssjho býti?

Frantissek. Wa prawě že ne; nynj ani newěřjcý o strassidlech pochybowati nesmj.

Jakub. A kdyby pochybowal, myslým, žeby mu nebylo zdráwo; snadby y na něg duch přissel, a nepěkně mu odzwonil. Než hnedlebych byl na následky toho přjběhu zapomněl, y ty wám powěděti musým. Tedy slysste dále, a diwte se!

Několik let prosslo, a žádný giž o duchu nemluwil, leda chtělli newěřjcýho přeswědčiti. Mezy těmi towarysse byl y apatykář. Tohoť stará žena, která práwě vmjragjcýho towarysse prwé hljdala, k sobě powolala, a k němu takto promluwila: „Gá ležjm na smrtedlné posteli, a nemohu swého swědomj vpokogiti, leč wám cosy tagného zgewjm. Snad se rozpomenete na přjběh o duchu před několika lety zběhlý; gáť gsem ta žena, co gsem nemocného hljdala, když vmjral. Myslje, že vsnul, wyssla gsem neopatrně z pokoge. Když gsem se wrátila, giž w posteli nebyl. Bogjc se, že we fantazy z okna wyskočil, tak gsem se zhrozila, že gsem ani k oknu nepřistaupila, abych se přeswědčila, zdali tomu tak gest. Po negaké chwjli s podiwenjm gsem na to patřila, gak nemocný do dweřj wcházý, a zymau se třese. Wssecken

ze=

zemdlený na postel padl, a umřel. Hrůza mne obessla, a gá gsem sy předhazowala, že geho smrti přjčinau gsem, pročež ze strachu, abych se zodpowjdati nemusyla, zamlčela gsem tuto přjhodu. Vslyssela gsem také, co se w shromážděnj přihodilo, a snadno poznala, že nemocný se vpamatowal, žeby vrčitý den k shromážděnj byl, a že we fantazii se oblekl, a tam odssel. Wy gste myslili, že ducha po skonánj widěli, a gá gsem w tom bludu wás wězeti nechala. To prowiněnj, že tolik maudrých lidj mau neopatrnostj se oklamalo, mně tuze na srdcy ležj; a gen tehdáž pokogně vmru, gestliže wy milý pane s swými přátely mi odpustjte."
Tjm způsobem mluwila vmjragjcý žena, a přjběh o zgewenj se zemřelého wyložila. Y gá gsem wám tento prawdiwý a podiwný přjběh wyložil; což wy o něm saudjte?

Frantissek. Tenť nás zmátl; napřed nás o strassidle přeswědčil, a nynj zase wssecko přeswědčenj podwrátil, že ani newjme, na čem stogjme; mámeli wěřiti, anebo nic?

Jakub. Wy gste na rozpaku, snad něgaké strassidlo wás k staré wjře naklonj, protože wenku se ozýwá. Což neslyssjte, gak to bauřj, a řetězy cinká?

Frantissek. Pán Bůh s námi, co se to děge? Gák slyssjm bauřiti, gakoby někdo řetězy swázaný po domě chodil.

Wáclaw.

Wáclaw. Zase to gako kočky mňauká, a opět hwjzdá, až se wssecko we mně auzkostj třese!

Jozeff. Slyssiteli bauchati, a bubnowati, a kamenjm házeti? Na mau milau dussi, tot nebude žádný žert.

Jakub. Arcy že ne; tot bude nějaký zakleny duch, ten wám žáda matře!

František. Wy wssjm gste winen, gestliže se nám něco zlého přihodj. Nerjkalli gsem wstawičně: Nechejte duchů na pokogi? Než mé napomjnánj nic neprospělo. Tak gest s mudráky, ti na swém stogj, byt y o ětk přigjti měli; a my vbozj lidé za to sedjme w trnj.

Wáclaw. Pro wssecky swaté! znowu to bauřj; okna cynkagj, a země se třese.

Jakub. Snad se otewře, a nás wssecky pohltj, anebo ohniwj mužj z nj wystaupj, zuby wycenj, a na nás se ssklebiti budau, gakoby s chutj nás snjsti chtěli. Rádbych ge opráwdu widěl; gižbych přál, aby zde byli.

František. Což gste rozumu pozbyl, že y nynj sy pokoge nedáte? Nastogte, gaké to rachocenj! O gá nesstastný člowěk, že gsem s wámi zůstal, a pauhawé řeči poslauchal. Nynj pozdě swé nesmyslnosti pykám. Pro Boha! giž dwéře se otwjragj, giž to wcházý!

Jakub.

Jakub. Tokť gest Janek celý wyděssený. Teprw s námi zle bude. Widjteli, gak ho strassidlo honilo, gak se strachy třese nemoha ducha popadnauti? Nastogte! y po nás bude wyta!

Pácholek. Pro Pána Boha pomozte! spaste mau dussi. Ukrutný obr, samé řetězy po domě chodj, ten mně smrtedlných auzkostj nahnal, a za mnau se hnal, až strachy vmjrám! Giž se y ke dweřjm bljžj, prosým wás, nedeyte mne, spaste mau dussi! sýce mne chytj, vsskrtj mne, ach, nastogte giž gest po mně!

Jakub. Nynj bude dobré rady zapotřebj, aby y nás wssech nepohltil. Gak z toho nebezpečenstwj wywázneme, řekněte, poraďte mi! Co, wy mlčjte, a strachy vmjráte? Čeho pak se tak hrozýte? Wždyť gsme gesstě ničehož newiděli? Gestliže wy gako mrtwj seděti budete, tak musým gá za wás gednati, a dřjwe se o strassidle přeswědčiti, a podjwati, kdo ten pán gest, abych wěděl, mámli strachy vmřjti, aneho se smáti! He! strassidlo, aneb kdo gsy, potwora z pekla, nebo ze země, anebo z propasti mořské! gestliže w powětřj, anebo kde ginde bydljš, poď na swětlo; a proweď swá vměnj, abychom poznali, gak krásně wyhljžjš, aneb co w tobě wězý! Co ty k nám negdeš, a nechceš swé spanilé twáři lidem odkryti? Nedy gá za tebau půgdu!

Fran-

František. Pro Boha! cožgste se zbláznil, že chcete wen gjti? Wy nás swým raubánjm vsmrtjte!

Jakub. Nechejte mne; gá musým tu krásnau potworu widěti, abych wěděl, co strašidlo vmj.

Pacholek. Nechoďte, vsskrtj, vdusý wás, gak wás do klepet dostane.

Jakub. O tom se drjwe přeswědčiti musým.

Martin. Pro Boha! zůstaňte zde. Hle! gá wás na kolenau prosým, abyste se nad námi vstrnul, gestlize nic o swůg žiwot nedbáte! Wždyť y na nás to půgde, gak wám to krk vkrautj.

Jakub. Což gest z toho? Wěčně nemůžeme žiwi býti; aspoň zwjme, kdo nás vsskrtá. Nechejte mne.

Martin. Nenechám, bych hned zagjti měl, gá wás wen nepustjm.

František. Ach! celý se třesu! Toť gest zase baukánj, newjm, na kterém swětě gsem, dnes bude má poslednj hodina!

Wáclaw. Nenj možná, abychom zdráwi odtud wyssli; tenť nám odzwonj, strasslivě odzwonj! O mé děti!

Jozeff. O má ženo! ó mogi milj, giž wás neuhljdám, mějte se dobře, na wěky dobře! Klekněte lidinky! klekněte, a modlte se, a

Bo-

Bohu swé dusse poraučegte; nebok nasse hodina vdeřila!

Wáclaw. Giž to ke dweřjm přicházý; hrůzau klesám, nastogte, giž gest po mně!

Jakub. Ležte gako mrtwj, gá zatjm se s strassidlem potkám.

Františſek. Nessťastný člowěk nedal sy řjcy, předc wen wyběhl.

Martin. Krk mu to vkrautj.

Wáclaw. Y nás to vdusý.

Pacholek. Giž ho to sskrtj. Slyssjte-li, gak o pomoc wolá?

Františſek. Ti se tahagj; tok gest řinčenj!

Jozeff. Nynj po něm gest; giž nenj křiku slysseti.

Pacholek. Dwéře se otwjragj, obra widjm, mrtwého nese, weta gest po nás.

Jakub. Sen ty kanárku! semnau poď, tady nenj žádné milosti; gen na swětlo wylez, ať z peřj poznáme, z kteréhos hnjzda.

Františſek. Což gest to? Saused stra-ssidlo wede, zase oddychám.

Jakub. Dobré mysli! sausede, kanárek nám něco zazpjwá. Sedněte, a ty ptáčku do kola, a odpowjdey na to, co se tě budu ptáti. Kdo gsy?

Strassidlo. Prosým wás pusťte mne, gák gsem nic zlého nemyslil.

Jakub. Hoho! Slyssjteli, gak diwoká potwora sskrotla, gak na zemi kleká, ruce spjná, a prosý? Ay! proč nynj se směgete, a strachy nemřete? Gsemli wassj smrti přjčinau? Gen před časem newýskeyte, ač teprw se netřesete, až strassidlo zgewj, kdo gest. Poweǯ nám, kdo gsy?

Strassidlo. Gen nynj mi odpusste, do neydelssj smrti strassiti nechcy.

Jakub. Twé prossenj nic nespomáhá! tys strassidlo, nynj wěděti chceme, z peklalis, čili odkud!

Strassidlo. Smilugte se nademnau!

Jakub. Neprodljwey, syce půgdeš ku práwu! larwu dolů!

Wssickni. Haha! kýho čerta, tylis to Jenjčku? Kdožby sy pomysslil, že ty strassiti vmjš!

Strassidlo. Odpusste, dosti gsem zahanben, giž se wjce toho nedopustjm.

Jakub. To wssecko nic neprospjwá; ty musýš se pěkně wyznati, proč gsy se opowážil nás strassiti?

Frantissek. Sausedé! necheyte ho; wždyť widjte, že se gen strachy třese!

Jakub. Co? to ssibalstwj aby mu tak zhola prosslo? Na ssibenicy s takowým kwjtjm!

Strassidlo. Gá gsem newinen.

Jakub.

Jakub. Vbožátko! gest mně tě srdečně ljto! Pro twau newinnost dáme tě ku práwu, toť tě ginač wystrassj.

Strassidlo. Ach, vstrňte se nademnau! Cožbyste gedinkau chybu tak přjsně trestati chtěli?

Jakub. Stan se; ale gestli wsseho newygewjš, žádné milosti nebudeš mjti. Nynj tedy řekni, což tě k tomu přiwedlo, abys strassil.

Strassidlo. Zaufánj. Gá milugi zdegssj dceru, y ona mne milowala, wssak nynj se na mne hněwá. Gák gsem gi hleděl vdobřiti, než wssecko nadarmo. W zaufánj mi napadlo, abych gi tak dlauho strassil, až slibj, že se na milého hněwati nechce.

Jakub. Tak máte skoro wssecka strassidla! Kdo nynj z wás před nimi strachy trnauti bude? Podwody a strach gsau pramen bezhlawých rozpráwek; a wy muži byste se nestyděli, kdyžbyste se strassidel tupých báli? Před malau chwjlj bylibyste na to vmřeli, že gste ducha widěli, a teprw nynj sami gste poznali, gak strach člowěka mate, a že y zdrawého rozumu y smělosti zapotřebj gest, aby se vstrassený člowěk bázni zcela nepoddal. Nynj swau zkussenostj gste se přeswědčili, že vleknutými lidmi se snadno rozpráwky o strassidlech roznesly, a že budaucně swými smysly se vgistiti máte dřjwe,

 než

než bachoru přjsahami potwrdjte. Snád giž zaſleného ducha se nebudete báti, a bezewſſj hrůzy domů na odpočinutj se odeberete. Dobrau noc tedy, milj sauſedé! a ty kanárku! zanechey ſtraſſenj, ſyce podruhé tak zhola treſtu nevgdeš.

Wogtěch Negedlý.

Bágka.

Wosk a cyhla.

Weliký kus wosku podlé cyhly ležjcý záwiděl gi gegj twrdosti. Gak pak gsy, táže se gi gednau, té twrdosti došſla? Ohněm, odpowj cyhla. Ay, tohot gá také mohu okuſyti, dj wosk, skočj do ohně, který wedlé hořel, a rozpuſtil se.

* *
*

Co gednomu geſt proſpěſſné, druhému může býti k záhubě; wſſeho opatrně užjwati náležj.

Jan Negedlý.

Známost národů.

O Kamčadjch.

Kamčadi obýwagj na samém koncy půlnočnj Azye, na skalnatém a newrodném přjwrssj, na němž wždy led a snjh gest, a gež weliké a wysoké moře obkličuge; gich postawa gest rowně tak drsnatá, gako gich pás nebeský. Gsau gako wssickni obywatelé w studených zemjch, malj lidé, magj krátké nohy a ssiroké plece: na swých tlustých hlawách, s kterých gako vhel černj wlasowé wisegj, a z nichž ženské dwa rulįky zpletau, magj okrauhlau plesskatau twář, w njž gest plesskatý nos; skrz gich malé oči a wisegjcý ljce nenj libé na ně se podjwati. Neylepssj w gich oblj̇čegi gsau pěknj, pewnj, bjlj zubowé, které dochowagj w neywětssjm wěku pěkné až do hrobu, protože gich nezkazý teplým nápogem, gsauce hned z mládi zwyklj studeným krmjm a nápogům. Gich oblj̇čeg gest welmi rozličný a oči gsau hluboko w hlawě. Nohy gsau tenké a břicho gim wisý daleko dolů. Ruce gsau malé a autlé, a ramena welmi masytá. Magj měkau kůži po celém těle, bez chlupů, a welmi málo páry se z nj wykuřuge, y wyhánj-

ti-

li se, wonj rybinau, protože mnoho ryb snědj. Mužsstj gsau černě snědj, někdy žlutj, a ženské něco bledssj, ale magj gako krew čerwená ljce, kterých před opálenjm slunce tjm hágj, že na ně přilepj mázdřičky s wrchnj kůže nedwědjch střew: y hledj, a zwlásstě děwčata, aby měly ljce gesstě čerweněgssj, a tuk se ljčj, dělagjce sobě ličidlo z gisté mořské byliny, které s rybjm tukem strogj, genž gest pěkně čerwené, a pak se gjm hodně namažj.

Čistotnj syce negsau, ale wždy celj sspinawj, neb se žádný nemyge, leč snad děwče, které se chce zaljbiti, ginj nechagj na sobě wssj sspjny, až gim odmokne buď desstěm neb sněhem, neb se smyge. Nehtů, na kterých gest plno bláta, nikdý sy neřezagj; wlasů nikdý nečessj, ale swážj ge pewně do dwau kadeřů, protož magj tolik wssj, že gich někdy plné ruce naberau, s chutj ge rozžweykágj a pohltj. Ti, genž nemagj dost swých wlasů, přidělagj sy falessných, kterj někdy wážj 10 liber, proto gest gich hlawa podobná kopce sena. Swé nádobj nikdý nečistj, byť y psy byli z něho žrali; gedj také s psy z gedné mjsy. Proto předce skoro nikdý nestonj, ale gsau wždy zdráwi. Neywjce ge trápj krhawé oči, na které mnozý oslepnau; což pocházýwá z wlhkého powětřj, z kauře w katrčjch, z kauřljcého wětru a z blesku ustawičného sněhu.

Syc

Syc nenj w žádné zemi tolik churawých a nedužiwých lidj, gako mezy nimi, protože gesstě gako děti lezauce mnoho do weyssky, sobě neyspjš članky wywinau. Ti lidé sobě také směsstě počjnagj w swých směssných a hlaupých tancých čili plesých. Tu sobě wywolili poskakugjch žábu a hlaupého nedwěda za včitele w plesu neb tancy.

Neyprw žábu: při žabjm plesu neb tancy klekne společnost do čtyř kautů swého pokoge neb katrče; geden počne, a tak gako žába poskakuge; druzý za njm poskakugj w kole, geden po druhém, gako žáby, a tlesskagj přitom rukama; což nedužiwj lidé welmi přirozeně a směssně po žabách dělagj.

Druhé nedwěda: při tom nedwědjm plesu čili tancy hledj, aby se tak stawěli, sebau hýbali, běhali a skákali, se obraceli, hlawau y nohama dělali, y dokonce hleděli gako nedwěd; wůbec gest nedwěd mezy wssemi žiwými twory gich neywětssj přjtel a dobrodinec: geho maso gest gich neyliběgssj pokrm, geho krew gim chutná tak dobře, gako wjno, a na geho drsnaté kůži ljhagj. Y gich lékařem gest nedwěd; neb dáwagj pozor, gaké byliny žere, když stůně, neb gakých bylin vžjwá, aby swé rány zahogil, když se ranj; těch také vžjwagj, když se rozstonj.

Vměgj welmi dobře běhati, w čemž se gim newrowná žádný powědomý národ; že

gim

gim ducha newbude, a že ani se tak snadno newnawj, gest přjčina, že magj welmi lehkau krew, které od lehkých krmj, gichž požjwagj, nikdý mnoho nepřibude, a wždy se chladj sněhem a ledem, kterého obého beze sskody požjwagj. Rychle běžjce, magj gako mnohá zwjřata ten obyčeg, kterýby nám smrt způsobil, že neminau řeky, ani pramene, aby se z něho nenapili, počemž gim gest málo kdy zle, buď že gest gich woda welmi čistá, neb že napigjc se čerstwé wody, hned zase přerychle běžj.

Poněwadž se, gakž gsme widěli, málo kdy kaupagj a mygj, tedy pogdau z ssplny často nežitowé na těle, kterých, také aby záhy odbyli, nedbagj, a neywětssj částka gich po nich pro neopatrnost pomře. Nesklјčjli gich nežitowé, dogdau starého wěku, a nessediwěgj wlasowé před ssedesátým rokem, gsau statečnj až do sedmdesátého y osmdesátého roku, čerstwj a pracowitj, kdež potom rychlj, čerstwj a zdrawj gako swjčka zhasnau, kterau wjtr pogednau zhasý. Mnozý pak zahynau w wlnách, neb pod sněhem, který se na ně s hor swálj, když po cestách putugj.

Odjwagj se obyčegně kožemi mořských psů neb losů, kteréž sy připrawj, že ge mohau na obau stranách nosyti: ljc neb stranu, která se obrátj na wrch, barwjwagj wodau swařenau w wolssowé kůře Dole na sukni přissigj ženské sy w ruku ssiroký krag, z bjlých losowých chlupů s

smj=

smjssenými pruhy z čerwené kůže. W prýmu gest gesstě wssceligaké hedbáwj, a w tom obloženj včinj způsob a barwu duhy, protože dle gich domněnj prý má ředitel swěta na swém oděwu také takowý krag neb takowau duhu. Mužsstj magj oděw gen po kolena. Nynj magj y kossile, o kterých prwé nic newěděli, z ruského plátna, neb z indyánského kartaunu, a wzácnégssj y z hedbáwného canku. Chodj w punčocháck gako my, které wssak, když se někam na cestu wydagj, magj z kůže. Gich letnj střewjce gsau z kůže mořských zwjřat, na nichž gsau zewnitř chlupowé. Gich zymnj střewjcowé gsau z suchých rybjch kožj. Gich žensstj swátečnj střewjcowé gsau z bjle přjžluté kůže mořského psa, s čerwenau safiánowau obrubau, a gdau až do kotnjků. O mužských gsau toho mjněnj, že, když chodj w pěkných střewjcých, w čemž neywětssj sláwa záležj, gich ženy ge obzwlásstně milugj. Prwé nosyli muži čepice z ptačjho peřj a w zymě z kožessin: w létě nosyli dřewěné klobauky, okolo nichž plno brků nastrkali. Ginj měli w zymě hlawu také gen řemenem owázanau, na kterém rozličnj prýmowé z kožessiny wiseli, z nichž dwa přes oči, a dwa přes vssi a přes waz ssli, že na těmeně nic nebylo. Ženské magj we dne w nocy rukawice na rukau, rozličně wyssjwané; mužsstj pak ge magj gen z

ků-

kůže losowé, sobolowé, lissčj, wlčj, nedwědj po rusku zhotowené.

Chatrný byt sobě stawj každý sám; muž tesá dřjwj, zdj a lepj; žena pak se musý ostarati o střechu a o wnitřek. Žena se nestará gako v nás o kuchyni, ale muž, který sy musý y sáně, čluny, sýti a nástroge k honbě vdělati. Proto wssak přitom ženské nezahálegj, ale musegj, mimo že děti ostaragj, gesstě mnohé giné dosti těžké práce konati, při kterých wždy okazugj wjc rozumu, než gich mužj; musegj také psy krmiti, a losy opatřiti, na nichž gim mnoho záležj, kteřj wssak na kostech a zbytcých zwěři a ryb přestati musegj. Swůg oděw a okrasu sobě také samy hotowj; w létě shromažďugj byliny, semena a kořenj k lékařstwj na zymu; hledagj thé, za které s Rusy a s ginými rozličné nástroge, gako gehly, nože, nůžky wyměnj; y trhagj kopřiwy, sussj ge a sstjpagj, a předau z nich přjzy na sýti: ačkoli gest to obtjžná práce, předce gim gj spěssně vbýwá. W zymě dělagj slaměná přikrywadla z trogj tráwy, kterež sobě w létě nashromáždily; wyděláwagj kůže, barwj ge, gsau kregčjmi a ssewcy, což wýborně vmégj; přitom gsau bedliwé, a hledj lékařstwj. Ačkoli gindy málo oděw praly, tjm wjce to nynj činj, y bez mydla tak bjle geg wyperau, žeby mnohau nassi pradlenu zahanbily.

Gich stálý nápog hned z mládi gest čistá, studená woda, krom při welikých slawnostech, kdež opjgegjcý nápog z gistých gahůdek strogj, kterým swé hosti opjgegj. Oni se opjgegj nápogem z muchomurky a z wrbinného ljstj.

Méně se wssak ženské opjgegj než mužsstj. Ostatně welmi mnoho gedj a pigj. Každý wezme swau částku na prkénko, a dáwá krmi přsty do vst.

Na hodech gen hledj, aby se hodně přecpali, a pak řjkagj, to bylo slawně, když musegj hosté wssecko zase wydáwiti. Čjm wjc se kdo dáwj, tjm wjce mu předkládagj. Protož nesmj hospodář hosti čeho odepřjti. Ale žádný host nepřigde bez darů, a kdo gest dnes hospodářem, přigde brzy gako host. Že gest hrdinský skutek, když kdo nedwěda zabige, tedy častuge takowý host také slaninami nařezanými z nedwěda, kterých geden po druhém vkausne. Námse to owssem zdá diwné, gak Kamčad swého wěrného přjtele častuge, a násby to málo těssilo. Wstrčj totiž swému hosti dlauhý pruh slanin z mořského psa do vst, k čemuž před njm klekne. Tane, t. g. wiz, wzkřikne sylně, a vřjzne, co mu z vst wyhlédá, a snj to sám. Y pro čest strogj hody, při čemž wssak host wjce ztratj, než mu to prospěge. Musý dáti dary, chceli se zbawiti horka jurty neb balagany,

(jur-

(jurta gest gich letnj byt, a balagany zymnj byt), w němž geg hospodář nesnesytedlně trápj.

Gich poslednj práce, když magj gjti spat, záležj w tom, že postawj každý nádobu s welmi studenau wodau, w které gest led a snjh, před swé lůže, a w nocy z nj pige. To gest zwlásstnj powinnost ženichowa pro geho newěstu, gegjmž rodičům w létě led a snjh zachowati musý, aby wždy čerstwý nápog měli.

Nedosáhne pak žádný děwčete za ženu, leč gj prwé wyslaužj v otce. Když sobě kdo kterau wyhljdne, gde k té rodině, zůstane tam, bydlj a pracuge s nj, gak náležj, gakoby tam doma byl; tu musý čekati, zaljbjli se newěstě a rodičům w swé mnoholeté službě skrz pilnost. Ačkoli znamenagj geho vmysl, předce se ho na to žádný nezeptá w geho mnoholeté službě. Neljbjli se gj, musý odegjti bezewsseho platu. Dáli mu děwče znamenj, že mu přege, řjká otcy o ni, který mu gj pak nikdý neodepře, ale řekne mu: Tys pilný chlapjk, gen dále tak čiň, a hleď, gakbys mohl swau newěstu brzy ossiditi a w swau moc připrawiti. Ta dá potom bedliwý pozor, aby gj nikdý samé nenalezl. Když gi chce ženám, které gsau wždy okolo nj, wytrhnauti, bigj geg pěstmi, a odtrhnau geg, za wlasy rwauce od newěsty, a tak dlauho mu to obtěžugj, až se gj může docela zmocniti. Tudy

zkau-

zkaussegj mladého člowěka, milugeli skutečně to děwče. Když sobě kdo wdowu namlauwá, nestane to tolik práce, ale ona gen řekne k swému ženichu: chyť mě.

Sye má ten lid srdce, které gest powolné k dobrému gako k zlému.

Gich žádost, aby činili po giných, co widj, gest dokonce zwlásstnj; gsau gako opice, genž chtěgj wsseckо po giných včiniti; neb chtěgj nynj býti podobni raděgi Rusům, než swým kraganům. Zwlásstě sobě wssjmagj Kozáků, co widj, že činj, hned také po nich činj. Lest a chytrost gest v nich nadewsseckо; kdo může druhého přelstiti, myslj sy něco o sobě, a nestydj se y syn tjm se pochlubiti, když přelstil swého otce, neb když gest w tom chytřegssj, než on.

Při swé nauzy a bjdném žiwotě gsau přede wždy bez starosti, spokogeni a weseli, zpěw, hudba a ples (tanec) gsau wždy gich neywětssj kratochwile a rozkosse. Na budaucnost málo pomyslj, a protož wjc nepracugj, než coby nauzy zahnali. Když nashromáždj, dle swého domněnj, dosti ryb, gedj ge, gsau weselí, strogj hody s zpěwem a plesem, a gsau žiwi w samé weselosti. Gestli se omeylili w swé zásobě, a ztráwilili gi prw, než se nadáli, musegj potom často kůru s stromu a kůži zweykati, kterau wyčistj a giker do nj přimjsý, k čemuž se

ta-

také často přinutj, když nastáwá garo, a w zymě se ztráwila wssecka zásoba. Negsau wybě-račnj; neb gedj wssecka zwjřata, krom gesstě-rek, neyraděgi psy, mysse, mrchy z welrybů, mořských psů a giných mořských zwjřat. Rybj hřbety gedj syrowé, když se usussj w powětřj; potom hodně uzené, skoro pečené ryby, také ryby, kterých naházegj mnoho do gam, nechagj gich tám, až shnigj, že ge mohau gen nabjra-ti, a ty gsau, ačkoli welmi smrdj, gich pochau-tkau. Siker rybjch sussj mnoho w powětřj. Syc gedj také kořjnky, byliny a plané owoce s rybjm tukem wařené.

Hlaupý Kamčad miluge pohodlj tak welice, že gde těžce po prácy, a negde prwé z swého bytu na honbu neb na low ryb, dokud ho weliká nauze nepřinutj; myslj-li, že tam pobude déle, než den, nemůže se láskau rozmysliti, aby tam ssel bez ženy, tak musý pak s njm wždy gjti, protož také w domě wládne.

Ačkoli se oba welice milugj, předce gest tam způsob, že má každá žena, mimo swého muže, gesstě milownjka, a té sobě Kamčadi y muž gegj neywjc wážj, která gich má neywjce, protože sobě muž myslj, že gest geho žena sku-tečně krásná a wýborná, magjc tolik milownj-ků, kteřj se snažj, aby gim přála, čemuž bývá welmi powděčen. Ženy hledj, aby měla každá

wjc

wjc milownjků, welmi gich sobě záwiděgj, a vbližugj sobě, gak mohau.

Syc hrubě nehledj, aby měl kdo předek před ginym, a toho dokazuge tudy, že nebyl nikdy buřičem neb aučastnjkem něgakého zbauřenj; gediné slávy hledj, že chce býti každý podobněgssj Rusowi.

Zdwořilost, wolnost k službám a vznalost gsau gim docela nepowědomy. Kdo s nimi tiše obcuge, s tjm nakládagj nezdwořile a zpurně; kdo pak s nimi nakládá trpce, a sskaredě přitom hledj, k tomu gsau přjwětiwj, wsseho od nich dosáhne, cokoli chce. Kdo nezná toho způsobu gich chowánj, a domlauwá gim skrz gegich nezdwořilost, kdy on s nimi mjrně nakládá, tak ge rozzlobj, že neznagj w swém hněwu a w swé pomstě mjrnosti.

Gich swéwolnost a twrdossignost gest také tak weliká, že sobě nedagj dokonce nic zabrániti, co vmjnj.

Syc gsau wtipnj, smyslnj a weseli, což skrz swé důmysly a zpěwy patrně wygewugj. Když chtěgj gak náležj weseli býti, kauřj tabák a pigj kořalku, kterau za giné zbožj od Kozáků wyměnj Protož ztráwj muži neywjce času swého žiwota w rozkossné zahálce bez starosti. Ryby lowiti gest gich gediná práce; neb ačkoli

gin-

gindy hodně lowili soboly, lissky ꝛc., teď wždy méně, a kdo nynj gesstě vlowj za zymu deset lissek, řjká, že má sstěstj.

Bágka.

Diwoký kanec a wlk.

Kanec diwoký brausyl tesák swůg o dub. Co činjš — táže se ho wlk okolo gdaucý. Chystám se k obraně, odpowj kanec, kdyby nepřjtel na mne vdeřil. Ale tohoť nemáš potřebj? neb nikde nic newidjm, cožby tebe k té starosti pohnulo. Tjm samým, dj kanec, to činjm nynj, — neb kdyžby nepřjtel giž zde byl, nebylo-by mi wjce čašu k braussenj, nýbrž k pótýkánj se.

* * *

Za pokogných a ssťastných dnů náležj maudrému člowěku proti dnům odporným a nessťastným se ozbrogiti, w čas potřeby gest to giž těžko, a málo kdy s prospěssným aučinkem. Z té přjčiny v mnohých národů boháči syny swé řemeslu včiti dáwagj, aby přes čas, kdyby w nedostatek vpadli, nauze třjti nemusyli.

Jan Negedlý.

Cyty
k slawnosti gmenin
Geho Knjžecý Oswjcenosti
Pána, Pana
Wáclawa Leopolda
Arcybiskupa Pražského,

Aposstolské stolice w králowstwj Českém, ggkož y w Dyecezý Bamberǧské, Missenské a Řezenské Legáta rozeného,

Knjžete Chlumčanského,
Rytjře z Přestawlku a Chlumčan,

Geho cýs. král. Gasnosti skutečné tegné Raddy, cýs. Rakauského Leopoldowa řádu Rytjře Křjže welikého, zlatým Křjžem městských zásluh pocteného Držitele, králowstwj Českého Prymasa, a Karlowo-Ferdynandowých wysokých sskol w Praze Kancléře a Ochránce uměnj vstawičného ꝛc. ꝛc.

Powstaň duchu, — wznes se k Welebnosti, —
K cytům nebe, k muži slawnému;
Tkni se slowem stjnů Geho ctnosti,
Zgewug národu Geg sstastnému! —
Geli možné, co gest nebeského
Sdbřit hlasem slowa pozemského!

Wzhůru duchu můg! tam kdž se Gemu,
Hle On k trůnu Boha wstupuge,
A wssech srdcý plamen hořj k Němu,
A On spásu lidu zwěstuge;
A gak na wýchodě zornj záře,
Tak se Geho okô stkwj a twáře.

Na wysokém stupni důstognosti,
Mocnářskau y zdoben odplatau,
Newypwstaltě od swé pokornosti,
Nepřestal swau k chudým dobrotau.
Duchem k Bohu čelj do wýsosti,
Rukau sstědrau dáwá w pozemskosti.

A s Nim klečj smrtelnjků množstwj,
On gim w srdce blahost sstěpuge,
On gim skryté dobročinné Božstwj
Slowy, tak y skutkem zgewuge;
A slz kaňe wůkol přetabostných,
Na srdcých gež ztissil na žalostných.

„Kdo gest On?" — Gak mezy Nebesſſany
Gmenowán? wj zbor gen andělſký;
Geho gmě gest mezy pozemſſťany:
Knjže Arcybiſſkup Chlumčanſký;
Ten, co rukau lačné naſycuge,
Tau, co požehnánj uděluge.

Otče swětla! Otče na wýſosti!
Dey Mu dlauho mezy námi být,
Zachowey zem naſſi Njm w radosti,
Paſtýře nám ponech dlauho žjt!
Geg ať ctj swět, Otce welebného!
Geg y wnucy otcům přemilého!

Joz. Linda.

Zed podiwná.

Léta Páně tisycyho osmistého třináctého, w měsýcy lednu, w čas přepkrutné zymy město Sslezswjk, kteréž s národem Francským proti mocnáři Ruskému se spogilo, mocně od Rusů dobýwáno bylo. Wůdce wogska, chtě zpupnost baukliwých měsstěnjnů k budaucý wýstraze znamenitě potrestati, přikázal lidu swému, aby na přissti půlnoc se přihotowil, žeť do města wtrhne, a swobodno bude každému wogáku, ge wylaupiti a wydrancowati. Powěst ta y hned se roznesla po celém městě, a přenáramnau hrůzu způsobila, obzwlásstně mezy obywateli těmi, gegichžto domowé stáli nedaleko bran, kterýmiž nepřjtel wtéčy hrozyl. Mezy nimi bylatě také gistá nábožná wdowa, kteráž měla domeček swůg bljž gedné brány, kdež s synem swým gediným tisse obýwala, a se počestně žiwila. Syn gegj — také geden z těch wetessnjků, kteřjž wsse na lidském wtipu, nic na Bohu sobě nezakládagj — hned časně z wečera, okna okenicemi zabedňowal, a dwéře záworami zatarasowal. Matka ale, gakožto nábožná osoba, wjce

ce na Bohu, nežli na lidské opatrnosti sobě zakládagecy, také na wraucých pjsnjch a horliwých modlitbách trwala. Obzwlásstně z pjsně swé opětowala následugjcý slowa:

Pane! genž wsse w swětě můžeš,
Pomáháš wssem, wsse zlé zmůžeš,
Pokrý náš pewnau zdj,
Ať nám zlost wogsk nesskodj!

Syn posslauchage těchto slow, s netrpěliwostj se obořj na matku, řka: „A co máti? mysljte, že wám k wůli Bůh zázraky včinj, a pewnau zed wám před dům postawj? O! časowé podobných zázraků giž pominuli!“ Gemužto ona odpowěděla: „Synu můg, cožby nemožné bylo Pánu, kdyby chtěl a se gemu ljbilo, také pewnau zdj nás přistřjti? O! nečekámť sice toho zázraku, neboť negsem hodna té milosti, ale wssak předce sylně daufám, pokudž geho swatá wůle bude, že mne y tebe zachránj.“ — Syn odmlkna se, dá se do odklidu rozličných wěcý, které sem a tam pokládá, a před nepřjtelem pokschraňuge. Zatjm wždy wjce a wjce se schyluge k strasslíwé půlnocy, — wsse gesstě ticho gest; — hodina prwnj bige z půlnocy, — — y tuť slysseti hroznau střelbu z děl a ručnic, chřest pancýřů, dusot konj, břinkot me-

meců, praſkot plamenů, pláč a kwjlenj obywatelů. Syn počjnage hrozným ſtrachem ſchnauti, dá ſe s matkau do modlenj; vſtawičně powzdycháwá:

„Pane! powkrý nás pewnau zdj,
Ať nám zloſt wogſk neſſkodj!"

Za celau hodinu, y wjce trwá hřmot tento ſtraſſliwý; nagednau wſſe zaſe utichne. Syn obáwage ſe k ránu geſſtě ljtěgſſjho autoku nepřátelſkého, celau noc s matkau na modlitbách trwá; když geſt ráno: ſyn pootwjrage okenicy, widj něco bělnatého a blýſkawého před domem; y otewře do kořán, a co widěl? — Y ſtála tu zed ze ſněhu přewelitá, kterýž práwě toho čaſu, když nepřjtel wtekl do měſta, ſylně a drobně napadal, a od prudkého wětru w takowau wýſſku ſe ſwál, že celý domeček té nábožné wdowy zaſtřel, a geg ſkryl před očima nepřjtele, tak že ho pominul.

Wogtěch Procházka.

Nařjkánj
nad
manželkau Asan Agy.

(Z morlackého.)

Coť se bělj w zeleném tom lese,
Labutěli, neboliž snih gasný?
Kdyby snih byl, rozplynulťby se giž;
Labutěby byly odljtaly.
Nenj to snih, labutě též negsau;
Blesk to gestit stanů Asan Agy.
Onť tam poraněný ležj w mdlobě,
Matka nawsstěwuge ho, y sestra;
Žena geho pro stud negde k němu.

Gak giž rána byla zahogena,
Wzkázal wěrné manželce swé Asan:
„Neočekáweyž mne giž w mém domě,
„Ani w domě, ani v mých wjce."

Slysse.

Slyšewši to počestná ta panj,
Rozželena stála w vžasnutj.
W tom pak slyšj v wrat dupot konj,
Mnj, žeť Asan manžel gegj přissel;
Letj k wěži, chtěcy dolů skočit.
Strachem běžj za nj dwě gj deery,
Aupně kwjljc wolagj k nj s pláčem:
„Negsauť to koně Wjry otce;
„Toť twůg bratr Pintorowič přissel!"

W tom se wrátj Asanowa žena,
Wine o bratra swé ruce s pláčem:
„Wiz, ó bratře! pohanu swé sestry!
„Odhánjk mne! matku těchto pěti!"

Mlče oddáwá gj bratr gegj
Ljstek rozlaučenj, w přečerwenéni
Zawinutý hedbáwj; by náhle
Wrátila se w přjbytek swé matky,
K swobodnému za giné se wdánj.

Kněžna zřewši trudliwě to psanj,
Poljbila dwa swé syny w čelo,
Poljbila ljce dwau swých děwčat;

Ale

Ale od děťátka v kolíbky
Nemohlať se želem odlaučiti!

Krutý bratr, odtrhna gi odsud,
Posadil gi nynj rychle na kůň;
W tom pak kwapil s teskljcý tau kněžnau
Ku přjbytku otce wysokému.

W krátkém čase, sotwa po dnech sedmi,
W dosti krátkém čase, byla požádána
Kněžna w truchliwém tom wdowstwj
Od přemnoha slawných Wládyk w ženu.

Neyslawněgssj byl Imoskys Kády;
Kněžna prosyla wssak bratra s pláčem:
„Prosým tebe, bratře, pro twůg žiwot,
„Nedáwey mne žádnému wjc w ženu,
„By mi, kdyžbych zas swé bjdné djtky
„Zřela, nepuklo mé srdce želem."

Slow těch newssjmá sy bratr gegi,
Chtě, by Kády w manželku gi pogal.
Ta wssak bjdná neystawně prosý:
„Possliž aspoň list, ó bratře milý,

„W tento rozum ted k Zmostkys Kady:
„„Mladá wdowa pozdrawuge tebe,
Tjmto listem vctiwě tě prosýc,
Bys mi, když tě Swatowé sem budau
Sprowázeti, blauhau raussku přines,
Abych, w ni se před Asana domem
Zawinuwssi, syrotek swých milých
K zkormaucenj swému newiděla.““

Kady, wida psanj toto, welel,
By se Swatowé hned shromáždili,
A se pro newěstu objrali,
Žádanau tu raussku s sebau nesauc.

Sstastně přissli do gegiho bydla,
Sstastně wybrali se s nj též z domu.
Když wssak přissli k Asanowu sydlu,
Djtky widauc matinku swau z hůry,
Wolagj: „O prigď k nám w tyto sýně!
„Prigď zas wečeřeti s swými dětmi.“

S bolestj to slyssj tato kněžna;
Obrátjc se prawj k Swatům Kady:
„Postůgtež tu, Swatowé, a zdržtež

„Koně

„Konj swé zde v wrát milých,
„Abych dala malickým swým dary."

Oni stáli v wrat oněch milých;
Ona dalať bjdným djtkám dary:
Synkům dala zlatem tkané botky,
Dcerkám dala dlauhá stkwostná raucha,
Nemluwňátku w kolébce pak dala,
Nemluwněti tomu krásnau sukni.

Po straně to spatřiw otec Asan,
Wolal zpupně na milé ty djtky:
„Podte ke mně, malické mé djtky!
„Srdce matky wassj zželeznělo;
„Politowánjž giž nepocýtj!"

Slyssecy to žena Asanowa,
Spadla w smutku na zem cele zbledlá;
Duch gj odssel z tesklivého srdce,
Gak swé djtky zřela otjkati.

S. R** Slowák.

Náwěſſtj

o tomto

Hlaſateli Čeſkém.

Tento ſpis y přjſſtj rok 1820 podlé giž wůbec známého nawrženj a obſahu pro wzdělánj a potěſſenj wlaſtenců, pro rozſſjřenj a zwelebenj Gazyka a Literatury Čeſké dále na ſwětlo wycházeti bude.

Páni včenj a horliwj wlaſtency, kteřj ſpiſy ſwými znamenitými k tomuto Hlaſatelj přiſpěti chtěgj, ſnažně ſe žádagj, aby nétoliko ſpiſy, nýbrž y pſanj wydawateli Franco zaſlali.

Tento Hlaſatel Čeſký, gakož y giné knihy, geſt k doſtánj w Praze v wydawatele na koňſkém trhu, v zlatého beránka w Nře 480 w druhém ponebj, a ſyce:

Hlaſatele prwnj ročnj běh, 1806, čtyry djly, za 3 zl.
— — druhý ročnj běh, 1807, též čtyry djly, za 3 zl.
— — třetj ročnj běh, 1808, též čtyry djly, za 3 zl.
— — čtwrtý ročnj běh, 1818 a 1819, též čtyry djly, za 4 zl.

W Praze, dne 26. proſynce 1819.

Jan Negedlý,
wydawatel.

Obsah
čtwrtého ročnjho běhu.

Obsah djlu prwnjho.

Strana

Z hystorye přirozených wěcý.

Římská Literatura.

Stra

Obsah djlu třetjho.

Strana

Stará Česká Literatura.

Bágky, od Jana Negedlého.

Obsah dílu druhého.

Obsah djlu čtwrtého.

Strana

